ALEXANDRU MACEDONSKI

OPERE

II

TEATRU

EDIȚIE CRITICĂ CU UN STUDIU
INTRODUCTIV, NOTE ȘI VARIANTE DE
TUDOR VIANU

FUNDAȚIA PENTRU LITERATUR
ȘI ARTĂ „REGELE CAROL I

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRU MACEDONSKI

T E A T R U

www.dacoromanica.ro

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON VĂRGATĂ, TREIZECI ŞI CINCI DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DELA 1 LA 35

www.dacoromanica.ro

ALEXANDRU MACEDONSKI

OPERE

II

TEATRU

EDIȚIE CRITICĂ CU UN STUDIU
INTRODUCTIV ȘI NOTE
DE
TUDOR VIANU

Cu 6 planșe afară din text

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ «REGELE CAROL II»
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

www.dacoromanica.ro

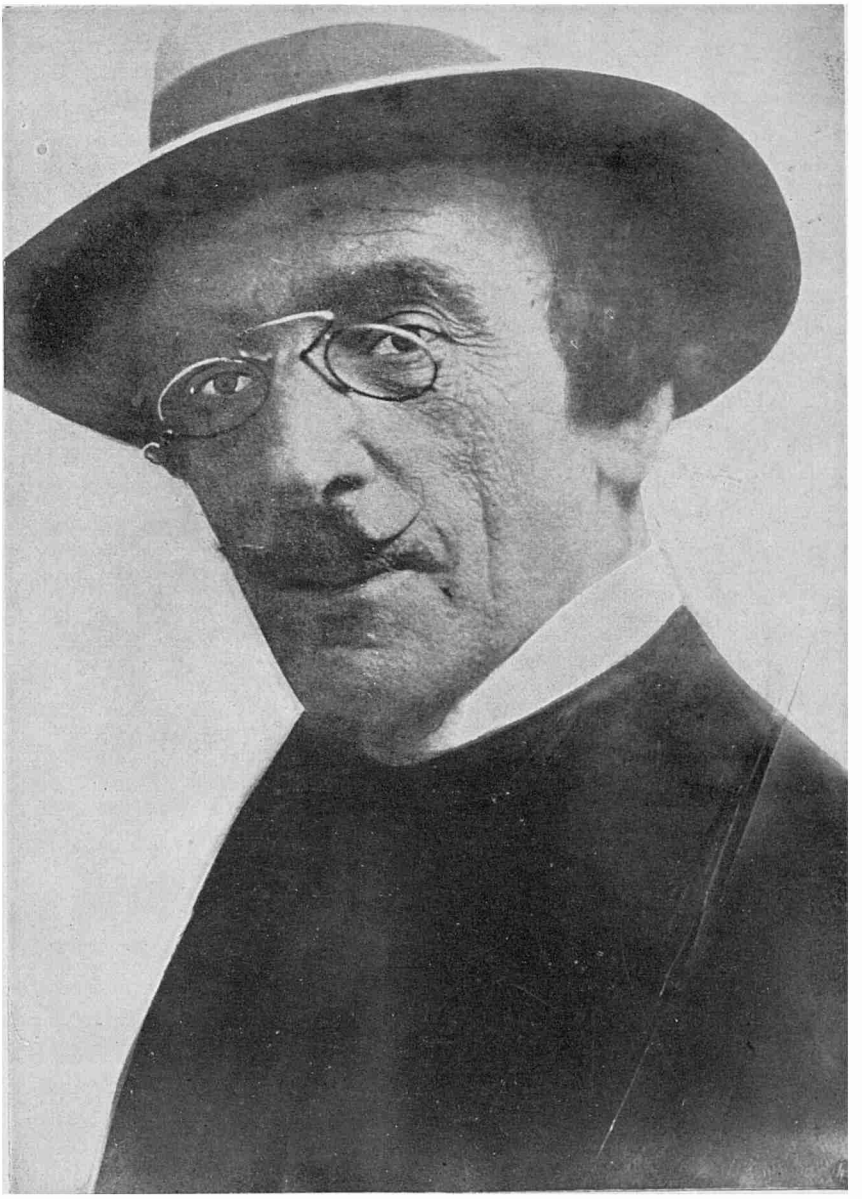

AL. MACEDONSKI
În ultima lui fotografie

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ

In nota conţinând titlurile lucrărilor pe care ar fi dorit să le retipărească în culegerea operelor sale alese şi pe care am reprodus-o în Prefaţa *primului volum al ediţiei de faţă, Al. Macedonski şi-a însemnat toate piesele, nu însă şi « tragedia într'un act şi în proză »* 3 Decemvrie *pe care este probabil că, în momentul redactării notei, o găsea inferioară restului producţiei sale dramatice. M'am conformat aprecierii şi dorinţei lui Al. Macedonski, tipărind în acest volum tot teatrul său, dar rânduind în materialul adiţional piesa* 3 Decemvrie, *împreună cu uitata comedie* Gemenii, *despre care nici unul din criticii şi biografii poetului nu face vreo menţiune şi cu fragmentul traducerii în versuri din* Medea *lui Legouvé.*

Compacta carte pe care o înfăţişăm astăzi şi care cuprinde tot ce-a scris Macedonski în vederea scenei, conţine două lucrări inedite, publicate după manuscrisul definitiv al poetului: Moartea lui Dante *şi « comedia dramatică » în limba franceză* Le Fou, *ajunse astfel la cunoştinţa publicului cititor, cu o întârziere de mai bine de două şi de trei decenii. Deasemeni, tragedia* Saul, *publicată fragmentar până astăzi, apare pentru întâia oară în întregime în volumul de faţă.*

Conformându-mă planului pe care mi l-am fixat, însoţesc acest al douilea volum al operelor lui Macedonski cu un studiu asupra Teatrului său şi cu un adaos de note, conţinând pe lângă propriile însemnări ale poetului în legătură cu producţia sa dramatică, materialul relativ la izvoarele acesteia şi la răsunetul pe care l-a trezit în opinia contimporanilor. Având de-a face cu texte inedite şi cu texte publicate o singură dată sau republicate cu mici schimbări fără însemnătate, variantele lipsesc.

August, 1939. *T. V.*

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

TEATRUL LUI MACEDONSKI

Intr'o ediţie a operelor lui Al. Macedonski, teatrul poate ocupa un volum întreg, văzând străruinţa preocupării acordate de poet acestui gen literar. In lungul interval al carierei sale, Macedonski a revenit necontenit la producţia dramatică, în care s'ar spune că vedea una din cele mai proprii forme de creaţie ale talentului său. Fireşte, critica se poate întreba dacă poetul a cetit limpede în sine consacrând o stăruinţă nedesminţită lucrărilor pentru scenă şi dacă rezultatele atinse corespund întru totul ostenelilor care le-au pregătit.

Am arătat altă dată tensiunea care stă la baza caracterului lui Macedonski şi a viziunii sale despre lume şi despre viaţă. Nu este deci de mirare că poetul căruia societatea omenească îi apărea în forma unor raporturi antagoniste de forţe şi care în propriile sale atitudini dădea un loc atât de important încordării magice a voinţei, să recurgă la modalitatea exprimării dramatice ca la una din cele mai capabile să-l înfăţişeze. Intreaga viaţă a lui Macedonski a fost făcută apoi din lupte, din antagonisme, din împotriviri. Oare din materia acestor evenimente nu se putea desvolta trunchiul viguros al unei adevărate drame?

La început, Macedonski a nutrit aspiraţii cu mult mai limitate. Nu este nevoie a examina îndelung scurta comedie *Gemenii*, pe care autorul ei o intitulează un *proverb original* şi în care situaţii construite logic, dar fără nicio adâncire psihologică, ne pun în faţa unor începuturi cu totul modeste. Sumara compoziţie dramatică a tânărului de 22 de ani are totuşi însemnătatea că scoate la iveală un fel al său de-a râde, al cărui răsunet sarcastic se va prelungi prin stanţele

www.dacoromanica.ro

în *Patima Roşie* a lui Mihail Sorbul. Amintirea lui Rică Venturiano şi a lui Aninoşescu a pălit în creaţia lui Sorbul. *Cometa* ţine însă printr'un fir destul de puternic de vechea lucrare a lui Macedonski, ca una care este după *Iadeş!* a doua comedie în versuri înfăţişând societatea burgheză şi intelectuală a vremii şi ca aceea care aminteşte, prin vioiciunea spirituală a dialogului, modelul creat cu atâta siguranţă de poetul nostru.

Unchiaşul Sărăcie porneşte din aceeaşi concepţie de a servi teatrul naţional prin reluarea unor intrigi, motive sau chiar scenarii străine. *Unchiaşul Sărăcie* face chiar într'o mai largă măsură decât *Iadeş!* impresia unei localizări. Alăturarea dintre piesa lui Macedonski şi *Le Bon Homme Misère* al lui d'Hervilly şi Grévin, asupra căreia atrăsese atenţia Fr. Damé, nu este posibilă numai în câteva momente ale acţiunii, aşa cum fusese cazul pentru *Iadeş!* în comparaţie cu *Gabriela* lui Augier, ci poate fi continuată pentru întreaga lor desfăşurare. Controversa dintre Damé, care indicase izvorul şi Macedonski care, mărturisind a fi folosit o legendă şi un scenariu străin, cerea însă a i recunoaşte originalitatea versurilor sale, poate fi resolvată de oricine. Cititorul care va compara textul lui Macedonski cu modelul, reprodus în *Notele* acestui volum, va trebui să conchidă că influenţa celui din urmă coboară uneori până la amănunte şi că, fără să fie legat prea strâns de piesa francezilor, poetul nostru foloseşte destule din detaliile invenţiei lor. Iată, de pildă, scena întâlnirii dintre *Unchiaşul Sărăcie* şi *Moarte*, pe care o voi cita mai întâi în versiunea franceză, apoi în aceea a lui Macedonski:

LA MORT

Bon homme, me voici.
Ne me connais-tu point?

MISÈRE (avec simplicité)

Pardon, madame, si:
Cent fois je vous ai vue aux seuils voisins penchée;
Cent fois ! et cette faulx n'est pas même ébréchée !...
Si, je vous connais bien.

www.dacoromanica.ro

AL. MACEDONSKI
Într'o fotografie de bătrânețe

www.dacoromanica.ro

LA MORT

Et tu ne tremble pas?

MISÈRE

Non.— Lorsque vient la fin d'un très mauvais repas
On laisse sans regrets la table et ce qui reste
De la pauvre piquette au fond du verre...

LA MORT

Peste !
Cette philosophie est bien rare. — Pour moi,
Vieillard, j'ai toujours vu, du berger jusqu'au roi,
Les hommes s'accorder sur ceci que la vie,
Même fade, est le mets dont nul ne perd l'envie;
Oui, tous m'ont suppliée.

MISÈRE

À part les malheureux !
Tenez, sans vous parler en mots qui sonnent creux,
Que voulez-vous, madame, ici qui me retienne?
Rien. — Et sans entonner la lamentable antienne
Des flagellés du sort, qui peut en ma maison
Si vide, m'enchaîner dans ma vieille saison?
Non, je ne croyais pas faire le grand voyage
Si tôt; mais je suis prêt; — je n'ai pas de bagage.

MOARTEA

Unchiaşe Sărăcie !
Sosesc ! Mă cunoşti oare?

UNCHIAŞUL (cu linişte)

Prin casele din sat
Eu te-am văzut adesea intrând neîncetat;
In negre sovonită erai; — te cunosc bine:
In urma dumitale laşi lacrimi şi suspine
Iar când te-arăţi pe lume cu câte-un suflet sbori
Spre lumea veşniciei.

MOARTEA

Şi nu te înfiori?

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL

Nu; cel poftit ca mine l'a vieţuirii masă
Nu poate rău să-i pară de pâinea ce-o mai lasă
Şi nici de picătura din vinul oţeţit
Cât a rămas în ploscă...

MOARTEA

Rar lucru, negreşit!
Asemenea cuvinte le-aud întâia dată...
Şi toţi deopotrivă cer vieaţă 'ndelungată:
Ciobanul şi 'mpăratul, hatâru să le fac
Mă roagă deopotrivă!

UNCHIAŞUL

Afară de sărac (sculându-se)
Ascultă-mă: — In lume, ce vrei ca să mă ţie?
Eu n'am copii, nevastă, tarlale ori moşie!
De mic în suferinţă m'am pomenit. — De mic
Zadarnică-mi fu munca şi n'am avut nimic!
Călătoria mare n'aveam de gând, fireşte,
Să 'ncep de pe acuma. — Dar gata sunt; — loveşte!

Comparaţia s'ar putea prelungi, concluzia ar rămânea însă aceeaşi: Macedonski n'a împrumutat numai legenda — foarte răspândită de altfel pe toată aria folklorului european [1]) — şi scenariul lui d'Hervilly şi Grévin. Lucrarea lui Macedonski este, dacă nu o traducere, strâns legată de textul străin, în tot cazul o localizare. Episodul pe care l-am citat în cele două versiuni ocupă aproximativ acelaşi număr de versuri şi se desvoltă prin aceleaşi amănunte. Numai că Macedonski este un localizator inteligent, care ştie să găsească echivalenţele autohtone şi să sugereze atmosfera locală. Moartea este evocată în *negre sovonită*. Vinul este pentru Unchiaşul Sărăcie *oţeţit* şi este păstrat în *ploscă*. Unchiaşul n'are *moşie* sau *tarlale*. Moartea face *hatâru* ciobanului şi împăratului... Prin nenumărate amănunte de acelaşi fel, aninate de schelăria modelului, *Unchiaşul Sărăcie* devine un adevărat basm românesc dramatizat, plin de sfătoşenie şi naturaleţe în

[1]) Vd. *Notele*.

www.dacoromanica.ro

felul lui de a fi vorbit. Am spune chiar că niciodată, în piesele lui în versuri, Macedonski n'a întrebuinţat o limbă mai firească, în folosul unui humor mai sănătos. Prin aceste însuşiri, *Unchiaşul Sărăcie* este una din creaţiile lui dramatice care ar putea să înfrunte, în rândurile unui repertoriu popular actual, lungul interval de timp, cele aproape şase decenii câte s'au scurs dela aşternerea lui pe hârtie.

Aceleaşi libertăţi ale adaptării foloseşte Macedonski şi faţă de *Romeo şi Julieta* a lui Shakespeare, deşi în cazul acesta meritul lui literar ar fi stat mai de grabă în stricta fidelitate faţă de text. Se pare însă că Macedonski n'a avut în faţă textul englezesc, deoarece modelul şi traducerea nu coincid mai niciodată în desvoltarea pe care o dau feluritelor amănunte ale invenţiei. Pentru un singur vers al originalului putem întâlni zece în adaptarea lui Macedonski. Modelul străin primeşte astfel adausuri abundente în versiunea lui românească. Alteori însă acesta din urmă pierde mult din nepreţuitele bogăţii ale modelului. Ba se poate spune că, până la un punct, nici nu avem de-a face propriu zis cu tragedia lui Shakespeare. In scrisoarea de explicaţii care întovărăşeşte publicarea primului fragment al traducerii în *Literatorul*, Macedonski recunoaşte a se fi servit, alături de textul englez (ceea ce ni se pare puţin probabil), de versiunea prescurtată din repertoriul dramatic al lui Ernesto Rossi. De fapt, nu numai eventualele prescurtări, menite să uşureze reprezentarea piesei, au fost împrumutate de Macedonski din textul pe care îl juca celebrul tragedian italian Rossi, ci o prelucrare care îşi permitea modificări îndrăzneţe ale originalului, înmulţiindu-i situaţiile dramatice, într'un netăgăduit spirit melo-dramatic. Pentru a ne convinge de această situaţie, este suficient a considera sfârşitul tragediei în versiunea shakespeareană: Romeo crede că Julieta este moartă şi bea otrava pe care şi-o procurase din vreme. Dar Julieta se deşteaptă din somnul ei letargic şi constatând că Romeo s'a ucis, îşi ridică ea însăşi viaţa. Situaţia înfăţişează un efect dramatic dintre cele mai puternice. Mai mulţi traducători ai lui Shakespeare în limbile continentului, au găsit însă că patetismul scenei ar putea fi sporit, dacă Julieta s'ar deştepta din somnul ei, după ce Romeo ar fi băut otrava, dar înainte ca el să moară. Se putea introduce în felul acesta o

www.dacoromanica.ro

sfâşietoare scenă a despărţirii, care să încarce mult efectele dorite de Shakespeare. Ernesto Rossi trebue să fi primit o versiune de felul acesta în repertoriul său, căci Fr. Damé care asistă la reprezentaţia tragediei în Bucureşti, cu Rossi în rolul principal, în seara zilei de 31 Ianuarie 1878, scrie în cronica sa din *Românul* (4 Februarie 1878) despre marele interpret: « ... a fost admirabil când, ne mai găsind pe Julietta în patul său mortuar, se întoarce ş'o vede în picioare înaintea lui. D-l Rossi a exprimat îngrozirea lui Romeo, c'un adevăr ş'o putere dramatică, care ne pare anevoie de întrecut ». Un astfel de final este folosit şi de Macedonski în adaptarea lui plină de atâtea licenţe.

Dar deşi Macedonski n'a pus niciun frâu libertăţilor sale, nu putem spune că a învins toate greutăţile unei bune traduceri. Versul său este mult mai forţat decât în *Iadeş!* sau în *Unchiaşul Sărăcie*. Limba îi e cu mult mai puţin naturală. Apar pe alocuri forme străine inacceptabile. Personagiile spun de pildă, *Te jur*, în loc de *Iţi jur*, cum mi-am permis a rectifica, într'un sens pe care desigur că Macedonski însuşi l-ar fi primit dacă ar fi avut ocazia să-şi revadă traducerea. Dar cu toate greutăţile, pe care nu putem nicidecum să ni le ascundem, sunt în lucrarea lui Macedonski şi multe versuri bune, multe întorsături ingenioase şi pline de adevăr ale debitului dramatic. Monologul Doicii în actul I de pildă, cu numeroasele lui ingabamente şi paranteze, este bogat în humor şi coloare. Rare ori vorbirea într'o doară a pitorescului personaj a găsit, în redarea lui într'o limbă străină, o mişcare mai justă:

Fie !...
Vreo cincisprezece atuncea ! — Şi de-ar cădea oricând
In an, şi 'n orice ziuă venită-atunci la rând
Zi 'ntâi de August seara, îi va 'mplini — Suzana,
Era cu ea de-o vârstă, — de-o vârstă !... Dar sărmana,
Pe dânsa mi-a luat-o degrabă Dumnezeu !...
Mi-aduc prea bine-aminte. — Dela cutremur, — eu
Cunosc că până astăzi, măcar că vremea trece,
Sunt ani, întocmai... uite... întocmai... unsprezece !
M'aflam în acea ziuă, — porumbii-aveau un mic
Pătul... M'aflam în curte şi nu făceam nimic...

www.dacoromanica.ro

Şi dumneata cu domnu plecaserăţi afară,
La Mantova — şi 'n curte cum stam, că era vară
Ca şi acum, — deodată, sub mine am simţit
Că s'a 'nvârtit pământu cu totu, — ş'am fugit
Cât am putut, — şi uite, — c'o zi mai înainte,
P'atuncea Julieta era cam fără minte, —
Dând fuga 'ncoa şi 'ncolo, căzu precum o spui,
Cu faţa 'n jos, în frunte făcându-şi un cucui
Cât nuca. — Şi, pe-atuncia trăia, — ş'alergă 'ndată
Bărbatu-meu, şi'n braţe luând pe biata fată,
O ridică şi-i zise — să-l ierte Dumnezeu,
Era din fire vesel, — îi zise: « Puiul meu...
« Copiii fac tot lucruri ce sunt nejudecate...
« Pe loc ce vei fi mare, te vei lăsa pe spate
« Să cazi, iar nu pe faţă... Dar trebuie-a răbda
« Acuma şi cucuiul acesta ». Şi — « Da ! » « Da ! ».
Ii răspundea şireata, şi...

Este absolut sigur că din toate traducerile în versuri din Shakespeare, dăruite limbii noastre până azi, tot aceea a lui Macedonski are valoarea poetică cea mai mare. Versiunea ulterioară a aceleiaşi tragedii, făcută de Haralamb Leca, probabil tot după un model continental, mi se pare în tot cazul mai prozaică.

Izvorul « tragediei într'un act » *3 Decemvrie* a rămas necunoscut până azi. Macedonski indica drept sursă a acestei compoziţii, în care atmsofera sumbră trebuia să înlocuiască adâncirea psihologică a caracterelor, o întâmplare citită cu vreo cinci ani în urmă în ziarele bucureştene (v. *Notele*). In realitate însă, întocmai ca toate piesele sale din aceeaşi vreme, *3 Decemvrie* este o adaptare; adaptarea unei lucrări germane, a uneia din acele « tragedii ale destinului », Schicksalstragödien, care s'au bucurat de favoarea publicului german la începutul veacului trecut, *Der 24 Februar* a lui Zacharias Werner. Lucrarea dramatică a lui Werner, apărută în 1815 şi renumită la vremea ei, dar uitată astăzi, înfăţişează cumplitele întâmplări ale unei familii de ţărani elveţieni, distanţate prin ani de înfiorată amintire, dar revenite în aceeaşi blestemată zi de 24 Februarie. Intr'o zi de 24 Februarie, ţăranul elveţian Kuntz Kuruth răneşte mortal pe tatăl său. In aceiaşi zi, fiul acestuia, Kurt, înjunghie pe sora lui. După ani

www.dacoromanica.ro

şi ani, tot într'o zi de 24 Februarie, fiul revenit pe neaşteptate din surghiunul său este ucis pentru a fi prădat de bătrânul care nu îl recunoscuse. Toate aceste grozave fapte se petrec într'un sat de munte, între oameni înnebuniţi de sărăcie şi de singurătate. Intunecata inspiraţie a lui Zacharias Werner şi-a găsit mulţi imitatori. «Tragediile destinului» alcătuesc o categorie destul de abundent reprezentată în teatrul romantic german. Printre acestea, una din ele se numeşte cu o modestă variaţie: *29 Februarie* şi este datorită lui Adolf Mülner.

Macedonski poate să mai fi asistat la reprezentarea piesei lui Werner în vremea şederii sale la Viena sau poate s'o fi citit atunci sau mai târziu. Filiaţia lucrării sale din aceea a germanului Zacharias Werner mi se pare în tot cazul incontestabilă. Ca şi în piesa lui Werner, acţiunea din drama lui Macedonski se petrece în munţi, la Braşov, printre oameni necăjiţi, urmăriţi de fatalitate. Intâmplările îngrozitoare se abat asupra membrilor unei familii boereşti din regat, ruinată şi adusă să se întreţie din sărăcăcioasele venituri ale unui han, aşezat în preajma Bisericii Negre, evocată ca un decor destul de îndepărtat. Intr'o zi de 3 Decemvrie se consumase ruina familiei. Tot într'o zi de 3 Decemvrie dispăruse fiul cel mare. Nenorocita lui mamă, care îngrijeşte de cei doui băeţi rămaşi, aşteaptă cu groază momentul în care cel mai vrâstnic dintre aceştia va îmbrăca uniforma armatei ungureşti. O sumă de bani i-ar putea salva de năpasta de pe urma căreia se pregăteşte să sufere şi mama şi romînca. Iată însă că un drumeţ bogat cere ospitalitatea hangiilor. Innebunită de suferinţe morale şi lipsuri, mama băeţilor plănueşte şi execută fără întârziere suprimarea străinului. Acesta era însă fiul mai mare, revenit bogat din America pentru a-şi salva familia şi care întârziase să se lase recunoscut de mama lui. Degetul fatalităţii apăsase încă odată asupra nenorocitei familii... Era ziua de 3 Decemvrie! — Apropierea de piesa lui Werner se impune. In adaptarea acesteia, Macedonski n'a putut să-i dea ceea ce în chip firesc lipseşte unor astfel de compoziţii şi anume adevărata calitate tragică, pe care nu o poate produce îngrămădirea unor evenimente abominabile, dar în definitiv fortuite, ci numai prezenţa unei puteri legate fie de alcătuirea generală a lumii, fie de aceea a condiţiei umane. Tragicului superficial al lui *3 Decem-*

www.dacoromanica.ro

orie îi lipseşte însă această perspectivă, imposibil a fi înlocuită de declamaţia anarhistă a mamei criminale împotriva unei societăţi care lăsând-o fără sprijin, nu poate avea niciun drept asupra ei. Accentul acesta este însă interesant sub pana poetului *Nopţii de Februarie* şi al atâtor alte « poezii sociale ». Un anumit interes prezintă şi conflictul sufletesc al romăncei care aşteaptă cu groază ca fiul ei să intre în rândurile armatei ungureşti, cu toate că şi acest conflict este tratat de Macedonski în chip cu totul sumar şi fără nicio adâncire. *3 Decemvrie* rămâne deci o piesă de groază, deopotrivă cu oricare din piesele repertoriului parizian al teatrului *Grand Guignol*, o improvizaţie lugubră nesurprinzătoare de altfel la poetul care a făcut să vibreze o coardă identică în atâtea din bucăţile producţiei sale lirice.

Intensa producţie dramatică a acestor ani se încheie, în 1882, cu actul în versuri « Cuza-Vodă », o mică piesă ocazională, patriotică şi alegorică, în care poetul exprima sentimentele sale faţă de autorul Unirei, dar şi faţă de oamenii actului dela 11 Februarie 1864. Piesa se desvoltă dela o scenă de interior, cu unele accente realiste, până la vrăjirea marilor umbre, a lui Traian, a lui Ştefan-cel-Mare şi Mihaiu-Viteazul, apoi ale Ţărilor Unite şi a Ţăranului Impământenit, etc. care transmit o mare misiune aceluia înfăţişat drept un bun colonel, plin de simplitate, vrednic însă să-şi asume marea menire. Piesa nu vrea să fie altceva decât o compoziţie ocazională, în stil comemorativ, interesul ei restrângându-se la aceea că ajută la caracterizarea ideilor şi sentimentelor autorului în vremea compunerii ei.

După 1882, Macedonski încetează o lungă bucată de vreme să mai scrie pentru scenă. *Iadeş!* şi *Unchiaşul Sărăcie* nu putuseră ocupa un loc durabil în repertoriu [1]). Nici *Romeo şi Julieta* nu izbutise să se impue la Teatrul Naţional. Poetul se consacră acum realizării altor proiecte literare, pentru ca abia după unsprezece ani, la finele lui 1893, să încerce a cuceri din nou scena, de data aceasta cu o tragedie biblică, *Saul*, scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu.

* * *

[1]) Cu *Unchiaşul Sărăcie* se mai fac totuşi două încercări, după prima ei reprezentare în 1880, în stagiunile 1881—1882 şi 1887—1888.

www.dacoromanica.ro

Este greu de spus care este partea de colaborare a lui Cincinat Pavelescu în compunerea tragediei *Saul*. Manuscrisul piesei, pe care l-am avut la dispoziţie, nu conţine un alt scris decât acela atât de caracteristic al lui Macedonski. O copie, făcută de un devotat, poartă numai îndreptările lui Macedonski. Cred că partea de contribuţie a lui Cincinat Pavelescu trebue să fi fost destul de redusă, poate unele amănunte ale intrigei, poate şi unele monoloage în care ni s'a părut a percepe ceva din cursivitatea poetică a celui care era un atât de bun improvizator. Prin întregul ei, prin natura sentimentelor pe care le pune în mişcare, prin atmosfera care îl învălue, *Saul* este o lucrare tipic macedonskiană. Amabilul şi spiritualul Cincinat Pavelescu nu cred să se fi simţit în lumea lui printre acei eroi biblici, prinţi, principese şi sfetnici asiatici cari nutresc unii faţă de alţii cumplite sentimente de răzbunare şi a căror principală preocupare este să se suprime, după ce îşi aruncă mrejele trădării. In creatorul unei astfel de lumi recunoaştem mai de grabă pe poetul satanic Macedonski, autorul scurtei bucăţi incisive *Ura*, a *Visului fatal* şi traducătorul lui Rollinat.

Poate în acest timp sau, poate, curând după compunerea lui *Saul*, Macedonski întreprinde traducerea fragmentului din *Medea* lui Legouvé, atras desigur de ciudăţenia situaţiei care o face pe Medea să-şi mărturisească teribilele-i sentimente de răzbunare tocmai aceleia care, răpindu-i bărbatul, i le inspirase. Medea şi Creuza se înţeleg atât de bine. Sentimentele lor de iubire, de extaz erotic, de ură faţă de adversară par a decurge paralel, până când eroinele descoperă că aceste sentimente sunt antagoniste şi că, în fiecare, stă ascunsă o putere capabilă să distrugă pe cealaltă. Discordia ascunsă sub armonie, ca şi amestecul turbure al urei şi iubirii alcătueşte şi conţinutul patetic al tragediei brodate pe vechea legendă biblică. In centrul perspectivei stă Regele Saul, a cărui dominaţie este stânjenită de marele levit Samuel. Samuel trebue să dispară, nu însă mai înainte ca răscoala leviţilor să fie înăbuşită în sânge. Lucrul este cu atât mai greu cu cât Saul are un duşman în propria lui soţie, Assura, fiica lui Agag, Regele Hamalecului, care îl urăşte pentru a fi asistat la distrugerea propriei ei ţări şi la uciderea tatălui ei de către acela care era, faţă de învinşi, un războinic crud şi perfid. Nici Hiram, sfetnicul cel mai apropiat,

www.dacoromanica.ro

nu este regelui mai credincios. El trebue să răsbune jertfirea copilei sale. Un slujitor sincer are Saul în copilul de păstori David, acela care cu vraja cântecului ştie să potolească delirul turbării sale. Dar David este prigonit de Assura care, iubindu-l, dar fiind respinsă, îl divulgă Regelui ca pe un trădător. Dragostea lui Mical, fiica lui Saul, şi duioasa prietenie a lui Ionatan, fiul Regelui, nu-l mai pot salva de mânia aceluia care curând trebuia să-l dorească înapoi, cu o atât de furioasă pornire a ciudatei lui iubiri. David trebue să fugă şi învingătorul lui Goliat nu poate sluji pe Regele căzut mai apoi, împreună cu Ionatan, în cursa întinsă de Assura şi Hiram. Pe tronul spălat de atâta sânge se urcă David.

Ce-l indică însă pe David pentru această înaltă misiune? In tragedia lui Macedonski şi Cincinat Pavelescu, David este un personaj liric şi idilic, un efeb arcadian care alină delirul lui Saul şi trezeşte sentimentele sale contradictorii, care este iubit prieteneşte de Ionatan şi cu flacăra unei mari pasiuni de Mical şi de Assura. David este locul geometric al iubirii în piesa lui Macedonski şi Cincinat Pavelescu. Este oaza în care poposesc singurele sentimente delicate şi umane, în mijlocul unei furtuni de ură, de vrăjmăşie, de întunecare a minţii. Singurele calităţi înfăţişate nu explică însă ascensiunea lui pe treptele tronului. In Biblie, David este mai mult. El este acela prin a cărui tânără şi curată forţă se prăbuşeşte masivitatea telurică a uriaşului Goliat, adevărat simbol al lumii vechi menită să dispară. In jurul lui David adie ca un vânt binefăcător, vestind o umanitate nouă, mai spirituală. S'a spus că David este una din prefiguraţiile lui Isus. Marele lui rol este de a fi arătat că puritatea sufletului se poate ridica învingătoare deasupra celei mai vajnice puteri bestiale. Dar tocmai aceasta a rămas latura neadâncită a caracterului lui David în tragedia lui Macedonski, aceea care ar fi motivat ascensiunea lui finală şi ar fi dat întreaga perspectivă concepţiei.

Se pare că *Saul* a avut un remarcabil succes de scenă, datorit şi interpretării patetice a lui Nottara în rolul lui Saul, a lui P. Velescu în acela al lui Hiram şi a lui I. Petrescu în rolul lui Samuel. Totuşi piesa nu s'a putut menţine multă vreme şi nici n'a mai fost reluată, cu toate sforţările lui Macedonski de a o impune repertoriului

www.dacoromanica.ro

permanent. Astăzi când o citim, după patru decenii şi jumătate dela reprezentarea ei, chiar dacă trebue să declarăm uzate unele din amănuntele tehnicei ei teatrale, nu putem să nu recunoaştem cel puţin forţa şi adevărul picturii caracterului lui Saul. Parcurgând lămuririle scrise de Macedonski (publicate la *Note*), vedem că aspiraţia lui a fost de a scrie o tragedie clasică, în concurenţă mărturisită cu Sofocle şi Racine. Prejudecata purităţii genurilor literare era destul de puternică în Macedonski. In realitate însă, din estetica dramei clasice, Macedonski împrumută mai cu seamă psihologismul ei. *Saul* vrea să fie, în primul rând, pictura dramatică a unui caracter, simplificat la o trăsătură unică dar monumentală. Saul este, în tragedia lui Macedonski şi Cincinat Pavelescu, întruparea nebuniei în putere, a dominaţiei care neştiind să se limiteze, se distruge prin propriul ei exces. In sufletul lui Saul locueşte vestitul *hybris* al vechilor Greci. Teatrul românesc cunoaşte puţine alte caractere zugrăvite cu aceeaşi forţă. Celelalte personagii rămân mai mult schiţate şi întrupează în genere laturi sumbre sau perverse ale sufletului omenesc. O excepţie, alături de Ionatan şi Mical, este David. Dar rolul lui David este disolvat în lirism. David nu este un caracter. Acesta este marele defect al piesei, alături de acea tendinţă de a o agrementa cu popasuri lirice, cu dansuri şi cântece cum erau atât de puţin în gustul clasicilor, modelele autorilor. Prin această latură lirică s'a introdus şi ceea ce resimţim ca perimat în lucrarea lui Macedonski şi Cincinat Pavelescu, în timp ce concentrându-se asupra viguroasei evocări a lui Saul, tragedia ni se pare încă proaspătă şi poate trezi interes.

* * *

Am arătat în introducerea primului volum al acestei ediţii, împrejurările în care a fost scris *Le Fou*? Macedonski se apropia atunci de şeaizeci de ani şi marea glorie, pe care el n'a încetat s'o râvnească i se părea că ar putea-o câştiga pe una din scenele Parisului. Teatrele pariziene mai dăduseră câtorva autori celebritatea şi averea. D'Annunzio trebuise să ocolească prin inima Parisului, făcând să i se reprezinte «Misterul Sfântului Sebastian», pentru a se impune apoi lumii întregi. Piesa este gata din 1913 şi mai multe notiţe de ziare,

www.dacoromanica.ro

apărute în presa franceză, anunţă că poetul român Macedonski a terminat o comedie în care se pune problema dublei personalităţi şi care va fi în curând reprezentată pe una din scenele Parisului. Ziarele din Bucureşti anunţă într'acestea că piesa a şi fost primită în repertoriul său de Teatrul Sarah Bernhardt. Informaţiile erau însă premature. Macedonski nu mai are timpul să se ducă la Paris, pentru a-şi face piesa jucată. Peste un an izbucneşte războiul şi *Le Fou ?* rămâne un simplu manuscris, frumos copiat de poetul însuşi în patru caete de hârtie albă.

Se poate spune că în *Le Fou ?* Macedonski a evocat propria lui dramă interioară. Fondul acestei lucrări dramatice este prin excelenţă liric. In eroul său, poetul se figurează pe sine. Căci oricare ar fi fost orgoliul în care poetul s'a închis în tot timpul vieţii sale, el nu putea să nu audă ce se spunea în jurul său cu privire la omul care îmbătrânise, fără să agonisească nimic, nici ca bunuri nici ca stimă publică şi putere, şi care recoltase, ca singurul rod al lungei sale visări poetice, trista paragină a vieţii lui. I se spusese de mai multe ori că este un nebun şi el reţinuse expresia. Intr'o poezie mai veche, el confirmă, fără nicio revoltă, diagnosticul batjocoritor:

Fireşte, sunt un biet nebun,
Când lumea e ce este.
Trăiesc ca în poveste
Şi la nimica nu sunt bun.

Dar de aci înainte începe reacţia lui creatoare. Nebun? Nu cumva nebunii sunt adevăraţii înţelepţi, în timp ce aşa zişii înţelepţi sunt nişte exemplare omeneşti mărginite şi egoiste? Astfel de răsturnări paradoxale stau în linia spiritului lui Macedonski. Nu odată poetul s'a complăcut în această relativizare a punctelor de vedere care duce la asimilarea contrariilor. Astfel, ridicând cântecul său către Satan, zeul tutelar al poetului damnat, el laudă în *Imn la Satan*, puterea diabolică de a schimba înţelepciunea în nebunie:

Innebuneşti pe prea cuminţi ce stau tâmpiţi de 'nţelepciune
Şi schimbi deodată în focar ce-a fost mai stins ca un tăciune.

Se poate spune că Dorval, bancherul care se crede Napoleon Bonaparte şi care trăeşte cu fiecare din luptele lui financiare câte un alt

www.dacoromanica.ro

eveniment al epopeii napoleoniene, este un satanizat, unul din acele spirite în care influenţa luciferică a depus sămânţa unei nebunii creatoare. Dorval nu este deci o apariţie singulară în opera lui Macedonski şi tendinţele care îl străbat nu sunt străine de acele care au vibrat mai puternic în sufletul poetului liric. Macedonski a lăsat de mai multe ori să se tipărească informaţia că *Le Fou ?* ar fi construit pe datele psihologice ale dublei personalităţi. Dubla personalitate a fost, în adevăr, una din problemele care au ispitit spiritele curioase de paradoxele psihologiei şi medicinei, către sfârşitul curentului naturalist. Autorul german Paul Lindau a consacrat o dramă cu oarecare răsunet în vremea ei, *Der Andere* (1893), stărilor morbide ale dublei personalităţi[1]). O simplă comparaţie între *Der Andere* şi *Le Fou* ne arată însă că în această din urmă dramă este vorba de altceva decât de dubla personalitate. Căci dubla personalitate, aşa cum a descris-o Th. Ribot într'o cunoscută carte despre maladiile personalităţii, este făcută din alternarea conştiinţei între două euri, sprijinite pe două felurite depozite ale memoriei, între care orice legătură este surpată. Gravul magistrat Hallers, eroul lui Paul Lindau, nici nu bănueşte că în timpul nopţii se transformă într'un apaş de rând. Dorval nu pierde însă nici decum conştiinţa de a fi un mare bancher parizian, executând riscate operaţii de bursă, chiar atunci când în timpul bătăliilor sale financiare i se pare a reproduce figura şi destinul eroului mult iubit, ale lui Napoleon Bonaparte. Dorval nu este un ins care devine când Dorval, când Napoleon. Dorval este mai de grabă un mistic al puterii, care ca toţi marii exaltaţi ai credinţii, se găseşte în stare de fuziune cu zeul său. Această mistică fuziune este necesară omului care trecând prin atâtea primejdii, îşi creează un aliat al destinului, un

[1]) Paul Lindau a scris piesa lui după o nuvelă a scriitoarei americane Dick May. Reprezentată la Paris în toamna lui 1913, la Teatrul Antoine, câţiva ani după ce Macedonski îşi încheiase manuscrisul său (în 1910), piesa lui Lindau face parte dintr'o întreagă serie de producţii literare care se opriseră în faţa aceleiaşi probleme a patologiei eului, cum ar fi *Moi et l'autre* a lui Jules Claretie, povestirea lui Stevenson: *Doctorul Hyde şi Profesorul Jekyel*, apoi piesa lui Georges Henriot: *L'Enquête*, reprezentată la Teatrul Antoine în 1901 şi lucrarea dramatică a lui Fr. de Nion: *L'Etat second*, jucată în 1912 de aşa numitul « Cercle des Echoliers ».

www.dacoromanica.ro

AL. MACEDONSKI

Într'o caricatură contimporana a lui N. Petres u Gaina ın oț'ta de ep'grama:

Poet ce Muza te rasfața
In *Bronzes*, volumul tau recent,
Te aratași prea decade t,
Arama dandu-ți o pe fata.

www.dacoromanica.ro

alter ego tutelar. Napoleon este deci pentru Dorval o proiecție a nemăsuratei sale voințe de a stăpâni (un motiv atât de caracteristic pentru volitivul Macedonski!). Este limpede deci că problema psihologică a comediei *Le Fou ?* este alta decât aceea a dublei personalități. *Le Fou ?* este brodat mai de grabă pe ideea variațiilor prin care poate trece propria imagine despre noi înșine în raport cu imaginea pe care și-o fac semeni noștri despre noi. Nu este aceasta problema cea mai dureroasă pe care o trăise omul Macedonski, privit de atâtea ori cu neîncredere și sarcasm, în timp ce el însuși viețuia în sentimentul potențat al vocației sale poetice? Cine oare mai mult decât Macedonski a experimentat contrastul, tensiunea dintre imaginea lui internă și externă, între ceea ce gândeau alții și ceea ce cugeta el însuși despre sine? Acesta devine și problema eroului său, care nu este așa dar aceea a dublei personalități, ci a dialecticei eului; problema care sprijină întreaga producție dramatică a italianului Pirandello. Nu este deci indiferent a reține că două decenii mai înainte ca prin *Șease personagii în căutarea unui autor* sau prin *Henric IV*, Pirandello să fi devenit celebru, un scriitor român plin de îndrăzneală în concepțiile sale descoperă în dialectica eului o mină nouă a inspirației literare.

Cele patru rapide acte ale comediei reprezintă o parte din cariera bancherului care, prin creșterea de necrezut a capitalurilor sale, speră să dăruiască Franței egemonia cucerită până acum numai de Napoleon. Atmosfera generală este a marelui capitalism internațional, cu nenumăratele-i drame decise în birourile unor calculatori abstracți. O speculație fericită, în care cad victime nu știu câte instituții bancare de peste Ocean, este pentru acest Napoleon al finanței, Austerlitzul. Dar o nouă speculație, orientată împotriva unor adversari puternici, amenință să devină Waterlooul. Atunci intervine suspiciunea omului mărunt și timorat, reprezentat prin soția și fiul eroului, figuri dubioase de parveniți, zugrăviți poate cu trăsături prea apăsate ale penelului. Se pune deci la cale interzicerea bancherului, spre revolta plină de desgust a celor doui prieteni ai lui Dorval, medicul Tréfond și scriitorul Jeantet, cari fuseseră câștigați până la urmă de ceea ce era geniu netăgăduit în amicul lor. Comisarul venit să opereze

www.dacoromanica.ro

arestarea se izbeşte de împotrivirea acestora şi a întregului personal devotat al casei, strânşi în jurul aceluia care, după o oscilaţie primejdioasă, câştigase totuşi intrepida lui luptă.

Este sigur că Macedonski a dorit un succes răsunător cu piesa lui. Unele din neajunsurile piesei se introduc pe această poartă. Scriind într'o limbă plină de mişcare, cu multe elemente de argot parizian, poetul nu dispreţueşte niciunul din mijloacele care pot lucra puternic asupra spectatorilor sau care pot provoca însăşi reacţiunea lor scandalizată. De câteva ori dialogul se revarsă peste cadrul fictiv al scenei. Persoanele se adresează direct publicului sau îşi permit aluzii transparente, menite să provoace replice sgomotoase într'o sală de spectatori atât de vioi ca acei ai Parisului. Expresiile tari nu lipsesc nici ele. Un grăunte de histrionism este prezent printre intenţiile acestei lucrări, remarcabilă de altfel prin îndrăzneala şi pătrunderea ei ca şi prin vioiciunea ritmului ei dramatic.

* * *

Sunt unele asemănări între *Le Fou* şi *Moartea lui Dante*, ultima piesă a lui Macedonski şi aceea în care bătrânul în vecinătatea morţii a înscris oarecum testamentul lui spiritual. In *Le Fou ?* Macedonski s'a reprezentat într'o dublă ipostază, mai întâi ca un veleitar al puterii şi dominaţiei (o trăsătură pe care am subliniat-o îndeajuns în portretul lui psihologic), apoi ca un ins în conflict cu mediul său, puţin dispus să primească şi să confirme imaginea pe care omul ar fi dorit s'o impună despre sine. Pentru a sensibiliza toate aceste situaţii şi conflicte, Macedonski se asimilează cu eroul său şi acesta cu Napoleon Bonaparte. Macedonski ni se destăinueşte astfel de sub o dublă mască. Vocea sa răsună prin două aparate de amplificare. In *Moartea lui Dante*, semnificaţia mitului folosit este mult mai transparentă. Poetul a depus, în această ultimă creaţie a sa, atitudinele şi conflictele bătrâneţii lui.

Macedonski a fost una din acele naturi care acceptă greu bătrâneţea. Există desigur oameni dispuşi să se instaleze în bătrâneţe ca într'o situaţie confortabilă, din care se poate privi cu linişte şi indulgenţă către lume. Macedonski trebue să fi încercat după 1890

www.dacoromanica.ro

sentimentul ascensiunii pe poziţiile suverane ale vieţii, când începe a publica în *Literatorul* seria de articole intitulate *De pe culmea vieţii*. Când însă alţii încep să vorbească despre bătrâneţea lui, poetul răspunde cu o pornire nestăpânită. Este curioasă totuşi impresia de bătrâneţe pe care o putea face omul care a trăit abia 66 de ani. Poetul debutase însă foarte tânăr şi prin desele lui declaraţii de fidelitate faţă de lumea din prima jumătate a secolului trecut, el sugerase despre sine imaginea unui supravieţuitor. Puţini îşi mai reaminteau atunci toate acele înfăţişeri de tinerească revoltă a operei sale, care ar fi justificat mai de grabă imaginea unui tânăr. Dar la urma urmei, poate că adevăratul chip al lui Macedonski se întregeşte din contraste. Este în firea lui un amestec de tinereţe şi bătrâneţe, de revoltă şi resemnare desamăgită; poetul este în acelaşi timp un precursor şi un tradiţionalist. Formula lui este complexă şi vina acelora dintre contimporani cari îi asvârleau acuzaţia puţin delicată de a fi depăşit vârsta în care manifestările publice ar mai fi îngăduite, provenea din aceea că se opreau la ceea ce putea părea uzat în atitudinile omului şi poate în unele din răsunetele operei lui. Acestor adversari le răspunde el prin *Rondelul Contemporanilor:*

Aceşti contemporani ai mei
Fac ne'ncetat acelaşi sport:
De treizeci de-ani îmi tot zic mort
Tot mai pizmaşi şi mai mişei.

Strigoiu, adesea, 'mi zic tot ei —
Bătrân, în ultimul resort.
Aceşti contimporani ai mei
Fac ne'ncetat acelaşi sport.

Deşi par lei şi paralei
N'au cu talentul vreun raport,
Şi n'au nici sfinţi, nici Dumnezei
Trântiţi în vieaţă de-un avort... —
Dar sunt contimporanii mei.

Există printre hârtiile rămase dela Macedonski, două pagine polemice scrise după dictarea sa, în care este înregistrat din nou

www.dacoromanica.ro

protestul poetului împotriva acelora care vorbeau fără cuviinţă şi fără omenie despre bătrâneţele lui. Poate fi oare numit bătrân omul care a scris, într'un răstimp destul de scurt, *Poemul Rondelurilor*, *Sonetul Pueterii*, *Moartea lui Dante*? De altfel bătrâneţea se măsoară altfel decât prin numărul anilor. In *Moartea lui Dante* se produce însă un reviriment şi acel care arăta atâta impacienţă faţă de aluziile la bătrâneţea sa, ni se înfăţişează cu seninătate în pragul morţii. Dante este un simbol. Marele poet florentin, pribeag şi bolnav, nu poate muri pentrucă n'a scris încă ultimele şase terţete ale poeziei sale. Era o veche idee a lui Macedonski că nu moare decât cine consimte să moară, pentru că toate temele vieţii lui sunt istovite. Vieaţa este prin urmare misiune. Şi misiunea lui Dante îi prelungeşte vieaţa până în clipa în care versurile finale ale *Divinei Comedii* sunt smulse delîrului său.

De ce însă a ales Macedonski tocmai figura lui Dante, pentru a întrupa această concepţie în care nu ne este greu a desluşi rămasul bun pe care îl adresează vieţii acela care, simţindu-se la sfârşitul misiunii sale, îşi iscăleşte cu linişte şi seninătate testamentul său spiritual? In cuvintele explicative pe care le-a adăugat tragediei sale şi care apar, pentru întâia oară, la sfârşitul acestui volum, Macedonski a crezut că poate observa analogii nu numai între Italia lui Dante şi propriile stări ale ţării noastre în anii precursori războiului, dar şi în frământările morale care îl stăpâneau la fel ca pe marele Florentin altă dată. Pentru a reda sufletul lui Dante şi al epocei sale, scrie Macedonski «e adevărat că am fost ajutat... şi de obijduirea ce era în propriul meu suflet ca şi de epoca dantescă a propriei mele ţări, sfâşiată, schingiuită şi stăpânită ca şi Italia uriaşului poet, de câteva familii care au asvârlit-o către pieirea de azi...». Ultima apreciere se referă fără îndoială la competiţiunile politice ale vremii, pe care acel care fusese amestecat în destule agitaţii publice ale trecutului pentru a le cunoaşte valoarea, îşi putea permite să le judece cu severitate. Asimilarea cu Dante nu se făcea însă numai prin ceea ce i se părea lui Macedonski analog în structura cadrului social, dar şi prin mai intime elemente psihologice şi biografice. Ceea ce trebue să-i fi vorbit mai puternic lui Macedonski în figura quasi-legendară

www.dacoromanica.ro

a lui Dante era desigur orgoliul acestuia. Un biograf recent, d-l Louis Gillet, a pus bine în lumină trăsătura aceasta printre toate câte compun caracterul autorului *Divinei Comedii:* «Ar fi zadarnic, scrie d-l Gillet, să negăm imensul orgoliu al lui Dante, mai zadarnic încă să criticăm acest sentiment legitim al unei creaturi excepţionale, care a suferit o denegare de justiţie şi care, prin compensaţie, afirmă cu puteri sporite superioritatea lui». Această mecanică a pasiunilor o cunoaştem bine din portretul psihologic al poetului nostru. In marele orgoliu al lui Dante, Macedonski îl regăsea pe al său. In nedreptatea sub care suferise poetul şi din care se mântuise prin replica sporită a mândriei sale neîncovoiate, Macedonski regăseşte propriile lui reacţii. Aci trebue căutată ceea ce el numeşte *obijduirea* din sufletul său, deopotrivă cu aceea din sufletul lui Dante.

Nimeni dintre acei cari au pătruns în particularităţile firii lui Macedonski, nu se vor putea opri a-l recunoaşte în scena în care tinerii seniori ai Ravennei, prefăcându-se că-l sfătuesc cu bunăvoinţă şi recunoscându-i marile merite, îşi permit totuşi perfide rezerve asupra unora dintre felurile lui de a fi, trezesc mânia dantescă şi izgonirea lor din preajmă-i. Orgoliul este prins aci în mecanismul lui fundamental care suportă mai bine negaţia decât rezerva, antagonismul care prilejueşte lupta şi deci afirmaţia de sine, mai bine decât prefăcuta bunăvoinţă care poate surprinde vigilenţele încrederii în sine şi poate adormi tensiunile susţinătoare. Această scenă de mare pătrundere psihologică este scrisă de cineva care, evocând un erou îndepărtat, se zugrăvea în realitate pe sine. Ceea ce îi lipsea lui Macedonski nu era recunoaşterea întâmplătoare şi parţială a meritelor lui, aflată de mai multe ori în timpul unei cariere care nu fusese cu totul lipsită de succese, ci acea acceptare totală a felului său de a fi, care să-l împace cu epoca în care trăise. Ultimii ani ai lui Macedonski au fost străbătuţi de preocuparea dureroasă de a impune, nu vreuna din operele lui izolate, ci însăşi formula sa scriitoricească şi umană, contestată încă de contemporani. Mânia lui Dante izgonind pe tinerii seniori suficienţi din Ravenna era de multe ori propria lui pornire...

Sunt însă şi alte apropieri posibile. Deşi nimeni nu i-l impusese anume, n'a pornit şi Macedonski pe căile surghiunului ca Dante altă

www.dacoromanica.ro

dată? *Moartea lui Dante* este, după alte aspecte ale ei, tragedia exilului. Izgonit din Florenţa şi trebuind să părăsească şi Ravenna, unde prezenţa sa devenise supărătoare, poetul afirmă valoarea refugiului interior: « In vis şi în cer am trăit, Madonă, iar patria mea poate să-mi « ţină porţile închise. Necazurile m'au oţelit, şi sufletul meu s'a făcut « de diamant ». Totuşi când i se aduce vestea chemării lui la curtea Contelui de Provenţa, Italianul se trezeşte: « Mulţumesc Inaltei Du- « cese, şi vă mulţumesc şi vouă, copiii mei. M'aţi bucurat mult cu ea — « aceste sunt ştiri glorioase pentru mine — dar nu-mi mai vorbiţi « despre ele... (pauză). Am fost pe-acolo: Francezii sunt un popor « gentil, dar au un alt suflet decât al meu. M'am simţit totdeauna « străin printre dânşii, oricât de prietenoşi s'au arătat pentru mine, « şi străin am rămas de asemenea oriunde nu m'am aflat printre ai « mei. Ce aş căuta eu acum printre alte neamuri?... Ştiu: Judecam « altfel odinioară... Eram tânăr!... Nu făceam osebire între om şi « om, de orice limbă să fi fost, şi între ţară şi ţară. Dar vremea a trecut « şi adevărurile mari mi s'au destăinuit, şi am aflat că numai văile, « câmpiile şi dealurile ţării mele sunt frumoase. Ei! Pe unde n'am « fost, şi câţi prieteni n'am avut şi pe acolo — prieteni adevăraţi — « dar mi-am dat seama destul de iute că nici eu n'am pătruns vreo- « dată în sufletul lor, nici ei în al meu. Lăsaţi-mă să mor italian ». Sub pana lui Macedonski aceste cuvinte sunt adevărate accente lirice. Ele înseamnă ruptura cu ceea ce a fost pentru o anumită epocă cosmopolitismul său, reintrarea sa definitivă în patrie, resimţită acum ca o formă a destinului inexorabil, care trebue acceptat şi iubit.

Spre deosebire de *Le Fou ?* în care erau evocate luptele poetului cu mediul său, *Moartea lui Dante* cuprinde ecoul luptelor de altă dată, dar şi pacea care s'a aşternut între timp prin sentimentul misiunii şi al împlinirii. Nu voi spune că dintre toate creaţiile literare ale lui Macedonski, *Moartea lui Dante* este singura armonioasă, singura în care poetul a izbutit să elimine tensiunile, revoltele şi amărăciunile de care opera sa nu este scutită. Pacea absorbită în natură este tema patetică a *Nopţii de Mai* şi a atâtor alte poeme ale maturităţii. Dar în *Noaptea de Mai*, omul cucereşte pacea închizându-se faţă de societate şi omenire, cărora le aruncă blestemul său. In *Moartea lui*

www.dacoromanica.ro

Dante nu mai este înfăţişat un om pacificat prin solitudine, ci unul care după ce s'a expus tuturor furtunilor sociale a cucerit liniştea ţintelor atinse şi a plenitudinii realizate.

Din rezerva acestor sentimente se desvoltă toate însuşirile pozitive ale piesei. Desigur, apelul prea insistent la procedeul alegoric, mulţimea spectrelor care sensibilizează când secolele posterităţii, când gândurile şi simţirile lui Dante, sunt extrase dintr'o recuzită veche, pe care gustul modern n'o recunoaşte cu satisfacţie. Dar chiar peste aceste neajunsuri incontestabile, ceea ce resimţim ca un nimb peste adânci experienţe trăite, simplitatea augustă a tonului şi desfăşurarea majestoasă a acţiunii, califică *Moartea lui Dante* printre creaţiile cele mai de seamă ale poetului.

www.dacoromanica.ro

I A D E Ş!

COMEDIE IN DOUĂ ACTE ŞI IN VERSURI

Persoanele

Guguţă
Elena, soţia lui
George Aninoşescu, vărul lui Guguţă
Doamna Davidescu
Smaranda Berdeanu, amică a Elenii
Safta, servitoare
Un servitor

ACTUL I

(Scena înfăţişează un salon elegant mobilat)

SCENA I

GUGUŢĂ, ELENA

GUGUŢĂ

Găteşte-te Eleno: Diseară-avem la masă
Pe-Aninoşescu.

ELENA

Iară. — Mi-aduci mereu în casă
Tot veri de-ai dumitale şi d'ăi nesuferiţi!...

www.dacoromanica.ro

SCENA II

SERVITOAREA, ACEIAŞI

SERVITOAREA

Afară...

ELENA

Ce e Safto?

SERVITOAREA

Aşteaptă în carâtă
Cucoana Davideasca!

ELENA

Ce vizită urîtă!
Uf! — Spune-i că acasă nu suntem...

SERVITOAREA

Dar i-am spus
Că astăzi nicăierea de-acasă nu v'aţi dus!

ELENA

Ce slugi! — Zi-i să poftească! — Guguţă, într'o clipă
Mă duc să-mi trec o rochie şi mă re 'ntorc în pripă.
(Servitoarea iese)
De vorbă pân' atuncea mai ţine-o...

GUGUŢĂ (cu naivitate)

Draga mea,
Ce vrei să-i spun?...

ELENA (a parte)

Nerodu!

GUGUŢĂ

Dar...

ELENA

Spune-i

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ

Ce?

ELENA

Ce-i vrea!
(Elena iese supărată)

SCENA III

D-na DAVIDESCU (în toaletă de vizită); GUGUŢĂ

D-na DAVIDESCU

Cum?... Incă nu e gata Elena?

GUGUŢĂ (invitând-o să şeazâ)

Poftiţi, Doamnă, —
Sosește 'ndată.

D-na DAVIDESCU

Foarte frumoasă zi de toamnă! —
Inchipueşte-ţi lume din lume ce-am văzut...
Şoseaua era plină!

GUGUŢĂ

E lesne de crezut! —
De ultimile zile de soare se profită...

D-na DAVIDESCU

Dar apropo: Elena să nu cadă 'n ispită,
E lucru de mirare...

GUGUŢĂ

Vezi, Doamnă, că avem
Pe văru-Aninoşescu la masă...

www.dacoromanica.ro

D-na DAVIDESCU (a parte)

Să vedem; —
Ocazie mai bună a rare se găseşte...
L-a încopcat Elena, dar fata mea-l iubeşte,
Ş'apoi, — are şi zestre!...

(tare)

De care văr vorbeşti,
Că sunt, pe cât îmi pare, mai mulţi Aninoşeşti?...

GUGUŢĂ

De care?... De-advocatu!

D-na DAVIDESCU

Un tânăr plin de toate
Talentele!

GUGUŢĂ

Ei bine! Să-l sufere, nu poate
Elena; — cum vă pare?

D-na DAVIDESCU (cu fineţă)

Capriţiul e nou
Şi are, zău, cam multe...

(a parte)

Ce dobitoc! Ce bou! —

(tare)

Aceasta, în tot cazul, îmi readuce-aminte
Scandalul de deunăzi...

GUGUŢĂ

Scandalul?...

D-na DAVIDESCU

Da; — Cuvinte
Să-l pot descrie n'aflu...

GUGUŢĂ

In fine?

www.dacoromanica.ro

D-na DAVIDESCU

Domnul... M...
Să nu mă 'ntrebi de nume — a-l spune 'ntreg, — mă tem; —
Să vie să mă vadă, găsi într'o zi cu cale,
Ştiindu-mă amică cu doamna dumisale
Ce-i maltrata într'una pe-un vechiu amic al său,
Spunându-i, că e anost, neghiob şi nătărău,
Ba chiar, că nu 'nţelege de ce 'n necaz îi face
Şi 'n casă i-l aduce de nu mai află pace!

GUGUŢĂ (a parte)

Ce zice?

(tare)

Dar...

D-na DAVIDESCU

Aşteaptă. — Aceasta nu e tot:
Venise să mă roage să stăruiesc, s'o scot
Din astfel de preveţii ce-avea cu nedreptate
Pe-acel amic al casei cu inimă de frate...

GUGUŢĂ

Şi, — aţi primit de sigur?...

D-na DAVIDESCU

Ba nu; nu am primit, —
I-am zis...

GUGUŢĂ (neliniştit)

Ce i-aţi zis oare?...

D-na DAVIDESCU

— Şi poate c'am greşit, —
I-am zis... — şi într'acestea sunt poate vinovată, —
Că'n fond, ades, un lucru, e-altfèl de cum s'arată
In formă... şi că noaptea, de-ai sta să nu te culci,
Vrăjmaşii cei de ziuă se văd prieteni dulci!

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ (şi mai neliniştit)

Şi ce-a făcut atuncea?

D-na DAVIDESCU

Coprins de gelozie
Porni acas' şi spuse că pleacă la moşie...
Mijlocul este simplu şi vechiu, — dar foarte des,
Aşa uzat cum este e lucru de succes.

GUGUŢĂ

Pe urmă?

D-na DAVIDESCU

Se 'nţelege că el se 'ntoarse 'ndată,
Ş'atunci, află odaia nevestii, încuiată...
Iar restul... Se desleagă acum la tribunal!

GUGUŢĂ (atins)

Sunt luminat, — şi Doamna, regret c'a dat de mal...
Vă rog a crede însă că orice 'nsinuare...

D-na DAVIDESCU (cu demnitate afectată)

Am povestit scandalul şi n'am făcut-o 'mi pare...
(a parte)
Am izbutit!
(tare)
Elena! — De ea, într'un cuvânt
Eu pot să zic că este un înger pe pământ...
Model de castitate! — A! zău, n'o cunoşti bine!
Ea, — Domnule, e-o sfântă, şi iat-o chiar că vine...
(Elena intră; — ele se sărută de mai multe ori; în timpul acesta Guguţă îşi zice aparteul)

GUGUŢĂ (a parte)

Oricum, — Aninoşescu e tânăr, — şi ciudaţi
Sunt tinerii, — Guguţă! Ia seama să n'o paţi!

www.dacoromanica.ro

SCENA IV

ELENA, CEI DE SUS

ELENA

Cât te doream!

D-na DAVIDESCU

Eşti bună!

ELENA (cu cochetărie)

M'ai aşteptat îmi pare
Prea mult;

D-na DAVIDESCU

Nu; nicidecum.

ELENA

Să n'ai vreo supărare
Pe mine...

D-na DAVIDESCU (dulceros)

Lasă dragă!... De-aş fi ca dumneata
Mai mult la tualetă să mă gătesc aş sta!

ELENA

Eşti încă foarte bine la faţă, — şi fireşte
Că vârsta dumitale din ea nu se ghiceşte!

D-na DAVIDESCU (cu cochetărie)

Imi place complimentul că e frumos, — dar vai,
O fată, de pe-acuma, de măritat când ai
Ca mine...

GUGUŢĂ

Cum se poate!

D-na DAVIDESCU

Ei da; căci pe Pipica
Din pension am scos-o chiar astăzi...

www.dacoromanica.ro

ELENA (cu afectare)

Mititica!

D-na DAVIDESCU

La baluri, am de iarnă s'o duc; — i-am poruncit
La *Ville de France* o rochie...

ELENA

Ce modă-a mai ieşit?

D-na DAVIDESCU

Pe foi acum se poartă pliseuri, — şi se bagă
Prin ele, câte-o funtă...

ELENA

Auzi, Guguţă dragă!

GUGUŢĂ

Aud!

(a parte)

Uf! Câte mode!

ELENA

Auzi?

GUGUŢĂ

Aud îţi zic!

ELENA (apăsând)

Guguţă!

D-na DAVIDESCU

Şi pe toate le iei mai pe nimic!

ELENA

Bărbaţii zic într'una că facem un lux mare,
Ş' apoi, nu vor la baluri să mergem ca oricare
Mahalagioaice...

www.dacoromanica.ro

D-na DAVIDESCU

Lăsa-i să zică: N'au rezon!
Ascultă: La Briola o rochie roz pompon
In treacăt, am văzut-o: E zău, — încântătoare,
Şi cred că de minune ţi-ar sta...

ELENA

Costisitoare
Prea mult poate că este...

D-na DAVIDESCU

Aşi! Fugi de-aci! Un preţ
Aproape de nimica: Ea costă!...

ELENA

Cât?

GUGUŢĂ (a parte)

Inghieţ!

D-na DAVIDESCU

O sută zece galbeni şi-ţi dă cu ea ş'o pană...

GUGUŢĂ

De struţ?

D-na DAVIDESCU

Se înţelege, de struţ!

ELENA

E de pomană!

GUGUŢĂ (a parte, imitându-i vocea)

Poftim! — E de pomană!

ELENA

Guguţă-ai auzit?

GUGUŢĂ

Am auzit.

www.dacoromanica.ro

ELENA

Atuncea...

GUGUŢĂ (a parte)

Cu ce să scap?...

(tare)

Ascultă:

Iţi aminteşti de sigur, că nu e vreme multă:
La prânzul de deunăzi, un Iadeş am ţinut,
Pe-un fleac, — şi pân' acum, nici unul n'a putut
Din noi, ca să-l câştige...

D-na DAVIDESCU

Un Iadeş?

ELENA

Da.

GUGUŢĂ

Ei bine!
Iţi cumpăr rochia 'ndată, de vei putea pe mine
A mă 'nşela cu dânsul.

ELENA (cu cochetărie)

Aşa!

GUGUŢĂ

Neapărat...

ELENA (amenințându-l cu degetul)

Atuncea, poţi fi sigur...

GUGUŢĂ (a parte)

Uf! Iată-mă scăpat!

D-na DAVIDESCU

Sunt martoră-a prinsoarii, — dar n'am vreo îndoială
Că ai făcut acuma, o foarte rea tocmeală,
Stimabile Domn...

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ

Oare de ce, pot şti şi eu?

D-na DAVIDESCU

De ce?... De ce?... — Răspunsul nu-mi pare-aşa de greu!...
De când e lumea, lume, — femeia 'nvingătoare
Se joacă cu bărbaţii şi-i calcă în picioare!
In toate îi întrecem, şi numai de-am voi,
Am face-orice dintr'înşii... — la tot s'ar învoi!
Noi suntem suverane pe-al lor destin. — In lume
Domnim în fapt, şi dânşii domnesc... Prin ce?... Prin nume!
Bărbatul este robul de lanţuri încărcat;...
Când crede că ne 'nşeală, tot el e înşelat!

GUGUŢĂ (cu galanterie)

Mă 'nclin fără 'ndoială l'această teorie; —
Victoria în parte-mi cred însă c'o să fie
In lupta întreprinsă cu Iadeşul ştiut...

ELENA

Să nu te prinzi, Guguţă...

D-na DAVIDESCU

In cursă ai căzut,
Şi Iadeşul acesta, oricât de mult te-ai teme, —
Oricât!... Pentru Elena, va fi venit la vreme!...

ELENA

De-acum aş putea rochia să merg să mi-o reţiu,
Atât sunt de convinsă...

GUGUŢĂ

Ei! Ei!

D-na DAVIDESCU (uitându-se la ceasornic)

Dar e târziu!

(sculându-se)

Mă duc! Sunt cinci trecute...

(ia de mână pe Elena)

Inşeală-l...

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ (a parte)

Să mă 'nşele?...

D-na DAVIDESCU (salutându-l cu mâna)

La revedere!...

GUGUŢĂ (înclinându-se)

Doamnă, omagiile mele!

SCENA V

GUGUŢĂ (singur)

Să zică ce-a vrut oare cu tot ce-a povestit?...
Scandalul ce mi-l spuse, îmi pare născocit
Anume pentru mine. — Şi chiar, vorbele care
Le spuse despre Iadeş, sunt pentru mine 'mi pare.
Elena! — Să mă 'nşele!... Şi el... — Dar vom vedea ...

SCENA VI

ELENA — GUGUŢĂ

ELENA

Credeam că nu e mijloc să mai mă scap de ea!
E zău, nesuferită... Ce zici?... Ori, n'am dreptate?

GUGUŢĂ

Ba da; — dar adineauri păreaţi amorezate...

ELENA

Să fac ce voieşti, dragă?... Sunt lucruri de salon!
In faţă, nu se spune ce cugeţi...

GUGUŢĂ (cu amărăciune)

Ai rezon:
In lume, arta mare stă toată 'n amăgire,
Să porţi în suflet Iadul, şi Raiu 'ntr'o zâmbire!

www.dacoromanica.ro

Să râzi, când ochiu-ţi arde de plâns, — şi să plângi, — când
Comprimi cu greu surâsul pe buze fluturând!
Să juri prietenie, în suflet când simţi ură!
Să nu se potrivească cu vorbele din gură
Nici cuget, nici simţire! — Să 'nşeli pe toţi şi tot!

ELENA (a parte; turburată)

Va fi simţit el oare?

(tare)

Ca să 'nţeleg nu pot
Ce scop poate să aibă această litanie?

GUGUŢĂ (continându-se şi schimbând tonul)

Te rog, — nu lua seama, — e-o simplă nerozie
Din parte-mi, şi se vede că unde n'am mâncat...
Căci, apropo, îmi pare că văru-a 'ntârziat!

SCENA VII

ANINOŞESCU — ELENA — GUGUŢĂ

ANINOŞESCU (cu codul sub braţ şi cu un portofoliu)

Sosesc!

(se înclină dinaintea Elenei)

Advocatura e misie ciudată
Cu greu dispui de tine, — iar soarta ţi-e legată
De soarta clientelii pe care-o reprezinţi! —
Minciuna ţi-este vieaţa, şi trebue să minţi
In oricare momente din zi, — şi 'ntotdeauna
Să lupţi la tribunale ca să distrugi furtuna
Adesea ridicată de adversari greoi,
Turtindu-i subt citaţii sau teorii mai noi;
Mourlon, Demolomb, ş'alţii sunt puşi la contribuţii,
Să 'ncaleci pe sisteme, să inventezi astuţii,

www.dacoromanica.ro

Să faci dintr'un culpabil, un inocent, un sfânt,
Să 'ncriminezi pe altul c'un trăznitor cuvânt;
Să strigi, să sbieri, şi părul din cap să-ţi rupi adese!
Cu liniştea în suflet, să baţi cu pumnii 'n mese!
In ochi să nu aibi lacrimi şi lacrime să smulgi
Şi pe client în urmă să-l jumuleşti de fulgi;
Docil să-l faci să scoată din pungă tot ce are:
Advocatura este un câmp de luptă mare!

GUGUŢĂ

Ia lasă vorba, vere, şi şezi, — că orişicum,
Advocatura este un foarte neted drum;
Prin ea poţi foarte lesne s'ajungi de grab' în lume,
Să-ţi faci avere mare, să-ţi faci şi mare nume;
Ea singură te-alege prin Cameri deputat,
Prefect te face 'ndată, te bagă în Senat,
Pe banca de Ministru te-aşează chiar, şi poate
Cu două trei palavre din pulbere-a te scoate! —
Apoi, unde pui, dragă, că poate-a te purta
Nesupărat prin case, cucoanele-a curta!
Bărbat, mumă sau tată, nu au de zis nimica,
Şi-ascunde tatăl, grija, ca şi bărbatul pica!
Şi nimeni nu se 'ntreabă ce gânduri te-au băgat
La Stan sau Bran în casă ştiindu-te-advocat!

ANINOŞESCU (a parte)

Să zică, ce vrea oare?

ELENA (turburată)

Ciudată teorie...

GUGUŢĂ (a parte)

Să-i observăm, e timpul...

ELENA (apărându-se cu evantaliu; către Aninoşescu)

Ce noutăţi?

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ

Să fie
Adevărat scandalul?

ANINOŞESCU

De ce scandal vorbeşti?

ELENA (către Guguţă)

Scandal?... Sunt curioasă...

GUGUŢĂ

Şi cum de nu ştii asta
Că domnul X... sau Y... îşi lasă-acum nevasta?

ANINOŞESCU

Un X nu e un nume: Nimic n'am auzit...

GUGUŢĂ

Mă mir...

ANINOŞESCU

Dar...

ELENA (către Guguţă cu turburare)

Şi ce-ţi pasă?

GUGUŢĂ (încurcat)

Nimic...
(a parte)
A 'ngălbenit!

SERVITORUL (intrând)

Un domn este afară şi vrea să vă vorbească...

GUGUŢĂ

Să-i spui mai lângă seară că-l rog ca să poftească
C'asupra mesii tocmai ne-a nemerit...

www.dacoromanica.ro

SERVITORUL

I-am spus
Şi n'a voit să plece...

GUGUŢĂ

Atunci, — să urce sus!
(către Elena)
Mă 'ntorc, Eleno, 'ndată...
(către Aninoşescu)
Te rog să mă ierţi, vere!
(iese)

SCENA VIII

ANINOŞESCU — ELENA, mai pe urmă GUGUŢĂ

(Aninoşescu sculându-se, îşi trage cu precipitaţiune scaunul lângă canapeaua pe care şade Elena)

ELENA

L-ai auzit?...

ANINOŞESCU

Ei bine! Să fim cu priveghiere
Pe cât mai multe piedici se nasc, — pe-atât voiesc
Să le sfărâm pe toate... — Eleno! — Te iubesc.
(îi ia mâna)
Eşti însă turburată şi palidă... — Vederea
Iţi este 'ntunecată, şi 'n ea citesc durerea,
Şi norii întristării pe frunte ţi s'au strâns
Iar ochii tăi de lacrimi sunt roşii... Tu ai plâns?

ELENA

Te 'nşeli... N'am plâns...

www.dacoromanica.ro

ANINOȘESCU

Zadarnic voiești a te ascunde...
Că-ți tremură sub gene amarnicele unde
Văd bine. — Altădată, tu nu plângeai când eu
Veneam a-ți lua mâna s'o pun pe sânul meu
Spre a simți cum bate o inimă 'nfocată...
Ce s'a făcut, Eleno, trecutul de-altădată?

ELENA (uitându-se împrejur cu grijă și voind să se scoale)

Amicul meu, aibi milă de mine...

ANINOȘESCU (reținând-o)

Șezi aice...
Și înapoi că timpu l-am dat, lasă-m'a-ți zice:
Trecutul e 'n picioare! — Nimic nu s'a schimbat,
Ești încă-acea fecioară cu chipul adorat...
Sunt încă acel june, adolescent în vieață
Și stau încă 'n genuche pierdut în a ta față!

(se lasă să alunece în genuche)

ELENA (uitându-se împrejur cu neliniște)

O! Dar...

ANINOȘESCU

Mai ții tu minte?... Eu, — n'am uitat nimic...
Că tu ești măritată, e rătăcire 'ți zic!
Și azi ca și atuncea, tu ești a mea, și 'n tine
Imi stă speranța toată cu inima din mine!
Și azi ca și atuncea era un cer de-azur!
Citeam cu ochi de flacări în sufletu-ți cel pur!
Asupră-mi, a ta frunte a lene înclinată,
Făcea să-mi bată pieptul, și inima să-mi bată.
Și ne șopteam cuvinte ce nu se uită, — iar
Prin geamuri, luna plină, ne contempla de-afar',
Elena mea; — și raza-i venea să cadă albă,
Pe fața ta suavă, pe mâna ta rozalbă,

www.dacoromanica.ro

Şi 'n lunga-i sărutare ne coprindea, — ş'apoi,
Pălea de gelozie, uitându-se la noi,
Pe când ecoul serii vibra de dulci cuvinte
Ca şi acum. — Răspunde-mi, Eleno, mai ţii minte?

ELENA

Taci... Taci, nu-mi vorbi astfel, priveşte-mă... nu ştiu
Ce am, dar simt că tremur... pălesc... E prea târziu!
Şi orice amintire, e ca parfumul tare,
Omorîtor adesea prin simpla-i respirare!

ANINOŞESCU

Ce zice?... Aud bine? — Să tac?

ELENA (rugătoare şi îngrijată)

Amicul meu,
Delirul te coprinde... Gândeşte-te...

ANINOŞESCU

Mereu,
In somn, — deştept, — când umblu, — când stau, — prin cugetare,
Te văd, şi 'n orice floare respir a ta suflare,
Şi dacă astăzi încă trăesc, — e că trăieşti:
Când mă gândesc la tine îmi pare că-mi vorbeşti!
Nestrămutată umbră, te afli lângă mine,
Când stau sub tei alene, în nopţile senine,
Sau iarna când în casă la foc m'aşez pe gând,
Şi-mi trec o mână rece pe-obrazul meu arzând!

ELENA (sculându-se)

Destul... Nu vezi tu oare că mor. — Am cugetat
Adeseori l'aceste, ş'adânc am suspinat...
Cu inima 'nsetată de-o fericire moartă,
Mi-am blestemat şi vieaţă, şi naştere, şi soartă
Dar toate-au fost zadarnici. — Ce ştiu, — e că iubesc,
Şi unde-o să ne ducă iubirea, — nu voiesc
Nici chiar să cuget, — George, ce înţeleg — ce ştiu,

www.dacoromanica.ro

Ce simt, e că e moartă, căci azi: E prea târziu!
Sunt roabă azi: Stăpânul ce am, — e soţul, — care
Mi l-au ales părinţii c'o rece ne'ndurare!
Erai sărac, — departe, şi nimeni nu credea
Pe-atunci că poate-avere şi cartea ca să dea!
Erai sărac, — părinţii pun totul, în avere, —
Cât am luptat, — ştii bine! — Că n'am avut putere
E-adevărat. — Ştii însă, că e ş'adevărat
Că adulterul este pedeapsa ce mi-am dat!
Ştii tu ce e-adulterul? — Ştii tu, câtă iubire
Ii trebue femeii să cadă!... — Ce 'njosire
E pentru o femeie acest cuvânt fatal
Ştii tu? — Câte turmente, în cercu-i infernal
Se 'nchid şi se frământă, le simţi, le ştii tu oare? —
Când amăgirea 'ncepe şi pacea 'n suflet moare,
Ca să trăeşti, când astfel destinul te-abătu,
Ştii tu câtă virtute îţi trebue?... Ştii tu?

ANINOŞESCU

Dar ştii şi tu ce este o vieaţă înşelată?...
Să vezi în alte braţe femeia adorată!
Să ştii că 'n a ta faţă o poate săruta
Un altul, când prin suflet şi corp este a ta!
Simţi tu aceste toate?... Le ştii?... Ingălbeneşti...
Eleno... le ştii oare...

ELENA

O! George!

ANINOŞESCU

Şi-mi vorbeşti
Acum de suferinţă când Iadul arde 'n mine!
Când simt că n'ar ajunge tot sângele-mi din vine
Trecutu să-l răscumpăr, să zic că n'a trecut!

www.dacoromanica.ro

De haina căsniciei ca de-un vestmânt de lut
Să te dezbrac. — Şi singuri, scutiţi de-orice furtune,
Să ne 'mbătăm de vieaţă şi de plăceri nebune!

ELENA

Amar ne-a fost destinul! — Pervers şi fără milă
Ne-a despărţit în silă şi ne-a unit în silă!
Mă însoţi c'un altul în lipsa ta, — ş'apoi,
Pe calea rătăcirii ne 'mpinse pe-amândoi!
Minciuna şi trădarea târîm de-atunci sub soare
Precum târăşte-ocnaşul butucul de picioare,
Şi apărarea noastră e greu de întocmit...

ANINOŞESCU

Ea stă în două vorbe, Eleno: — Ne-am iubit!

ELENA

O! Da; ne-am iubit, George! — O! Ne-am iubit; şi dacă
N'ar fi voit destinul din noi un joc să-şi facă,
Pierduta fericire puteam ca s'o avem:
Acum, şi 'n faţa lumii aş fi a ta!

ANINOŞESCU

Blestem!...
Când cuget la aceste, de viu l-aş rupe 'ndată...
Dar n'a ştiut nimica din patima 'nfocată
Ce mă ardea... — Il scapă că n'a ştiut!

ELENA

Ţi-o jur!

ANINOŞESCU (cu pasiune, luându-i mâna)

Mi-o juri... Mi-o juri, Eleno?...

www.dacoromanica.ro

ELENA (uitându-se spre uşă cu grijă)

Conţine, te conjur,
Transporturile-aceste... căci, — cine ştie, — poate...
(schimbând tonul şi cu exaltaţiune crescândă)
Sau nu! — Te iubesc, George! — Voiu şti să afrunt toate
Lovirile fatale ce pot a m'aştepta:
Ne-a despărţit Destinul dar am rămas a ta!
De două ori acuma îţi aparţiu: — Şi mire
Prin adulter odată şi odată prin iubire
Imi eşti! — Fatalitatea râzând de-al nostru plâns
De două ori în lume la pieptul său ne-a strâns!
Ascultă: — Inainte de a veni, — prin minte,
Mă frământam a-ţi zice: «Fugi! Pleacă» — Inainte
Voiu merge însă astăzi pe drumul cel cotit! —
Sirenă-amăgitoare cu zâmbet ipocrit
Voiu fi şi eu! — Din vieaţă, voiu face o minciună
Şi voiu purta pe frunte a spinilor cunună!
Voiu râde... Ş'orice lacrimi din câte voiu avea
Le voiu lăsa 'n tăcere pe inimă-a cădea!
Voiu răsfoi la vânturi a castităţii floare,
Oricare datorie călcând-o în picioare!

ANINOŞESCU

Eleno!

ELENA

Lumea poate să ne acuze! — Ea
Poate să ne arunce cu piatra dacă vrea...
De cer, de omenire, de univers, ce-mi pasă!
Eu te iubesc! — Sunt gata!
(se apropie de el cu vioiciune)

GUGUŢĂ (intrând)

Am isprăvit! — La masă! —
(către Aninoşescu)
Aidem! Dă-i braţul, vere...
(Aninoşescu se înclină dinaintea Elenei, îi oferă braţul şi se îndreptează spre uşă).

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ (a parte)

Ce văd?... Sunt turburaţi
Şi unul lângă altul şedeau alăturaţi?...

ELENA (trecând pragul uşei)

Nu vii?

GUGUŢĂ

Indată.

(se îndreptează spre uşă şi după aceia revine repede în faţa mesei)

Oare, — acuma timp să fie
Să pleci şi tu Guguţă ca alţii la moşie?...

ACTUL II

Scena reprezintă un buduar elegant. Un mare garderob cu oglindă în stânga. Uşă în faţă. Canapea în dreapta. Mese de colţuri. Candelabre, etc.

SCENA I

ELENA (uitându-se la ceasornic)

El nu mai vine... Şapte... Şi Gogu a plecat
De-un ceas. —

(După o mică pauză)

Oricum, plecarea la vreme s'a 'ntâmplat...
Incai, acea scrisoare ce-l reclama afară
Să-l ţie de-ar fi 'n stare ceva mai mult la ţară! —
O zi de-ar fi stat încă, m'aş fi trădat. — Simţeam
Că 'n faţă mi se urcă roşeaţa, — şi vedeam
Prea bine, că observă neliniştea, în care
Mă svârcoleam în luptă cu recea 'nfiorare
Ce-mi îngheţa pe buze cuvintele, — făcând
Surâsu-amărăciunii să nască. — Şi e blând, —

www.dacoromanica.ro

E bun: — Orice femeie ar fi putut să fie
Cu el prea fericită! — Iar eu... a lui soţie,
O!... Eu... Sunt cea mai demnă de plâns!

(Işi duce batista la ochi. D-na Berdeanu intră şi se opreşte un moment).

SCENA II

ELENA — D-na BERDEANU

D-na BERDEANU (înaintând)

Ciudat de tot...
Sosesc şi eşti tot tristă!

(Ele se iau de mână şi se îmbrăţişează)

Să te 'nţeleg nu pot,
Amica mea; — deunăzi plângeai... — Să cred îmi vine
Că tu-mi ascunzi de sigur ceva

ELENA (căutând să-şi stăpânească uimirea, — cu afectaţiune)

Imi pare bine
Că vii ca să petrecem serata între noi...
Incât despre 'ntristare, — aşa sunt eu!... Ş'apoi,
Motive am destule... Inchipueşte-ţi, dragă,
Că soţul meu la ţară se 'nfundă şi se bagă,
De stă mai toată vara. — Abia-l credeam scăpat
Şi tocmai, adineauri, se pomeni chiemat
Din nou. — Inţelegi bine c'ajunge să-mi displacă
Asemenea purtare...

D-na BERDEANU

Şi ce voieşti să facă?
Vrei oare să nu-şi vază de interesul său?
De-aceasta, de eşti tristă, amica mea, faci rău...

ELENA (cu neastâmpăr)

Ce oră ai?...

www.dacoromanica.ro

D-na BERDEANU
Sunt şapte şi jumătate

ELENA (turburată)
Iată
Ce grabnic este timpul! Cum trece...

D-na BERDEANU
Dar ciudată
De tot, ţi-o jur, Eleno, că-mi pari... şi că ceva
Ţi s'a 'ntâmplat... Sau poate... — Aştepţi pe cineva?

ELENA (cu nelinişte şi sculându-se)
Pe cineva?... Pe cine?... Ce vrei să zici?... — Ascultă,
Iţi sunt amică, Doamnă, dar nu pân' la insultă...
Şi n'aş putea să sufăr... Deja, şi e prea mult!

D-na BERDEANU (sculându-se asemenea)
Dar vino-ţi în simţire... Ce?... Eu să te insult,
Eleno?... — Ce? A crede putea-vei tu vreodată
Că inima mea este aşa de preschimbată
Incât să uit trecutul în care ne-am iubit,
Copilăria noastră uitând-o?

ELENA (luându-i mâna)
Am greşit...
O!... Iartă-mă, Smarando!

D-na BERDEANU
Eleno!

ELENA
Amăgită
N'ai fost. — A mea juneţe se duce înnegrită
Şi plâng. — Nenorocirea asupră-mi s'abătu
Şi astăzi îmi fac rândul.

www.dacoromanica.ro

D-na BERDEANU

Nenorocită, tu?
Şi ce voieşti tu însă să zici atunci de mine?

ELENA

De tine?... — Nu simţi oare, c'aş da să fiu ca tine
Şi vieaţa mea, şi totul...

D-na BERDEANU

Glumeşti, sau aiurezi?...
Sau poate c'a mea soartă, ştiind-o, nu o crezi?
Ştii tu?...

ELENA

Ştiu tot.

D-na BERDEANU

Ei bine?

ELENA

Te plângi, — şi n'ai dreptate:
Nenorocirea-ţi toată e-o simplă vanitate
Şi ce-ţi lipseşte numai, e-avere ca să ai... —
La baluri nu mergi iarna, şi n'ai trăsură, — cai, —
N'ai slugi să-ţi stea la uşă, — lachei să te servească
Şi rar te duci la teatru; — dar ai să te iubească
Bărbatul care-ţi este idol şi Dumnezeu;
Te 'nchini la el. — Ai toate din câte nu am eu!

D-na BERDEANU

Ce zici?

ELENA

A! Până astăzi, sub vesela mea haină
Păstrai adânc ascunsă a vieţii mele taină!
Şi pentrucă voioasă mă arătam, — credeai
Că soarta mă răsfaţă, şi poate-mi pizmuiai

www.dacoromanica.ro

Această fericire! — Ţi-o las, şi fii ferice:
Ea toată, e 'ntocmită din rochii şi panglice!

D-na BERDEANU

Eleno, dar vorbeşte-mi... Voiu şti să 'mpărtăşesc
Durerea ta; — Răspunde-mi, ce ai?

ELENA

Ce am? — Iubesc!

D-na BERDEANU

Iubirea ta îmi pare o dragoste firească
Şi soţul tău se cade mai mult să te iubească!
Iubeşti, — el te iubeşte... Nimic mai drept şi mai
Frumos...,

ELENA

Nenorocito! Tu nu 'nţelegi că, vai,
Inmărmurită 'n faţă-i rămâiu fără suflare...
Acum mă simt pierdută şi 'n crima mea cea mare
Aş vrea să am putere să pot ca să-l sdrobesc...
Iar George, Dumnezeul îmi este, şi-l iubesc
Pe el, mai mult ca vieaţa, şi n'am nimic pe lume
Mai scump c'a sa vedere, mai dulce c'al său nume
Şi iată, chiar acuma l-aştept...

D-na BERDEANU

Pe vărul tău!

ELENA

Da; — El mi-e Dumnezeul, — el înger, — el calău!

D-na BERDEANU

Ce? Este cu putinţă atâta rătăcire?
Ce? Tu să calci, Eleno, pe 'ntreaga-ţi fericire?
Să dai în vântul soartei pe-un vis amăgitor
Pe-o patimă ce trece, întregu-ţi viitor?
Vorbeşte-mi, spune-mi însă, c'ai vrut să faci o glumă,
C'o simplă aiurare de-o clipă te consumă,

www.dacoromanica.ro

Că tot ce-ai spus nu este-adevărat, — că minţi,
C'ai stăpânit în tine asemenea dorinţi,
Că n'ai căzut, — că astăzi eşti numai abătută,
Să scapi că mai poţi încă...

ELENA

O! Nu; — Eu sunt pierdută!

D-na BERDEANU

Pierdută!

ELENA

Da! — pierdută! — A lui eram de mult,
Fugeam de el, şi 'n mine trăia prin al meu cult;
Logodnică-i fusesem, şi 'n fiece minută,
Eram prin cugetare de zece ori pierdută...
Odată... Dar zadarnic mă 'ntorc l'acele vremi...
Acuma ce-mi rămâne?...

D-na BERDEANU

Virtutea să rechiemi!

ELENA

Virtutea?... — Crezi tu oare că poţi pe porunceală,
Să cazi aşa de lesne cu dânsa la tocmeală?...
Şi crezi tu oare 'n fine, că dacă ai căzut,
Trecutul nu rămâne?

D-na BERDEANU

Trecutul? — E trecut!
Ce-ai fost, — nu 'ntreabă nimeni; — ce eşti, — aci e totul!

ELENA

Eşti crudă; dar în lume, acesta mi-a fost lotul.

D-na BERDEANU

Sunt foarte realistă, nimic mai mult, şi sânt
Cuvântul dintre bine şi rău...

www.dacoromanica.ro

ELENA

Ciudat cuvânt!

D-na BERDEANU

Alege. — Am zis *bine* şi trebuia de sigur,
Să zic tot *rău*...

ELENA

Atuncea?...

D-na BERDEANU

E rău şi rău, te-asigur:
Când te-afli între două, alegi pe cel mai mic
Ş'acestuia-i zici *bine* precum şi eu îi zic...
Ascultă-mă, Eleno, şi crud oricât să fie
Ingădue-mi cangrena s'o taiu din carne vie.
Tu trebuie cu dânsul să rupi; — la soţul tău
Să te re 'ntorci. — Aibi milă de viitorul său,
Şi dacă de el milă nu ai, — de tine-aibi milă!
Amorul, — e ca pirul, — te scapi, de-l smulgi în silă
Şi inima ce are în ea atâtea flori,
De pir nu are lipsă...

ELENA

Destul... că mă 'nfiori...
Atâta scepticism din partea ta!...

D-na BERDEANU

Fireşte
Că 'n poezie altfel adesea se vorbeşte,
Dar să te scap, Eleno, cu orice preţ voiesc!

ELENA

Tu n'ai iubit se vede...

D-na BERDEANU

Aşa; — Mărturisesc,
Că dacă este-amorul afar' din căsnicie,
Bolnavă n'am fost încă de-această nebunie...

www.dacoromanica.ro

(Elena face o mişcare)

In gând, n'am vreo mustrare să-ţi fac; — Voi să vedem
De nu este amorul al cerului blestem,
O patimă de creieri, — ş'atâta tot. — In urmă
Ia spune-mi ce-ţi rămâne îndată ce se curmă?...
Nimic decât desgustul şi dezonoarea. — Ştiu
C'Aninoşescu este gentil, — şi chiar conviu
Că place, şi cu ochii că 'n inimă-ţi vorbeşte,
Bărbatului tău însă, răspunde-mi, ce-i lipseşte?
Vei zice, — şi aicea te aşteptam, că el
E 'n toate fără sare şi vino 'n coaci de fel,
Dar cine garantează că dac'a lui soţie
N'ai fi, — ş'Aninoşescu ar fi bărbat să-ţi fie,
Că mult mai fără sare, în scufă şi 'n halat,
Nu l-ai găsi îndată ce-ar fi al tău bărbat?

(mică pauză)

O! crede-mă, — el poate să fie de minune,
Cu el n'ai trăit însă mereu, ca să-mi poţi spune
Că 'n orişice momente, în veci neschimbăcios,
E 'n veci fără defecte, — poetic, — bun, — frumos,
Precum îl vezi acuma?... — Cu gândul nu te duci
Să cugeţi vreodată, la pat c'are papuci,
Prozaic, ca oricare din oameni, şi că poate
Să fie a lui proză mai proză decât toate...
Că cel puţin, el poate să fie uşurel...
In tine să nu creadă, iar tu să crezi în el,
Că chiar dacă ar crede, amorul însă trece,
Şi 'n locul lui rămâne dezamăgirea rece...
Eleno... tu taci însă?...

ELENA

Adesea m'am gândit
La toate, şi a rupe, adesea am voit,
Dar povârnişul este teribil, şi de-aluneci,
In lacrime, vederea zadarnic ţi-o întuneci...

www.dacoromanica.ro

Te duci, că te atrage prăpastia, — şi vai,
Să te opreşti, de cauţi, putere simţi că n'ai...
Ca tine, mi-am spus toate de mii de ori în faţă...
Mi-am zis, — c'a simţi spada lui Damoclès, — de-o aţă
C'atârnă 'n veci asupră-ţi, — e chin nesuferit,
Că este-o infamie să minţi necontenit,
Dar spune-mi, e vr'un mijloc să scapi? — Şi între tine
Ş'amor, — ce barieră în stare este-a ţine?

D-na BERDEANU

Insoară-l; — lucrul este vulgar, însă mereu
Il văd că izbuteşte...

ELENA

Ce? — Eu să-l însor? — Eu!
Din braţe, căsniciei, să-l dau ca pe o pradă!...
Mai bine aş vrea cerul asupra mea să cadă!

D-na BERDEANU

Atunci, — preferi desigur ruşinea, — şi 'ntr'o zi,
Pe faţă s'o vezi dată, oricât te vei păzi,
Să-ţi sfarămi viitorul, şi soţul tău, în lume
Ne mai putând să poarte o pată pe-al său nume,
Să-şi caute odihna şi pacea în mormânt?...
Fă cum voeşti... Acesta mi-e ultimul cuvânt!

ELENA

Ei bine, da; sunt gata să fac orice; — vorbeşte...
Ruşinea?... Oh! Această idee mă munceşte
Din ziua cea funestă în care am căzut...
Smarando!... Mi-ai fost soră şi nu te-am cunoscut!
Ruşinea!... Dezonoarea! — Ce?... Eu, dezonorată?...
Şi stau la îndoială!... — Sunt dar o blestemată
Atunci?... — Imi merit soarta?... Ei bine, nu: Voiu fi
Destul de tare-a rupe, ş'amorul a-mi jertfi!
Ca însăşi rătăcirea căinţa mi-e de mare...

www.dacoromanica.ro

D-na BERDEANU (cu expansiune)

Iţi mulţumesc, Eleno... Vei fi tu însă tare?

ELENA

Da...

D-na BERDEANU

Bine; — Ştii atuncea mijlocu' ce-mi aleg,
Şi c'are Davideasca o fată...

ELENA

In-ţe-leg!
(s'aud paşi)
Şi iată chiar acuma-l aud;... E dânsu'... Vine!

D-na BERDEANU (îi ia mâna şi o îmbrăţişează)

Mă duc atunci: Adio, şi demnă fii de tine!
(Iese repede. Elena se lasă a cădea pe canapea)

ELENA

Cât sufăr... O! Dar iată-l...
(uşa se deschide)

SCENA III

GEORGE — ELENA

ANINOŞESCU

Sunt eu, — Elena mea!

ELENA

Eşti tu?

ANINOŞESCU

S'a dus?

www.dacoromanica.ro

ELENA (stăpânindu-şi uimirea)
Departe va fi de mult, — zicea
Că e târziu, firește, să plece pe 'nserate...
Mi-a spus că-l chiamă însă afaceri însemnate
Ce nu puteau s'aştepte niciun moment.

ANINOŞESCU
Ciudat!
De mine să s'ascundă!... — In fine... — A plecat!
Eleno, — niciodată în zilele trecute
De aspiraţii stinse, de fericiri pierdute,
Nu te-am iubit atâta!

ELENA (cu agitaţiune)
Pe scări, n'ai întâlnit
Pe nimenea?

ANINOŞESCU
Ba-mi pare că 'n treacăt am zărit
Pe-amica ta...

ELENA (cu agitaţiune crescândă)
Şi dânsa, nimic nu ţi-a spus oare?

ANINOŞESCU
Nimic.

ELENA
Nimic?... Ei bine!... Ar vrea ca să te 'nsoare!

ANINOŞESCU
Ce glumă?

ELENA
Nu e glumă: E 'ntocmai cum îţi spui...

ANINOŞESCU
Atunci... e lucru lesne să-şi puie pofta 'n cuiu!
Mă mir însă Eleno, că astfel de cuvinte
Le-aud tocmai acuma, ş'acuma-ţi trec prin minte...

www.dacoromanica.ro

ELENA

Ei! Ea de bună seamă te 'nsoară, George...

ANINOŞESCU

Dar...

ELENA

Şi tu, nici chiar cu cine să 'ntrebi nu vrei măcar...

ANINOŞESCU

Eleno!

ELENA

E gentilă şi zestre are bună...
Ne invităm la nuntă de astăzi într'o lună...

ANINOŞESCU

O! Dar...

ELENA

Aşteaptă încă puţin..

ANINOŞESCU (a parte)

A 'nnebunit!

(tare)

S'aştept?... E lucrul însă...

ELENA

Un lucru isprăvit!

ANINOŞESCU (a parte)

De sigur e nebună!

ELENA

Ţi-am spus că are zestre?

ANINOŞESCU (a parte)

Imi vine să iau câmpii, să sar peste ferestre!...

(tare şi cu accent glumeţ)

Şi n'ai putea a-mi spune cu cine mă însor?...

www.dacoromanica.ro

ELENA

Vrei numele să-i afli?... Nimica mai uşor. .
El chiar se potriveşte cu cel de-Aninoşescu...

ANINOŞESCU (pe acelaşi ton)

Ei bine... Se numeşte?...

ELENA

Pipica Davidescu!

ANINOŞESCU

Eleno, dar cu gluma tu te-ai trecut; — ş'apoi
La timp nu e venită acuma...

ELENA

Intre noi,
Aşa e; ai dreptate că nu mai merge gluma...

ANINOŞESCU

Ce zici?

ELENA

Eu zic că totul sfârşit este acuma,
Că lucrul nu mai merge, astfel precum a mers...
Trecutul să rămâie din mintea noastră şters!
Să reîncepem vieaţa din nou, — şi fiecare
Să ne'mpăcăm cu gândul trăind pentru uitare...
Să nu mă 'ntrerupi însă... Nu zice un cuvânt:
Amorul nostru s'aibă al inimei mormânt
Şi orice suvenire dintr'însul, — să s'aştearnă
Asupră-i, ca frunzişul bătut în vânt de iarnă!
Să rupem trebuieşte... Am suferit destul:
De-amor, prin suferinţă, mi-e sufletul sătul...
Destulă dezonoare am pus pe-a noastră frunte... —
Acela ce nu ştie o jertfă ca s'afrunte
E mic de suflet. — George, fii mare, — ş'amândoi,
O stavilă eternă să punem între noi!

www.dacoromanica.ro

Gândește-te la mine, la soțul meu, la crimă,
De vrei pe conștiință să nu mă aibi victimă,
De vrei să m'aibi în lume prietenă și sor'...
Gândește-te... Sunt tare...

ANINOȘESCU (șovăind)

Și eu mă simt că mor!
Ce? Tu să fii atâta de crudă și de rece?
Ce? Tu să-mi vorbești astfel?...

ELENA

Ascultă: Timpul trece...
Și orice imputare e de prisos. — Crezi tu,
Că dacă sunt ca frunza ce vântul abătu,
Putere îndestulă nu mi-a rămas în mine
Să lupt cu prețul vieții ș'al inimei, în fine?...
Și încă, mai crezi oare, că rece de-ți vorbesc
In piept nu-mi arde Iadul? — Dar trebuie! — Voiesc.

ANINOȘESCU

Eleno!

ELENA

E zadarnic orice...

ANINOȘESCU

Orice?

ELENA

Grăbește
Să-mi dai răspunsu 'ndată... Primești sau nu?... Vorbește...

ANINOȘESCU

O! Cerule!

ELENA

Atuncea voiu și să mor?

www.dacoromanica.ro

ANINOȘESCU

Să mori?...

Să mori!...

ELENA

Sunt hotărîtă. — Primești?

ANINOȘESCU

(după un moment de excitațiune și cu o voce stinsă)

Primesc!... — O!

ELENA

Jură!

(In acel moment se aude duruitul unei trăsuri. Elena aleargă la fereastră și după ce s'a uitat, strigă cu spaimă)

El!... George! — Se coboară și intră...

ANINOȘESCU

Insă eu

Nimic nu 'nțeleg încă!... El, cine?...

ELENA (cu spaimă)

Soțul meu!

ANINOȘESCU (se repede și închide ușa din fund)

El?

ELENA

El! Și tu stai încă!... Fugi! Pleacă!...

ANINOȘESCU

Și pe unde?...

ELENA (alergând la ușa laterală)

Pe-aicea...

(cu decepție)

E închisă.

(aleargă la dulap, îl deschide și i-l arată)

Dar iată... A te-ascunde

Aicea poți prea bine...

www.dacoromanica.ro

ANINOŞESCU (cu un gest de refuz)
O!

ELENA (împingându-l către dulap)
Iute...

ANINOŞESCU (pe jumătate în dulap)
Dar...

ELENA (Impingându-l de tot înăuntru)
Astfèl!

(In momentul acela s'aud paşi pe scară. Elena căznindu-se a încuia dulapul)
Tăcere-acum!

GUGUŢĂ (de afară, bătând în uşă)
Eleno!

ELENA (căznindu-se a închide dulapul....)
Aşteaptă puţintel...

GUGUŢĂ (zguduind uşa)
Deschide sau sparg uşa!

ELENA
Da; da; deschid îndată...

(Elena care a reuşit a încuia dulapul, bagă cheia în pozunar şi descuie uşa odăii; Guguţă face irupţiune pe scenă).

SCENA IV

GUGUŢĂ, ELENA

GUGUŢĂ (turburat)
In fine... Ce 'nsemnează?... Cu uşa încuiată?...

ELENA (afectând liniştea)
Nimic...

GUGUŢĂ (uitându-se lung prin casă)
Că însemnează ceva însă, îmi zic...

www.dacoromanica.ro

ELENA

Mi-era urît!... Şi iată!... Mai mult decât nimic!
Dar zău, mi-ai tras o spaimă şi-o spaimă cât de bună
Plecat în murgul serii să vii 'ndărât pe lună!
Ţi s'a 'ntâmplat de sigur ceva...

GUGUŢĂ

Un lucru mic...

ELENA

Dar ce?... Voiesc să aflu...

GUGUŢĂ (cu ironie, imitându-i vocea)

Mai mult decât nimic!

ELENA

Guguţă!... Spune-mi însă...

GUGUŢĂ (a parte)

Să-i spui?... Ce să-i spui oare?...

(tare)

Uitasem o hârtie, şi încă de valoare,
Ce-mi trebuia la ţară s'o am numaidecât...
Acum înţelegi totul, Eleno

ELENA

Pentru-atât
Să te re 'ntorci pe noapte, — oricum!

GUGUŢĂ (a parte)

E turburată!...

(tare şi imitându-i vocea)

Dar pentru-atât să te-aflu cu uşa încuiată. —
Oricum!...

ELENA

Guguţă, însă...

GUGUŢĂ

Ia spune-mi ce făceai?

www.dacoromanica.ro

ELENA (*cu cochetărie*)

Şedeam...

GUGUŢĂ

Şedeai. — Atuncea, cu cine îmi vorbeai?...

ELENA

Eu!...

GUGUŢĂ

Fără îndoială; — urcându-mă pe scară:
« Tăcere-acum » deodată am auzit de-afară...

ELENA (*turburată*)

Citeam... o poezie...

GUGUŢĂ (*a parte*)

Că zău s'a 'nemerit!
(*tare şi cu ironie*)
De-amor?...

ELENA

Ei!... Nu...

GUGUŢĂ (*prefăcându-se liniştit*)

Ce-mi pasă, în fine!

ELENA (*cu vioiciune*)

Negreşit!

GUGUŢĂ (*uitându-se către dulap*)

Dela dulap, dă-mi cheia, c'aş vrea, dacă se poate,
Hârtia ce-am uitat-o, să caut a mi-o scoate...

ELENA

Dar...

GUGUŢĂ

Ce?...

www.dacoromanica.ro

ELENA

Poate 'năuntru n'o fi...

GUGUŢĂ

Ba e.

ELENA

In jaf,
Auzi să-mi dea dulapu'!... Ş'apoi, — eşti plin de praf...
Treci dincolo mai bine şi scutură-te iute,
Că-ţi caut eu hârtia şi ţi-o aduc, — dar du-te!

GUGUŢĂ (cu ironie)

Ia lasă! — Şi dă-mi cheia... La ce să te-osteneşti?

ELENA

Eu? — Nu... — Iţi jur... din contra că...

GUGUŢĂ

N'ai ea s'o găseşti;
Dă-mi cheia...

ELENA (a parte)

Sunt pierdută!

GUGUŢĂ (apucând-o de mână)

Dă-mi cheia!

ELENA

Niciodată!

GUGUŢĂ (sguduind-o)

Curând...

ELENA

N'o am...

(Guguţă o înlătură cu violenţă şi se repede la dulap)

Atuncea, — voiu şti să-l sparg îndată!

ELENA

Opreşte-te! Stăi!...

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ

Cheia!

ELENA (rugătoare)

Ascultă...

GUGUŢĂ

Nu; nimic!

ELENA

Aibi milă... te rog însă, ş'ascultă...

GUGUŢĂ

Cheia-ţi zic.

ELENA

Nu.

GUGUŢĂ

Cheia!

ELENA

Nu.

GUGUŢĂ (înlăturând-o)

Atuncea... 'Napoi de-aci femeie!

(vrea să se repeadă la dulap)

ELENA (dându-i cheia)

Ei bine! Na-o

(pe când Guguţă aleargă la dulap, Elena se umflă de râs şi îi strigă)

Iadeş!

GUGUŢĂ

(după o secundă de extaz o azvârle jos cu violenţă)

Afurisită cheie!

(iese furios)

www.dacoromanica.ro

SCENA V

ELENA — ANINOŞESCU

ELENA

(repezindu-se către dulap; îl deschide; el iese)

Ieşi... Repede...

(arătându-i uşa pe care a ieşit şi Guguţă)

Pe-aicea...

ANINOŞESCU

S'a dus?

ELENA (împingându-l spre uşă)

S'a dus; dar fugi!...

Aşa...

ANINOŞESCU (îi ia mâna)

Mă duc...

ELENA (retrăgându-i mâna)

Adio! — Fereşte-te de slugi!

(Aninoşescu iese)

SCENA VI

ELENA — GUGUŢĂ — ANINOŞESCU

ELENA (cade pe canapea şi după un moment de tăcere)

Iţi mulţumesc, o! Doamne!...

(uşile se deschid: Elena se scoală spăimântată)

GUGUŢĂ (lăsând pe Aninoşescu să intre întâi)

Poftim şi intră, vere,

Soseşti la timp. Ascultă să vezi ce e-o muiere...

Sunt furios...

ANINOŞESCU

In fine...

www.dacoromanica.ro

GUGUŢĂ

Ştii Iadeşul ţinut
Deunăzi?...

ANINOŞESCU

Da; ştiu: însă...

GUGUŢĂ

Ei! Iacă: L-am pierdut!...
O sută zece galbeni... Inchipueşte-ţi dragă,
C'o rochie a Briolii în ce capcan mă bagă!

ELENA (a parte)

Respir...

GUGUŢĂ (către Aninoşescu)

Şi când în sală te-am întâlnit...

ELENA

Ei bine?

GUGUŢĂ (către Elena, luându-i mâna)

Veneam de grab iertarea să caut a-mi obţine...

ANINOŞESCU

Şi eu — veneam o nuntă s'anunţ...

GUGUŢĂ

O nuntă?...

ELENA (a parte)

Mor!

GUGUŢĂ

Ş'a cui e oare nunta?

ANINOŞESCU

A mea, — că eu mă 'nsor!...

GUGUŢĂ

Te 'nsori?... Auzi minune!... Se' nsoară-Aninoşescu!... —
Şi cine ţi-e mireasa?...

www.dacoromanica.ro

ANINOŞESCU

Pipica Davidescu!

GUGUŢĂ

Atuncea, vere, bravo!... Elena va purta
O rochie minunată de cununia ta!

ELENA (către Aninoşescu, cu înţeles)

Da; rochia de pe Iadeş!...

GUGUŢĂ

(înaintând către public şi luând la braţ pe Elena şi pe Aninoşescu)

Oricum, — mă prind că asta
O să mă 'nveţe minte să-mi bănuiesc nevasta!

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL SĂRĂCIE

LEGENDĂ ÎN TREI TABLOURI ŞI ÎN VERSURI

Persoanele

Unchiaşul Sărăcie
O ţărancă
Petre } călători
Pavel }
Stancu
I-iul ţăran
II-lea ţăran
Moartea
Introducătorul piesei

PROLOG

(Scena reprezintă un foarte îngust spaţiu; fundul e mascat printr'o cortină. Intră un ţăran. Acest personagiu este îmbrăcat în haine ţărăneşti de munte. El înaintează în faţa scenei, salută şi ia cuvântul).

Cinstită adunare, povestea mea e scurtă.
Dar cine-a născocit-o nu este cunoscut,
Iar mulţi au botezat-o precum s'au priceput
Şi 'n multe ţări pe capu-i s'a frânt câte o turtă!
Franţuzii au furat-o de pe la Talieni;
La rândul meu acuma le-o iau — ş'am botezat-o
« Unchiaşul Sărăcie » îndată ce-am aflat-o
Ş'am scris-o s'o priceapă Români şi Moldoveni,

www.dacoromanica.ro

Iar de s'o găsi vr'unu să zică, — c'o poveste
Fiind a tutulora, averea mea nu este,
Şi că, fiind a obştei, e lucrul cel mai sfânt,
Din care nu ai dreptul să iei niciun cuvânt,
Răspundeţi-i îndată c'un lucru ce se ştie,
Că şi la noi trăieşte « Unchiaşul Sărăcie »,
Moşneag de multe veacuri, ş'adesea întâlnit,
Bătut de vifor, iarna, şi vara, prăfuit;
La fiecare poartă îl poţi vedea când şade
Cerşindu-şi gologanul ce 'n palmă nu-i mai cade.
Cu toate-acestea, dânsu, e-arare întristat
Ş'ades se mulţumeşte pe ce nu i s'a dat
Căci Dumnezeu din ceruri în grija sa îl are...
I-a dat inima bună, credinţă şi răbdare,
Nădăjdueşte 'n oameni, nu vede decât fraţi...
Şi dacă, câte-odată, durerile-l apasă,
Se luptă: — a lor pradă să pice nu se lasă,
Acum: Iată-mi povestea, priviţi... şi ascultaţi.

(Actorul salută şi se retrage. Perdeaua cenuşie ce masca fundul scenei se ridică, scena înfăţişează o priveliste câmpenească, plouă şi se aud tunete depărtate; la dreapta se vede o casă boierească, gard cu poartă împrejurul ei; la stânga o colibă. Dinaintea ei o ţărancă spală rufe sub tindă, într'o albie pusă pe o laviţă mai înaltă).

TABLOUL I

SCENA I

ŢĂRANCA, la urmă PETRU şi PAVEL

(Ţăranca la ridicarea cortinei, cântă cu jumătate voce şi îşi bate rufele)

ŢĂRANCA

« Răvaş puică, răvaş dragă,
« Răvaş dela Vornicu
« Că-ţi vine ibovnicu

(cu glas tare)

www.dacoromanica.ro

« Las să vie
« Domnu-l ştie,
« Calea trandafiri să-i fie!
« Cămăşuţa i-am spălat-o,
« Cu busuioc i-am frecat-o,
« Pe trandafiri i-am uscat-o,
« Şi 'n lădiţă-am aşezat-o.

(bătându-şi rufele)

Am aşezat-o.
« Răvaş leică, răvaş dragă,
« Răvaş dela Impăratu
« Că-ţi vine bărbatu!

(cu glas mai tare)

« Las să vie,
« Dracu-l ştie,
« Calea mărăcini să-i fie!
« Cămaşa de i-am spălat-o,
« Cât mai rău i-am imoşat-o,
« Şi pe garduri am uscat-o!
« După uşi i-am aruncat-o!

(bătându-şi rufele)

I-am aruncat-o!

(Petru şi Pavel apar în fundul scenei şi înaintează încet. Ei sunt îmbrăcaţi astfel precum se văd zugrăviţi pe biserici, sfinţii cu acelaşi nume: Sunt înfăşuraţi unul într'o manta roşie, celălalt într'o manta albastră. In picioare poartă sandale).

PAVEL (către Petru)

Departe mai fu satul!

PETRU

Ş'apoi ce mai furtună!...

(s'aude sgomotul tunetului)

Ei! Pavele! Ascultă...

PAVEL

Ascult, Petre; tot tună!

www.dacoromanica.ro

PETRU (storcându-şi colţul mantalei)

Ce vreme!... Ia te uită, — e un întreg potop!...
Dar ce să facem oare să trecem peste hop?
Ce zici, bunul meu Pavel?

PAVEL

Ce vrei ca să zic, Petre?...
Eu sunt mai ud ca tine, şi nu ştiu în ce vetre
Vom fi primiţi la noapte; — N'ai bani, — n'ai adăpost!

PETRU

Şi nicio bucăţică de pâine!... Strajnic post!
Ce bun ar fi acuma un colţ de jimblă caldă...

PAVEL

Şi cum ne-ar usca focul de ploaia ce ne scaldă!...
Ne-am încălzi sub vatră şi am dormi niţel...

PETRU (entuziasmat)

Eu aş mânca o ciorbă de borş cu pătrunjel!

PAVEL

Prea bine; însă... plouă!

PETRU (arătând casa proprietărească)

Te uită: Ce mai casă!
Ceva pare că-mi spune că adăpost şi masă
Avem s'aflăm într'însa — stăpânul e bogat...
Să încercăm...

PAVEL

De sigur, că are un Palat,
Incât despre avere, — aceasta nu se ştie!
Or fi amanetate şi casă şi moşie!
Câţi n'am văzut ca dânsul!... O duci pe cât o duci...

PETRU

Şi creditorii 'n urmă te lasă la papuci...

www.dacoromanica.ro

PAVEL

Intocmai: — De aceea, e numai moartea care
Ne poate da averea de gol la fiecare!

PETRU

Imi plac aceste toate şi nu mă îndoiesc
Că 'n vorbe înţelepte, abia mă potrivesc
Cu tine. — Dar, ia spune-mi, când vezi că plouă încă,
In drum şezând de tainã, se bea şi se mănâncă?

PAVEL

Fireşte c'ai dreptate. — Să nu întârziem
Că tocmai o femeie zăresc (arătând pe ţărancă)
S'o cercetăm.
Priveşte-o! spală rufe... — Va şti fără 'ndoială
De este 'n astă casă avere ori spoială!

PETRU

Ei! ce mai stai la gânduri?... Aştepţi ca să zic: Da...
Grăbeşte-te mai iute că nu mai pot răbda.

PAVEL

Grăbirea niciodată nu naşte niscai poame
Cu 'ncet se fierbe fieru...

PETRU

S'a fiert, că mor de foame!

(Pavel înaintează către ţărancă, Petru îl urmează mai încet)

PAVEL (cu glas miglişitor)

Ce ploaie, jupâneasă, şi tot nu s'a sfârşit:
O vreme ca şi asta de mult n'am pomenit,
Şi tocma 'n toiul verii...

ŢĂRANCA

I-ascultă-mă, mă', neică,
Eu nu sunt jupâneasă...

www.dacoromanica.ro

PAVEL (tăindu-i vorba)
Grozavă vreme, leică!

ŢĂRANCA
Aşa, de! tot mai merge. — Da' ce pofteşti acum
De-ai început taifasu cu ploaia de pe drum?
Şi ce-ai mă rog pe ploaie astfel de te bosumflă
Când boabele de struguri dintr'însa mi se umflă?
Ai să mai vezi la toamnă bădanul nostru plin;
Ei! plouă, Doamne, plouă, ca să mai bem d'ăl vin!

PAVEL
Imi place veselia! Eşti veselă, şi-mi pare
Prea bine...

ŢĂRANCA
Veselia nu este de mirare:
Nimica nu-mi lipseşte. Muncesc şi mă hrănesc...
Dar ce e drept, paralé, — de cauţi, — îmi lipsesc!

PAVEL
Pe-atât mai de mirare mi-e vorba dumitale
Că nu e nicio lipsă ca lipsa de parale!

ŢĂRANCA
Apoi pe felul ăsta, boierule, de 'ncepi
Paraua, pentru mine, nu face două cepi!
Găinile îmi ouă, văcuţa îmi dă lapte,
Mănânc cât şapte oameni, şi mă muncesc cât şapte!
Trăiesc... (gest comic arătându-şi obrazul)
Precum vezi bine! — Dar carămi-te-acum
Eu am să-mi văd de lucru, iar dumneata de drum, —
Şi e târziu. (Işi bate rufele şi apoi reia vorba)
Ori uite-ţi tovarăşul în cale
Stă potopit în ploaie cu vorba dumitale...

www.dacoromanica.ro

La ce-mi tot îndrugi fleacuri și tot mă îndrăgești,
Te crezi la oraș poate și 'ncerci să m'amăgești
Cu vreo făgăduială de salbă ori scurteică?
Dar nu ești la orașe și nu sunt teleleică!

PAVEL

Ba nu; ferească Domnul!

ȚĂRANCA

Atuncea, ce mai șezi,
Că eu sunt așteptată cu rufele, nu vezi?

PAVEL

Ești așteptată? Unde?...

ȚĂRANCA (arătând casa proprietărească din dreapta)

Colea la Chir Ioniță

PETRU (care s'a apropiat de țărancă)

Pe nume se arată a fi Rumân, leliță,
Și după case, pare a fi un om bogat?

ȚĂRANCA (aprinzându-se treptat)

Firește, după nume că e Rumân curat,
Da 'ntrebă pe moș-popa că-l știe de-altădată,
Că nu-și avea p'atuncea porecla preschimbată;
La curtea boerească era isprăvnicel...
Boierul își pusese încrederea în el
Pe când la secretadă se iscălea Stravrachie,
Și bine a pățit-o Cuconu Dumitrachie!
Să-l vezi te strâmbă râsul: E-o loază de pitic!

PETRU

Da' bine, leiculiță, de este venetic,
O fi poate la suflet...

www.dacoromanica.ro

ŢĂRANCA

La suflet!... Nu ţi-e silă, —
La suflet, e o liftă, un zgripţor fără milă,
E 'n stare ca să-ţi vândă chiar coaja de pe pom
Chiar apa de prin ciuturi, — văzduhul chiar!...

PETRU

Ce om!

(Ţăranca reîncepe să-şi stoarcă rufele. Petru şi Pavel coboară în dreapta scenii)

PETRU

Ei! Pavele!...

PAVEL

Ţi-am spus-o!

PETRU

Aşa dar mi se pare
Că nu se păgubeşte nimic c'o încercare.

PAVEL

Să încercăm.

PETRU (făcând semnul tăcerii)

Tăcere... căci...

(Petru se îndreptează spre casa proprietarului, bate 'n poartă şi ascultă)

PETRU (după ce-a ascultat)

Nimic încă n'aud,
Nimic.

PAVEL

Uf! şi ce ploaie!... Mă simt aşa de ud!

PETRU

Să mai încerc odată...

PAVEL

Dar dă mai tare, frate,
Că mi-am ieşit din fire.

www.dacoromanica.ro

PETRU

Aşteaptă

(se duce iar spre poartă şi bate din toate puterile)

VOCEA UNUI SERVITOR

Cine bate?

PETRU

Om bun!

VOCEA SERVITORULUI

Ce caţi aicea?

PETRU

Cătăm

VOCEA

Vezi-ţi de drum!

PAVEL (apropiindu-se la rândul său)

Afar' plouă de varsă şi s'a 'noptat acum!...

PETRU

Cătăm adăpostire.

VOCEA

Auzi neobrăzare!

Ce? Casa boierească e han de drumu mare?

VOCEA STĂPÂNULUI (mai depărtată)

Cu ce calici de vorbă stai, Gheorghe, ca un prost?

PAVEL

Boierule, ne iartă, cerem un adăpost
Că plouă şi 'nopteză...

VOCEA STĂPÂNULUI

Propteşte poarta bine

Şi lasă-i ca să urle...

www.dacoromanica.ro

PETRU

Bogatul se cuvine,
De sărăcime milă să aibă.

VOCEA STĂPÂNULUI

Marş d'aici!...
Ia pune-te, măi Gheorghe, cu parul pe mojici.

PAVEL

Ce inimă de piatră!

PETRU

Ce om fără 'ndurare!

VOCEA SERVITORULUI

Căutaţi-vă mai iute de cale fiecare!

PAVEL

Aidem d'aicea, Petre, că nu este mijloc.
La cei bogaţi, în casă, săracii n'află loc...
Nu ne-a minţit ţăranca...

PETRU

Aidem! — Dar ce furtună!

PAVEL

Nu e nimica, Petre!

PETRU

Să mergem....

VOCEA SERVITORULUI

Noapte bună.

SCENA II

PETRU — PAVEL, la urmă ŢĂRANCA

PETRU

Vai! Pavele!

www.dacoromanica.ro

PAVEL

Vai! Petre.

PETRU

Ce suflet împietrit!

PAVEL

Aşa este bogatul!

PETRU

Zi, cel îmbogăţit!

PAVEL

Mi-e frig!

PETRU

Mie mi-e foame!

(Ţăranca care şi-a sfârşit spălatul se îndreptează în acel moment către casa proprietarului cu coşul de rufe pe cap şi-i zăreşte în drum)

ŢĂRANCA

Ce? tot în drum aicea?

PETRU

Da.

PAVEL

Unde să ne ducem?

ŢĂRANCA

Ei! bată-v'ar fericea!
Doar n'aţi fi luat câmpii de ziceţi că nu ştiţi
Nici încotro vă duceţi, nici unde-o să v'opriţi!

PAVEL

Ia dă 'ntr'o parte gluma şi spune-ne, surată,
Că spre apus, e bolta de tot întunecată,
Nu e mijloc, pe-aicea, prin sat, să ne faci rost
Ca să aflăm la noapte şi noi vreun adăpost,
Că n'avem chioară 'n pungă şi suntem şi streini.

www.dacoromanica.ro

ŢĂRANCA

De merge astfel treaba, p'aci printre vecini,
Zău nu cunosc pe nimeni, cu voia dumitale,
Un biet crâmpei de aţă să-l dea fără parale!
Ar fi, nu este vorba, un suflet de moşneag,
Ce pe la noi se află de vremuri lungi pribeag...
Un drept om cu 'ndurare. Moş Popa chiar îl ştie
Dar vezi că lumea-i zice: *Unchiaşul Sărăcie!*
E îmbrăcat în sdrenţe ca şi un cerşetor...
L-au pomenit bătrânii, — bătrân, — că-i vrăjitor
Zic unii, iar moş Sandu, zicea, anţărt, că soartea
Nu are să-şi mai schimbe că i-a murit chiar moartea,
Cu toate astea bine el a făcut la mulţi,
De n'o fi la guri rele să crezi şi să asculţi...
Povaţă înţeleaptă a dat la multe fete
Şi n'a lăsat flăcăii ca să le dea pe bete!
Pe mulţi din trândăvie îndată i-a sculat,
A 'mbogăţit prin muncă pe câţi l-au ascultat...

(mică pauză)

Acum, de vă e poftă, la el pot a vă duce:
Săracii dau din pâine la mai săraci să 'mbuce
Şi dacă n'au sub vatră vr'o bâlbăre de foc
Pot lesne călătorii să afle câteun loc.
Şi eu am o căşcioară, fireşte, şi ştiu bine
C'ar fi de cuviinţă să vă poftesc la mine...
Dar de un an de zile de când am văduvit,
Aşa, şi fel de vorbe mi-aud necontenit!

PETRU

Să mergem cât mai iute!

ŢĂRANCA

Zăbava e de-o clipă;
Să duc rufele astea şi mă întorc în pripă!

www.dacoromanica.ro

PAVEL (mai mult către public)

De-ar fi, ca după unul, să judeci pe bogat
Atunci fără 'ndoială e bun de spânzurat!

PETRU

Dar nu se prea cuvine să-l judeci după unu...
Un rău, de e averea, tot rău-şi are bunu,
Şi multe milostenii fac mulţi...

PAVEL (batjocoritor)

Aşa să fie!
Aidem, deocamdată, la Moşul « Sărăcie! »

(Ţăranca iese din curtea proprietarului)

ŢĂRANCA

Şi iată-mă sunt gata şi eu ca să vă duc:
'Naintea dumneavoastră lăsaţi-mă s'apuc...

TABLOUL II

(Perdeaua ridicându-se, scena înfăţişează interiorul colibei « Unchiaşului Sărăcie ». In fund, se află o vatră; focul e stins. E noapte. Unchiaşul e culcat pe o rogojină lângă vatră. Două laviţe, una în dreapta alta în stânga. Uşi laterale).

SCENA I

ŢĂRANCA — UNCHIAŞUL SĂRĂCIE

(Se aud bătăi la uşa din dreapta şi după aceea vocea ţărăncii de afară)

ŢĂRANCA (de afară şi bătând în uşe)

Unchiaşule, deschide!

(bătând mai tare)

Unchiaşule!

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL (deşteptându-se şi îndreptându-se spre uşe)
Indată...
Dar cum pe aşa vreme de 'ntârziaşi, surată,
Afară?
(Unchiaşul deschide uşa şi intră mai întâi ţăranca, în urma ei se arată Petru şi Pavel)

SCENA II

ŢĂRANCA — UNCHIAŞUL SĂRĂCIE — PETRU şi PAVEL

ŢĂRANCA
Lasă vorba şi vezi de le fă rost
La doi drumeţi în lipsă de hrană ş'adăpost.

UNCHIAŞUL (către Petru şi Pavel)
Poftiţi mă rog! — (către ţărancă)
Vecină, aprinde-o lumânare
Şi uită-te 'n firidă că e pe cât îmi pare,
Un sfert întreg de pâine pe care l-am oprit
De azi. — Câteva pere mai sunt... — (către călători)
Bine-aţi venit!

PETRU ŞI PAVEL
Să-ţi dea Dumnezeu bine!

UNCHIAŞUL
Cu bine să vă fie!
(cu mâhnire)
De ce nu poate acuma, Unchiaşul Sărăcie
Să vă întindă-o masă aşa precum ar vrea!...
Dar sunt săraci, — săracii!

PAVEL
Ai zis o vorbă rea:
Sărac e numai omul ce 'n pieptul său nu are
O inimă frăţească.

www.dacoromanica.ro

PETRU

Bogatul cât de mare,
De-o fi sărac la suflet, la toate e sărac!

ŢĂRANCA

(ce până atunci se îndeletnicea cu de-ale casei, aparte)

Boierilor, pe dată mă 'ntorc. (iese)

UNCHIAŞUL

Cu păr umflate
N'am jeţuri de damască pe droturi aşezate...
Am numai două laviţi pe care le vedeţi...
Poftiţi şi dumneavoastră pe ele de şedeţi
Că le-am făcut eu singur şi 'n multe vremuri grele
Destui fruntaşi de-ai ţărei s'au odihnit pe ele!
P'atuncea — altă vreme era, — dar a trecut!...
In uşa casei mele Maghieru a bătut;
Iar prigonit de soartă, mintosul Eliade
Veni şi el la urmă. — Ce oameni cumsecade!
Cunosc şi pe Bălcescu, prieten sunt cu Tell:
Pe laviţele mele, cu toţi au stat niţel!

ŢĂRANCA (intră cu plosca de vin şi felurite de-ale mâncării)

V'aduc peşte d'ăl proaspăt că-mi rămăsese-acasă,
Şi vin d'ăl bun, — o ploscă!

PETRU ŞI PAVEL

Iţi mulţumim!

UNCHIAŞUL

Pe masă
Ia pune-le, vecină, şi 'ntinde un peşchir,
(către călători, mişcând masa)
Ea nu este făcută din lemn de trandafir,
Precum vedeţi, şi încă e şchioapă într'o parte!
Dar bine că s'o aibă, Românii mai au parte!

www.dacoromanica.ro

ŢĂRANCA

Poftiţi, şi lasă sfatu...

(Petru şi Pavel se aşează la masă şi mănâncă)

PAVEL

Nu ştiu să fi mâncat
O jimblă-atât de bună.

PETRU

Ce peşte minunat!

ŢĂRANCA (către unchiaş)

Vecine, ia îmbucă niţel din astă pâine...

UNCHIAŞUL

De-o fi destulă, las-o, că este zi şi mâine!...

ŢĂRANCA

Incai, — încearcă vinu. — E bun.

UNCHIAŞUL (gest de refuz)

Iţi mulţumesc.

ŢĂRANCA

Ne-ascunzi vreo supărare atuncea?

PAVEL

Bănuiesc
Că trebue să fie aşa.

UNCHIAŞUL

Pe cât trăieşte
De multe mai dă omul, şi-adesea se mâhneşte.

PAVEL

Dar spune-ne şi nouă, unchiaşe, de ce-ai dat?

UNCHIAŞUL

Asemenea 'ntâmplare la mulţi li s'a 'ntâmplat,
Şi 'n zile c'ale noastre e foarte-obişnuită:
Averea nimăruia nu este ocrotită;

www.dacoromanica.ro

La sat și la orașe, pungașii s'au prăsit:
De când avem legi multe, mai mult ne-am prăpădit!
Iertați-mi supărarea. — Dar toat'a mea avere
Nu e vr'un lucru mare, și grije mari nu cere,
Ce am este de față. — De casă rezemat
Mai am un pom, afară, cu roade încărcat,
De-o vârstă e cu mine și, frate-mi este dânsu,
La umbra-i de prieten adesea îmi vărs plânsu,
Și poamele-i adesea ca o cerească mană,
La vremuri de nevoie sunt singura mea hrană
Și nu iubesc pe lume nimic ca părul meu

PAVEL

Să-l binecuvinteze, din ceruri, Dumnezeu!

PETRU

Ei bine?...

UNCHIAȘUL

Adineauri, eșisem pe răcoare
Și stam pe pragul ușei în scăpătat de soare
Când, — ochii ridicându-i, — în păr, — mă pomenesc
C'un drac de flăcăiandru pe care îl zăresc
Din pere că-mi culege, zdrobind bietele crece,
Și pân' s'alerg a-l prinde pârleazul mi-l și trece!

PAVEL

Cei răi sunt mulți la număr, cei buni, — de sunt...—se duc!

PETRE (către Pavel)

Așa e, — dar ascultă...

ȚĂRANCA

Auzi ce dalhăuc!

UNCHIAȘUL

La ușă când băturăți, mâhnit adânc în mine,
Eu tocmai mă culcasem... (după o pauză)
Nu sunt, — că mă știu bine,

www.dacoromanica.ro

Răutăcios la suflet, da'trebue s'o spun,
Aş vrea de astă dată să pot ca să-mi răsbun...
Aş vrea de ar vrea Domnul hatâru să mi-l facă
Să-mi pironească hoţul înţepenit pe-o cracă,
Şi ca să se coboare din pom, — să-l văd plângând
Că umilit mă roagă de frică tremurând,
Iar eu, râzând cu hohot de-o astfel de ocară,
I-aş zice: « Mai mănâncă, flăcăule, o pară,
Că roade minunate ca iest-timp n'au mai fost!
Şi nu-şi păzeşte păru, Unchiaşu ca un prost!

PAVEL

Dorinţa dumitale de loc nu e semeaţă

PETRU

E o dorinţă dreaptă...

ŢĂRANCA

Şi este şi glumeaţă!

PAVEL (către Petru, aparte)

Imi pare c'ar fi lesne astfel să-l mulţumim...
Cum dai cu socoteala şi tu?

PETRU

Să ,i-o 'mplinim!

PAVEL (către unchiaş)

Unchiaşule, ascultă, eu ştiu că, cu credinţă
Oricine, isbândită îşi vede-a lui dorinţă,
Ne vom ruga, d'aceea şi noi, lui Dumnezeu,
Hatâru să ţi-l facă.

ŢĂRANCA

Mă voiu ruga şi eu!

UNCHIAŞUL

Amin, şi să vă asculte, — că glasul meu nu are
Incai, până acuma, la El trecere mare:
In cumpăna cerească atârn foarte puţin.

www.dacoromanica.ro

PAVEL

Credinţă şi răbdare să aibă-orice creştin
Că mai întâi ne 'ncearcă şi-apoi ne răsplăteşte!
Nu te 'ndoi, unchiaşe, şi'n el nădăjduieşte!

UNCHIAŞUL

Am plâns adeseă poate, dar nu m'am îndoit!

PETRU (care în timpul acela a deschis uşa şi s'a uitat afară)

S'au spart cu totul norii şi luna s'a ivit.
Privighietoarea 'n frunze s'a deşteptat. Pe vale
Se 'ngân' apele limpezi cu cântecele sale
Şi cred că ar fi vremea ca să plecăm acum,
Că vara, pe răcoare, mai lezne e la drum.

PAVEL

Afar' de nu mai plouă... să mergem! Ai dreptate...
(către Unchiaş)
Iţi mulţumim, unchiaşe
(îl ia de mână şi se îndreptează spre uşe)

PETRU (mulţumindu-i de asemenea)

Rămâi cu sănătate,
Şi dea Dumnezeu, mâine, să fie altă zi!
(El urmează pe Pavel care în acel moment trece pragul)

UNCHIAŞUL

De orice neajunsuri Il rog a vă păzi!

ŢĂRANCA (către Unchiaş, după ce au rămas singuri)

Incai, drumeţii noştri au parte că e lună!...
Ce oameni de ispravă!

UNCHIAŞUL

Fireşte!

www.dacoromanica.ro

ŢĂRANCA

Noapte Bună! (iese)

UNCHIAŞUL (închizând uşa se duce spre rogojina de lângă vatră)

Acuma este vremea ca să mă culc şi eu
Că, cine ştie? mâine!... Credinţă 'n Dumnezeu!

TABLOUL III

(Priveliştea înfăţişează, la ridicarea cortinei, grădina unchiaşului. In mijloc un păr mare şi stufos încărcat cu roade. In fund se zăreşte, după pom, coliba unchiaşului)

SCENA I

(Stancu intră uitându-se cu sfială împrejur spre a nu fi văzut. Pe umăr poartă o scară, o reazămă de pom, urcă repede aşezându-se călare pe crecile cele mai înalte şi începe să culeagă pere şi să-şi umple sânul cu dânsele. Unchiaşul strănută dinlăuntrul colibei, Stancu se încearcă atunci să sară jos şi strigă mai întâi mirat şi apoi îngrijat)

STANCU

Da' ce-o mai fi şi asta, că parcă sunt o bârnă?...
O sută de ocale picioarele-mi atârnă;
Cârceie prin tot trupul le simt că mi se pun;...
Da' ce-o mai fi şi asta?... Sunt beat ori sunt nebun?...

(face noui încercări spre a se da jos)

Sunt slab ca o muiere, şi gâtu mi se frânge
Iar fiecare cracă ca cerc de fier mă strânge
De-o fi ca să se afle, cu hohot prelungit
Tot satul o să râdă...

www.dacoromanica.ro

SCENA II

STANCU — UNCHIAŞUL

UNCHIAŞUL

Ei! Iată că 'n sfârşit,
Te prind cu raţa 'n traistă...

STANCU (aparte)

M'a prins. — (tare)
Mă voiu supune
La orice plăţi, — dar pomul ţi-e fermecat!

UNCHIAŞUL
(aparte)

Minune!
Ce oameni astă noapte am ospătat?

STANCU

Dă zor
A mă scăpa dintr'însul, Unchiaşule, că mor!

UNCHIAŞUL

Fiindcă împlinită îmi văd a mea dorinţă
Ascultă-mă, băiete, — e-a Domnului voinţă
Ca să rămâi acolo, că astfel ţi-a plăcut!
Să-mi furi perele mele, pungaşule, ai ştiut?

STANCU

Unchiaşule, mă iartă...

UNCHIAŞUL

Aşteaptă-mă o ţâră;...
Unchiaşul nu se lasă prin barbă să-i faci dâră!
Am să te fac pastramă!... Am să te ard de viu!
Am să-ţi arăt eu ţie, — aşteaptă-mă că viu!

www.dacoromanica.ro

STANCU (strigând şi sbătându-se în pom)
Unchiaşule! — Se duce!... Fiorul mă petrece,
Auzi! Să mă prăjească de viu ca pe-un berbece!
(după un moment)
Săriţi că mă omoară! Săriţi! — M'am prăpădit;...
Şi nu m'aude nimini.

O VOCE (în apropiere)
Cumetre-ai auzit?
P'aicea, pe aproape, un om e în primejde...

STANCU (strigând mai tare)
Săriţi că mă jupoaie! Săriţi!

VOCILE (apropiindu-se)
Sosim! — Nădejde!

SCENA III

I-iul ŢĂRAN, al II-lea ŢĂRAN — STANCU

I-iul ŢĂRAN
Da' ce de zbieri acolo, măi Stancule?

STANCU
Să ştiţi
Că 'n pom e ăl din baltă! — M'am prăpădit! — Săriţi!

AL II-lea ŢĂRAN
Ci vino-ţi în simţire!

I-iul ŢĂRAN
Ori de-ai băut, băiete,
Un alt ciocan de ţuică mai bea-l să te desbete!

STANCU
Uf! Uf!

www.dacoromanica.ro

I-iul ȚĂRAN
Ce zici, cumetre?

AL II-lea ȚĂRAN
E zău un ticălos!

STANCU
Mă strâng crăcile toate și nu mă pot da jos!

I-iul ȚĂRAN
Descurcă-te din ele!

STANCU
Mi-am rupt bietele șale!
Și mă încerc zadarnic să mă cobor la vale!

I-iul ȚĂRAN
Eu cred că se cuvine, cumetre, să urcăm
Că nu putem acolo, așa, ca să-l lăsăm!

AL II-lea ȚĂRAN
Să ne urcăm.

I-iul ȚĂRAN
Atuncea, așteaptă, — ține scara!
(El se urcă și se așează pe o cracă, tovarășul său îl urmează și amândoi vor ca să apuce pe Stancu și să-l dea jos)

AL II-lea ȚĂRAN (mirat)
Ce naiba!

I-iul ȚĂRAN (sbătându-se)
Mi se pare că am pățit ocara!

AL II-lea ȚĂRAN (sbătându-se de asemenea)
Cumetre, mi se pare că sunt legat curmei,
De fiecare cracă, c'o funie de tei!

STANCU (cu un fel de mulțumire)
V'am spus-o.

www.dacoromanica.ro

I-iul ŢĂRAN

Nu e glumă, şi vraja este mare:
Ce crăci afurisite! —

AL II-lea ŢĂRAN

Au! Au! — Biata spinare!

I-iul ŢĂRAN

Unchiaşul Sărăcie e drac dar nu e om!

SCENA IV

ACEIAŞI — UNCHIAŞUL

(Unchiaşul zărindu-i, lasă să-i scape jos braţul de nuiele ce aducea ca să afume pe Stancu cu dânsele)

UNCHIAŞUL

Ce văd?... E cu putinţă? Sunt trei acuma 'n pom!
Sunt trei! Atât mai bine! Să-i pun pe toţi la fumuri!
Ce?... trei sunteţi acuma pungaşilor de drumuri?
Ce?... Astăzi toată lumea dă iama 'n părul meu?

I-iul ŢĂRAN

Nu suntem oameni d'ăia, Unchiaşule, — că eu,
Cât şi cumătrul, — uite, — am vrut, ca ajutoare,
Să înleznim pe Stancu din păr să se coboare.

STANCU

Aşa e, nu e vorbă, şi le-a ieşit pe dos!
Au! Şalele!

I-iul ŢĂRAN

Au! Capu!

UNCHIAŞUL (către cei doi ţărani)

Atunci, — daţi-vă jos!

(Ei se dau jos şi încep să-şi tragă braţele şi să se întindă)

www.dacoromanica.ro

STANCU (*tot din pom*)

Dar cui mă laşi pe mine?

UNCHIAŞUL

Pe tine?... zău, — drăguţă!
Ascultă-mă, — pe tine, — te las lui Aghiuţă!

STANCU

Sărac de mine, Doamne! Unchiaşule, îţi dau
Trei icosari întocmai

UNCHIAŞUL

Nu-mi trebuie!

I-iul ŢĂRAN

Il iau
Pe chezăşie, vere...

UNCHIAŞUL

Aşa, — dar nu se ştie! —
De cinste nu se lasă cinstitul. — De hoţie
Pungaşul, de asemeni, nu se desbară.

STANCU

Jur
De părul dumitale să fug — şi să nu fur
De astăzi înainte măcar un cap de aţă,
Aşa precum la carte şi dascălul ne 'nvaţă!

UNCHIAŞUL (*zâmbind cu bunătate*)

De este aşa, băiete, atunci nu te mai cert
Şi dă-te jos de-acolo mai iute, că te iert!

STANCU (*se dă jos cu greutate şi-i cad perele din sân*)

Iţi mulţumesc!

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL (cu înduioşare, adunând în acelaşi timp perele căzute şi băgându-i-le în sân)

Ia lasă! — Şi na şi ale pere!

CEI DOI ŢĂRANI

Hai! Stancule! Să mergem şi — ziua bună, vere.

SCENA V

UNCHIAŞUL

(Se aşează pe braţul de nuiele ce a trântit lângă păr. După câteva momente de cugetare se adresează către pom)

Ei! Iată-ne acuma păziţi de orice hoţi,
Iubitul meu prieten, mai bine decât toţi
Bogaţii ce se 'ncuie cu feluri de zăvoare
Prin case înfundate şi 'nchise pentru soare!
De astăzi înainte putem dormi tihniţi
Că înşişi împăraţii nu sunt ca noi păziţi.
Şi pân' la ceasul morţii nu au să ne mai vie
Nici supărări nici grijuri...

SCENA VI

UNCHIAŞUL — MOARTEA

(Moartea se arată în fundul grădinii sub trăsăturile unei frumoase şi tinere femei. Părul său e lung şi-i cade desnodat pe umeri. Ea este îmbrăcată într'o rochie de gaz albă împodobită cu ghirlande de flori de siminoc şi de tufănică. In mână poartă o seceră de argint. Fruntea îi este încoronată de-o diademă de flori de chiparos şi de flori de siminoc. Ea înaintează alunecând pe parchetul scenei, maiestoasă şi palidă ca o fantomă. Când soseşte lângă Unchiaşul Sărăcie care nu o aude, îl loveşte prieteneşte pe umăr. Unchiaşul Sărăcie nu se scoală de jos ci se întoarce către dânsa în profil fără ca să se arate neliniştit)

MOARTEA

Unchiaşe Sărăcie!
Sosesc! Mă cunoşti oare?

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL (cu linişte)

Prin casele din sat
Eu te-am văzut adesea intrând neîncetat;
In negre sovonită erai; — te cunosc bine:
In urma dumitale laşi lacrimi şi suspine
Iar când te-arăţi pe lume cu câteun suflet sbori
Spre lumea veşniciei.

MOARTEA

Şi nu te înfiori?

UNCHIAŞUL

Nu; — cel poftit ca mine l'a vieţuirii masă
Nu poate rău să-i pară de pâinea ce-o mai lasă
Şi nici de picătura din vinul oţetit
Cât a rămas în ploscă...

MOARTEA

Rar lucru, negreşit!
Asemenea cuvinte le-aud întâia dată...
Şi toţi deopotrivă cer vieaţă 'ndelungată:
Ciobanul şi 'mpăratul, hatâru să le fac
Mă roagă deopotrivă!

UNCHIAŞUL

Afară de sărac (sculându-se)
Ascultă-mă: — In lume, ce vrei ca să mă ţie?
Eu n'am copii, nevastă, tarlale ori moşie!
De mic în suferinţă m'am pomenit. — De mic
Zadarnică-mi fu munca şi n'am avut nimic!
Călătoria mare n'aveam de gând, firește,
Să 'ncep de pe acuma. — Dar gata sunt; — loveşte!

(după o tăcere)

Că se 'ngrozesc de moarte zgârciţii, — mă pricep
Şi'ndrăgostiţii tineri câţi dragostea şi-o 'ncep,

www.dacoromanica.ro

Că au şi unii şi alţii comori dăinuitoare
Şi pot ca să te vadă urîtă, — 'ngrozitoare!
Dar eu ce n'am nimica într'altfel te privesc:
Te văd aşa frumoasă, — şi simt că mă topesc
La flacăra din ochi-ţi, cu săgetări senine,
Curată ca şi focul ce arde încă 'n mine!
O mumă este moartea când eşti nenorocit,
Şi groapa este leagăn adânc... şi liniştit!

MOARTEA

Astfèl, — nu ai pe nimeni? de nimeni rău nu-ţi pare?...

UNCHIAŞUL (uitându-se împrejur)

De nimenea, — afară de pomul ăsta, — care
Mi-a fost al meu prieten; şi te-aş ruga, — niţel
Să mai mă laşi, — o pară ca să culeg din el!

MOARTEA

De-mi ceri numai atâta, mănâncă şi grăbeşte...

UNCHIAŞUL (uitându-se la păr şi scărpinându-se în cap)

Dar cum să te urci oare când trupul şovăieşte....
Când eşti bătrân ca mine?...

MOARTEA

Aidem! — Te înţeleg!
Mă voi urca în locu-ţi o pară să-ţi culeg,
Căci voiu ca pentru tine să fiu ca şi o mumă,
Unchiaşule! (ea se urcă repede şi îi azvârle o pară)
Na para — mănâncă, şi... (mirată)
Ce glumă?
(zbătându-se între ramurile pomului care au coprins-o)
Au! Crăcile, cu toate de mijloc m'au coprins
Unchiaşule! — Ia seama!

UNCHIAŞUL (mirat însuşi)

Ce?... Pomul mi te-a prins?

www.dacoromanica.ro

MOARTEA (supărată)

Fiinţă muritoare! — Ia seama! L-al meu nume,
Tot tremură, şi totul, supus îmi e pe lume
Dac'aş rămâne aicea un ceas, — cu susu 'n jos
Se va răsturna totul şi va umbla pe dos,
Iar relele în matcă se vor umfla ca marea

UNCHIAŞUL (cu o spaimă nuanţată de voioşie)

Pre legea mea, îmi pare ciudată întâmplarea,
Şi renghiul mi se pare că este bunicel
Măcar că niciodată nu m'am gândit la el!
Fiindcă însă dânsul s'a întâmplat, — se cade
Ca să rămâi acolo... (El muşcă din pară)

MOARTEA (înfuriată)

Ce zici?

UNCHIAŞUL (cu gura plină)

Eu zic că-ţi şade
Acolo de minune...

MOARTEA

Iţi baţi şi joc de mine,
Unchiaşule! — Dar crede că n'o să-ţi meargă bine.
(zbătându-se înfuriată)
Prea mare cutezanţă! — Prea mare'n adevăr!
Bucăţi am a te face!...

UNCHIAŞUL (îndesat)

Vei rămânea în păr!

MOARTEA (cu glas rugător)

Incai gândeşte-te atuncea, şi spune, — vrei tu oare
Să vezi mereu că răii se încălzesc la soare
Neturburaţi de nimeni, — de nimeni pedepsiţi?

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL

Aşa? Dar spune-mi mie, — să vii ca să înghiţi
Pe-un biet bătrân ca mine ce n'are nicio vină,
Se cuvenea, — când lumea de oameni răi e plină?

MOARTEA

Abia în cartea Soartei asemeni taine 'ncap—
Cam vrei să ştii prea multe!...

UNCHIAŞUL

Eu? — Nu. — Voiu ca să-mi scap
Aceste zile lâncezi, ce gata stau să pice
Sub secera-ţi cumplită ca nişte biete spice,
Şi sunt degeaba toate: E greu să m'amăgesc:
Rămâi în pom, Cumătră, că voiu să mai trăiesc!

MOARTEA

O! — Iată-mă acuma în mâna lui! — Peire!
Eu, — Moartea, — sunt învinsă (schimbând tonul)
Dar vino-ţi în simţire,
Unchiaşule, şi singur gândeşte-te puţin
Că 'n mine se sfârşeşte nevindecatul chin
Al celor care sufăr, zbătându-se cu trudă
Sub foarfece de doftori intrând în carnea crudă!
Gândeşte-te, că firea, preface, ce-a făcut,
Şi că mormântul este cazanul cel tăcut
Din care ies adesea, la vieaţă, mii de fluturi,
Cu aripe de aur, cu miere în săruturi...
Gândeşte-te că stârvul pe care în mormânt
L'arunc fără de milă şi-l copăr cu pământ,
Il tot frământ acolo, de-l scot din nou la soare
In iarbă încolţită sau flori mirositoare!
Zic unii că menirea îmi este de calău, —
Dar nu! — Menirea-mi este să ar pământul rău!
Mă 'mpinge soarta oarbă în mersu-mi fără seamăn
Şi a reînvierii sămânţă o tot seamăn,

www.dacoromanica.ro

De veacuri. — Nu sunt Moartea. — Reînvierea sânt!
Pământul naște totul, — bag totul în pământ
Ca'n sânul lui de mumă să se'ntregească iară
Și re 'ntregit odată, să dea din nou afară

(mică pauză)

Zadarnic cleteni capul așa, — când mă asculți...
Prea 'ncet sosesc adesea în lume, pentru mulți!
Cu brațele deschise, sunt mulți care m'așteaptă
Să le 'ncunun vieața ca o răsplată dreaptă
Și să le dau odihna de care-au fost lipsiți!
N'auzi, cum de pe-acuma, atâți nenorociți
Impovărați de chinuri, în jalea lor adâncă
Mă chiamă, plini de spaimă că nu mai sosesc încă?...
N'auzi, bătrâni 'n două de vârstă 'ncovoiați,
Că 'ncep ca să se creadă de Dumnezeu uitați,
Și grija dând de-o parte își uită de-al său nume?...

UNCHIAȘUL

Le-aud, și le știu toate, și înțeleg că 'n lume
Menirea dumitale e rău trebuincios
Și omenirii noastre că-i vine spre folos!
Dar ceea ce nu poate de loc în cap să-mi intre
E cum de-ai avut gândul să vii grăbită, — dintre
Atâți oameni, pe mine ca să m'alegi acum,
Că, zău, nu te chiemasem aicea nicidecum!

(mică pauză)

Incai, de alegeai vremea, mă mai puteam pricepe!
Dar cum? Vii tocmai astăzi când binele începe
Și mie să-mi zâmbească nițel? — Nu mă'nvoiesc...
Te las, — lasă-mă însă, câtva să mai trăiesc!

MOARTEA (apăsând)

Vrei să trăiești?

www.dacoromanica.ro

UNCHIAŞUL

Fireşte! — Ciudată întrebare! —
Mărturisesc că astăzi, dorinţă n'am mai mare! —
Gândeşte-te mai iute să hotărăşti, te rog...
Că nu am ajuns încă nici gârbov, nici olog,
Să nu mai am cu traiul nimic de împărţeală!

MOARTEA

Un om să 'nvingă moartea ş'a ei orânduială!...
O! E grozav! — Voiu însă, Unchiaşule, să fiu
De omenie astăzi, şi 'n seamă ca să-ţi ţiu
Dorinţa! — Hai!... Fii vesel. Mă învoiesc: — Trăieşte!
Dar drumul de aicea să-mi dai, vezi de grăbeşte:
Un biet bolnav m'aşteaptă cu grabă să-l sugrum,
Cu doftorul alături ce-i dă răvaş de drum!

UNCHIAŞUL

Eşti slobodă!... Coboară! (cu blândeţe)
Cu îngrijiri mai dulci
Fii însă pentru-aceia ce 'n groapă când îi culci
Le poţi citi pe frunte c'au fost goniţi de soarte
Şi că nădejdea toată ce-avură, — era 'n moarte!

MOARTEA (coborîndu-se din pom)

Mă duc!... Şi ţine minte: N'am multe ca să spun
Dar ai să mă chiemi singur, iar eu, — ca să-mi răzbun
Nu am să vin vreodată să-ţi schimb ursita ţie:
Ai să trăieşti cât lumea Unchiaşe Sărăcie!

(Moartea se depărtează repede, unchiaşul intră în colibă încet după ce repetă acest vers ca un ecou)

Ai să trăieşti cât lumea Unchiaşe Sărăcie.

(Cade cortina intermediară care acoperă pomul şi restul scenei)
(Introducătorul piesei reintră)

www.dacoromanica.ro

EPILOG

SCENA VII

INTRODUCĂTORUL

Acesta îmi e basmul, — dar până se va pune
In cumpănă, — am încă vr'o două vorbe-a spune
Ș'anume: Că noi suntem în zile de nevoi
Căci « Sărăcie » încă trăiește printre noi!
Cu toate-acestea, soarta îi e 'mbunătățită,
Și'ncepe ca să-și ducă mai lezne-a lui ursită!
Dar are să sosească o vreme ce-așteptăm,
Ș'atunci vom fi în stare deplin să i-o schimbăm,
O vreme de dreptate, de muncă, de frăție,
Și nu va mai fi 'n lume, prisos, — nici sărăcie!

www.dacoromanica.ro

ROMEO ŞI JULIETA

TRAGEDIE ÎN 5 ACTE ÎN VERSURI

DUPĂ

W. SHAKESPEARE

Persoanele:

Principele Veronii
Paride, tânăr gentilom, văr al Principelui domnitor
Montechio, Capoleti } capi a două familii inamice
Romeo, fiu al lui Montechio
Mercuţio, văr al Principelui domnitor şi amic al lui Romeo
Tibaldo, rudă a lui Capoleti
Fratele Laurenţiu, călugăr
Samson, Grigore } servitori ai lui Capoleti
Abraham, servitor al lui Montechio
Un servitor
Un farmacist
Dona Montechio
Dona Capoleti
Julieta, fiică a lui Capoleti şi iubita lui Romeo
Doica Julietei
Orăşeni ai Veronei, Muzicanţi, Măşti, Scutieri, etc.
(Scena se petrece în cele dintâi patru acte la Verona; iar în al cincilea la Mantova).

ACTUL I

SCENA I

SAMSON — GRIGORE

SAMSON

Pe legea mea, Grigore, m'am săturat îmi pare
De-a curăţi într'una la vase.

www.dacoromanica.ro

GRIGORE

De mirare.

SAMSON

Şi 'nfuriat, adesea mă simt aşa, încât
Aş rupe... însă ştreangu...

GRIGORE

Ţi-ar strânge bietul gât.
Fereşte-te, Samsoane, de ştreang... In astă lume,
Cu ştreangu şi 'nchisoare e groaznic să faci glume!

SAMSON

Aşa!... adesea însă, — turbat, — pentru nimic,
Izbesc pe nemerite în mare şi în mic!

GRIGORE

Ia lasă! — Ca palavre, acestea sunt prea bune,
Dar ţine-le pe seamă şi nu mi le mai spune!

SAMSON

Când văd pe vr'un Montechio, — Ei! zău...

GRIGORE

Cât despre ei,
Şi eu turbez; — Cu toţii îmi par nişte mişei!

SAMSON

Mişei îmi par şi mie!

GRIGORE

Şi mie!... De ce însă?...

SAMSON

De ce? — Dar ura care de-atâta timp e strânsă
In inimile-acelor pe care îi servim,
Răspunde la 'ntrebarea « De ce »

GRIGORE

Să lămurim.

www.dacoromanica.ro

SAMSON

Tu însă ştii, Grigore, că este-o vechie ceartă
Pe care niciodată un Capolet n'o iartă...
Montechio urăşte pe Capolet, — şi el
Ce e stăpânul nostru-l urăşte tot la fel.

GRIGORE

Samsoane, ai dreptate.

SAMSON

O cred. — Intemeiată
E dar şi ura noastră de câte ori s'arată
Vreunul din Montechii.

GRIGORE

Stăpânii ce servim,
Incai, n'au dreptu-a zice că noi îi pungăşim...
Părtaşi cu a lor ură ne facem totdeodată!

SAMSON (zărind pe Abraham şi Baltazar)

Atuncea trage spada că doi vrăşmaşi s'arată!

(Samson şi Grigore trag spadele)

SCENA II

ABRAHAM — BALTAZAR şi ACEIAŞI

GRIGORE (către Samson)

Am tras afară spada: — Sunt însă două slugi!

SAMSON

Tu cauţi să dai dosul îmi pare?

GRIGORE

Vrei să fugi?...

SAMSON

Eu? Nu...

www.dacoromanica.ro

GRIGORE

Ba da.

SAMSON

Din contra. — Voiesc ca să se lege
De noi mai întâi dânşii, spre-a nu ieşi din lege!

GRIGORE

Atuncea, când în faţă mă voiu afla cu ei
Ii voiu privi de-a 'ndoase.

SAMSON

Şi eu...

GRIGORE

Şi tu?...

SAMSON

Ei! Ei!
Eu unu, 'ntra lor cale, cu degetul în gură
Voiu sta astfèl...

(asupra acestor cuvinte, Samson face şi gestul)

GRIGORE

Prea bine; — şi 'n loc de 'njurătură
Mă voiu strâmba la dânşii. Dar iată-i pe-amândoi...

ABRAHAM (către Samson)

Cu degetul în gură stai oare pentru noi?

SAMSON (către Grigore încet)

De-oiu zice: « Da », — Grigore, — ieşim din lege oare?

GRIGORE (încet)

Da.

SAMSON (către Abraham)

Domnule, stau astfel, deoarece...

ABRAHAM (cu ironie)

Te doare
Cumva?...

www.dacoromanica.ro

SAMSON

Ba nu; stau astfel, fiindcă voiu să stau.

ABRAHAM

Ei! Dar...

SAMSON

Dar socoteala, la nimeni n'am să dau!

GRIGORE (către Abraham)

Voieşti cumva printr'asta să vii să ne cauţi ceartă?...
De merge astfel treaba, atuncea... ştii...

ABRAHAM

Mă iartă...
Eu? Nu.

SAMSON

De voieşti însă, noi suntem gata, zău!
Ş'apoi, — stăpânul nostru e nobil ca ş'al tău!

ABRAHAM

O fi de sigur nobil, dar fără ca să fie
De nobil cât al nostru.

SAMSON

O fi.

GRIGORE (încet către Samson, dupe ce a zărit mai întâi pe Benvolio)

Ce neghiobie!
Nu vezi că e Benvolio colo, şi zici: O fi!...
Mai bun spune-i că este ş'opreşte-l a bârfi...

SAMSON (către Abraham)

Eu nu voiam a zice: « O fi » ci zic că este
Cu mult mai bun şi nobil

ABRAHAM

Mai nobil? — Dar aceste
Cuvinte sunt insulte! — Retrage-le, sau minţi!

www.dacoromanica.ro

SAMSON

Atuncea, trage spada de vrei să mă desminţi!

(Trag spada; Samson către Grigore încet)

SAMSON

Grigore-adu-ţi aminte de lovitura care,
Ţi-o arătai de-unăzi, şi dă fără cruţare!

(Se bat)

SCENA III

BENVOLIO şi ACEIAŞI, la urmă TIBALDO

BENVOLIO

Opriţi-vă... — Ce faceţi sărmani nenorociţi?...

SAMSON

Voiam...

BENVOLIO

Voiaţi aceea ce înşi-vă nu ştiţi!

BALTAZAR

Ne-a insultat!

BENVOLIO

Ei bine?

TIBALDO (către Benvolio)

Ce? Spada e povaţă?...
Benvolio, te 'ntoarce şi vezi-ţi moartea 'n faţă.

BENVOLIO

Tibald! Trăsesem spada să cat să-i despărţesc...
Eu nu voiesc războiul ci pacea o voiesc!

TIBALDO

A! tu, cu spada'n mână vorbeşti de'mpăciuire! —
Dar eu prefer războiul când pacea e 'njosire! —

www.dacoromanica.ro

La luptă!... — Urăsc pacea precum urăsc pe toţi
Montechii! — Ce stai încă?... Te apără de poţi!
(Se pune în apărare)

ABRAHAM ŞI BALTAZAR
Să piară Capoleţii!

SAMSON ŞI GRIGORE
Montechii toţi să piară!

SCENA IV

CAPOLETI, în halat — DONA CAPOLETI — MONTECHIO, la urmă PRINCIPELE, suita sa şi ACEIAŞI

CAPOLETI (către Dona Capoleti)
Şi ce 'nsemnează-aceasta, ce sgomot este iară?...
Dă-mi sabia cea veche mai iute 'ncoa

DONA CAPOLETI
Glumeşti?...
Să-ţi dau mai bine cârja să poţi să sprijineşti
Bătrâna-ţi bătrâneţe.

MONTECHIO (cu furie)
Pe ei!

BENVOLIO
Staţi!

MONTECHIO (făcând să şuere spada în aer)
Răsbunare!

CAPOLETI
Dă-mi sabia, femeie! — In mâini cu o frigare
Nu vezi că mă desfide Montechio?

www.dacoromanica.ro

MONTECHIO

Ce fel?
Voi staţi încă la gânduri? Năvală!

(către Capoleti)

A! mişel
Bătrân! — A! Capoleti, erai dar tu?... — Aşteaptă...

CAPOLETI

Erai dar tu, Montechio? O! răzbunare dreaptă!

(vrea să se asvârle asupra lui Montechio)

PRINCIPELE

Supuşi rebeli! Ai păcei duşmani neîmpăcaţi,
Opriţi-vă îndată şi armele-aruncaţi,
Aceste arme sfinte, atât de profanate,
In luptele civile de frate contra frate!
Ce?... oare n'auziraţi?... Jos armele am zis!

(toţi aruncă armele)

Acum luaţi aminte la cele ce-am decis:
Deja până acuma, discordii intestine
De trei ori se iviră, Montechio, prin tine,
Şi Capolet, prin tine, — Deja, de trei ori, — voi,
Pe baza unei vorbe v'aţi proclamat război,
De-a-rândul, de atuncea, Verona 'nsângerată,
Văzu chiar bătrâneţea 'n două 'ncovoiată,
Că lepădându-şi haina şi 'ntinerind pe loc,
Imbracă iar pieptarul de fier călit în foc!
Eu v'am iertat atuncea! — Ei! Dar!... Pe cele sfinte!
Răspunzători cu vieaţa vă fac de-azi înainte!
Retrageţi-vă 'ndată cu toţii. — La Palat
Te aşteptăm, Montechio, spre-a şti ce-am statuat
Asupra întâmplării. — Tu, Capolet, — îndată
Urmează-ne.

(Principele, Capoleti şi suita princiară ies)

www.dacoromanica.ro

MONTECHIO (către Benvolio)
Nepoate! Dar cum aşa, — deodată
Se reaprinse cearta cea vechie? — O credeam
De mult că este stinsă... Ia spune-mi...

BENVOLIO
Eu treceam
Pe-aici, şi servitorii lui Capolet, ş'ai voştri
Erau deja în luptă încăieraţi...

MONTECHIO
Ai noştri
Să fie oare cauza? Ce zici?...

BENVOLIO
Să zic, ce pot
Nu ştiu? Tibald, la urmă, veni, şi iată tot.

MONTECHIO
Dar Romeò?... Ce face?... Văzutu-l-ai?... Departe
C'a fost îmi pare bine şi că n'a luat vreo parte!

BENVOLIO
Pe când erau pe ceruri ai dimineţii nori,
De grab' ieşii de-acasă în revărsat de zori,
Şi soarele, — al lumei nepreţuit tezaur
Bătuse-abia atuncea la porţile-i de aur!
Afară din cetate cu 'ncetul am ieşit
Şi 'n voia întâmplării mult timp am rătăcit,
Când, ochii ridicându-i, zării un loc sălbatic,
Şi fiul dumitale tăcut şi singuratic,
Şedea retras acolo... Atunci... — l-am evitat...
Părea 'ntr'o meditare adâncă, cufundat.

MONTECHIO
O! cred. — Adesea oare ieşind în acea oră
Când roua dimineţii se varsă de-auroră,
Cu plânsul unei zile ce 'ncepe, — fiul meu
Se duce ca să plângă şi el, pe cât ştiu eu,

www.dacoromanica.ro

Cu vântul ce suspină, — suspină! — Şi, îndată
Ce soarele trăgându-şi cortinele s'arată
In toată-a lui splendoare pe patul său de nori,
Acasă se re 'ntoarce, cu ochii arzători
De lacrime, adesea neşterse bine încă,
Şi singur se închide în taina sa adâncă...
Prevăd că suferinţa ce-l sapă este rea
De n'om găsi un balsam să punem peste ea!

BENVOLIO

Dar, unchiule, aflat-ai sorgintea ei? — Răspunde...
C'atuncea, — e mai lesne, oricum...

MONTECHIO

S'o pot pătrunde
M'am încercat zadarnic.

BENVOLIO

Incai te-ai încercat
Să-l faci ca să vorbească cumva?

MONTECHIO

Am căutat
Să pui în joc, Benvolio, iubirea părintească,
Şi vieaţa mea! — Zadarnic! — El n'a vrut să vorbească,
Şi mut, în a sa taină, închis rămase-astfèl,
Ca mugurul de roză ce 'nchide roua 'n el!

BENVOLIO (zărind pe Romeo)

Dar iată-l — este dânsul! — Voiu face o 'ncercare
Şi eu?

MONTECHIO

Atunci, nepoate, mă duc căci mi se pare
Că Prinţul mă aşteaptă deja. — Şi 'n adevăr
Intârziem! Incearcă! Descoase-l.

(iese)

www.dacoromanica.ro

SCENA V

BENVOLIO — ROMEO

BENVOLIO

(îl ia de mână) Scumpe văr!
Aşa de dimineaţă? — Ce vânt p'aici te bate?

ROMEO

De dimineaţă?... Oare — ce ore sunt?

BENVOLIO

Sunate
In ţanc, sunt tocmai nouă.

ROMEO

Sunt nouă, cât de 'ncet
Se duc orele vieţii.

(mai mult aparte)

Misterios secret
Ce faci pe cele triste cu mult mai lungi să pară,
Pe cele fericite scurtându-ni-le iară!

(către Benvolio)

Dar tatăl meu, p'aicea, era de nu mă 'nşel,
Mai adineauri încă?

BENVOLIO

Intocmai. — Era el.
Te rog răspunde-mi însă ce dor e-acela care
Iţi prelungeşte timpul ce-atât de scurt îmi pare?

ROMEO

O!... cât de iute-ar trece şi pentru mine, — ea
De s'ar pleca asupră-mi amorul să mi-l dea!

BENVOLIO

Şi va sa zică vorbă de amor era 'n substanţă,
De te 'nţeleg, Romeo?

www.dacoromanica.ro

ROMEO

De-amor fără speranţă!

BENVOLIO

Ce crud este amorul atunci când te gândeşti
La spinii ce sub roza-i perfidă întâlneşti!

ROMEO (cu precipitare)

La cine prânzim astăzi Benvolio, — ş'aice
Din ce născu tumultul? Sau, — lasă, — că pot zice
A fi ghicit întocmai ce lucruri s'au ivit:
Sunt ure şi iar ure în luptă negreşit!
Dar lupta care 'n pieptu-mi o dă fără 'ncetare
Amorul, — e de sigur mai crudă şi mai tare!
(mai mult către spectatori)
O! dulce-amor, de ură înveninat etern,
Şi 'n care se concentră un Cer şi un Infern!
Simţire ne'nţeleasă ce din nimic, — o lume
Creezi; — Infern în care arunci să se consume
Materia; — Cer sacru ce sufletul ridici;
O! haos de iluzii în care te complici;
Problemă pentr'o lume şi însăşi pentru tine;
Ah! orice-ar fi... Aceasta îmi pari, — şi eşti în mine
Astfèl precum eu astăzi te simt şi eşti: — Pe rând
Dând suflet şi luându-l, — robind şi înălţând,
Aci, arzând ca focul, ş'aci 'nghieţând ca ghiaţa,
Aci luminând falnic, ş'aci 'ntunecând vieaţa...
(către Benvolio)
Benvolio, văd bine că-ţi dau de râs.

BENVOLIO

Nu; — Eu
In loc să râd, Romeo, te plâng, amicul meu!

ROMEO

Mă plângi?... De ce?

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO

De focul în care arzi...

ROMEO

Dar lasa,
Şi nu-mi spori durerea ce vezi că mă apasă!
(plimbându-se cu paşi repezi)
Amor, simţire plină de 'nţelepciune, şi
De nebunie! — Intră 'n piept spre-a nu ieşi
Decât la urma urmei cu sufletul! — Otravă
Perfidă şi subtilă, amară şi suavă,
Fluid ce ca un trăsnet în calea ta retezi
Orice; — balsam ce morţii poţi chiar să re 'nviezi
(către Benvolio)
Mă duc însă... Adio...

BENVOLIO

Te însoţesc. Aşteaptă
O clipă. — Să pleci astfel!.. Ofensa e nedreaptă,
Şi Romeò printr'asta m'ar ofensa . . .

ROMEO

O! O!
Imi pare că acuma vorbişi de Romeo
Când nu se află-aicea, din el, decât o parte,
Şi cea materială. — De aici, e dar departe
Romèo!

BENVOLIO

De minune. — Să ştiu însă aş vrea
Şi eu...

ROMEO

Ce?

BENVOLIO

Cum o chiamă?

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Pe cine dar?

BENVOLIO

Pe ea!

ROMEO

Vrei oare suferința să mi-o 'ndoești? — E mare
Destul.

BENVOLIO

Eu voiu din contra să-i cat o vindecare...
Și numele acela de-ai vrea ca să mi-l spui...

ROMEO

A-mi cere, îți dau voie orice, și mă supui,
Dar nu-mi pretinde aceasta c'ar fi într'a mea rană
Să răsucești pumnalul c'o mână neumană...
Ar fi... — Prea scumpe vere, — în fine — știi! — iubesc,
Un înger, o femeie...

BENVOLIO

Nimica mai firesc!

ROMEO

Și ea este frumoasă, așa cum nu se poate
Să fie 'n lume alta...

BENVOLIO

Atuncea, — bețe 'n roate
Vr'un altul se încearcă a-ți pune negreșit?...

ROMEO

Tu ești și de-astădată, Benvolio, amăgit...
Ori patimile 'n pieptu-i s'au prefăcut în moaște,
Ori nu 'nțelege-amorul fiindcă nu-l cunoaște;
In jos plecându-și ochii la orice ochi profani,
Ea nu e dintre acele ființe ce pe bani
Virtutea lor cerească și-o calcă în picioare...

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO

Jurat-a feciorelnic să viețuiască oare
Atunci o vieață 'ntreagă?

ROMEO

Nu ştiu. — Dar a jurat
Din vieața mea să-şi facă un joc neîndurat!

BENVOLIO

La rândul tău, îmi pare c'ar fi cu mult mai bine
Din cugetări, cu totul s'o ştergi.

ROMEO

Aşa?... Pe mine
Invață-mă atuncea să pot a şi 'nceta
De viu trăind în lume a nu mai cugeta!

BENVOLIO

Să uiți e-atât de lesne. — Apoi mai sunt şi alte
Femei, cu chip de îngeri, cu frumuseți înalte...
Preumblă împrejuru-ți privirea de voieşti,
Şi vei vedea, Romeo, de mori sau de trăieşti!

ROMEO

De-ar fi să 'ncerc aceasta, de sigur că îndată
Pe ea aş proclama-o regină adorată!...,

BENVOLIO

Incearcă. — Incercarea nu strică...

ROMEO

Hei! Şi cum?...

BENVOLIO

Atuncea, dragă vere, ascultă-mă acum...
La Capolet, diseară, se dă o sărbătoare...
Acolo, — au să vie o sumă de fecioare,
Şi fără de 'ndoială că va veni şi ea:
De 'ntrece pe vreuna din ele, — vei vedea!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Tu uiţi, precum văd, ura...

BENVOLIO

Nu uit nimic, mă iartă...

ROMEO

Ce pune pe Montechio cu Capolet în ceartă...

BENVOLIO

Vom fi mascaţi, şi 'n cercul mulţimii de femei,
Vei judeca 'ntre toate de frumuseţea ei!

ROMEO

E însă-o nebunie! — In lume nu se poate
Să fie mai frumoasă niciuna...

BENVOLIO

Se pot toate!

ROMEO

Eu nu voiu merge.

BENVOLIO

Vino, te rog; nu vei greşi...
(întorcându-se spre piaţă)
Mercuţio, cred însă, că vine încoace
(după ce s'a uitat)
Şi
In adevăr, chiar dânsul era!...

SCENA VI

MERCUŢIO — ACEIAŞI

BENVOLIO

Imi pare bine
Că vii la timp. — Ajută-mi ca să-l conving în fine,
Să-l hotărăsc să meargă cu noi nemijlocit
La Capolet diseară.

www.dacoromanica.ro

MERCUŢIO

Diseară? Negreşit
Că trebue să meargă! — Vom fi mascaţi?

BENVOLIO

Fireşte.

MERCUŢIO

Atuncea, ca să meargă ce lucru îl opreşte?...
Eu, unul, o plăcere îmi fac când mă gândesc
La suma de frumoase ce am să întâlnesc
Acolo.

BENVOLIO (către Romeo)

Deci, — Romeo...

ROMEO

Voiu merge

BENVOLIO

De minune!

MERCUŢIO

Şi vei juca?

ROMEO

La toate e greu a mă supune!...
Nu voiu juca.

MERCUŢIO

Sentinţa, te rog să ţi-o revoci:
In adevăr, Romeo, va trebui să joci
Ca ceilalţi!...

ROMEO

Nu; — v'am spus-o. — Jucaţi în bună pace!...
Aveţi piciorul sprinten — Eu însă nu pot face
Ca voi. — Târăsc piciorul şi port în pieptul meu
Un suflet care este ca plumbul chiar de greu!

www.dacoromanica.ro

MERCUŢIO
Amorul are aripi, şi tu iubeşti îmi pare...

ROMEO
Amorul are aripi! — Rănit însă prea tare,
Am fost de-a lui săgeată, să pot ca să mai sbor
Cu aripile sale în cerul plin de-amor!

MERCUŢIO
Rănit? şi cum aceasta?

BENVOLIO
Da; — Cum?

ROMEO
Fără de veste.
M'a turburat azi noapte un vis...

MERCUŢIO
Dar tu 'n aceste
Iluzii ale minţii, crezi oare? — Am visat
Şi eu ceva azi noapte!

ROMEO
Şi tu?... Şi ce-ai aflat
In visul tău?

MERCUŢIO
Că toate ce 'n vise ni se arată
Nu au nicio valoare...

ROMEO
Adesea...

MERCUŢIO (întrerupând)
Niciodată!

ROMEO
Şi vasăzică oare tu crezi?...

www.dacoromanica.ro

MERCUŢIO

Că te-a robit

Regina Mab...

ROMEO

De care de loc n'am auzit!

MERCUŢIO

Regina Mab, Romeo, e-a viselor regină...
Ca umbra 'ntr'o petală de mac, — când predomină
Asupra lumei somnul. — Ş'atuncea, — mici şi mari, —
O văd sosind purtată, în loc de armăsari,
De două mici atome, ce spumegă, în frâne
De fire de păianjen lucrate 'n vis de zâne!
Pe capră le conduce, în loc de vizitiu,
Un licurici de noapte cu portul auriu!
Iar hamurile care înhamă armăsarii,
In stele şi în lună şi-avură argintarii
Că ele sunt formate din raze de azur
Şi luna-şi încrustează sideful împrejur!
Purtată astfel, dânsa prin minţi călătoreşte...
De-amor visează 'ndată acela ce iubeşte!
Curteanul, de favoare; — de bani, luaţi pe cod,
Visează avocatul clientului nerod!
De sărutări, femeia, şi 'n fine, — procurorii,
Că au să bage-o lume în groazele 'nchisorii;
Pe când acel ce este Ministru, — crede 'n somn,
Că ţara îl salută, — strigându-i hura, — Domn!
Episcopul, visează Mitropolia...

ROMEO

Iată

Că baţi în formă câmpii, Mercuţio! — Inceată,
Te rog, cu de-al de astea!

MERCUŢIO

Bat câmpii, tocmai cum
Şi visele bat câmpii!

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO

Aşa e. — Dar acum
S'a întârziat — să mergem!

MERCUŢIO

Sunt gata (către Romeo)
Vii?

ROMEO

Ştiţi bine
Că v'am promis a merge şi vorba mi-o voiu ţine!

BENVOLIO

Atunci, — întâi pe-acasă să ne oprim, — fiind
Că trebue să punem ş'o mască.
(către Romeo)
Şi mă prind,
Iubirea ta, că are să fie detronată
Diseară, de-o iubire cu mult mai înfocată...
Fii sigur, scumpe vere, că nu mă amăgesc...
Vorbesc în cunoştinţă de lucru.

ROMEO

Mă 'ndoiesc.

TABLOUL II

(Teatrul reprezintă o anticameră printre arcadele căreia se zăreşte o sală de bal în Palatul lui Capoleti)

CAPOLETI — PARIDE şi DONA CAPOLETI — CAVALERI şi DOAMNE

CAPOLETI

De-acuma se şi umple salonul de serbare!
Re 'ntinerit cu totul mă aflu!
(către oaspeţi)
Salutare,
Fermecătoare zâne şi tineri cavaleri!...
Vorbiţi, dansaţi, petreceţi, — E rândul vostru! — Ieri

www.dacoromanica.ro

A fost al meu. — Dar astăzi ce-a fost odinioară
S'a dus! — A fost odată un timp, — îl ştiţi că sboară, —
Un timp în care masca de-asemeni am purtat
Ca voi, şi frumuseţii ca voi m'am închinat...
He! He!

DONA CAPOLETI (ironic şi tot într'o vreme cu regret)
Dar timpul cela s'a dus!

CAPOLETI
Cu necredinţe
Cu tot! Asigurată de orice uşurinţe
Incai eşti azi din parte-mi.

DONA CAPOLETI (ironic)
Asigurat şi tu
Eşti, dragă, de asemeni
(schimbând vorba)
Dar ce se desbătu
La Prinţul, cu 'ntâmplarea din stradă?

CAPOLETI
Ca povaţă
Ne-a zis să nu re 'ncepem, că minte ne învaţă
Pe amândoi la urmă...

DONA CAPOLETI
Şi foarte bine-a zis!...
Purtarea voastră este un lucru nepermis...
Voi sunteţi deopotrivă doi oameni de onoare!
E timp să vă daţi mâna!...
(către Paride)
Paride, ce zici oare?

PARIDE
De! ştiu şi eu! Dreptate se pare c'aveţi...
(către Capoleti)
Dar
V'am pus o întrebare... la ea să venim iar.

www.dacoromanica.ro

CAPOLETI

Şi ce voieşti, Paride, ca să-ţi răspund? Adese
Ţi-am spus-o cred. — In lume, întâia dată, iese,
Copila mea, acuma d'abia! — Şi, ce e drept,
Ca s'o mărit, nu-mi pare la timp; — nici înţelept
Nu-mi pare! — Să mai treacă... Nu zic. — Atuncea: Fie!
Ne vom gândi s'o facem, iubitule, soţie!

DONA CAPOLETI

Vorbeşti cu 'nţelepciune, unchiaşule!

CAPOLETI

Vorbesc!
Cum cred că e mai bine. Atâta!...

PARIDE

Socotesc
Dreptate că n'ai tocma'...

CAPOLETI

De ce...

PARIDE

Fiindcă sume
De mult mai june fete sunt astăzi deja mume!

CAPOLETI

Da; — însă veştejite ca florile de vânt,
Prematur dându-şi rodul, s'apleacă spre mormânt,
Prematur — Julieta, fu dat ca să-mi rămână
Ca ultimă speranţă, şi ea 'ntr'o zi, — stăpână
Pe bunurile mele va rămânea deplin...
Sileşte-te, Paride, să-i placi, şi mă închin
Atunci. — A sa voinţă e unica mea lege,
Şi liberă-am lăsat-o bărbatul a-şi alege!
(către Dona Capoleti)
De altă parte, Doamnă, te-avem pe dumneata:
Şă-i afli cugetarea te rog a căuta;

www.dacoromanica.ro

Mai mult decât în mine ea poate ţi se 'ncrede,
Ş'o mumă vede lucruri pe care nu le vede
Un tată. — Aidem! — Braţul, — Paride! — Să 'ncercăm,
Voioşi, la sărbătoare şi noi să asistăm!
Chiar eu, ce sunt o frunză bătută 'n vânt de toamnă,
Mă simt uşor şi sprinten
(către Dona Capoleti)
Da; da; vorbeşte-i, Doamnă!

SCENA VIII

DONA CAPOLETI — DOICA — JULIETA

DONA CAPOLETI (trecând spre uşa din dreapta)
Dar unde este, Doică, copila mea? Voiesc
Să vie 'ndată aicea că am ca să-i vorbesc!

DOICA (intrând)
De nu mă 'nşel îmi pare că m'aţi strigat?

DONA CAPOLETI
Să vie,
Zi, Doică, Julietei...

DOICA
Şi unde, zău, să fie
Drăguţa?
(coborînd spre uşa din dreapta)
Mititico! De ce te-ascunzi?

JULIETA (dinăuntru)
Ce vrei?

DOICA
Te chiamă-aicea Doamna, şi...

JULIETA (dinăuntru)
Mama?

www.dacoromanica.ro

DOICA

Dumneaei!

JULIETA (intrând)

Sosesc! — Ce voieşti, mamă?

DONA CAPOLETI

Voiam...

(către Doică)

Dar, Doico, du-te
Că noi avem de vorbă vreo câteva minute...
Sau nu; — rămâi; — ia spune-mi, vreodată te-ai gândit
Că Julieta noastră acuma s'a mărit?...

DOICA

Ea, mare! — Dimpotrivă! — E mititică! — N'are
Nici cum să fie încă, din mititică, mare!

DONA CAPOLETI

Dar, doică, uiţi fireşte, că paisprezece ani,
Sunt pai-spre-zece, tocmai ca pai-spre-zece bani!...

DOICA

Neîmpliniţi. — M'aş prinde... mă prind pe paisprezece
Dinţi...

JULIETA

Doică, nu te prinde că zău de ţi s'o trece...

DOICA

De ce?

JULIETA (cu maliţie)

Ai numai patru!

DOICA

Răutăcioaso! — Ei!
De nu am decât patru mă prind atunci pe ei! —

(către Dona Capoleti)

Dar câte zile încă mai sunt până să vie
Zi 'ntâi de August?

www.dacoromanica.ro

DONA CAPOLETI

Tocmai vreo cinsprezece...

DOICA

Fie!...

Vreo cincisprezece atuncea! — Şi de-ar cădea oricând
In an, şi 'n orice ziuă venită-atunci la rând
Zi 'ntâi de August seara, îi va 'mplini. — Suzana
Era cu ea de-o vârstă, — de-o vârstă!... Dar sărmana,
Pe dânsa mi-a luat-o degrabă Dumnezeu!...
Mi-aduc prea bine-aminte. — Dela cutremur, — eu
Cunosc că până astăzi, măcar că vremea trece,
Sunt ani, întocmai... uite... întocmai... unsprezece!
M'aflam în acea ziuă, — porumbii-aveau un mic
Pătul... M'aflam în curte şi nu făceam nimic...
Şi dumneata cu domnu plecaserăţi afară,
La Mantova — şi 'n curte cum stam, că era vară
Ca şi acum, — deodată, sub mine am simţit
Că s'a 'nvârtit pământu cu totu, — ş'am fugit
Cât am putut, — şi uite, — c'o zi mai înainte,
P'atuncea Julieta era cam fără minte, —
Dând fuga 'ncoa şi 'ncolo, căzu precum o spui,
Cu faţa 'n jos, în frunte făcându-şi un cucui
Cât nuca. — Şi, pe-atuncia trăia, — ş'alergă 'ndată
Bărbatu-meu, şi 'n braţe luând pe biata fată,
O ridică şi-i zise — să-l ierte Dumnezeu,
Era din fire vesel, — îi zise: «Puiul meu...
«Copiii fac tot lucruri ce sunt nejudecate...
«Pe loc ce vei fi mare, te vei lăsa pe spate
«Să cazi, iar nu pe faţă... Dar trebuie-a răbda
«Acuma şi cucuiul acesta». Şi — «Da!» Da!»
Ii răspundea şireata, şi...

DONA CAPOLETI

Doică, încetează
Cu vorbele acestea, sau vezi de le păstrează
Pe seama dumitale!

www.dacoromanica.ro

DOICA

Da; da, am încetat...
Adesea am râs însă, fiindcă n'am uitat
Cum sta mereu, şireata, cu braţele-aruncate
De gâtul lui, şi dânsul: — « Te vei lăsa pe spate
Să cazi! » Şi Julieta prin curte fuga da
In urmă, şi în hohot îi răspundea: « da! « da! ».

JULIETA

Acuma te rog, doică, şi eu, să laş de-o parte
Aceste vorbe...

DOICA

Iată că le-am lăsat, şi parte
De-o fi să am la nuntă să-ţi joc, sufletul meu,
In pace să 'nchid ochii atuncea pot...

DONA CAPOLETI

Chiar eu
Venisem, doică, tocmai s'o cercetez, de n'are
Spre măritiş, în cuget, mai multă aplecare
Decât ne-arată nouă

JULIETA

Eu? Nu; — nu m'am gândit
La astfel de onoare de-acum!..

DOICA

Dar negreşit
Onoare, mititico, că n'ar fi pentru tine...

DONA CAPOLETI

La măritişi să cugeţi cred însă că e bine...
Ascultă-mă; — în lume ca tine când eram
De-o vârstă, — Julieto, copilu-mi legănam!
Acum, fiindcă vorba în fine se deschide,
Eu nu-ţi voiu mai ascunde că te-a cerut Paride?

www.dacoromanica.ro

DOICA

Ce? Contele Paride?

DONA CAPOLETI

Chiar el.

DOICA

Un cavaler
Precum nu se găseşte al doilea sub cer...
Un tânăr... şi ce tânăr...

DONA CAPOLETI

O floare între tineri!
Verona îl admiră!...

DOICA (către Dona Capoleti)

Un ginere 'ntre gineri!

DONA CAPOLETI

De-aceea, fără teamă, răspunde-mi, fiica mea,
De simţi vreo înclinare spre dânsul? De l-ai vrea
Sau de-l voieşti? Consoarte el poate ca să-ţi fie...
Pândeşte-l, contemplează-l în falnica-i junie,
Analizează-i vorba şi chipul, — pentru-amor
El fu format de graţii şi e copilul lor!
Astfèl, a-ţi fi consoarte de-l vei primi în fine,
Vei fi cu el părtaşă la tot ce-i aparţine...
La tot... fără să scadă nimic din ce e-al tău!

DOICA

Să scadă?... Dimpotrivă!... Mai mult va creşte, zău!...
Prin măritiş, femeia, eu, — de!... ştiu că sporeşte
Şi fata cât de slabă o fi, se rotunjeşte...

DONA CAPOLETI (tăindu-i vorba)

La faţă...

DOICA

Şi...

www.dacoromanica.ro

DONA CAPOLETI (idem)

Ajunge!

DOICA

Şi...

DONA CAPOLETI

Şi... Iar te porneşti!...
Destul. Dar, Julieto, la ce te cam gândeşti
De taci? Răspunde-mi dacă înclini şi eşti dispusă
La lucrul despre care eu ţi-am vorbit?

JULIETA

Supusă
V'am fost întotd'auna, o ştiţi, — voiu căuta
Ca să-l privesc, privirea de poate deştepta
Amorul.

DONA CAPOLETI

Foarte bine. — Copilă iubitoare,
Urmează 'ntotdeauna de a fi ascultătoare
Şi bună. — Deocamdată, aidem, — să ne grăbim:
Paride ne aşteaptă în bal să-l întâlnim!

(ies)

DOICA

Da; du-te păsărică cu aripi poleite
Să afli acel lucru ce-ar face fericite
Şi nopţile 'nstelate din zilele-ţi de Maiu

(iese prin stânga)

SCENA IX

ROMEO (travestit în peregrin)

E oare o fiinţă, sau înger e din raiu?...
Să leagă cu pământul cerească-i frumuseţe?...
Sau este vreo nălucă, vr'un vis de tinereţe?...

www.dacoromanica.ro

Ea s'arată... şi 'n sală se 'ntunecă pe loc
Splendidul policandru sub ochii săi de foc!
Oh! ea pe fruntea nopţii luceşte diafană
Ca diamantul limped pe-o frunte africană!...
Ce radioasă-albeaţă!... Ş'acum sunt nălucit!
Tovarăşele-i toate văzând-o au pălit!
Oh! Nu; — ea nu se poate din lume ca să fie,
Şi numai singur Raiul e demn ca s'o conţie!
Incai să pot când danţul din zbor o va lăsa
S'ating cu a mea mână profană mâna sa!...
Incai... Ce nebunie! Şi eu care crezusem,
Că-mi arde 'n piept amorul pe când nu-l cunoscusem!
Amor! Amor! Iertare îţi cer, — mă umilesc...
Intâia dată astăzi iubesc, însă iubesc!

(reintră în bal)

SCENA X

BENVOLIO — MERCUŢIO, la urmă ROMEO şi JULIETA

BENVOLIO

Văzutu-l-ai?

MERCUŢIO

De sigur... şi-mi pare c'ai dreptate...

BENVOLIO

Cum?...

MERCUŢIO

Şoarecele 'n cursă s'a prins şi se desbate...

BENVOLIO

S'a prins, şi cum se cade!...

MERCUŢIO

Ţi-am spus-o şi ţi-o spui:
Amorul scoate-amorul, cum scoate cui pe cui!

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO

Aşa e; — însă iată-l cu dânsa mână 'n mână...
Să ne retragem grabnic mai la o parte, până
E timp. — Prezenţa noastră l-ar turbura...

(se retrag în fund)

ROMEO *(către Julieta)*

O!... Ştiu
Că mâna să-ţi atingă o mână de om viu
Se 'nscrie 'ntre păcate, fantazmă de fiinţă!...
Dar pot ca să-mi răscumpăr pe-acesta prin căinţă...
Căinţa mea să fie asupra-i să mă 'nclin
C'o lungă sărutare!...

JULIETA *(cu naivitate)*

Gentile peregrin,
Călătorind, de-atingeţi mătăniile sfinte,
Păcate faceţi oare atunci, — sau rugăminte
Pe aripele căror spre cer vă înălţaţi?

ROMEO

Noi însă-avem şi buze!

JULIETA *(idem)*

Cu care vă rugaţi...
O ştiu...

ROMEO

O ştii? — Ei bine, atunci îngăduieşte
Fierbintea rugăciune ce-asupră-le pluteşte,
Să vin a ţi-o depune pe buzele-ţi de foc,
Şi buzele-mi profane şi omeneşti, — pe loc
Vor fi purificate...

JULIETA *(cu aceiaşi naivitate)*

In tihnă însă-mi pare
Că sfinţii când se roagă s'apropie de-altare!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Nu face vreo mişcare atunci, — să pot şi eu,
Pe buze a-ţi depune în tihnă psalmul meu.

JULIETA (sfioasă)

Dar...

ROMEO

Nu-ţi întoarce vorba...

(sărutând-o)

Astfèl, purificate
Sunt buzele-mi acuma de orişice păcate!

BENVOLIO (către Mercuţio)

A! Bravo! De minune...

MERCUŢIO (către Benvolio)

Cetatea s'a predat.

JULIETA (către Romeo cu naivitate)

Şi vasăzică, astfel, te simţi purificat?

ROMEO

O! Da!

JULIETA (Idem)

Şi vasăzică, în schimb, mi le-ai dat mie?

(roşindu-se)

Pe buze, le simt urma, în adevăr!

ROMEO

Dar ţie
Iţi este foarte lesne să te purifici... voiu
Să nu te las cu ele... Redă-mi-le 'napoi!

BENVOLIO

Firește...

MERCUŢIO

Mai e vorbă...

www.dacoromanica.ro

JULIETA (sub sărutările lui Romeo)

Dar lasă-mă...— Opreşte...
Asemenea sărutări... mă ard.

BENVOLIO

Nu se 'ndoeşte
Nici el despre aceasta!

MERCUŢIO

O cred!

ROMEO (lăsând-o)

Mă vei uita?

SCENA XI

DOICA — ACEIAŞI

DOICA

Copila mea, în sală, te-aşteaptă muma ta.

ROMEO

Şi cine-i cste mumă?

DOICA

In casa mumei sale,
Te afli, cavalere, cu voia dumitale!
De 'ntrebi acum de mine e altă vorbă, — sânt
A mititichii doică, şi cred că pe pământ
Acela care-ar face-o a inimei soţie,
Şi-ar face fericirea!

ROMEO (a parte)

Nenorocire mie!
Ce? Tatăl ei să fie un Capolet?... O! Cer
Puternic, — peste mine trăzneşte, — fă să pier
Că-mi ţin vrăjmaşii vieaţa în mâna lor!

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO (înaintând)

E-aproape
De finele serbării...

ROMEO

Mi-e teamă să nu 'ngroape
In ea şi fericirea şi pacea mea...
(aparte)
Roşesc!
Cu balul ce sfârşeşte mă simt că mă sfârşesc.
(priveşte lung pe Julieta; ea îl priveşte asemenea, la urmă pleacă ochii)

MERCUŢIO

In ochi îţi licăreşte atâta foc! — Ia seamă
Că poţi s'aprinzi palatu!...

ROMEO (tresărind şi deşteptându-se din contemplaţia sa ca dintr'un vis)

Ce eşti şi cum te chiamă?
(Intorcându-se spre ei)
A! Da!... Eşti tu...

BENVOLIO (către Romeo)

Să mergem!

MERCUŢIO

Ş'apoi e şi târziu!...

ROMEO (cu tonul unui om care a pierdut noţiunea timpului care a trecut)

Târziu?
(schimbându-şi tonul)
Aidem dar!
(ei se îndreaptă spre uşă)

JULIETA

Doică!

DOICA

Aud!

www.dacoromanica.ro

JULIETA

Aş vrea să ştiu...

DOICA

Ce?

JULIETA (arătând pe un invitat care iese în acel moment)

Numele acelui ce iese...

DOICA

Este-mi pare
Un neam al lui Tibere, capitalistul mare...

JULIETA (arătând pe un alt invitat)

Dar celălalt?

DOICA

Petruzzo!

JULIETA (arătând pe Romeo)

Dar peregrinu?

DOICA

Zău,
Iubită păsărică, de-i ştiu numele său!

JULIETA

Poţi însă ca să-l afli...

DOICA

Mă duc, alerg...

JULIETA

Da, — du-te!...

JULIETA

(doica iese)

A vieţii mele pace e 'n mâini necunoscute!...
I-am dat inima 'ntreagă, ş'abia că l-am zărit...
O! Cerule! Şi poate el e căsătorit...

www.dacoromanica.ro

Căsătorit?... Dar soarta-mi de-ar fi atât de cruntă
Mormântul îmi rămâne ca pat suprem de nuntă!...
Mormântul nu e oare al tuturor azil?...
(zărind Doica)
Speranţă!

DOICA

Se numeşte Romeo. — E copil
Unic al lui Montechio, vrăjmaşul cel de frunte
Al casei voastre: — Iată!

JULIETA

O! Joc al soartei crunte!
Din pântecele urei născu amoru-mi viu!...
Fatal şi groaznic nume, te aflu prea târziu...
Şi prea curând, de sigur, ursită-am fost de soartă,
Să-l văd fără a-i cunoaşte şi numele ce poartă!
E 'n lume pentru mine un ce misterios,
Amorul ce mă leagă cu 'n nume odios...

DOICA

Ce zici? Ce zici copilă?

JULIETA

Nimic!

DOICA

Aşa să fie!...
Dar tu vorbeai!...

JULIETA

Atuncea, ziceam o poezie
Ce-mi spuse cavalerul cu care am danţat...

DOICA

Că mumă-ta te chiamă o ştii, ori am uitat
Să-ţi spun?...

www.dacoromanica.ro

JULIETA

Mă duc s'o aflu.

(aparte)

O! Romeo, în lume,
A ta am fost 'nainte de-ați ști fatalul nume...
Fu prea curând atuncea să fiu a ta, o știu,
Dar prea târziu e-acuma, a ta să nu mai fiu!

ACTUL II

TABLOUL I

(Grădina lui Capoleti, luna apare în fund, case cu balcon la dreapta)

SCENA I

ROMEO singur, la urmă JULIETA

ROMEO

De-amor își râde-acela ce nu cunoaște-amorul!...
Și 'ndată ce-l cunoaște și 'n piept îi simte dorul,
Il vezi, fără putere, predându-se supus!

(înaintând)

Dar să ne-oprim...

(privind fereastra Julietei)

Ce rază apare acolo sus
Și tainica-i fereastră în noapte-o luminează?
Să fie oare ziua ce 'n geam se reflectează?

(înaintând cu ochii la fereastră)

O! nu: — e aurora juneții mele, — ea
E soarele, e vieața, e Julieta mea!

(înaintând)

Apari, apari ca luna pe cer; de gelozie
A 'ngălbenit și locul e gata să-ți dea ție!

(înaintând cu vivacitate și privind fereastra)

www.dacoromanica.ro

O! Da! Era chiar dânsa... De-ar şti cât sufăr eu!...
Ea tace... ş'a ei voce loveşte-auzul meu...
O vorbă nu pronunţă... şi 'n inimă îmi cântă
Mulţimi de şoapte tainici c'o melodie sfântă!...
De-ar şti... de-ar şti... Să ştie?... Dar iată, s'o privesc
Şi ochii mei privind-o să-i spuie c'o iubesc!...
Temeritatea-mi însă e mare. S'o privească
Ce ochi, — în ochi putea-vor, — când ei, — să strălucească
De-ar fi, — colo 'ntre stele, — chiar stelele pe loc,
Şi-ar pierde-a lor lumină sub raza lor de foc,
Iar pasările toate, la via lor lucire
Ar crede că salută a zorilor ivire!

(Julieta apare în balcon)

O! Iat-o. — Cugetării ea vine-a se lăsa...
De ce nu sunt mănuşa ce-atinge mâna sa?
De ce nu sunt a nopţii suflare 'mbălsămată,
De rumenele-i buze cu dragoste-aspirată?

JULIETA (suspină fără să-l vadă)

Vai!

ROMEO

Ce? Aud eu bine? A suspinat...

JULIETA (fără să-l vadă)

O! Vai!
Romeo! — O! Romeo! De ce alt nume n'ai?
De ce eşti tu Romeo?... De poţi, — renaşte 'n lume!
Renunţă l-al tău tată, abjură-ţi al tău nume,
Sau nu, — al vieţii mele iubit şi crud despot,
Rămâi ce eşti, dar jură-mi a fi al meu cu tot...
A fi al meu... Şi 'n dată mă lepăd pentru tine
De-un nume van, şi însăşi de sângele-mi din vine!

ROMEO (aparte)

Să fie cu putinţă?... Visez?...

www.dacoromanica.ro

JULIETA (tot fără să-l vadă)

Mi-e inamic
Din tine al tău nume, dar altceva nimic!...
De n'ai mai fi Montechio, ai fi acelaşi oare?
O floare nu rămâne, oricum i-ai zice, floare?
Astfèl, dacă Romeo pe-al său mi l-ar jertfi,
Ce-ar pierde sub alt nume?... Acelaşi n'ar mai fi?...
Oriunde-ai fi Romeo, — oriunde eşti, — grăbeşte...
Desbracă-te de dânsul şi 'n schimbu-i mă primeşte
Intreagă, — cu speranţe, cu visuri şi cu dor!

ROMEO (înaintând până sub balcon)

Te-am prins asupra vorbei: numeşte-mă : « Amor »
Şi fii a mea!

JULIETA

Şi cine eşti tu acel ce 'n noapte
Ascuns vii a surprinde a inimilor şoapte?

ROMEO

Să ştiu cum mă numeşte e greu. — Am abdicat
La vieaţa mea trecută, la numele purtat!...
Urît fiind de tine trecutul ş'al meu nume,
Aceea ce-mi rămâne e viitoru 'n lume!...

JULIETA

Erai dar tu Romeo Montechio!

ROMEO

Acum
Eu nu mai sunt acela ce zici...

JULIETA

Dar spune-mi cum
Inalta 'mprejmuire o străbătuşi?... Şi care
Sunt cugetele tale, fiind ce eşti? — E mare
Pericolul ce astfel urzi al tău transport...
Părinţii mei, aicea, de te-ar afla, — eşti mort!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Dorinţelor din pieptu-mi şi cugetelor mele,
Amorul le-a dat aripi, şi am sburat cu ele
Mai sus de-aceste ziduri, ştiind a nu greşi,
Că tot ce-amorul poate, cutează-a săvârşi!
Părinţii tăi?... Ce-mi pasă...

JULIETA

Delirul te coprinde...
Te-ar omorî sub ochi-mi aici de te-ar surprinde!

ROMEO

Vieaţa mea 'n pericol mi-o pune ochii tăi
Mai mult decât mi-ar pune-o vrăjmaşii cei mai răi!
Părinţii tăi, aicea, în pace pot să vie,
De-ai face-a ta privire mai dulce ca să fie!...
Să vie... Prefer moartea de-aş şti că sunt iubit
Decât să duc o vieaţă de-amorul tău lipsit!

JULIETA

Dar eu, pe-o lume 'ntreagă n'aş vrea să te găsească
Aicea.

ROMEO

N'avea teamă, c'ar şti să mă 'nvelească
A nopţii haină sură, şi 'ndată nevăzut
M'aş face, dulce înger

JULIETA

Şi cum de ai putut
S'ajungi până aicea?...

ROMEO

Aveam de călăuză
Amorul, care mi-este şi pavăză şi scuză!
Să vadă, i-am dat ochii şi 'n schimb dacă i-am dat,
Cu geniu-i puternic, atunci, m'a înarmat...

www.dacoromanica.ro

Vezi tu... Eu nu ştiu arta pilotului dibace
Ce treeră-oceanul de nu-l mai lasă 'n pace,
Dar tu, de-ai fi 'n mijlocul oricăruia, — mereu
M'aş duce să te caut pe cât aş trăi eu!

JULIETA

De n'ar fi vălul nopţii s'ascundă a mea faţă,
Să vezi ai putea lesne subita ei roşeaţă
Când cuget la secretul din inimă scăpat.
Te-aflai ascuns în umbră şi nu te-ai arătat!...
Aş vrea... atât de francă să nu fi fost cu tine!...
Să pot ţi l-aş retrage să-l fac să moară 'n mine...
Să pot... Mă iubeşti oare?... O! — Ştiu, nu mă 'ndoiesc
Că tu-mi vei da îndată răspunsul: « Te iubesc! »
Şi eu, cu bucurie primind aste cuvinte...

ROMEO

Iţi jur... Iţi jur...

JULIETA

Romeo! Nu face jurăminte!...
Tu ştii, că dac'a-i râde de-amorul meu cel pur,
Cu ele-ori fără ele ai deveni sperjur!
Amor de este însă ce-mi spui că simţi, — mai bine
Declară-mi-l cu o vorbă, şi eu voiu crede 'n tine!

(mică pauză)

Tu cugeţi poate-acuma că m'am grăbit. — O! da,
Prea multă înlesnire am pus de-a mă preda,
Şi n'am făcut paradă de forme şi rezervă,
Dar ele dé te 'ncântă mă fac şi a lor servă!

ROMEO

Iţi jur, îţi jur pe luna cu raze de argint
Intinse ca lungi fire pe-albastru labirint,
De leagă cer cu lume...

www.dacoromanica.ro

JULIETA

A! Nu-mi jura pe lună
Că ea îşi schimbă faţa în fiecare lună!

ROMEO

Pe ce să-ţi jur atuncea, scump înger?...

JULIETA

Pe nimic,
Amorul meu e mare şi jurământul mic!...
De ţii la jurăminte, Romeo, fie! — Jură!...
Dar nu-mi jura pe lună, pe cer sau pe natură...
Amorul este singur etern ca Dumnezeu
Şi tu eşti Dumnezeul la care mă 'nchin eu!...
Pe tine, Dumnezeul vieţei mele, jură!

ROMEO

Pe flacăra ce arde în inima mea pură
Iţi jur, că niciodată, orice de-aş îndura
Aproape, sau departe...

JULIETA

Opreşte! Nu jura!
Atâta bucurie, izbindu-mă deodată,
Deodată nu se poate a fi şi consacrată,
Că 'n pripă nu se 'ncheie contractul cel mai sfânt
Ce pot ca să 'ntocmească doi oameni pe pământ!...
Intoarce-te acasă, prietenul meu dulce,
Şi fie a mea umbră cu tine să se culce...
Adio pentru-acuma...

ROMEO

Şi ce? Mă laşi astfèl?...

JULIETA (cu naivitate)

Dar ce voieşti tu oare să-ţi dau mai mult?

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Acel
De inime schimb dulce rămâne-a se mai face
Şi 'n flutur chrisalida pe loc se va preface!

JULIETA

Dar nu ţi-am dat-o oare pe-a mea? — Ca să ţi-o iau
Aş vrea din nou acuma...

ROMEO

De ce?

JULIETA

Ca să ţi-o dau,
Din nou! — Iubirea care îmi arde 'n piept nestinsă
Ca marea e de-adâncă, — ca ea de necoprinsă!
Oricât ţi-aş da dintr'însa şi tot mi-ar rămânea,
Căci ea e infinită...

ROMEO

O! Julieta mea!

JULIETA

In casă... aud sgomot, — Adio! –

ROMEO

Niciodată!

JULIETA

Atunci, la revedere!

DOICA (dinăuntru)

Fătuico!

JULIETA

Viu îndată,
Indată, doică!

DOICA (dinăuntru)

Vino!

www.dacoromanica.ro

JULIETA (către Romeo)

Aşteaptă-mă puţin...
Mă duc şi mă 'ntorc iară...

ROMEO

Te 'ntorci?

(Julieta intră în casă)

O! vis divin!
O! noapte fericită!... Deştept sunt însă oare?...
Mi-e teamă să nu fie un vis menit să sboare!
Real de mi-ar fi visul prea dulce-ar fi...

(cu extaz)

Visez!

JULIETA (reapărând)

Şi eu! — In visuri însă, Romeo, mă încrez
Acuma, — înainte de a pleca, — ascultă:
Amorul tău, de este amor, iar nu insultă,
Romeo, voiu fi gata să-ţi jur pe-altarul sfânt
A-ţi fi nedespărţită în vieaţă şi 'n mormânt!

DOICA (dinăuntru)

Dar ce mai faci acolo?

JULIETA (răspunzând)

Indată!

(către Romeo)

Insă dacă
Din mine-ar vrea Romeo un joc nedemn să-şi facă...

DOICA (dinăuntru)

Nu vii?...

JULIETA

Indată, doică!

(către Romeo)

Atuncea, — mă 'ngrozesc!
Mai bine să mi-o spuie...

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Nu; nu; eu te iubesc
Cu sufletul, cu ochii, cu toată-a mea făptură,
Şi voiu să fac eternă a noastră legătură...
(schimbând tonul)
Cunoşti pe Laurenţiu cumva, sau nu?

JULIETA

Pe el?
Pe bunul nostru paznic? Fireşte. — Confesor
Imi e.

ROMEO

Atuncea mâine, speranţă şi amor,
In sânu-i de părinte voiu merge a depune...

JULIETA

Voiu fi şi eu acolo. — La câte însă, — spune?

ROMEO

La nouă.

JULIETA

Până mâine la revedere dar!
(reintră)

ROMEO

O! da! La revedere, scump înger tutelar!
Un stol de vise de-aur asupra-ţi să coboare
Şi 'n inima-ţi uimită, odihna 'ntremătoare!

TABLOUL II

(Teatrul înfăţişează chilia pazniculuí Laurenţiu care intră ţinând un coş plin cu flori)

SCENA I

LAURENŢIU — la urmă ROMEO

LAURENŢIU

Pe ceruri, dimineaţa zâmbind cu ochii suri,
Albeşte 'n fruntea nopţii sub umbrele obscuri;

www.dacoromanica.ro

Lungi brazde de lumină se 'mprăştie, — şi norii
Incep să se roşească la razele - Aurorii,
Iar noaptea 'ntunecoasă târîndu-şi prin azur,
Mantaua semănată cu stele împrejur,
Fugind de pasul zilei, într'însa şovăeşte
Intocmai ca şi omul ce beat se 'mpleticeşte!...
Aidem!... Mai înainte de-al soarelui ivit,
Am timp destul să umplu panerul meu iubit:
Mai am de pus într'însul atâtea flori frumoase,
Atâtea plante scumpe, ş'atâtea veninoase!
Pământul este muma naturii, şi tot el
Ii este şi mormântul, — şi noi vedem astfel
Că naşte 'ntotdeauna atâtea felurite
Şi minunate roade, pe care, le înghite
La urmă! — O! şi câtă putere pune 'n tot
Ce dă din el afară: — In florile ce scot
Prin iarbă frunţi timide, în buruiana vilă
Pe care sub picioare o calci fără de milă;
In steiul cel de piatră zăcând nesimţitor,
Ca şi 'n metalul mândru la soare lucitor!
Şi 'n tot ce dânsul naşte, c'o forţă decisivă,
In germen a pus bunul şi răul deopotrivă!
O! da!... Şi nu e 'n lume un lucru cât de rău
Şi cât de mizerabil, să n'aibă bunul său;
Precum, — vedem tot astfel, — schimbându-se îndată.
Natura unui lucru, spre rău de e 'ndreptată,
Aşa că dacă naşte a fi desăvârşit
Devine dimpotrivă un ce neisprăvit,
Şi 'n loc să-şi împlinească menirea din născare,
El intră şi urmează pe-a răului cărare!...
Adesea chiar virtutea se schimbă într'atât,
Incât la mulţi devine un viţiu urît,
Şi viţiul adesea, prin acte de virtute,
Innobilat se 'nalţă din sferele-i pierdute!

(arătând o floare)

www.dacoromanica.ro

Dar iată: Este-o floare. — O văd şi o respir
Pe când s'ascunde-otrava în fragedu-i potir!
Gustând-o te omoară! — respir-o, — că suavă
Parfumu-şi exalează păstrând a sa otravă,
Şi 'n taină cercetând-o, găseşti închisă 'n ea
Chiar leacul ce e 'n stare puterea să-ţi redea,
Astfel că medicinii procură totdeodată
Şi forţa suverană cu care e 'narmată!
Ei bine! De asemeni, în sufletu-omenesc
Sunt doi vrăjmaşi de moarte ce 'n veci se războiesc;
E vorba despre Bine şi Rău, — şi când apucă
De 'nvinge Răul, — oameni şi plante se usucă!

(se aude bătând în uşe)

Dar cine bate!

ROMEO (de afară)

Tată, deschide

LAURENŢIU (deschide)

Ce? Eşti tu?
Ce vânt aşa de noapte pe-aicea te bătu?

ROMEO

Veneam...

LAURENŢIU

Ascunzi o taină căci faţa ta mi-o spune,
Vreo turburare-ascunsă, vreun dor ce te supune,
De sigur!... Dar ce grijă, răspunde-mi, fătul meu,
Goni de lângă patu-ţi pe somnorosul zeu,
Abia 'n vărsat de ziuă?... Pe cât ştiam odată
Veghierea este 'n lume bătrânilor lăsată,
Şi unde e veghiere, e grijă şi nesomn:
In patul tinereţii, repaosul e domn!
A nopţii neodihnă ce ochi-ţi cercuieşte,
O altă neodihnă mai mare-mi dovedeşte!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Şi 'n adevăr, că noaptea întreagă n'am dormit,
Dar lipsa mea de-odihnă mai mult m'a odihnit!

LAURENŢIU (ridicând ochii spre cer)

Să-ţi fie slăbiciunea de Dumnezeu iertată!...
Erai cu Rozalina cumva?...

ROMEO

Ce vorbă, tată!...
Te rog să laşi uitării un nume-aşa fatal!

LAURENŢIU

Prea bine. — Dar azi-noapte atunci?...

ROMEO

Am fost la bal!

LAURENŢIU

La bal?...

ROMEO

La Capoleti!

LAURENŢIU

Dar ura?

ROMEO

Şi ce ură,
De-amor când îmi şopteşte cer, — suflet, — simţ, — natură?...
O! bunul meu părinte vorbeşte-mi de amor!

LAURENŢIU

Explică-te...

ROMEO (urmându-şi şirul cu entuziasm, îi ia mâna şi cade pe un genuchie)

Poţi singur să-mi fii în ajutor!

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU (cu milă şi mirare)

Ce patimă!

ROMEO (*ridicându-se*)

Ea 'n două cuvinte se explică;
Am fost la Capoleti, iubesc pe a lui fiică;
Amorul mi-este 'n fine de ea împărtăşit:
O cred şi 'n mine crede, — iubesc şi sunt iubit;
Când însă, cum şi unde, născu, aşa deodată,
Simţirea care-mi arde în piept nestrămutată,
Şi cum înţelegând-o, jurarăm amândoi,
Să nu fim decât unul prin inima din noi...
O! Iată o poveste prea lungă, — şi fireşte,
Că ea se înţelege dar nu se povesteşte

(după un moment)

Acuma, bun părinte, poţi face, dacă vrei,
Un raiu de fericire din vieaţa mea ş'a ei.
Uneşte-ne 'mpreună la sfintele-ţi altare
Chiar astăzi, — şi atuncea...

LAURENŢIU

Ce-aud? Şi ce schimbare?
Să fie Rozalina de care îmi vorbeai,
Uitată, — când tu singur, adesea ori, ziceai
Că patima ce 'n suflet îi porţi, — te mistueşte?
O!... Dragostea de tineri e 'n ochiu, — nu locueşte
In suflet, — o văd bine acuma! — Ce-ai făcut
Cu lungile suspine din timpul ce-a trecut?...
La ce ieşiau din pieptu-ţi? — E timp să zici ca mine
Că poate o femeie să cadă foarte bine
Când vezi cât e bărbatul de slab!... Ştii oare...

ROMEO

Ştiu:
Că m'ai mustrat adesea de-amorul meu cel viu:
Văzând pe Rozalina te-am ascultat.

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

Imi pare
Că n'am mustrat în tine decât acea 'ncordare
Ce duce la pieire. — « Iubeşte. — Ţi-e iertat,
Ţi-am zis întotd'auna, dar fii mai cumpătat! »

ROMEO

Mi-ai dat însă povaţa s'o uit.

LAURENŢIU (cu o nuanţă de batjocură)

Şi totdeodată
Găsişi de cuviinţă s'o 'nlocueşti?... Ei!...

ROMEO

Tată,
Te rog, mustrări prea multe nu-mi face. — O iubesc,
Trăieşte 'n al meu suflet şi 'n sufletu-i trăiesc!
Dorim deopotrivă să fim uniţi. — Şi 'n fine
Ce crudă Rozalina a fost, — o ştii prea bine!

LAURENŢIU

O ştiu, ş'a fost cuminte căci nu s'a amăgit,
Şi cuget că acuma destul s'ar fi căit!
Apoi, — mai poate merge, cu una şi cu două,
Să judec mai adâncă o dragoste mai nouă?

ROMEO

Iţi jur...

LAURENŢIU

Incai eşti sigur că nu te 'nşeli de loc
Crezând că-i arde 'n suflet acelaşi dulce foc?...

ROMEO

Chiar astăzi poţi să afli simţirea ei cea vie...
Intreab-o singur, tată!

LAURENŢIU

Ea, deci, are să vie
Aicea?

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Da; şi după îndemnul ce i-am dat.

LAURENŢIU

Imi place-a ta urmare astfel dac'ai urmat.

ROMEO

Atuncea, — bun părinte, să sper?...

LAURENŢIU

Fără 'ndoială
C'ar naşte între două familii o 'nvoială
De pace şi iubire, — dar, — orişicum, — gândesc...

ROMEO (cu expansiune)

Te rog, nu-ţi trage vorba 'napoi. — Iţi mulţumesc!...
(cu agitaţie şi grăbire)
Să nu mai pierdem vremea...

LAURENŢIU

Acel ce se grăbeşte
O pate 'n totd'auna: — Incet şi 'nţelepţeşte!

SCENA III

JULIETA — ACEIAŞI

JULIETA (de afară bătând în uşe)

Deschide uşa, tată! Sunt eu!

LAURENŢIU (răspunzându-i)

Acuma!

ROMEO (recunoscându-i vocea)

Dar
E vocea Julietei!

LAURENŢIU

A dânsei este chiar.
(Impingându-l cu precipitare către o cămăruţă)
Ascunde-te aicea o clipă.

www.dacoromanica.ro

(Inchizând uşa asupra-i)
Astfel!
(ducându-se spre uşa chiliei şi deschizând-o)
Iată
(Julieta intră)
Erai dar tu, copilă? — Cerescul nostru tată
Veghieze asupra-ţi.

JULIETA
Fie ca să te-asculte. — Eu
Mai mult ca 'ntotd'auna mă 'ncred în Dumnezeu!

LAURENŢIU
Amin! — Insă cum oare, copila mea iubită,
De vii aşa de vreme, şi nu eşti însoţită
De doica ta?

JULIETA
De-acasă lipsea când m'am cerut
Dela părinţi...

LAURENŢIU (zâmbind)
Să fie aşa?... De necrezut
Cum s'a 'nvăţat, şireata, să mintă fără frică!

JULIETA
Eu?...

LAURENŢIU
Nu te mai ascunde!...

JULIETA
Cum?

LAURENŢIU
Lasă!...

JULIETA
Vasăzică
Ştii tot, ş'a fost pe-aicea frumosul tânăr?...

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

Da.

JULIETA

O! scump Romeo, — sincer ai fost!...

ROMEO (dinăuntru)

Nu pot răbda
Mai mult, — deschide-mi uşa, părinte!

JULIETA

Ce minune!
El dar e înc'aicea căci vocea lui mi-o spune?...
(zărind pe Romeo care a intrat)
Romeo!

ROMEO

Julieto!
(ei vor să se arunce unul în braţele altuia)

LAURENŢIU

Copiii mei iubiţi,
Voi sunteţi, o ştiu bine, prin dragoste uniţi,
Dar binecuvântarea cerească vă lipseşte,
Şi dragostea, printr'însa, în lume să 'ntăreşte,
A! fie deci ca cerul de orişice căinţi
Să vă scutească veşnic!

ROMEO

Oricâte suferinţi
Ar fi să mă izbească trecând pe-a mea junie
Mai mari ca fericirea-mi de astăzi, — n'au să fie!
Acum, — bunul meu tată, — fii tată pentru noi
Şi binecuvântare ne-o dă la amândoi!
In urmă, însăşi moartea împinsă de-o rea soartă
Să vie! — Imi ajunge s'o ştiu a mea consoartă!

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

Incet; — Inflăcărarea nu duce către bine
Iar mierea, cât de dulce, se schimbă, şi devine
Prin chiar a ei dulceaţă, la gust, atât de rea,
Incât ţi se urăşte, copilul meu, cu ea!
Invaţă-te de-aceea să aibi şi cumpătare
De vrei s'ajungi departe c'o patimă prea mare!
Acel ce merge iute rămâne-ades în drum,
Iar cel care nu pleacă n'ajunge nicidecum!
Cum vezi, e cumpătarea cerută 'n toate, — însă
In inimile noastre, fiindcă este strânsă
O dragoste curată şi dulce, — mă mândresc,
Cu binecuvântarea-mi, să viu s'o consfinţesc!

JULIETA

De câtă bucurie, aceste dulci cuvinte
Imi umple al meu suflet, prea bunul meu părinte!

ROMEO

O! scumpă Julieto, de simţi, ce simt şi eu,
Şi dacă, poţi mai bine s'o spui, — sufletul meu, —
Vorbindu-mi de simţirea ce 'n piepturi ne tresare,
Atuncea, parfumează cu dulcea-ţi răsuflare
Al dimineţei aer. — Exprimă 'n grabă tot
Ce simţi, — ce simt eu însumi şi ce să spui nu pot!

JULIETA

Simţirea, decât vorba cu mult e mai bogată,
Şi fericirea tace, când este-adevărată!
E prea sărac acela ce-şi poate număra
Tezaurul. — Bogatul nu-l poate măsura
Nici chiar prin cugetare. — Simţirile-mi intime
Imi spun că-mi este amorul la astfel de 'nălţime,
Incât dela 'nălţimea la care domінăm,
A fericirii sumă nu ştim s'o calculăm!

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

Copiii mei, voi smulgeţi din pleoapele-mi secate
Dulci lacrime ce 'n tihnă se scurg înduioşate!
Veniţi, veniţi aicea la sânul meu, şi fiţi
De Dumnezeu şi oameni în dragoste uniţi!
O dragoste c'a voastră înalţă, iar nu roade,
Şi e cu neputinţă să n'aibă bune roade!
O! da! — Eu am credinţă că voi, copiii mei,
Veţi stinge-a urei faclă zdrobind pumnalul ei!
Cu binecuvântarea-mi de om, acuma, — fie
Ca şi cerescul Tată în sprijin să vă fie!

ACTUL III

(O piaţă în Verona)

SCENA I

BENVOLIO — MERCUŢIO

BENVOLIO

De-aici să ne retragem, te rog, amicul meu;
Pe stradă, Capoleţii cutreieră mereu
Din nou, — şi n'ar fi bine să dăm de ei, — căci vara
Te-aprinzi la sânge lesne şi iar păţim ocara
De ne-apucăm la ceartă.

MERCUŢIO

Tu eşti ca şi acei
Ce intră în tavernă şi pun pe-o masă-a ei
Strălucitoarea spadă, strigând cu bună-voie:
«Dea Domnul, să n'am astăzi, de ea, nicio nevoie!...».
Ş'apoi până ce bine paharul n'au golit
Se 'ncaieră la luptă cu cel dintâiu venit!

BENVOLIO

Ce? Eu să fiu un astfel de om, — pe când din fire
Sunt paşnic şi nu merit a ta năpăstuire!

www.dacoromanica.ro

MERCUŢIO

Eu te cunosc, Benvolio, mai bine decât crezi:
Din fleacuri, — din nimica, — ades te 'nfuriezi...
Italia nu are alt om mai pe-o urechie
Şi pare câteodată c'ai fi lovit de strechie!

BENVOLIO

Mercuţio, cu astfel de vorbe mă insulţi;
Şi 'n fine, — ce-au a face?...

MERCUŢIO

Aşteaptă. — Printre mulţi
Cu care intri 'n ceartă, de-ar fi să afli-acuma
Vreunul să nu rabde ofensa ta sau gluma,
Ai fi de luptă gata de-ar zice, — mai mult păr
Că are 'n barbă...

BENVOLIO

Insă...

MERCUŢIO

Ţi-o spui în adevar,
Intocmai ca şi oul de plin îţi este capu,
Dar poţi de bună seamă să zici că e dulapu
De certuri sgomotoase ce 'n el se 'nghesuiesc!...
Pe cât le dai afară, pe-atât nu se sfârşesc!
Deunăzi chiar, ştii bine, cu trecătorul care
Se re 'ntorcea acasă tuşind destul de tare,
Că te-apucaşi la ceartă din faptul c'a tuşit
De-a deşteptat un câine la soare tolănit!
Mai adu-ţi înc 'aminte că ieri, nu mai departe,
Poliţia silită a fost de-a te desparte
Din caierul în care intraseşi c'un băiat
A cărui vină toată, era că s'a 'mbrăcat
Cu haine noui 'nainte de Paşte, — şi, în fine,
Eu cred că de asemeni ţii încă minte bine

www.dacoromanica.ro

Şi cearta ta cu altul ce-având pantofii noi
Purta pe dânşii funte mai vechi... — Şi vii apoi
Să-mi faci o lecţiune de modul de purtare
Zicându-mi că adesea lipsesc de cumpătare!
Ei! zău, mă umflă râsul...

BENVOLIO

Eu însă, dac'aş fi
Aşa precum de mine îţi vine a bârfi,
Jertfindu-mi biata vieaţă la prima nebunie
Aş fi de mult în groapă culcat pentru vecie!

MERCUŢIO

Mai este încă vreme...

SCENA II

TIBALDO — ACEIAŞI

BENVOLIO

Pe legea mea, dar eu
Zăresc un Capoleti că vine 'n drumul meu!

MERCUŢIO

Tu zici pe a ta lege, şi eu zic: Pe călcâie,
Puţin de tot îmi pasă să vie-ori să rămâie!

TIBALDO (aparte)

A! Iată-i!

(tare)

Salutare! — Cu unul dintre doi
Voiesc să schimb o vorbă!

MERCUŢIO

Şi două chiar, — căci, noi,
La vorbă, nu dăm dosu şi nu-l dăm nici la spadă!

www.dacoromanica.ro

TIBALDO

Şi tocmai de aceea, a mea, o să vă radă
Obrazul dintr'o parte într'alta, orişicând
Mi-aţi da ocaziunea.

MERCUŢIO

Spre-a fi şi mai curând,
Chiar astăzi poţi s'o afli!

TIBALDO

De sigur, — şi 'ntre tine
Şi Romeò, acordul e minunat!

MERCUŢIO

Drept cine
Mă iei... Vorbeşti de-acorduri!... Ia spune, — ţi-am cântat
Vreodată în acorduri, la care ai jucat?...
O fi, zău!...

(punând mâna pe spadă)

Dar arcuşul ce am, e dintre-acele
Ce zgârie urechia!

(trăgând-o afară)

Ia seama l'ale tele!

BENVOLIO (voind să se pue între ei)

Ce nouă nebunie, Mercuţio! — Te crezi
Că eşti într'o pădure aicea, — şi nu vezi
Că suntem într'o piaţă, în care fiecine
La voi o să privească?

MERCUŢIO

Atunci, — atât mai bine!
Să vadă, mi se pare că ochii sunt lăsaţi
De Dumnezeu. — De-aceia, în lături!

BENVOLIO (retrăgându-se)

Ai s'o paţi

www.dacoromanica.ro

SCENA III

ROMEO — ACEIAŞI

TIBALDO (zărind pe Romeo)
Prietene, acuma cu tine n'am ce face,
Căci iată-mi omul!...
(El interpelează pe Romeo)
Scumpe Romeo, dacă-ţi place.
Poftim, căci am o vorbă să-ţi spui...

ROMEO
Şi ce?

TIBALDO
Voiesc
Incai de astădată să pot să-ţi dovedesc
A mea prietenie nespusă, fără seamă...
Şi iată: crezi, de sigur, Romeo că te chiamă,
Dar eu zic că te chiamă: Mişel!

BENVOLIO
O! E prea mult!

MERCUŢIO
Pe Dumnezeu!

ROMEO
Tibaldo cu linişte te-ascult...
Să te iubesc, o taină adâncă îmi impune
Scuzându-ţi ale tale înfurieri nebune!
Deocamdată, află că nu sunt un mişel!...
Adio!
(vrea să plece)

TIBALDO (*cu ironie*)
De minune, gentile băieţele,
Dar află de asemeni că vorbele acele
N'au şters de loc trecutul ultragiilor tele!
Deci, lasă-le de-o parte şi trage spada!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Jur
Că de-orişice ultragiu, e cugetul meu pur,...
Te-asigur chiar, Tibaldo, că are ca să vie,
Un timp, când vei pricepe afecţiunea vie
Ce-ţi port. — Brav Capoleti, deşi să crezi e greu,
Dar află c'al tău nume îl onorez c'al meu!

MERCUŢIO

Ce-aud?... Până 'ntr'atâta Romeo să decadă...
(către Tibaldo)
Ei! nobile Tibaldo, eu însă port o spadă!...
Incoace dar!

TIBALDO (ironic)

Cu ochiul îmi faci din nou!... Ce vrei?

MERCUŢIO

Vieaţa ta.

TIBALDO (ironic)

Zău! Numai atât?

MERCUŢIO

Sau să mi-o iei!

TIBALDO

Sunt gata!

MERCUŢIO (ei au încrucişat spadele şi se bat)

Şi eu... — Iată... (îi dă o lovitură)

TIBALDO

N'ai nimerit... Primeşte!

ROMEO

Mercuţio!... Opreşte
Te rog, şi pune spada în teacă!...

MERCUŢIO

Inapoi!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Benvolio, — dar vino-mi în ajutor, că voiu
Să-i despărţim!

BENVOLIO (intervenind)

Opreşte, Mercuţio!

MERCUŢIO

Ia lasă!

ROMEO

Astfèl sunt gentilomii?...

MERCUŢIO

Astfèl, căci nu le pasă
De vieaţă, şi ca tine nu fac.

ROMEO

Opriţi! — Tibald,
Mercuţio! — O! tineri cu sângele prea cald,
Ia spuneţi-mi de-acuma uitară-ţi cele zise
De suveranul nostru?... Uitară-ţi că proscrise
Sunt orişice dueluri?...

BENVOLIO

Mercuţio!

ROMEO

Staţi!

(El se pune între ei cu spada. In acel moment Tibaldo răneşte pe Mercuţio şi fuge)

MERCUŢIO (şovăind)

Vai!
El m'a rănit şi fuge!

BENVOLIO (sprijinindu-l)

Dar rana ta, incai,
Nu poate ca să fie adâncă!...

www.dacoromanica.ro

MERCUŢIO

Iute, frate!
Un doctor!
(către Romeo)
A! familii cu uri neîmpăcate
Blestem asupra voastră! — Blestem!...

ROMEO

Amicul meu,
Speranţă!... — A ta rană uşoară e de sigur!...

MERCUŢIO

Ei! Da, — Nu e ca puţul de-adâncă, te asigur,
Şi iar nu este largă ca poarta unui dom
Dar astfel precum este, ajunge unui om!
Frigarea de-astădată fu bună, şi fireşte,
Că moartea face bine ospăţu de-şi găteşte!
In groapă, viermi la număr se află mulţi, şi ei
Cu toţi, sunt comesenii poftiţi la masa ei!
(către Romeo)
Blestem asupra voastră afurisite case!...
(schimbând tonul)
Romeo, — şi ce demon în suflet îţi intrase
De te-aruncaşi deodată să ne desparţi astfèl,
C'a fost fatal momentul, — ş'a profitat de el,
Mişelul! — lovitura mi-o dete-atunci.

ROMEO

Amice,
La luptă am vrut capăt să pun.

MERCUŢIO

L-ai pus.
(către Benvolio)
De-aice
Transportă-mă mai iute în casă la vreun
Vecin! — La orişicare va fi! — Dar, iute, spun!

www.dacoromanica.ro

Mă pierd... Mă pierd!...Pământul îmi fuge sub picioare
(către Romeo)
Blestem asupra voastră, o! case - omorîtoare!...
Prin certurile voastre eu mor! — Blestem!
(iese sprijinit de Benvolio)

ROMEO

Ce crudă
Ursită! — Pentru mine a principelui rudă
Ş'al meu amic, — sărmanul Mercuţio, — acum
Se vede fără veste împins pe-al morţii drum!...
Iar eu?... Rămâi cu însăşi onoarea mea pătată
De un Tibald, — o rudă de astăzi câştigată!...
Iubită Julieto, amoru-a triumfat.
Dar iată-mă acuma un om afemeiat!
Tibald trăieşte, — însă onoarea mea e moartă!

SCENA IV

BENVOLIO — ACEIAŞI — la urmă TIBALDO

BENVOLIO

Romeo! — O! Romeo! Ce ne 'mpăcată soartă!...
Mercuţio...

ROMEO

Ei bine, vorbeşte!...

BENVOLIO

A murit.
Şi sufletul său nobil la ceruri s'a suit
De timpuriu, într'însul hrănind dispreţuirea
Pe care ţi-o inspiră în lume omenirea!

ROMEO

Vai! neagra preursire a zilei de-astăzi, — eu
Presimt că-şi va întinde pe viitorul meu
Intristătoarea umbră, încât o să 'ntocmească
Nenorociri cumplite ce au să mă zdrobească!

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO (zărind pe Tibaldo)
Tibald în drumul nostru se reîntoarce, el
E furios...

ROMEO (cu indignare)
Trăieşte, — şi m'a numit: Mişel!
Mercuţio suflarea şi-a dat-o, şi el încă
Trăieşte!... Triumfează!... M'aş încerca 'n zadar
Acum, la valul urii să pui un nou hotar!...
Intoarce-te la ceruri cerească cumpătare!...
Şi tu, — Tibald, — îndată opreşte, temerare,
Iar numele acela pe care mi l-ai dat
Reiaţi-l, — căci mişelul eşti tu...

TIBALDO
Ce-ai cutezat
Să zici?

ROMEO
De-asupra noastră, prin sufletu-i, planează
Mercuţio. — De lume el nu se depărtează
Pe câtă vreme unul din noi nu-l va urma!...
(trăgând spada)
Urmează-l că te chiamă!...

TIBALDO (trăgând-o de asemenea)
Dar el te va chema
Pe tine, — nu pe mine, căci tu i-ai fost în vieaţă
Prieten şi tovarăş!

ROMEO
Se va vedea!
(ei se bat, Tibaldo cade)

BENVOLIO
Spre piaţă
Mulţimea dă năvală. — Tibald e mort. — Ce stai?...
Fugi! — Du-te! — De scăpare un alt mijloc nu ai!

www.dacoromanica.ro

De-ar fi să cazi în mâna jandarmeriei, — prinţul
Te-ar condamna la moarte. — Astfèl, — nu-ţi pierde simţul...
E ruşinoasă fuga, dar este sănătoasă!

ROMEO

O! Eu sunt jucăria restriştei nemiloasă!

(se depărtează repede)

SCENA V

SAMSON — GRIGORE — PRINCIPELE cu suita — CAPOLETI — MONTECHIO şi ACEIAŞI

SAMSON

In ajutor veniţi-mi!... Mercuţio s'a stins!

GRIGORE

Şi unde e Tibaldo?...

BENVOLIO (arătându-i cadavrul)

Aicea zace 'ntins!

SAMSON (cu ton denunţător şi convins)

L-a omorît Romeo! — Asupră-i — răzbunare!...

CAPOLETI (înclinându-se asupra cadavrului)

Nepotul meu! (îl strigă)
Tibaldo! (după un moment)
Dar e fără suflare!...
Mort!... Mort!... Şi asasinul îi e Romeo! — Eu
Tremur de mânie!...

MONTECHIO

Romeo?... Fiul meu,
Omorîtor?... Şi cine l-a 'mpins a face crima?

PRINCIPELE

Da; cine e calăul căci iată aici victima?...

www.dacoromanica.ro

BENVOLIO

Măria Ta! La toate am fost de faţă. — Pot
A povesti 'ntâmplarea...

PRINCIPELE

Atuncea, — spune tot.

BENVOLIO

Tibaldo cu al vostru consângen, într'o sfadă
Se încurcă, şi astfel, căzu sub a lui spadă
Mercuţio. — Atuncea Romeo l-a ucis
Coprins de răzbunare. — Şi nu mi-a fost permis
Să interviu, căci lucrul s'a petrecut în pripă...
Tibald căzu, — răsplata luându-şi într'o clipă...
Măria Ta acesta e 'ntregul adevăr!

CAPOLETI

Măria Ta! Nu-l crede! Cu Romeò e văr!...
Acel ce pe Tibaldo ucise, — e dreptate
Să moară!

AMICII LUI CAPOLETI

Da: Să moară!

PRINCIPELE

Tăceţi, guri însetate
De sânge!

BENVOLIO (către aceiaşi)

Nu mai faceţi atât exces de zel!

MONTECHIO (către Principe)

E fiul meu!... Aibi milă, Măria Ta, de el!
Chiar el, nenorocirea de sigur c'o deplânge!...

CAPOLETI

Dar el îşi stropi mâna cu însuşi al meu sânge!...
A omorît, — să moară!...

www.dacoromanica.ro

PRINCIPELE

Pe Dumnezeul viu!
Romeo pe Tibaldo l-a omorît — o ştiu!
De altă parte însă Mercuţio sub spadă,
De mâna lui Tibaldo ursit a fost să cadă!
Răspundeţi-mi acuma, din voi, asupra cui
S'apese-a mea dreptate spre răzbunarea lui?...

MONTECHIO

Măria Ta! Vezi bine că fiul meu în fine
Făcu ce însuşi legea avea să facă...

PRINCIPELE

Bine!
Dar tocmai pentru-aceasta, fiindcă s'a făcut,
El singur, braţul legii, sub lege a căzut!
Omorîtorii n'află la curtea mea azilul...
De aceea, lui Romeo, îi ordonăm exilul!...
Să plece!... — Şi acuma, fiindcă ne 'ncetat
In certurile voastre mă văd amestecat...
Fiindcă al meu sânge a curs, udând aceste
Incremenite pietre de-atâtea uri funeste,
Voiu şti de azi 'nainte să fiu ne 'ndurător,
In socoteala voastră punând orice omor!
Nici lacrime, nici scuze, nici calde rugăminte,
Nimic n'o să mă mişte de astăzi înainte!
Iar Romeò, — să plece!... Am zis-o, şi cumva,
De-or fi să-l afle mâine ascuns pe undeva,
El va muri.

(către guarzi)

Cadavrul acesta, — ridicaţi
Şi duceţi-l acasă ...

(către suită)

Iar voi să mă urmaţi!...

(sentenţios)

Clemenţă criminală e când din imprudenţă
Se 'ntinde peste crimă a Regilor clemenţă!

(ies toţi ducând şi cadavrul lui Tibaldo)

www.dacoromanica.ro

TABLOUL II

SCENA VI

(Chilia Fratelui Laurenţiu)

LAURENŢIU (venind de afară se opreşte la uşa odăii în care este ascuns Romeo)

Romeo! ieşi!

(după ce Romeo a intrat în scenă)

Sărmane copil! — S'a 'ndrăgostit
De tine o rea soartă, şi mire-ai devenit
Al searbădei logodnici cu nume de « Răstrişte! »

ROMEO

Ce noui izbiri în stare pot fi să mai mă mişte?...
O! Tată! Spune-mi totul. — Ce noutăţi? — Voiesc
Să aflu Suveranul ce-a hotărît? Primesc
Ca bună hotărîrea...

LAURENŢIU

Să lupţi cu suferinţa
De azi 'nainte cată să iei obişnuinţa,
Căci ea o tristă soartă voieşte a-ţi găti...
Ei bine, viu osânda, copile, a-ţi vesti.

ROMEO

De este moartea, — vie! căci nu mă înfioară.

LAURENŢIU

Nu; nu; a ta osândă cu mult e mai uşoară,
Şi Principele nostru de tine s'a 'ndurat...

ROMEO

Atuncea dar... Mă iartă?...

LAURENŢIU

Ba nu: Te-a exilat!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Exilul?... Ce-ai zis oare? Retrage-ţi vorba 'ndată
Şi zi mai bine moartea de-o mie de ori, tată!
De moarte nu mi-e teamă... Dar tu ai zis: exil!...
Retrage-ţi vorba, tată!

LAURENŢIU

Aidem! Nu fii copil!
Gândeşte-te că lumea e mare...

ROMEO

Şi ce lume —
Când lumea pentru mine stă toată într'un nume!
Afară din Verona, Neantu 'ncepe. — Eu
Intr'însa mi-am pus lumea şi viitorul meu!
Şi dacă mai departe pământul se întinde,
Apoi, afar' dintr'însa, Tartarul se coprinde!
Şi tu, — tu vii în tihnă să-mi spui: Te-a exilat,
Când nu mi-a dat exilul ci vieaţa mi-a luat!
Aţi poleit săcurea, calăi, şi iată totul,
Dar ea e tot săcure, şi tot despot, despotul!

LAURENŢIU

O! rea şi fără margini e rătăcirea ta,
Copilul meu, când lumea voieşte-a-ţi ajuta!
La moarte, legea noastră te osândea, ştii bine!
Şi Principele 'ntinse iertarea peste tine,
Schimbând grozava vorbă de moarte, în exil,
Şi 'n loc de mulţumire blestemi... — Eşti un copil!

ROMEO

Dar nu este-o iertare ci este-o barbarie,
Acea sentinţă care îmi lasă vieaţă mie!
De ceruri, îmi vei spune... Dar ştiu ce ai să zici... —
Aici mi-e Julieta şi cerul meu aici!
Şi ce?... Tu vii a-mi spune, nemilostiv părinte,

www.dacoromanica.ro

Că va putea s'o vadă de astăzi înainte
Oricine, orişiunde, oricând şi orişicât,
Afară de Romeo, şi viu şi omorît!
Şi ce?... Până chiar musca de toţi dispreţuită
Va fi decât Romeo cu mult mai fericită!
Pe faţa ei rozalbă, ea singură de-acum
Se va 'mbăta în voie de-al buzelor parfum!
Şi eu?... Voiu fi departe... Departe?... Spune-mi oare
De nu este exilul o vorbă-omorîtoare?
Şi n'ai oare la tine acuma vreun pumnal,
Sau vr'un venin, să curme destinul meu fatal?
Şi nu puteai tu oare, fiinţă ne 'ndurată,
Să stingi cu altă vorbă o vieaţă blestemată?...
Tu vii să-mi spui: exilul! şi mă loveşti, şi cad
Sub vorba ce se urlă de toţi damnaţii 'n iad!
Dar cum ai avut oare puterea, — Tu ce 'n lume
Iţi zici al meu părinte, — să vii sub acest nume,
In inimă c'o vorbă să mă străpungi astfel?

LAURENŢIU

Iţi jur, Iţi jur, Romeo, ascultă-mă niţel.

ROMEO

O! nu; tu ai de sigur să-mi pomeneşti exilul
Din nou!

LAURENŢIU

Dar îţi sunt tată, şi tu îmi eşti copilul,
Căci toţi nenorociţii îmi sânt copii, şi sânt
La toţi deopotrivă un părintesc cuvânt!
Voiu dar să-ţi dau putere să lupţi cu a ta soartă
Făcând filosofia să-ţi fie 'n veci consoartă!...
Ascultă, prin urmare, de gândul sfânt al său
Şi ea, întotd'auna, va fi balsamul tău!

ROMEO

A! nu-mi vorbi zadarnic de-a ta filosofie!...
O altă Julietă putea-va să-mi dea mie?...

www.dacoromanica.ro

Sau fi-va ea în stare, de-aş vrea ca s'o invoc,
Oraşul ce-o conţine să-l mute de pe loc?...
Incai, putea-va oare, sentinţa ce m'apasă
S'o schimbe?...

LAURENŢIU

Dar...

ROMEO

Atuncea, de ea nimic nu-mi pasă!...

LAURENŢIU

Ei! da! Acum văd bine că orice-amorezaţi
Sunt surzi, pe lângă faptul că sunt la ochi legaţi!

ROMEO

O ştiu; înţelepciunea e mult mai guralivă
Ca dragostea, — dar dânsa e oarbă deopotrivă!

LAURENŢIU

Vream însă...

ROMEO

Nu, ajunge!... Tu poţi să mă desminţi
Dar nu-mi vorbi zadarnic de-un lucru ce nu simţi!
De-ai fi ca mine tânăr şi de-ai iubi, în fine,
O nouă Julietă, ai şti ce este 'n mine!...
In corpul tău, de-ar curge acelaşi sânge cald
Şi-ai fi omorîtorul vreunui nou Tibald,
Atuncea, — însă numai atunci, — mi-ai putea spune,
Că tu răspici cu mintea cumplitele furtune
Ce 'n pieptu-mi se ridică, — ş'atuncea 'n adevăr,
Că tu, tot ca şi mine, ţi-ai rupe 'ntregul păr,
Şi 'ncins de disperare, cu plâns stropind pământul,
Cu corpul tău într'însul ţi-ai măsura mormântul
Ca mine-acum.

(Se aruncă jos pe scânduri; în acel moment se aude bătându-se în uşe)

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

In uşe n'auzi că a bătut?...
Ascunde-te, Romeo, că 'ntr'altfel eşti pierdut...

ROMEO

Ei! Intre orişicine, eu nu mă voiu ascunde
Afară numai dacă, din plânsul meu ce 'n unde
Vărsaiu, — nu s'ar produce în jurul meu un nor,
Ca singur să m'ascundă de ochii tuturor!

(se aude bătând din nou)

LAURENŢIU

Romeo! Dar aibi milă de tine!

(privind către uşă)

Cine bate?

(către Romeo)

Porunce să te prindă de principe sunt date!...

(arătându-i uşa din stânga)

Ridică-te mai iute şi fugi p'aici... — Oricum,
Să mori aşa de tânăr ar fi grozav!

(privind uşa din faţă)

Acum!

Da! Da! Deschid îndată... Aşteaptă... Dar de unde
Vii oare? Şi ce cauţi? Şi cine eşti?... Răspunde.

SCENA VII

DOICA — ACEIAŞI

DOICA (de afară)

Din partea Julietei eu sunt trimisă-aici!

LAURENŢIU (deschizând)

Aşa? Atuncea intră... Ce faci şi ce mai zici?...

DOICA (intrând)

Şi ce să fac, părinte, şi ce să mai zic încă?
Sărmana mea stăpână nu bea nici nu mănâncă...
Dar unde este oare, Romeo, soţul ei?...

www.dacoromanica.ro

LAURENŢIU

Aici e bietul tânăr!... Să fie unde vrei?...
Priveşte-l... Ia te uită... El stă întins cu jale
Pe scânduri, şi se scaldă în lacrimile sale!

DOICA (privindu-l)

Intocmai ca şi dânsa.

LAURENŢIU

Nenorocit amor,
Ogorul tău la lacrimi e veşnic roditor!

DOICA

Da; dânsa de asemeni pe jos întinsă zace,
Şi plânge, şi iar plânge, şi plânsu nu-i mai tace!
Ea-mi zise însă « Pleacă! ». Plecai să mă supui!
(către Romeo)
In numele-i acuma: Ridică-te, îţi spui!
Să plângă o muiere, dar tu, fii om! — Durerea
Doboară şi răpeşte juneţea şi puterea!...
M'auzi, Romeo!...

ROMEO

Doică !

DOICA

Gândeşte-te, sărman
Copil, — că moartea este al tuturor liman!

ROMEO

Ah!... Tu de Julieta vorbişi pe cât îmi pare...
Răspunde-mi: Ce mai face?... Ce zice?... Şi 'n ce stare
Se află? Spune-mi oare, — de când eu mi-am stropit
O mână criminală c'un sânge înrudit
De nobilul ei sânge, — calău nu mă numeşte?
Mă mai iubeşte oare, sau poate mă ureşte?...
Işi mai aduce-aminte de-amorul meu — de-al ei?

www.dacoromanica.ro

DOICA

Ea plânge şi tot plânge şi lacrimile ei
In două lungi pâraie pe scândure jos pică...
Aci s'asvârle în patu-i, ş'acilea se ridică...
«Tibald!» cu jale strigă ş'apoi «Romeo!» — dar
Din nou îşi pierde simţul şi numai plânge, iar
In patul ei se lasă din nou atunci să cadă!

ROMEO

O! Da! Este-al meu nume ce-o taie ca o spadă,
Ca spada blestemată, sub care doborît
Fu vărul său Tibaldo de-o ceartă omorît.
O! Da! Este-al meu nume ce-o taie ca o spadă!

DOICA

Şi 'n patul ei se lasă din nou atunci să cadă!
Din nou îşi pierde simţul şi...

LAURENŢIU

Taci!

ROMEO

Neapărat!...
O! da! Este-al meu nume, un nume blestemat!...
Dar spune-mi oare, tată, în care parte-anume
A corpului meu şubred s'ascunde acest nume
Să-i sparg locaşu jalnic, — să-l scot afar' din el
De veci!... Să nu mai fie!...

(El vrea să se străpungă cu pumnalul)

LAURENŢIU (oprindu-i mâna)

Reţine-acest oţel!
Eşti oare om?... De sigur te-arăţi de pe vedere
A fi bărbat, dar plânsul te dă drept o muiere!...
Şi ce 'nsemnează faptul pe care vreai să-l faci!?...
In furia-ţi nebună cu vieaţa nu te 'mpaci?...
Ucis-ai pe Tibaldo, ş'acum voieşti pe tine
Să te ucizi? — Dar spune-mi gânditu-te-ai tu bine
Ce vreai să faci? — Consoarta-ţi trăieşte, şi voieşti

www.dacoromanica.ro

C'o singură lovire vieaţa să-i răpeşti!
Ce?... Tu ai de soţie un înger de femeie
Şi vrei să mori? — Răspunde-mi, s'a stins orice schinteie
De dreaptă judecată în tine? — Mă 'nfiori!...
Când legea chiar te cruţă tu vrei să te omori!
A! Vino-ţi în simţire, şi singur te gândeşte
Că cel plecat spre rele, cu bine nu sfârşeşte!

DOICA

Ce mari şi sfinte vorbe revarsă gura ta;
O veşnicie 'ntreagă ca să le-aud aş sta!
(către Romeo)
Astfèl, — eu pot a-i spune că ai să vii, — căci iată,
Ea, fără doar şi poate, te-aşteaptă, biata fată!

ROMEO

Da! Spune-i Julietei a se găti curând
Să-mi facă-orice mustrare va fi să-i vie 'n gând.

DOICA (dându-i un inel)

Atunci, — poftim: primeşte acest inel, pe care
Mi-l dete-a ţi-l aduce... şi... iute... căci îmi pare
Că se 'nnoptează... — vino — nu 'ntârzia! (iese)

ROMEO

Da; — viu!
(privind inelul)
O! dar ce vii din parte-i, din mort tu mă faci viu! (iese)

TABLOUL III

(Camera Julietei)

SCENA VIII

ROMEO — JULIETA — la urmă DOICA

JULIETA (rezemându-se de fereastră)

Şi deci, — vrei a te duce?... Dar ziua e departe!...
Ascultă ce accente privighietoarea 'mparte!

www.dacoromanica.ro

O! nu e ciocârlia de care îmi vorbişi
Ci e privighietoarea ce 'n frunze auzişi!
Ea cântă toată noaptea şi bea din flori răcoarea,
O! crede-mă, Romeo, era privighietoarea!

ROMEO

Nu; Scumpă Julieto, te 'nşeli... am auzit
Prea bine acel cântec în noapte prelungit!
Privighietoarea tace în frunze-aromitoare;
E glas de ciocârlie, a zilei-anunţătoare!
In neguri se retrage al nopţii tainic duh!
E glas de ciocârlie pierdută în văzduh!
Priveşte-acele raze pe cer împrăştiate!...
In ele, Orientul cu dome înstelate
Se 'mbracă cu încetul, şi norii cei subţiri
Ii coase în viorele şi 'n roşii trandafiri!
Priveşte-acele raze!... sunt razele-aurorii
Ţâjnind din adâncime să poleiască norii!...
Priveşte!... Ale nopţii făclii se sting şi pier
In pulberea de aur întinsă peste cer,
Şi zorile râzânde, din pulberea de astre,
Coboară să se joace pe dealurile-albastre!...
La drum m'aşteaptă jalea, ş'aicea este-amor...
Să plec, eu trebueşte, sau să rămâi să mor!

JULIETA

Dar nu;... până la ziuă mai este-o lungă oră,
Ş'acea lumină este vreo nouă meteoră
Ce trece arzătoare, prin spaţiu căzând,
Să-ţi lumineze calea, spre Mantova plecând!
Rămâi încă o clipă, şi spune-mi încă mie
Amorul tău!

ROMEO

Ei bine, pe voia ta să fie!...
Surprinză-mă aicea fiindcă tu mi-o ceri
Şi moartea nu-mi va face nici teamă, nici dureri!

www.dacoromanica.ro

Voiu zice dar cu tine c'acea lumină vie
Nu naşte dintr'a zilei zâmbire argintie...
Voiu zice cum că ziua, voind a zăbovi,
Accentul care merge de cer a se lovi,
Nu-l scoate ciocârlia semeaţă 'ntotd'auna...
Era privighietoarea şi 'n cer s'ascunde luna!

JULIETA

E ziuă!... Ziuă!... Pleacă!... — Dar pleacă!... Şi ce stai!...
E vocea ciocârliei ce-ţi ţipă! « Vreme n'ai! »
Şi cum de au zis unii, că este a ei voce
Plăcută, pe când este stridentă şi feroce,
Căci ea ne despărţeşte râzând de orice rugi?...
Romeo, dar din braţe-mi răpeşte-te şi fugi!...
Scăparea ta e 'n fugă... alături aud şoapte...
Afară creşte ziua...

ROMEO

Şi 'n noi se face noapte!

DOICA (intrând)

De grabă...

JULIETA

Ce e Doică?

DOICA

Zoreşte-l!... N'aştepta
Căci are ca să vie aicea muma ta!

JULIETA (deschizând fereastra)

Atunci, fereastră crudă, deschide-te şi lasă
Torent să intre ziua şi vieaţa mea să iasă!

ROMEO

O sărutare încă, şi plec!

www.dacoromanica.ro

JULIETA

Amorul meu,
Gândeşte-te la mine, gândeşte-te mereu,
Şi nu uita de ştire să-mi dai, căci fiecare
Secundă o să-mi pară ca secolul de mare!

ROMEO

Fii sigură... Pe tine în inimă te port,
Şi tu-mi vei şti de soartă afar' de n'aş fi mort
Şi îngropat...

JULIETA

Atuncea, la revedere, — pleacă...
Crezi tu că vreme multă la mijloc o să treacă?

ROMEO

Nu! Cred că revederea va fi peste curând
Şi sper că o să vie o zi frumoasă, — când
Durerile de astăzi vor fi de noi uitate
Şi vom vorbi de ele cu frunţi înseninate!

JULIETA

Şi am cu toate-acestea o presimţire rea...
Romeo, tu eşti palid!

ROMEO

Şi tu, iubita mea!...
Durerea despărţirii ce soarbe-al nostru sânge,
Răpindu-ne puterea, pe-obraz ni se răsfrânge...
Acum, — o sărutare, şi cea din urmă!

JULIETA

Cât
De tristă ţi-este vorba şi semnul de urît!...,
Nu zice cea din urmă, precum ai zis, şi mie
Nu-mi cere numai una, Romeo, ci o mie!...
(smulgându-se din braţele lui)
Adio!

www.dacoromanica.ro

ROMEO (din pragul uşei)
Julieto!

JULIETA
Se duce!
(după ce a plecat)
Şi de sus,
Ceva pare că-mi spune că el de veci s'a dus!

ACTUL VI

(Camera Julietei)

SCENA I

DONA CAPOLETI — JULIETA

DONA CAPOLETI
(intră şi văzând pe Julieta că plânge se apropie de masa la care şade)
Ei bine, Julieto, şi cum te afli 'n fine?

JULIETA
Zadarnic m'aş ascunde, eu nu prea mă simt bine.

DONA CAPOLETI
Tu plângi fără 'ndoială pe vărul tău Tibald!...
Dar şirul tău de lacrimi, de-ar fi oricât de cald
Nu are ca să poată, ţărâna-i s'o 'ncălzească
Şi dându-i vieaţă nouă, din nou s'o 'nsufleţească!
Mângâie-te... sau uită... — Conţine-te încai...
Excesul de durere e nebunie...

JULIETA
Vai!
O! nu; pe a sa moarte voiesc să plâng amarnic...

DONA CAPOLETI
Tu poţi să plângi de sigur, dar ai să plângi zadarnic
Căci morţii nu se scoală...

www.dacoromanica.ro

JULIETA

Eu însă, ne 'ncetat,
Voiu fi adânc pătrunsă de-un dor nemângâiat!
Durerea mea e mare...

DONA CAPOLETI

Şi ea se mai măreşte
Fiindcă sceleratul ce l-a ucis trăieşte!

JULIETA

De cine vorbeşti oare?...

DONA CAPOLETI

De cine?... De-un mişel!...
Ştii bine... De Romeo?

JULIETA

Romeo?... Intre el
Şi mizerabili, mamă, e osebire multă...
Il iert, şi fie ceru să-l ierte de m'ascultă...
Şi, dacă este vorba să-ţi spui mai lămurit,
Din cauza lui sufăr...

DONA CAPOLETI

Fiindcă n'a murit,
Da; da; te 'nţeleg bine...

JULIETA

O zici...

DONA CAPOLETI

Şi mai zic încă
De tatăl tău, că-ţi poartă o dragoste adâncă...
O zi de fericire, astfèl, ţi-a pregătit,
Copila mea!

JULIETA

Şi care?...

www.dacoromanica.ro

DONA CAPOLETI

O zi apropiată...
Chiar Joi, nu mai departe, de nuntă îmbrăcată,
Biserica Sân-Pietro, te va vedea intrând,
La braţul tău cu 'n tânăr, bogat, frumos şi blând!
Ce zici despre Paride?... De el fiind iubită,
Aşa că te va face consoartă fericită?...

JULIETA

O! jur că niciodată, de vreţi a mă jertfi,
Consoartă fericită cu dânsul nu voiu fi!...
Rămân înmărmurită de-atâta îngrijire
Ce vrea ca să mă facă să intru 'n însoţire
Cu unul dintre oameni ce timpul n'a avut
Nici chiar de a se face să-mi fie cunoscut...
Te rog, — oh! spune-i mamă, — de mine având milă
Cu măritişul tata să nu-mi mai facă silă,
Sau, dacă n'o vrea seama să ţie de plânsori,
Atuncea, pe Romeo să-mi dea de mii de ori,
Şi tu cunoşti prea bine, ce ură-i port!

DONA CAPOLETI

Fireşte...
Dar tatăl tău aicea îmi pare că soseşte...
Poţi singură, aceasta să-i spui...

JULIETA

Nu îndrăznesc!

SCENA II

CAPOLETI — DOICA şi ACEIAŞI

CAPOLETI

Şi ce? Scăldată 'n lacrimi ş'acuma te găsesc?...
Din mica ta persoană, tu faci totdeodată
O mare, o furtună, ş'o navă sbuciumată;

www.dacoromanica.ro

Căci ochii tăi de lacrimi făcând atâta lux
S'aseamănă cu-o mare cu flux şi cu reflux,
Iar corpul tău e nava ce 'n unda lor amară
In luptă cu furtuna stă gata ca să piară,
Aşa că naufragiu va face negreşit
De nu-i va fi propice un cer mai liniştit!...
(către Dona Capoleti)
Ei bine, dar! consoartă, i-ai spus a mea voinţă?

DONA CAPOLETI

Da; însă o respinge cu multă stăruinţă!

CAPOLETI

Ce? Nu ne mulţumeşte de grija ce-i purtăm?,
Şi nu e fericită de faptul că-i aflăm
Un gentilom ce astăzi o cere de consoartă...

JULIETA

Nu; tată. Nu visasem această nouă soartă...
La orişice dorinţă aveţi mă învoiesc
Dar nu şi la un lucru pe care îl uresc!
Cu toate-acestea însă, cu multă mulţumire
Vă sunt îndatorată de-a voastră îngrijire!

CAPOLETI

Cum?... Cum?... Imi pui enigme ce nu se prea desleg...
Ce logică e-aceasta?... De loc n'o înţeleg...
« Mă învoesc la toate », îmi zici pe de o parte,
Şi grijile-mi s'arată că n'ar fi fost deşarte;
Pe de-altă parte însă, mai pui la: « mă 'nvoiesc »
Pe « nu şi la un lucru pe care îl uresc! »
Apoi mai zici la urmă că tu « cu mulţumire
« Ne eşti îndatorată de-a noastră îngrijire »...
Păstrează-ţi îngrijirea pe seama ta, şi vezi
Să te găteşti de nuntă precum mai bine crezi!
Vei fi a lui Paride, de voia ta, copilă,
Sau dacă nu de voie, vei fi a lui în silă!

www.dacoromanica.ro

JULIETA (voind să-i ia mâna)

O! tată!

CAPOLETI

Şi ce, tată?... Neruşinato! Piei!...

DONA CAPOLETI

Dar vino-ţi în simţire... Ia seama la ce vrei
Să faci!...

CAPOLETI

Vorbeşti la vreme, căci vrei, pe cât se pare,
Să dai o nouă probă de bună educare!

JULIETA

O! tată! Te rog însă... Aibi milă... Nu fi crud...
Ascultă-mă o clipă...

CAPOLETI

Nimic nu voiu s'aud!...
Nimic!... Şi de aceea ţi-o spui încă odată
Ori tu vei fi mireasă, ori eu nu-ţi voiu fi tată!...
Să nu-mi răspunzi nimica... Să taci... Să nu-mi vorbeşti...
Şi 'n faţă ca acuma să nu mă mai priveşti!
Ia seama!... Cu privirea voieştî a mă desfide
Dar furia în pieptu-mi în veci n'o pot închide!
A! spune-mi, zău, consoartă, de nu ne amăgeam
Amarnic, — când la ceruri într'una ne plângeam
De faptul că, un singur copil ne dete nouă,
Dar iată, cum că unul, acuma e cât nouă!
'Napoi de-aci, sfruntato!

(o îmbrânceşte cu furie încât ea aproape că şi cade jos)

DOICA

Vai, Domnule, ce faci?...
Sărmana!... Nu ai milă de ea!...

CAPOLETI

Te rog să taci,
Sau mergi să dai poveţe la cei cu care ţie
Iţi place încuscrită să te-afli 'n cumetrie!

www.dacoromanica.ro

DOICA

Dar eu n'am dat poveţe, şi dimpotrivă, — eu
Vream...

CAPOLETI

Vreai moştenitoare să-i fii lui Dumnezeu
Pe toată 'mpărăţia ce are 'n stăpânire,
O ştiu de mult!

DOICA

De vorbă n'am parte, zău!

CAPOLETI

Din fire
Văd bine că ai gândul ca să mă scoţi acum...
Cumetre îndestule te-aşteaptă însă 'n drum...
Cu dânsele la ceartă, apucă-te, cicală,
Sau nu mai scapi de mine şi marea nu te spală!
Piei repede din ochi-mi! Piei!

DONA CAPOLETI

Fii mai răbdător!

CAPOLETI

Pe legea mea! De ciudă îmi vine ca să mor!...
Şi ce?... Şi zi şi noapte, şi chiar în zori de ziuă,
Bătui pe cât se vede zadarnic apa 'n piuă,
De-acelaşi cuget veşnic urmat şi chinuit,
Căci astăzi când îi aflu un soţ nepreţuit,
Un gentilonm de viţă cu 'naltă înrudire,
Bogat, frumos şi tânăr, şi plin de 'nsufleţire,
Ea vine ca să-mi spuie cu glas miorlăitor
« Copilă fiind încă de măritiş n'am zor! ».
Auzi! Auzi! Copilă!... Ţi-oiu arăta eu ţie,
Sau tu, de bună voie, consimţi la cununie,
Sau de astăzi înainte, îţi dau al meu cuvânt,
Că eu te las în pace, dar tată nu-ţi mai sânt!

www.dacoromanica.ro

Da! da! să bagi de seamă la ce-ai de gând a face...
Iţi dau o zi deplină să judeci lucru 'n pace!...
Eşti liberă, stăpână orice să hotăreşti,
Dar pâinea ta, pe poduri, atuncea, să cerşeşti!

(iese)

JULIETA

Deci, — nu e nicio milă în cerul ce pătrunde
Prăpastia în care durerea mea s'ascunde?...
Dar tu, iubită mamă, — şi ţu vei fi ca el?...
Şi tu mă vei respinge c'o inimă de-oţel?...
O! iată-mă 'n genuchie!... — Aibi milă şi amână
Proiectul cel de nuntă 'ncai c'o săptămână,
Sau dacă nu, — găteşte al nunţii mele pat
Pe groapa 'n care zace Tibaldo îngropat!

DONA CAPOLETI

Să nu-mi vorbeşti zadarnic. Iubirea mea nespusă
Apune, — când o fată îmi este nesupusă.
Eşti liberă a face orice, — dar pe cuvânt
Mă jur, de-azi-înainte că mumă nu-ţi mai sânt!
Acuma, — doică, — vino, — urmează-mă; — în pace
Rămâie să-şi dea seama de ce-are 'n gând a face!

DOICA (plângând)

O! biata mea fătuică!... Ce vieaţă şi ce chin!

DONA CAPOLETI

Aidem! — Ii voiu trimite pe Laurenţiu! — Vin!

SCENA III

JULIETA — la urmă LAURENŢIU

JULIETA

Ce?... Mumă ca şi tată cu inimă 'mpietrită
Răspund l-a mea durere... şi eu sunt părăsită
De toţi!... De toţi?... Şi nimeni nu s'află ca să-mi dea

www.dacoromanica.ro

Poveţi sau mângâiere!... Vai!... Vai!... inima mea,
Tu care de Romeo te afli plină încă
Afundă-te 'ntr'a morţii prăpastie adâncă!...
Vai!... Vai! Şi pe când cerul astfel m'a urgisit,
Părinte Laurenţiu şi tu m'ai părăsit!...

LAURENŢIU (din pragul uşii)

Sărmana mea copilă!

JULIETA (cu un strigăt de bucurie)

O! tată! — Provedinţa
Aicea te trimite! Priveşte-mi suferinţa!

LAURENŢIU

Copilă, a ta mumă a vrut să ne 'ntâlnim...

JULIETA

Inchide acea uşă şi vin să ne jelim,
Căci nu mai e speranţă în lume pentru mine!

LAURENŢIU

Cunosc a ta durere întocmai ca şi tine
Şi soarta ce te-aşteaptă atât mă 'ncremeni,—
Consoarta lui Paride fiind a deveni
Chiar mâine, — că zadarnic mă 'ncerc prin cugetare
In taină să descopăr mijloace de-amânare!

JULIETA

Atunci, cu 'nţelepciunea de simţi că nu mai poţi
Din astă 'mprejurare cumplită să mă scoţi,
Să 'nving a mea ursită, pumnalul îmi ajunge!

LAURENŢIU

Pumnalul?...

JULIETA (scoţând un stilet)

Da, cu dânsul voiu şti a mă străpunge,
Părinte, — cu Romeo, tu singur m'ai legat
Şi Dumnezeu din ceruri ne-a binecuvântat!

www.dacoromanica.ro

Ai zis că n'afli mijloc în cugetele tale,
Dar te-amăgeşti de sigur, căci tot mai este-o cale,
O cale care duce departe sub pământ...
Eu însă-a lui Romeo am fost, rămâi şi sânt!
(vrea să se lovească cu stiletul)

LAURENŢIU

Opreşte-te, copilă, căci iată că răsare
In mintea-mi zdruncinată o sfântă inspirare...
O rază de speranţă, de nu mă 'nşel, zăresc,
Da, mijlocul e aspru şi n'o tăgăduiesc!
Mi-ai spus că mult mai bine doreşti ca să fii moartă,
Decât, trăind, Paride să te-aibă de consoartă,
Atuncea dar, de moarte de nu te înfiori,
Am dovedit mijlocul să scapi şi să nu mori!

JULIETA

La orişicare lucru voiu şti a mă supune
Dar numai de Paride nimica nu-mi mai spune.
Şi dacă este vorba să scap, — orice cruzimi
Descoperă-le grabnic, urzeşte-le şi zi-mi:
Aruncă-te din turnul ce 'n aer predomină
Şi eu m'asvârl îndată cu inima senină;
Ia şerpi şi lungi balauri şi fără-ai număra,
Aruncă-i într'o baie, şi într'însa voiu intra;
Condu-mă 'n cimitiruri în ore fioroase
Şi lasă-mă închisă sub craniuri şi oase
Sau chiar deschide-o groapă săpată de curând
Şi spune-mi înăuntru să intru surâzând
Şi gol lăsând cadavrul, — din albul său linţoliu
Să-mi fac atunci o haină de groază şi de doliu!
Dă-mi, tată, orice ordin, dar fă-mă să rămân
Consoarta lui Romeo!

LAURENŢIU

Atunci în al tău sân
Inchide-ţi suferinţa să stea înăbuşită,
Incât să te reafle părinţii fericită!

www.dacoromanica.ro

Prefă-te, râzi, vorbeşte, spunând că te căieşti
Şi vrei de bună voie la tot să te 'nvoieşti;
De sigur, a mea faptă că poartă rea poriclă
Dar ea-ţi va fi scăparea... — Primeşte-această sticlă!
(îi arată un flacon)
Iar, singură, la noapte, — urcându-te în pat
Goleşte-o vitejeşte şi răul e 'ndreptat;
Intâiu te va cuprinde un frig ş'o ameţeală,
Dar tu, căzând la urmă în stare de-amorţeală,
In ceruri te vei crede, şi moartă vei părea,
Şi două nopţi de-a-rândul astfel vei rămânea;
Părinţii tăi, în lacrimi, pe piept punându-ţi cruce,
In jalnică paradă la groapă te vor duce...
Atunci vei fi depusă sub bolţile semeţi
In care zac de veacuri, strămoşii tăi măreţi;
Romeo despre toate va fi vestit la vreme,
Şi va veni din moarte, cu vocea-i să te cheme,
Aşa că voiu, la urmă, în Mantova mutaţi,
Uitând o 'ntreagă lume, de ea veţi fi uitaţi!
Acesta e mijlòcul ce poate să te scape
De-o nuntă ruşinoasă şi groapa să nu-ţi sape!

JULIETA

Dar dă-mi-o mai de grabă, că nu mă înfior...
Priveşte-mă... Nu tremur!...

LAURENŢIU (cu admirare)

Frumos şi nobil sbor!
Răspunde-mi însă mie, avântul când va trece
Nu are să te 'ngheţe a spaimei mână rece?...

JULIETA

Nu; Nu!

LAURENŢIU (dându-i flaconul)

Atuncea, — iată — şi, fie să te-ajute,
Acel ce ştie totul din locuri neştiute!

www.dacoromanica.ro

Dar trebue, copilă, aici să nu mai stau!...
De veste lui Romeo la Mantova să-i dau
Alerg...

JULIETA

Sunt hotărîtă şi poţi să pleci în pace...
Scăparea mi-este 'n mână şi orice frică tace!
Adio, bun părinte!

LAURENŢIU (îmbrăţişând-o)

Te binecuvintez!

JULIETA

Cu mine va fi Domnul, căci bun şi drept îl crez!
Amorul ce mă 'mpinge să scap de-a fi victimă
Nu poate ca să fie în faţa lui o crimă!
S'aude însă sgomot... Pe tata îl zăresc,
Iar mama şi Paride, vorbind, îl însoţesc...
Sunt ei... Adio, tată

(arătând spre dreapta)

E soarta mea ce vine!

(Laurenţiu iese prin faţă)

SCENA IV

CAPOLETI — DONA CAPOLETI — DOICA — PARIDE — JULIETA

DONA CAPOLETI (uitându-se la Julieta se adresează lui Capoleti urmând un dialog început)

Ţi-am spus-o, Capoleti, şi nu credeai!...

DOICA (către Julieta)

Ei bine,
Te-ai spovedit, fătuico?...

(către Capoleti şi Dona Capoleti)

Priviţi-o puţintel...
Cu zâmbetul pe faţă o regăsim...

www.dacoromanica.ro

CAPOLETI (către Julieta)

Astfèl, —
Ai obţinut se vede iertarea c'o zâmbire?...
Dar demnă te-afli oare de sfânta 'mpărtăşire?...

JULIETA

O pot lua. Mi-a spus-o, şi m'a iertat, căci eu
Cu totul împăcată mă simt cu Dumnezeu!...
El m'a mustrat, fii sigur, de-a mea neascultare,
Dar eu, îţi jur o! tată, să-mi dai ş'a ta iertare!
(executând)
Din mine poţi a face orice pe viitor,
Căci iată-mă 'n genuchie iertarea că-ţi implor

CAPOLETI (ridicând-o)

Ai auzit-o singur, Paride!... Ea primeşte!...

PARIDE

Iubită Julietă!

JULIETA (către Paride)

Şi tot ce 'ngăduește
O dragoste curată vă dau voioasă, — dar
Vă rog ca să nu-mi cereţi mai mult pân' la altar!...

CAPOLETI

Fii liniştită!... Vino la pieptul meu!
(strângând-o în braţe cu expansiune)
E mila
Cerească peste mine!... Mi-am reaflat copila!...
De sigur, sfântul pustnic e om cu fapte rari...
Oraşu-i datoreşte atâtea lucruri mari!...
El merită pe piaţă să aibă o statuie
Şi s'ar cădea, în mijloc, de aur să i-o puie!
(către doică)
La lucru! ce stai, doică, şi nu te îngrijeşti
Gătelile de nuntă să mergi să-i pregăteşti?
Mă duc acum! şi mâine, — la nuntă!

www.dacoromanica.ro

DONA CAPOLETI

Dar aşteaptă:
Crezi oare că grăbirea e faptă înţeleaptă?...
Nimica nu e gata...

CAPOLETI

Te rog nu mă 'ndârji...
De orişicare lucru mă duc a mă 'ngriji...
Rămâi cu Julieta aicea... — Despre mine
La noapte nu 'nchid ochii şi tot va merge bine!
(către Paride)
Paride, prin repaos, aidem să te transformi
Şi vezi să dormi la noapte că mâine n'ai să dormi!
(iese la braţ cu Paride)

DOICA (către Julieta)

S'a dus...

JULIETA

Şi te vei duce cu mama deodată,
In linişte deplină voind a fi lăsată
Prin cugete şi suflet la cer a mă 'ndrepta!
Căci numai rugăciunea îmi poate ajuta!

DONA CAPOLETI

Ce lucruri la urechie vă povestiţi!... Imi pare
Că 'n lăzi avem destule danteli şi stofe rare...
De vă lipseşte însă ceva...

JULIETA

Nu, nicidecum,
Cu doica despre toate la cale-am pus acum
Şi poate 'n bună pace să meargă să-ţi ajute
La orice pregătire...

DONA CAPOLETI

Atuncea mă duc...

www.dacoromanica.ro

JULIETA (către Doică)

Du-te
Şi tu cu mama, doică...

DONA CAPOLETI

Dar vin să te sărut
Şi fie-ţi viitorul de fericiri cusut!
(o sărută)
Pe mâine!... Mâine, soare va fi după furtună...
Eşti însă ostenită... te las, şi noapte bună! —
(iese cu doica)

JULIETA (singură; e noapte)

Adio, zi mai bine! Adio, maica mea,
Căci cine ştie unde şi când ne-om mai vedea!. .
O! iată-mă acuma în voia soartei mele:
Sunt singură... şi tremur în frigurile-mi grele! ..
Imi trebue putere, speranţă şi curagiu...
(arătând sticla)
Aicea e scăparea, şi 'n vieaţă e ultragiu!...
Dar, mamă! — Mi-este frică!... Sau nu!... Nenorocită
Ce sunt, îmi este mintea cu totul rătăcită!
Aidem!... Am doi prieteni cu sufletul înalt...
(arătând sticla)
Trădându-mă acesta, —
(scoţând pumnalul din sân)
Mai am pe-acestălalt!
(depune pumnalul pe o mescioară lângă pat)
Dar cine-mi poate spune că pustnicul, să scape,
N'a pus otravă 'n sticlă mormântul ca să-mi sape
Căci el prin consfinţirea ce-a dat l-al meu amor,
Făcutu-s'a de dânsul a fi răspunzător?
O! nu! Eu sunt nebună, şi 'n trista-mi rătăcire,
Răspund prin bănuială la sfânta lui iubire!...

www.dacoromanica.ro

Departe dela mine asemenea gând rău...
Imi fu mai mult ca tată şi nu-mi va fi calău!...
Dar mumă-mea, sărmana, — dar ea să facă ce-are
Văzându-mă întinsă şi fără de suflare?...
Dar tatăl meu!... Dar doica?... Cu groază mă gândesc
Că ei au să mă plângă şi eu am să trăiesc!...
Romeo! Cât de mare amorul tău e 'n mine
Deoarece putere îmi dă!
(apropiind flaconul de buze)
Aidem, în fine!
(după ce i-a băut conţinutul)
Dar ce?... Sub bolţi funebre, închisă să nu fug,
Lăsată 'n întuneric voiu fi într'un coşciug?...
Oroare!... Dar acolo, din somnul meu misteric,
La vieaţă reîntoarsă în mijloc de 'ntuneric,
Când morţii împrejuru-mi în gropi vor tresări,
Putinţă va fi oare din minţi a nu-mi sări,
Şi braţul înarmându-mi cu craniuri hidoase,
Danţându-mi danţul morţii în pulberea de oase,
Putinţă va fi oare atuncea să m'opresc,
Şi fruntea, de morminte, ţipând să nu-mi zdrobesc?...
Şi cine-mi spune încă din groapă că nu are
Tibaldo să nu iasă coprins de răzbunare?...
Tibaldo?... Iată-l... Vine... un sânge viu şi cald
Ţâjneşte împrejuru-i... — Opreşte-te, Tibald!...
Vai! El dup'o nălucă cu sabia ţinteşte...
Opreşte, căci Romeo e soţul meu... Opreşte!...
(şovăind)
De plumb deodată însă pleoapele îmi par...
Pe ochi... mi se întinde zăbranic funerar...
Un tremur... mă pătrunde... iar mâna mea e rece...
Pământul de sub mine îl simt că stă să plece...
(se agaţă de perdelele patului şi se târăşte într'însul)
Mor... — Patul... — O!... — Romeo!...
(muzica începe să cânte şi merge crescendo spre a demonstra că se trece dela noapte la zi; între aceasta scena se luminează încetul cu încetul)

www.dacoromanica.ro

SCENA V

DOICA — CAPOLETI — DONA CAPOLETI — la urmă LAURENŢIU

(e ziuă)

DOICA (intrând în vârful picioarelor)

Fetiţa mea... Şi cum?
Dormi încă?... — Este ziuă!... Deşteaptă-te acum!
M'auzi sau nu?... Răspunde-mi... Drăguţă... De-osteneală
Coprinsă fu să vede de-această piroteală...

(înaintând spre pat)

Şi trebue din somnu-i s'o scol neapărat!...

(înlăturând perdelele patului)

Ce văd!... E 'n pat culcată şi nu s'a desbrăcat?...

(mişcând-o încet)

Copila mea iubită, răspunde-mi însă mie...

(mişcând-o mai tare)

Deşteaptă-te!...

(după un moment)

Ea tace...

(apucând-o de mână şi scuturând-o)

E rece... grozăvie!...
Dar dânsa este moartă!... E moartă...
Ajutor!

(alergând şi deschizând uşa din stânga)

Săriţi încoa, stăpână!... Mai repede că mor...

DONA CAPOLETI

Ce este?...

CAPOLETI

Ce se 'ntâmplă?... Ce sgomot?

DOICA (frângându-şi mâinile)

Vai! Ce soartă
Grozavă!... Vai ce soartă!...

(târîndu-i spre pat)

Uitaţi-vă!..

www.dacoromanica.ro

DONA CAPOLETI (cu un strigăt de disperare)
Oh!... Moartă!...
E moartă!

CAPOLETI
Julieto!

LAURENŢIU (aparte)
Ce crude sfâşieri!...
Dar binele se naşte adesea din dureri!

ACTUL V

(O stradă din Mantova. E noapte)

SCENA I

ROMEO, la urmă BALTAZAR

ROMEO
De trebue pe visuri să punem vreo credinţă,
De poate adevărul în somn să ia fiinţă,
Atunci fără 'ndoială că 'n timp apropiat,
Să aflu ştiri voioase îmi este rezervat.
Amorul, care pieptul mi-l umple, niciodată,
Nu dete o lumină atâta de curată,
Incât să mă ridice, făcându-mă uşor,
Să pot mai sus de lume şi de pământ să sbor!
Azi noapte, printre visuri, văzui pe-a mea mireasă.
Murisem... Şi la mine veni prin umbra deasă...
Ciudat este de sigur, în vis, ca să te vezi
Atunci când n'ai vedere, că mori şi re 'nviezi,
Căci ea, o sărutare în flacăre topită
Imi dete şi fiinţa-mi a fost re 'nsufleţită!
Indată după acestea, — ce farmec!... — m'am visat
Pe tron, căci ajunsesem al lumii împărat!

www.dacoromanica.ro

Amor! câtă plăcere se află 'n tine, dacă
Imaginile-ţi numai, în stare sunt să facă
Din oameni nişte îngeri ce sboară fericiţi
Pe aripi de iluzii prin ceruri rătăciţi!... —
Să sper îmi zice astăzi natura 'ntreagă. — Dar
De ce să 'ntârzieze atâta Baltazar?...
Verona este-aproape şi mor de nerăbdare...
Aidem!... El o să vie... — A!... Iată-l mi se pare!

BALTAZAR

Stăpâne...

ROMEO

Ce e?... Spune-mi mai iute să mă 'mpaci...
Iţi dete Laurenţiu vreo noutate?... Taci?...
Răspunde-mi: Julieta ce face?... — Dar vorbeşte
Odată!

BALTAZAR

Julieta?... — E bine. — S'odihneşte
De somnul veşniciei depusă în mormânt,
Iar sufletu-i acuma se află 'n cerul sfânt
Cu îngerii!

(Romeo în acest timp îl priveşte cu fixitate)

Mă iartă că-ţi dau o crudă ştire...,
Am vrut a ţi-o ascunde sub vorbe de-amăgire,
Dar singur mi-ai cerut-o... — Ei bine, mă deszic...
Păstrează-ţi însă firea...

(Romeo privindu-l cu aceiaşi fixitate se dă înapoi şi cade)

Stăpâne! Ce-ai?...

ROMEO

Nimic.

BALTAZAR (ridicându-l)

Fii om!...

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Şi vasăzică, în loc de bucurie
Tot soartă ne 'mpăcată, şi moarte, şi urgie?...
(schimbând tonul, către Baltazar)
Aleargă şi găseşte-mi doi cai de cumpărat
La noapte, la Verona plecăm neapărat!...
M'auzi sau nu?...

BALTAZAR

Stăpâne! Aud... dar văd cu jale,
O crudă hotărîre în ochii dumitale!

ROMEO

Te 'nşeli... Nu am nimica — Dar du-te...

BALTAZAR (înclinându-se)

Mă supun.

ROMEO

Să fie cu putinţă? Visez ori sunt nebun?...
La noapte, Julieto, a noastră despărţire,
Schimbându-se prin moarte în veşnică 'nsoţire,
Prin sufletele noastre, de lume depărtaţi,
In cerurile sfinte vom fi împreunaţi!...
De astăzi înainte, în vieaţă nu mi-e locul!...
Dar cum?... Prin care mijloc?... A! crima-mi dă mijlocul...
Pe cât mi-aduc aminte în cugetul meu trist,
Pe-aicea pe aproape cunosc un farmacist...
Oribil la vedere, cu haina zdrenţuită,
Mizeria într'însul era întipărită;...
In pragul uşei sale văzându-l ţintuit
Mi-am zis adesea: Iată un om nepreţuit,
Căci lui de i s'ar cere balsam la disperare,
Ţi-ar vinde pentru aur otrava cea mai tare!
Fireşte că atuncea, — o! straniu mister! —
Eu nu ştiam că singur voiu merge să i-o cer!...
Dar iată-i prăvălia cu rânjete funeste...
Şi ce?... — Inchisă?... Insă, — să batem!
(loveşte în uşă)

www.dacoromanica.ro

SCENA II

FARMACISTUL — ACELAŞI

FARMACISTUL (dinăuntru)

Cine este?

ROMEO

Un disperat!

FARMACISTUL

Să-şi cate de drum ne 'ntârziat...
Băiete, de pomană la nimenea n'am dat!

ROMEO

Ascultă-mă: e vorba de-a gândului furtună
Căci galbenii cu zimţuri în pungă îmi răsună!
(zdrăngănind banii în pozunare)

FARMACISTUL (deschizând uşa)

Şi ce voieşti atuncea?

ROMEO

Tăcere!... Vino 'ncoa!

FARMACISTUL (după ce a ieşit afară)

In fine?...

ROMEO

Na o pungă pe care o vei lua!
(azvârlindu-i-o)
Intr'însa sunt, îmi pare, vreo patruzeci de galbeni!

FARMACISTUL (numărându-i)

Sunt patruzeci întocmai ca soarele de galbeni!...
(înclinându-se)
Cu ce, Măria Voastră, aţi vrea să vă servesc?

ROMEO

Să-mi cauţi o otravă teribilă voiesc,

www.dacoromanica.ro

FARMACISTUL

Otravă?...

ROMEO

Şi prin vine, ca sborul cugetării
Să sboare, — sau ca gândul cumplit al disperării...

FARMACISTUL

Posed în prăvălie asemenea licori,
Dar legile cu moartea lovesc pe vânzători!

ROMEO

Şi ce?... Te temi de moarte când moartea e uşoară
Alăturea cu foamea ce zilnic te doboară?...
Şi ce?... Pe când obrazul îţi este descărnat
Mai şezi la îndoială şi ai de cugetat?...
Vorbişi de legi, — dar spune-mi, — ce legi în astă lume,
De tine-avură grije, — de tine, fără nume,
De tine muritorul de foame?... Nu-mi vorbi
De legi... Şi iată aur!...

(îi aruncă bani)

Mai na!... — Le vei orbi
Cu el, fii sigur, — ţine!

(îi aruncă din nou)

FARMACISTUL

Ce? Incă?... Aur! Aur!
Dar n'am văzut în vieaţă un astfel de tezaur!

ROMEO

Deci?

FARMACISTUL

Bine. — Viu îndată... Aşteaptă un minut...

(reintră în prăvălie săltând monedele în palme)

E aur! Aur!

(ieşind după un moment şi arătându-i o sticlă)

Iată acum ce mi-ai cerut!...
Otrava este-aicea... Ţi-o dau... Insă 'n credinţă
Mizeria ţi-o vinde, iar nu a mea voinţă!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Şi tocmai de-aceea la gânduri nu mai sta...
Mizeria îţi cumpăr, iar nu voinţa ta!

FARMACISTUL (dându-i sticla)

Primeşte-o, şi dintr'însa sorbind o părticică,
Chiar douăzeci de vieţe să ai, — ţi le ridică!

ROMEO

Prea bine. — Iată aur! Mai na! — Fii mulţumit,
Căci el e ca veninul mai crud şi mai cumplit,
Şi el produce 'n lume cu mult mai multe crime
Decât produce sucul veninului, victime!
Acela care-ţi vinde venin, sunt eu; — astfèl,
Schieletul tău cu carne îmbracăţi-l prin el!

(Farmacistul îl priveşte înmărmurit şi reintră în prăvălie)

ROMEO (înălţând sticla)

Iar tu, aide cu mine licoare azurie,
Pe groapa Julietei să 'ncepi a ta domnie!

TABLOUL II

(Mormântul Capoleţilor)

SCENA III

PARIDE şi SAMSON, cu torţe şi coroanele de flori, la urmă ROMEO şi BALTAZAR cu un fanar şi purtând un drug de fier şi o sapă

PARIDE

Dă-mi torţa ta şi du-te, — sau nu: Reia-ţi-o. — Voi
Să nu mă vadă nimeni. — Să bagi de seamă-apoi
La cele poruncite, vestindu-mi orişicare
Răsunete de pasuri c'o mică şuierare.
Dă-mi florile şi pleacă.

(Samson îi dă florile, Paride le ia şi înaintează)

www.dacoromanica.ro

SAMSON (aparte)

Dar zău, mărturisesc
De pândă 'n cimitiruri să stau că mă 'ngrozesc!
Ce-o fi să fie însă!... Aidem!

(se depărtează)

PARIDE (către mormânt)

Gentilă floare
De vânturi doborîtă în plina ta splendoare,
O! iată, — flori pe floare eu viu ca să presar!...
Iubită Julieto, primeşte acest dar!... —
In vieaţă, pentru tine, a fost a mea iubire,
Şi moartă, pentru tine e 'ntreaga-mi suvenire!

(se aude o şuerătură depărtată)

Dar ce?... Samson de veste îmi dă că un profan
Cutează să pătrundă aici ca suveran...
Şi cine printre oase îşi pune-a sa domnie,
Să-mi turbure durerea de caută să vie?...
Ascunde-mă, o! noapte!

(se depărtează)

BALTAZAR

Imi vine ca să fug
De groază!

ROMEO

Ţi-este frică?... Dă-mi sapa ş'acel drug
Şi du-te. — Dar scrisoarea s'o dai în zori de ziuă
In mâna tatii. — Adu paneru 'ncoa! — Adiuă!
Şi vezi să bagi de seamă să nu cumva să stai
Ascuns prin întuneric c'atuncea va fi vai
De tine. — Te voiu rupe în mii de bucăţele
Şi gropilor flămânde voiu da atunci din ele!
M'auzi?...

BALTAZAR

Aud, stăpâne, şi geaba mă mustraţi,
Supus fiind la toate poruncile ce-mi daţi!

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Acela care-ascultă stăpânu, şi-l iubeşte...
Am zis. — Acuma, pleacă! Fii fericit! Trăieşte!

(Baltazar se depărtează)

Iar tu, abis al morţii, tu pântec ne 'ndurat,
De nobile fiinţe flămând, şi săturat,
Priveşte cum pe tine, la rându-mi fără milă,
O nouă creatură te fac să 'nghiţi în silă!

(uşile mormântului Julietei pe care le-a forţat în acest interval prin mijlocul drugului de fier, se deschid de perete)

PARIDE (aparte)

Ce văd?... Este Romeo, — acel omorîtor...
El vine să insulte mormântul ce ador!...
Mişelul!

(înaintând)

Dar opreşte, proscris fără de lege,
Ce vii să turburi morţii c'o mână sacrilege!...
La moarte te voiu duce.

ROMEO

Să mor? E scopul meu!...
Fugi, — lasă-mă aicea, şi nu 'ncerca zadarnic
Să-mi turburi disperarea... — Eu plâng...

PARIDE

Şi mai amarnic
Vei plânge într'o clipă în temniţă 'ncuiat
Iar mâine dimineaţă, vei râde spânzurat!

ROMEO

Oricine-ai fi, ascultă, te las în libertate,
Dar cruţă-mi conştiinţa de alte noi păcate!

PARIDE

Mişelule! Crezi astfel să scapi?

www.dacoromanica.ro

ROMEO

Sunt răbdător,
Prietene, vezi bine, fiindcă voiu să mor,
Iar nu să scap: — Ia seama! — Mânia-mi se deşteaptă.
Fugi, pleacă... Tu ai poate o mumă ce te-aşteaptă!

PARIDE

Şi zău?... Mă iei la goană, dar eu te arestez.
Urmează-mă îndată!

ROMEO

Ce zici?... Să te urmez?

PARIDE

Sau vii cu mine-acuma sau eu...
(pune mâna pe pumnal)

ROMEO

A mea răbdare
Te rog nu o mai pune la crudă încercare...

PARIDE

Tu tremuri, asasine!

ROMEO

Aceasta e prea mult!
Şi mintea mea se duce şi numai pot s'ascult!
Inchideţi ochii voştri, o! stele lucitoare...
Priveliştea de-aicea va fi îngrozitoare
(Se bat. Paride cade)

PARIDE

Eu mor, o simt, Romeo, dar milă dacă ai
In groapa Julietei depune-mă încai!

ROMEO

In groapa Julietei?... Şi cum te chiamă oare?...
(apropiind fanarul de ochii lui)
O! cerule!... Paride... — Ce noapte de oroare!

www.dacoromanica.ro

E mort şi el... — Acuma la rândul meu... aidem!
Să se 'mplinească 'n fine al cerului blestem!
(ia sticla, o bea şi după aceia se întoarce către Julieta ce se întrevede în mormânt pe catafalc)
Dar cât e de frumoasă şi moartă!... Impreună
Vom fi peste o clipă scutiţi de-orice furtună!...
Grăbeşte însă... Vino, funebru lopătar...
De ce mă laşi atâta pe-al traiului hotar?...
In fine!... Da!... Prin sânge te simt.., Dar îndoieşte
A ta repeziciune!... Fii trăsnet şi loveşte!...
Un secol mi se pare că e de când exist...
(şovăind)
A! Iată... — Ai fost sincer, sărmane farmacist!

JULIETA (deşteptându-se)
Vai! Vai!

ROMEO
Cine suspină?... — Nimica. — E tăcere
Adâncă împrejuru-mi şi scade-a mea putere...
Părinţi, Ţibald, Paride, priviţi, priviţi la noi!

JULIETA (dându-se jos din cosciug)
Romeo! Laurenţiu!... Dar unde sunteţi voi?

ROMEO (zărind-o)
Să fie nălucire?... E Julieta?...

JULIETA
Cine
Mă strigă?

ROMEO
Eu! Romeo al tău!

JULIETA
Eşti tu în fine?...
Eşti tu Romeo?... Vino... Susţine-mă... Mie rău...
Dar unde eşti tu oare?...

www.dacoromanica.ro

ROMEO (alergând şi luând-o în braţe)
Aici, — la sânul tău!

JULIETA
Romeo!

ROMEO
Julieto!

JULIETA
Consoartă credincioasă,
Reînviez, Romeo, din moartea urîcioasă...
Consoarta lui Paride, nu sunt! Eu m'am păstrat
Curată pentru tine!

ROMEO
Şi eu!

JULIETA
Neîncetat
Vorbeşte-mi, a ta voce vibrând cu armonie
Desghiaţă al meu suflet prin sfânta-i poezie!...
Pe sânul tău ce bate susţine-mă, — voiesc
Să simt că nu sunt moartă, să aflu că trăiesc!...
Şi ce?... Romeo, iată că nu mă sprijineşte...
Romeo mă respinge când forţa îmi lipseşte?...

ROMEO (şovăind)
Vai mie, Julieto!... Eu mor... — Fatal venin!

JULIETA
Ce-ai zis? Venin?... Tu tremuri, şi 'n ochiul tău divin
E scrisă moartea!...

ROMEO
Moartea, ai zis-o, — este-amarnic
Cuvântul, — dar cu dânsa să lupţi este zadarnic!...
Adio!... — Pentru-o clipă la scumpa ta vedere
Am stăpânit în pieptu-mi cumplita ei putere...
Acuma este însă târziu. — Căci în mormânt
Ştiindu-te.... — Ţii minte al nostru jurământ!...

www.dacoromanica.ro

JULIETA

Oribil!... — Nu se poate!

ROMEO

La revedere sus!

Mor...

JULIETA

Insă Laurenţiu nimica nu ţi-a spus?...

ROMEO

Nimica.

JULIETA

Oh! Ce soartă!

ROMEO

Părinţii noştri 'n fine

Işi iau răsplata urei!

JULIETA

Vai, inima din mine

Se rupe!

ROMEO

Julieto... Când... orele... vor bate

In fiecare noapte... a nopţei jumătate...

De mine-adu-ţi aminte...

(moare)

JULIETA

Romeo, dar nu vreau

Să mori!... El nu răspunde... — De ce nu pot să beau

Veninul de pe buze-i?... — E mort! E mort!...

(ridicând sticla ce a conţinut otrava)

Şi iată

Că n'a rămas nimica în sticla blestemată!

Nimica

(trăgând pumnalul lui Romeo)

Iată însă prin ce să nu mai gemi!

www.dacoromanica.ro

(se aude sunând miezul nopţii)

O, sună miezul nopţii... Romeo, tu mă chiemi!...
Priveşte dar, din moarte, iubita mea nălucă,
Cum ştie Julieta aminte să-şi aducă

(se loveşte şi cade lângă corpul lui Romeo)

SCENA ULTIMA

LAURENŢIU—CAPOLETI—MONTECHIO—SCUTIERI cu torţe—GUARZI şi SOLDAŢI

LAURENŢIU

Pe-aicea şi mai iute, să nu sosim târziu!

CAPOLETI

O! Scumpă Julieta te iert!

MONTECHIO

Iubite fiu,
Te iert şi eu, Romeo!

LAURENŢIU

(intrând în mormânt îl află gol, cercetând împrejur dă peste cadavre)
Târziu!

CAPOLETI (zărind pe Julieta)

Injunghiată
E însă a mea fiică în sângele-i scăldată!...

MONTECHIO (zărind pe Romeo)

Ce văd?... E mort!... Romeo!... Copilul meu iubit!

CAPOLETI

O! soartă ne'mpăcată, la ce am mai trăit?...

LAURENŢIU

Montechio, — priveşte, — şi Capolet — priveşte,
E cerul care ura astfèl o pedepseşte!
In schimbul urei voastre, răsplata v'o primiţi,
E rodul vrăjmăşiei pe care îl priviţi.

www.dacoromanica.ro

CUZA VODĂ

UN ACT ÎN VERSURI

PERSOANELE:

CUZA
ELENA DOAMNA
UMBRA LUI TRAIAN
UMBRA LUI ŞTEFAN
UMBRA LUI MIHAI
ŢĂRILE-UNITE (înfăţişate prin două romînce legate cu lanţuri de trandafiri una de alta).
UMBRA TRĂDĂRII (înfăţişată de un corp cu mai multe capete reprezintând pe Februarişti).
ŢĂRANUL IMPĂMÂNTENIT (purtând la mâini şi la picioare lanţuri rupte).
CEI DOI FII AI LUI CUZA.
UN ARNĂUT.

UN DELEGAT AL ADUNĂRII DEPUTAŢILOR
Deputaţi — Ofiţeri — Soldaţi — Umbre

(Scena se petrece în Iaşi în noaptea alegerei de Domn)

(O cameră de culcare; pat cu polog în fund, în faţa publicului. Uşi laterale. Sofa. Scaune. O masă. Două candelabre aprinse)

SCENA I

CUZA — ELENA

(Ei stau pe sofa)

ELENA

Iţi arde mâna... Iată: ghicesc... Tu ai jucat
Din nou pierzându-ţi banii la stosul blestemat.
De-ai pierde numai banii — dar chiar şi sănătatea
Ţi-o pierzi — şi tu-mi juraseşi...

www.dacoromanica.ro

CUZA

Te rog, aibi bunătatea,
Elena, şi m'ascultă... Mi-era de tot urît
Ş'am vrut numai în glumă să joc.

ELENA

In glumă?... Cât
Te costă oare gluma?

CUZA (încurcat)

Nimic... o secătură...
Dar cad de oboseală şi somnul mă cam fură.

ELENA

Şi ce? Să dormi când este alegere de Domn?

CUZA

Aleagă-se în pace oricine...
(cască)
Mi-este somn...

ELENA

Alegerea lui Negri e sigură se pare...

CUZA

Ei! zău dacă se ştie... E multă desbinare.
Eu cred că dimpotrivă Sturziştii sunt mai tari
Căci au în a lor parte atâţi proprietari;...
Moldova jumătate le cade pe moşie...

ELENA

Dar dacă este vrajbă şi ceartă pe Domnie...

CUZA

Eleno, toate bune... (cască)

ELENA

Văd însă că ţi-e somn...

www.dacoromanica.ro

CUZA

Şi e mai dulce somnul decât s'alegi un Domn...
Mă culc deocamdată aşa cum sunt, — căci poate
La noapte să se 'ntâmple răsmeliţă 'ntre gloate...
Acuma, noapte bună.

ELENA

Te las ca să te culci.

CUZA

Faci bine. — Noapte bună.

ELENA (a parte)

Ce grabă! Vise dulci,

SCENA II

CUZA (singur)

CUZA

(sculându-se şi deschizându-şi tunica)

In fine... Da: sunt singur...
Aidem! să uit o clipă
De traiu, de griji, de ţară, de-a banului risipă...
(stingând câteva lumânări, spre pat)
O! pat! Nu este somnul mai bun, mai cu folos
Decât să mergi acolo s'alegi vr'un ticălos?
(Mai stinge lumânări)
Şi am pierdut o sută de galbeni pe un Rigă...
Norocul şi-a dat mâna la joc ca să mă frigă.
(şeade pe pat şi zice versurile ce urmează, culcat cu faţa către public)
De-o 'nvinge Vogoride atunci pârjol şi foc...
De astăzi joc pe dama... Noroc!
Noroc!
Noroc!

(Adoarme; muzică în surdină. Rampa se coboară şi o cortină de gaz albastru se lasă peste scenă. Cuza se vede dormind)

www.dacoromanica.ro

SCENA III

CUZA — UMBRELE

(Umbra lui Traian apare din dreapta scenei şi înaintează cu pasuri şi gesturi automatice către pat. Voce închisă).

UMBRA

El doarme? (pauză)
Dormi, căci soarta în locul tău veghiază
Şi Dacia, sub tine, în parte, o 'ntrupează
Din nou...

CUZA (dormind)

Un om aicea?... Prieten sau duşman,
Răspunde-mi cum te chiamă şi ce voieşti?

UMBRA

Traian.

CUZA

Traian?... E cu putinţă? Traian? — Dar porunceşte
Să fac orice şi gata voiu fi la tot...

UMBRA

Domneşte!

CUZA

Eu Domn? Eu?

UMBRA

Pentru-aceasta mormântul mi-am lăsat,
Nepoate, ş'al meu suflet în toţi s'a strecurat...
Sub tine-apar unite surorile amândouă —
Şi Dunărea pe ţărmu-i revede-o Romă nouă.
Fii bun, fii drept, fii mare — coroanele sosesc.

(Trece în stânga şi rămâne nemişcată)

CUZA

Dar când? Dar cum? Vorbeşte-mi, Traian.

(se uită împrejur)

www.dacoromanica.ro

Nu-l mai zăresc.
Nimic... ca o nălucă s'a dus... — Ce aiurare!
(Umbra lui Ştefan a întrat şi, în timpul cât a vorbit Cuza, s'a apropiat de pat)

CUZA

De astă-dată însă eşti tu, Ştefan cel mare,
Te recunosc...

UMBRA

Tăcere!
(Umbra îşi scoate mantia domnească şi o depune pe Cuza apoi coroana pe care o pune la capul său)
Acuma, să trăieşti,
Moldova multă vreme ca Domn s'o stăpâneşti...
Ce n'au putut să facă strămbunii tăi, vei face...
La mal vei scoate ţara prin cârma ta dibace
Şi pregătind cu 'ncetul măreţul viitor
Vei ridica opinca la rangul de popor.

UMBRA LUI MIHAI

(Ea a intrat în timpul versurilor zise de umbra lui Ştefan. Către acesta)
Ştefan, şi eu din parte-mi, dorind să se 'nfrăţească
Cu dulcea ta Moldovă câmpia românească
I-aduc a mea coroană — şi mâna ţi-o întind.
(Depune căciula lui lângă coroană şi întinde mâna lui Ştefan).

UMBRA LUI ŞTEFAN

A mea de azi 'nainte de-a ta n'o mai desprind...
Mihai, Călugărenii sfinţesc a ta mărire.

UMBRA LUI MIHAI

Şi tu ai vieaţa toată drept câmp de nemurire.

CUZA

Dar mie ce-mi daţi oare, măreţilor eroi?
Ce glorie-mi va face mândria 'n lume?

www.dacoromanica.ro

ŢĂRILE UNITE ŞI ŢĂRANUL DESROBIT

Noi.

CUZA (mirat)

De când se află 'n stare un om şi două fete
A laurului frunză s'amestece în plete?
Mihai, Ştefan, răspundeţi...

UMBRA MOLDOVEI

Vei şti... fii liniştit.

UMBRA ROMÂNIEI

De când şi om şi fete au nume strălucit.
Priveşte-mă mai bine: Ca slovă lângă slovă
Cu mine stă unită surora mea Moldovă.
Şi tu ce faci minunea unirei noastre, — eşti
Mai mare ca toţi Domnii bătrânelor poveşti...
Trăiască Vodă-Cuza trecut la veşnicie,
Căci noi dacă ne ducem se naşte-o *Românie.*

(Umbrele trec în stânga lângă celelalte. Ţăranul rămâne)

CUZA (către ţăran)

Şi tu cine eşti oare?

ŢĂRANUL

Ţăranul desrobit.

(Trece în stânga)

CUZA

Ce soartă — ce mărire — ce vis...

(Umbra trădării care a intrat înainte de a fini Cuza versul, se apropie. Când Cuza zice: *Ce vis*, giulgiul negru sub care se ascund capetele ei cade).

UMBRA TRĂDĂRII

Şi ce sfârşit!

CUZA (cu groază)

Cu capete mai multe, născând înfiorarea,
Dar tu, grozavă umbră, ce nume porţi?

www.dacoromanica.ro

UMBRA

Trădarea!

(Trece în stânga)

UMBRA MORŢII, ţinând de mână pe a POSTERITĂŢII

Şi eu ce-i merg în urmă sunt moartea — însă eu
Sunt mama care duce pe om la Dumnezeu,
M'arăt tocmai atuncea când nimeni nu s'aşteaptă
Dar eu aduc cu mine Posteritatea dreaptă.
Să judece senină pe mici ca şi pe mari...
Priveşte-o: Ea-ţi depune coroane funerari.

(Pune pe pieptul lui Cuza coroane de imortale şi stejar).

PRINŢUL (fiu al lui Cuza în uniformă de soldat ţinând de mână pe fratele său mai mic).

Iar noi, iubite tată, urmaşii tăi în lume,
Spre ţinta lui măreaţă vom duce al tău nume
Căci vrem ca toţi românii cu glasul întrunit
Să strige: « Vodă Cuza trăieşte — n'a murit ».

(Trece în stânga. Muzică în surdină intonează « Hora Unirii ». Umbrele îşi dau mâna şi cântă cu jumătate de voci, apoi se mişcă încet. Treptat ele formează o horă în jurul patului. Umbra Trădării la o parte. Hora se porneşte. Vocile se ridică).

UMBRELE

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să 'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României.

(Muzica încetează brusc. Umbrele se desfac în două şi pier între culise. Se aud lovituri de tunuri. Cuza se deşteaptă, sare în picioare. Cortina de gaze e trasă repede în sus spre a arăta că visul s'a sfârşit. Sub ferestre, muzică, sgomot. Uşile se deschid violent).

www.dacoromanica.ro

SCENA IV

CUZA — DELEGAŢI AI ADUNĂRII — OFIŢERI — SOLDAŢI — UN ARNĂUT — DOAMNA ELENA

CUZA

Cu sgomot şi iuţeală, ce faptă vă aduce?
Ori intră Turcii 'n ţară bătu-i-ar sfânta cruce?
Ori Iaşii ard în flacări? Dar spuneţi-mi, — vorbiţi...

UN DELEGAT (cu vocea turburată)

Obştească Adunare...

CUZA

Ei bine?

DELEGATUL

Să trăiţi
Măria Voastră, — astăzi v'alege Domn.

CUZA (glumeţ)

Prea bine;
Dar glume de-al de astea n'au trecere la mine...
Duceţi-vă şi spuneţi la cine v'a trimes
Că festa e hazlie deşi fără 'nţeles.

VOCI (afară)

Trăiască Vodă-Cuza!

VOCI (dinăuntru)

Trăiască!

ELENA DOAMNA

Unde este?

UN ARNĂUT (la uşă)

Lăsaţi-mă să intru că am să-i dau o veste.

ELENA (zărind pe Cuza).

A! iată-l... Alexandre eşti Domn,

www.dacoromanica.ro

CUZA (aparte)

A 'nnebunit.

ELENA

Eşti Domn.

CUZA

E cu putinţă?

ELENA

Da.

CUZA

Visul s'a 'mplinit!

(către Elena)

Atunci, de nu e glumă...

(către delegaţi)

Primesc coroana ţării.

Intoarceţi-vă 'ndată şi spuneţi Adunării

Că jur pe sfânta cruce...

ARNĂUTUL (de afară)

Dar vreau ca să-i vorbesc...

CUZA

S'o port cu demnitate, şi 'n lege să domnesc.

DELEGAŢII

Trăiască Vodă!

TOŢI

Hura! Trăiască!

ARNĂUTUL (apărând)

La o parte!...

Măria Ta! de moarte... atât te mai desparte...

(arătă un cuţit; dar deodată îl asvârle şi cade în genuchi)

www.dacoromanica.ro

ARNĂUTUL

Măria Ta! Iertare. — Cu braţul înarmat
Veneam a te răpune, de duşman cumpărat,
Când te-ai uitat la mine şi 'n mândra ta privire
Văzui a ta chiemare ş'a ţării strălucire.

(Toţi vor să-l aresteze)

CUZA

Lăsaţi-l: — Este liber să meargă unde vrea!

(sentencios)

O faptă ne'mplinită nu este-o faptă rea.

(către Elena)

Acuma — vin, Eleno, ne-aşteaptă toţi...

ELENA

Condu-mă.

(Cuza îi dă mâna şi merg spre uşă)

DELEGATUL

Moldova are de-astăzi un tată şi o mumă.

www.dacoromanica.ro

S A U L

TRAGEDIE IN 5 ACTE IN VERSURI

(IN COLABORARE CU CINCINAT PAVELESCU)

Persoanele

Saul, I-iul Rege al Iudeii	Un curtean
Hiram, Consilierul său	Un sutaş
David	Un demnitar
Samuel, Ultimul Judice al Israelului	Rabet } sclave
Agag, Regele Hamalecului	Senar }
Asura, fiica sa	I-a dănţuitoare
Mical, fiica lui Saul	I-a voce
Tenejah, frate al Àsurei	A II-a voce
Ionatan, fiul lui Saul	I-a sclavă
Un Levit bătrân	A II-a sclavă
Un ostaş	A III-a sclavă

Cor de bărbaţi şi femei, Leviţi, sclavi, sclave, demnitari purtători de harpe, copii de casă, capi de triburi, soldaţi, etc.

ACTUL I

(Scena înfăţişează interiorul unei săli în genul egiptean. Un tron pe estradă cu trepte în stânga; tronul între coloane; fundul deschis asupra oraşului, balustradă în fund. Sală profundă)

SCENA I

SAUL, apoi HIRAM

(Saul, la ridicarea cortinei, culcat pe piei de tigru pe estrada tronului; muzică în surdină; încet, Saul, se deşteaptă; intră Hiram)

www.dacoromanica.ro

SAUL

Hiram, — un vis sinistru pe sufletu-mi coboară
De câte ori pământul în negru se 'nfăşoară...
Abia mă las odihnei şi groazele răsar,
Năluci ce din penumbră spasmodice tresar.
Nu ştiu, — dar mă 'nfioară dementa presimţire
Că plebea şi leviţii urzesc a mea pieire.
Pontificele, — dânsul, —
(ironic)
al vostru Samuel,
Mi-a dat să port un sceptru ca să mi-l ia tot el,
Iar David de-altă parte, — frumos ca 'nchipuirea,
Seraf cu părul galben ce-mi turbură simţirea,
De câte ori pe harpa furată de extaz
Se pierde feciorelnic pe-al muzicei talaz,
Chiar David îmi apare perfid. — O vreme 'ntreagă
Cercat-a al meu suflet în van să-l înţeleagă...
Adesea bunătatea spre dânsul m'a târît,
Dar astăzi, ţi-o voiu spune Hiram, — sunt hotărît...
Il ştiu, îl simt ce este... El trebue să moară.
(David intră. Saul care a luat lancea:)
A! iată-l... e copilul cu voce de fecioară.

SCENA II

SAUL — HIRAM — DAVID

DAVID (cu harpa)

Un cântec nou, stăpâne, aseară m'a 'nălţat
Şi vin a ţi-l aduce prinos, căci m'ai chiemat.

SAUL

Cum, David? Indrăsneala nebună te orbeşte,
Şi demonul în mine 'ntrupat, nu te 'ngrozeşte?

www.dacoromanica.ro

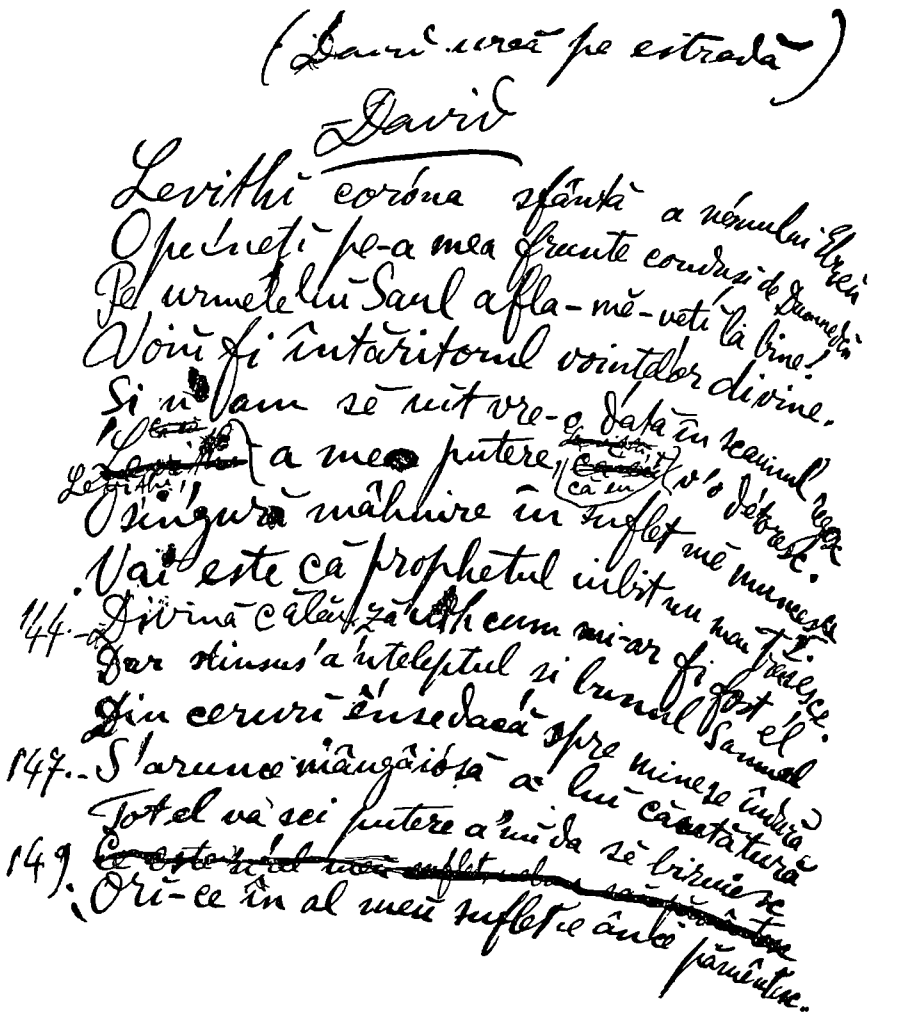

O pagină din manuscrisul *Saul*.

www.dacoromanica.ro

DAVID

Nu rege; cine crede ca mine 'n Dumnezeu...

SAUL (dându-se înapoi cu câțiva pași și asvârlind lancea)

Atunci să depărteze de tine fierul meu...

DAVID

(evită lancea, și recită cântecul următor; în orchestră harpa)

Dumnezeirea e în tot locul...
Spre apărare mi-a dat mijlocul
Și este harpa pe care cânt...
O! Rege Saul, ești prea puternic,
Dar fiecare este nemernic
Căci fiecare este pământ.

A ta mânie nu mă spăimântă...
Inariparea mea este sfântă
Și al meu cuget este vergin...
Trăește rege... Domnește 'n pace...
Eu n'am cu lumea nimic de-aface...
Sunt alba rază, sunt albul crin.

(In timpul cât a cântat David, Saul se liniștește. O rază de soare cade pe părul lui David)

SAUL

Iertare; sunt nebunul ce vede 'n fiecare
O iasmă ce pândește satanica trădare...
Mai cântă, întrupare a viselor, — și vin
Aproape, mai aproape, efebule divin.

(către Hiram)

Iar tu, Hiram, de grabă te du 'n al meu tezaur
Și adu cu mâini pline, monedele de aur...
Averea e adesea un dar neprețuit...
Pe David, voiu puternic să-l fac, — și fericit.

www.dacoromanica.ro

DAVID (care a îngenunchiat înaintea lui Saul)

O! rege, pentru alţii păstrează avuţia...
A mea este cântarea şi nevinovăţia.
O nouă melodie ascult-o:

(Harpa în orchestră)

In Hebron,
O roză mai frumoasă ca cele din Saron
Suavă înflorise, — era ca o minune,
Dar ea fu jucăria sălbatecei furtune.
In Ophir,
Senin plana poetul cu ochii de safir;
Inalta lui cântare era de ciocârlie,
Dar aripile smulse i-au fost de vijelie.
Biet copil,
Pământul pentru mine e jalnicul exil;
In lume când venit-am intrai pe-aceiaşi poartă
Şi voiu avea ca lumea şi eu aceeaşi soartă.

(Saul îşi trece mâna prin părul lui David)

SCENA III

SAUL — HIRAM — DAVID — SAMUEL — LEVIŢI

SAMUEL

Uitării ai dat, rege, făgăduiala ta,
Invins-ai Hamelecul când nu se aştepta...,
Agag, superbul rege, de eri e 'n a ta mână
Şi cruţi o vieaţă neagră şi-o inimă păgână.
De fiica lui Asura toţi spun că eşti robit,
C'ai da chiar a ta vieaţă pe zâmbetul iubit,
Că vei lăsa intacte avutele trofee
Pe-o rază scăpărată din ochii de femee.
Dar Saule, răspunde: astfel îndeplineşti
Solia pentru care eşti rege şi domneşti?
Dar unde este timpul când demn de-a ta menire
Ardeai pentru virtute de-o sacră 'nsufleţire?

www.dacoromanica.ro

Şi unde, când poporul, vedea un Dumnezeu
In tine, june falnic, ales şi fiu al meu?
Te-ai dat de-atunci orgiei, şi anii prefăcură
In tina cea mai neagră divina ta făptură...

(către Leviţi)

Leviţi, mai recunoaşteţi uitându-vă la el
Pe cine a fost primul bărbat în Israel?

SAUL

De mult doream cu tine să am o 'ntrevorbire...
Minutul mi se pare ales... — Cu îndârjire
Mă 'nfrunţi ca totd'auna, bătrâne, — dar voiesc
Ajuns pe culmea vieţii să ştiu dacă domnesc:

(mişcare a lui Samuel; Saul ironic)

De sigur: n'ai nevoie a-mi spune, pontifice,
Că Saul este rege, fiindc'ai fost judice,
Că tronul de pe care vorbesc, l-ai înălţat,
Cu purpura supremă că tu m'ai îmbrăcat,
Dar uiţi că demnitatea deşi e pământească,
Impune tuturora supunere orbească...
Iar dacă eu sunt rege, trufaşe Samuel,
Abis de ambiţiune, — atunci eşti tu rebel.

SAMUEL

Şi n'ai decât îndată să dai orice poruncă...
Un semn, — şi mercenarii în temniţă m'aruncă;
Un altul, — şi de mine prin gladiu te scapi...
Eu nu voiu fi întâia victimă dintre capi.
Urmează legea firii în veci nestrămutată
Şi binele să-şi aibă a răului răsplată.

SAUL

Prin vorbe nu se schimbă ce este-adevărat...
Din tot trecutul sumbru nimica n'am uitat...,

www.dacoromanica.ro

Te văd, înalt judice, în ora dezolată
Când nu-ţi mai rămăsese nici numele de tată,
Când furia mulţimii spre tine se 'ndrepta
Şi moartea în căderea finală, te-aştepta...
Te văd, pierdut de groază sub ura tuturora
Crezând chiar tu în fine, sosită că ţi-e ora... —
Perfidele pumnale în umbră s'ascuţeau,
Cei laşi uitau de frică, domolii se iuţeau...
Leviţii, chiar leviţii, sătui de-a ta domnie
Porneau clocotitoare a obştelor mânie...
Erai muiat în sânge de victime-omeneşti...
Răpiseşi, împilaseşi, în loc să cârmueşti...
Un tigru-ar fi fost poate coprins de îndurare
Dar tu la orice lacrimi priveai cu nepăsare...
Putea să moară pruncul în pântec sfâşiat,
Erai ş'atunci de piatră, divinule bărbat.
Ostaşii erau numai o armă pentru tine
Să semeni ţara toată cu jalnice ruine...,
Revoltele, în sânge de fraţi le 'năbuşeai,
Pe când, de Amoniţii sălbateci, te-ascundeai...
Lăsaseşi pradă statul invaziei barbare,
Intra în ţara sfântă în voie fiecare...
Curgeau Amalekiţii, demoni deslănţuiţi
Şi râurau potoape de Keni şi Edomiţi.
Atunci, văzând că sceptrul îţi tremură în mână,
Că e teocraţia o fântasmă bătrână,
Că nu mai e speranţă să poţi să te impuni,
Că nu mai afli credit nici chiar printre nebuni,
Şi 'n fundul conştiinţei simţindu-te o iasmă,
Hidoasă zămislire, sfinţită cu aiasmă,
Deschis că ţi-e mormântul, atunci.... ai înţeles
Că trebue un rege, un scut, — şi m'ai ales.

SAMUEL

Aud?... Aşa să fie?... E Saul ce vorbeşte?...

www.dacoromanica.ro

SAUL

Chiar el. Şi va mai spune că nu mai s'amăgeşte...
Ani lungi văzui în tine pe-al cerului trimis,
Dar astăzi, rupt e vălul, şi ochii s'au deschis;
Ani lungi, la orice vorbă, supus cu umilinţă
Păru că nu sunt rege, — domnea a ta voinţă;
Rapace, — pentru tine erau oricare prăzi,
Războaiele, comoare ţi-aduseră în lăzi...
Cereai întotd'auna şi numai pentru templu...
Ţi-am dat cu mână largă, şi tu mă dai exemplu...
Eram cel mai bun rege.... cuvinte nu găseai
Să lauzi bunătatea prin care foloseai,
A, demone! (mişcare între leviţi)

DAVID (către Saul)
Stăpâne...

UN LEVIT
Dementa-l predomneşte!

SAMUEL
Eternul priveghiază şi rău-l pedepseşte...
Lăsaţi-l, — e de astăzi căzut sub interdict...
Leviţi, acesta este al nostru verdict.
Oriunde se va duce să n'afle 'n a lui cale
Decât priviri de ură şi vârfuri de pumnale;
Armată, obşte, toată suflarea de ebreu
Să afle că din pază l-a scos chiar Dumnezeu,
Veniţi.

(Iese cu leviţii şi cu David)

SCENA IV

SAUL — HIRAM — UN OSTAŞ

OSTAŞUL
Inalte Doamne, imploră a ta milă
Agag, robitul rege, şi mândra lui copilă.

www.dacoromanica.ro

Neliniştea e mare, iar unii din soldaţi
Incep să şovăiască de vorbe îmbătaţi.
Veneam urmat de ceata de-arcaşi obişnuită,
Vânasem toată ziua în lunca înflorită,
Când iată că la colţul palatului, mai mulţi —
Cu capete aprinse de vin, — nişte desculţi, —
Strigau: Ce bine face bătrânul că se duce
Şi că-ţi luă puterea şi dreptul de-a conduce...
Am râs.... cu toate-aceste, e poate nemerit,
Deşi, pe cât se vede, bătrânul e smintit,
Să nu intrăm în luptă făţişă...

SAUL (către Hiram)

Mi se pare,
Hiram, că acest tânăr, părerea nu e 'n stare
Să-şi dea, când are încă nevoie de poveţi.
Dar tu, trăit în lupte, poţi lesne să ne 'nveţi.

HIRAM

Eu cred, ilustre rege, că 'n lume, se cuvine
S'avem măsură dreaptă, la rău, ca şi la bine,
Iar tu, ce eşti cântarul dreptăţei pământeşti,
Mai sus eşti decât mine să ştii ce hotăreşti...
Firește: eu o clipă n'aşi sta la socoteală...
Când e rebeliune iertarea e greşeală;
Dar sunt sărmanul vierme, când tu eşti un vultur,
Coprinzi cu o privire ce este împrejur.
Nu zic: e lungă vremea de când, în tot minutul,
A sufletelor falşe religia e scutul.
Dar oastea totdeauna a fost şi e a ta.

SAUL

Pe leul care doarme e rău a-l deştepta...
Să tremure rebelii... Voiu fi fără cruţare...

www.dacoromanica.ro

SCENA VIII

ACEIAŞI — UN CURTEAN

CURTEANUL

Doi soli, înalte Doamne, cerşesc a ta 'ndurare...
Dorind răscumpărarea viteazului Agag
Porunca ţi-o aşteaptă să treacă acest prag.

(mişcare a lui Agag şi a Asurei)

SAUL

Dă ordin să-i conducă în sala hipostilă
Şi noi venim îndată... (către Asura)
Frumoasa mea copilă, (către Agag)
Agag, (către ceilalţi)
Şi voi cu toţii, urmaţi-ne.

(Saul iese cu ceilalţi; în urma lui, ies soldaţii, scutierii, sclavii, etc. David voieşte a-şi lua harpa ce era rezimată de o coloană şi a urma pe Saul, dar în acel moment, intră Mical)

SCENA IX

DAVID — MICAL

MICAL

Dar cum?
Rachela îmi spusese că regele...

DAVID

Acum
Ieşi cu toată curtea de-aci al tău părinte,
Mical...

MICAL

Răspunde-mi însă... S'aud nişte cuvinte,
Se zice, — şi a crede nu-mi vine, — că voieşti
Pe Saul şi chiar ţara, mâhnit să-i părăseşti.

www.dacoromanica.ro

DAVID

Că astfel mi-a fost gândul, e drept, — dar o simţire
Adâncă, mă reţine sdrobit sub umilire;
Ea 'nvinse-a mea voinţă din nou, — şi am rămas
Invidiei o ţintă să fiu la orice pas;
Să simt cum toţi curtenii împinşi de duşmănie
Sub trude mormântează senina mea junie...
De-a regelui favoare, geloşi, mă ocolesc,
Pe când, a mea peire, în taină chibzuiesc...
Sărmanul tău părinte ascultă orice gură
Şi intriga mârşavă sporeşte a sa ură...
Chiar azi era sub lance să cad jertfit de el
Ca cel mai de pe urmă netrebnic sau mişel...
Şi nu e niciun suflet pe-al meu să-l înţeleagă...
Abia o aspirare cu vieaţa mai mă leagă...
Dar ea e sus, e sfântă, şi eu sunt jos, — sunt jos.
Ah! visul, — visul însă, — era aşa frumos!
E steaua ideală din sferele înalte,
E cântecul ce face o strună să tresalte,
Caliciul de lotus şi zâmbetul din zori,
Cântarea fericirii şi roua de pe flori,
Iar dorul când m'avântă pe aripe divine,
E moartea, este vieaţa, e totul pentru mine...

(mică pauză)

Crescut sub cer albastru, ades, mă simt răpit
De magica poemă, de chipul prea iubit,
Şi 'n valea şerpuită de ape argintoase,
Mă văd din nou prin iarbă cu turme mătăsoase,
Şi este lângă mine fecioara de 'mpărat,
Căci ea, — dar a ţi-o spune nu e de cutezat, —
E... calcă-mă feroasă îndată sub sandale,
Ineacă-mă sub vălul mâniei virginale,
Sdrobeşte-mă, — căci iată, Mical, eşti tu, — eşti tu.

(David îngenuchează)

www.dacoromanica.ro

MICAL

Dar, David...

DAVID

Al meu suflet vorbi, când nu putu
In el să mai înece delirul pasiunei
Ce aripe semeţe a dat iluziunei...
Taci... ştiu că sunt nemernic, chiar eu mă osândesc...
Omoară-mă, — dar visul mi-l lasă... — te iubesc.
Cât timp stăpân pe mine am fost, — în totd'auna,
Trufaş, înăbuşit-am în inimă furtuna...
A mea a fost mândria să par nepăsător
Şi lumea să mă creadă că sunt nesimţitor;
Dar tu, neştiutoare, domneai a mea fiinţă...
Erai, — cum eşti şi astăzi, — oculta mea credinţă, —
Sperarea mea supremă, unicul Dumnezeu...
Dormeai neturburată, iar eu veghiam mereu...
Cânta privighietoarea în ciprul ce 'nflorise, --
In mreaja 'nchipuirii amorul mă răpise...
Mical, a ta fereastră închisă m'a văzut
In dulce reverie cu sufletul pierdut;
Mical, n'a fost o clipă să nu te port în minte,
Să nu te simt aproape prin gând şi prin cuvinte;
In iris, în aloes, în mirt, te respiram, —
La fiecare sgomot de pasuri, — tremuram...
Părea numai de tine că plin e tot pământul...
Parfumul, şoapta, focul, azurul, umbra, vântul,
Vibrarea de pe harpă, al pasărilor cânt,
Erau cristalizarea amorului meu sfânt.
Nu fii fără 'ndurare, acum întâia dată,
E unda tinereţii din suflet revărsată,
Şi trebue sub farmec să pier sau să ţi-o spun,
Pe buze, tu porţi moartea sau vieaţa...

MICAL

Eşti nebun.

www.dacoromanica.ro

DAVID (se duce spre a ieşi)
Nebun? Ei bine, fie! Mi-e soarta împlinită.

MICAL
Te duci? Ce faci? Opreşte... — nu simţi că sunt robită,
Că nu e o secundă în ochi să nu te port,
Că vieaţa fără tine e marea fără port?
Da: Saul mi-este tată, dar purpura regală
E sdreanţă pentru mine, infamă şi fatală,
Căci vana maiestate a pompelor lumeşti
Iţi ia până şi dreptul să simţi şi să voieşti,
Ah! sclavă, — am fost sclavă, din ziua 'ngrozitoare
Când ochii mei văzură a soarelui splendoare
Dar astăzi radioasă renasc: Sunt, simt, voiesc,
Zâmbi-voiu soartei mele ştiind că te iubesc.
Vom merge împreună s'aflăm vreo pustie.
Nici om să nu ne-ajungă, nici gând să nu ne ştie,
Şi...

DAVID
Vai! sub fericire mă simt că şovăiesc...
Urmează, mai repetă ce-ai zis...

SCENA X

ACEIAŞI — ASURA

ASURA (care a intrat fără să fie văzută)
Ei se iubesc.

MICAL (către David)
Asura...

ASURA
Să te aflu veneam cu nerăbdare
Din sala de primire scăpând, — dar mi se pare
Că nu este prielnic minutul aşteptat...
Şi... iată... aud sgomot... e regele..,

www.dacoromanica.ro

SCENA XI

ACEIAŞI — SAUL — HIRAM — AGAG — IONATAN — 6 PAJI, SUITA SOLILOR—SOLDAŢI pe două rânduri, în dreapta şi în fund. (Mai întâi intră pajii, apoi suita solilor, etc., la urmă, Regele cu Agag, etc.)

SAUL (către Agag)

Ciudat!
Abia de ieri căzut-ai prin arme în robie
Şi patria te crede pierdut de-o veşnicie.
(ironic)
Mă prind că dacă soarta vreodată m'ar lovi
A mea răscumpărare cam mult ar zăbovi.

HIRAM

Ne-am da a noastră vieaţă, stăpâne, — n'ai dreptate...

SAUL

Ei da! se află poate şi inimi devotate...
(ironic)
Cred însă că e bine să nu anticipăm...
(către Agag)
Agag, deocamdată, de noi să ne-ocupăm:
Primesc răscumpărarea cu dragoste deplină,
(către Asura)
Dar nobila Asura, cuvântul să şi-l ţină.

ASURA (înclinându-se cu umilinţă)

Onoarea e prea mare, — nedemnă sunt de ea,
Dar roabă datoriei ai tăi mă vor vedea.

SAUL (luându-i mâna)

Nu roabă, ci regină...
(se duce spre tron)

TOŢI

Selah!

www.dacoromanica.ro

SAUL (către David)

Pentru serbare
Să intre cântăreţii, a grijilor uitare.

(David iese)

SAUL (către Mical)

Mical, copilă scumpă, apropie-te, eu
Acelaşi bun părinte voiu şti să fiu mereu.

(O îmbrăţişează. Asura vrea să îmbrăţişeze pe Mical; ea se refuză. Joc de scenă)

IONATAN

Că ai să fii acelaşi, o tată, este sigur...
Supunere orbească şi dragoste ţi-asigur.

(Saul urcă pe tron cu Asura, Mical, Ionatan, Agag; grupare pe treptele tronului)

SCENA XII

ACEIAŞI — DAVID — CÂNTĂREŢII

(Cântăreţii se aşează pe două rânduri; David cu harpa între ei, în mijloc; în orchestră, harpă)

DAVID (recitativ)

Soare peste lume
Binecuvântat,
Slava cea mai naltă este al tău nume,
Doamne, al tău nume fie lăudat.

(Corul din dreapta: Muzică în orchestră, voci de soprano)

Soare peste lume,
Slava cea mai naltă este al tău nume...

(Corul din stânga, voci de contralto)

Doamne, al tău nume fie lăudat

(Corul întreg)

Soare peste lume
Binecuvântat,
Slava cea mai naltă este al tău nume,
Doamne, al tău nume fie lăudat.

www.dacoromanica.ro

DAVID (recitativ)

Sub a ta domnie
Ţara s'a 'nălţat:
Ai învins duşmanii prin mărinimie
Doamne, al tău nume fie lăudat.

(Corul din dreapta, voci de soprano)

Ai învins duşmanii prin mărinimie

(Corul din stânga, voci de contralto)

Doamne, al tău nume fie lăudat.

(Corul întreg)

Sub a ta domnie
Ţara s'a 'nălţat,
Ai învins duşmanii prin mărinimie
Doamne, al tău nume fie lăudat.

DAVID (recitativ)

Demn de fericire
Eşti neîncetat,
Mare prin dreptate, mare prin iubire,
Doamne, al tău nume fie lăudat,

(Corul din dreapta, soprano)

Demn de fericire,
Mare prin dreptate, mare prin iubire.

(Corul din stânga, contralto)

Doamne, al tău nume fie lăudat.

(Corul întreg)

Demn de fericire
Eşti neîncetat,
Mare prin dreptate, mare prin iubire:
Doamne, al tău nume fie lăudat.

SAUL (către David)

Fiindcă de avere te 'nlătură dispreţul
O caldă 'mbrăţişare primească cântăreţul.

(Coboară treptele tronului şi îmbrăţişează pe David)

www.dacoromanica.ro

ASURA (către o sclavă)
Arhanghelii n'au farmec nici cântec mai suav.

SCENA XIII

ACEIAŞI — CINCI DĂNŢUITOARE — UN OSTAŞ — UN CURTEAN

I-a DĂNŢUITOARE
Omul vecinic este sclav...
Toate sunt deşertăciune
Şi suprema 'nţelepciune
E să uiţi prin veselie
Şi 'mbătat de armonie,
Om, al raiului proscris,
Să faci vieaţa ta un vis.
(Corul din dreapta, soprano)
Om, al raiului proscris,
Fă din vieaţa ta un vis
(Corul din stânga, contralto)
Fă din vieaţa ta un vis,
Om, al raiului proscris.
(Corul întreg)
Fă din vieaţa ta un vis,
Fă din vieaţa ta un vis. —

UN OSTAŞ
O veste furtunoasă v'aduc dela hotare:
Din nou au dat năvală oştirile barbare,
Fug toţi din a lor cale...

SAUL
Curate secături! —
Serbarea să urmeze... Voiu şti să iau măsuri.

I-a DĂNŢUITOARE
Toate sunt deşertăciune,
Chiar şi dulcile plăceri...
Dar ne scapă de dureri:
Să le guşti e 'nţelepciune.

www.dacoromanica.ro

CORUL

Să le guşti e 'nţelepciune, —
Să le guşti e 'nţelepciune.

UN CURTEAN

Răsmeriţă... în grabă... Leviţii isbutesc...
O parte din oştire cu dânşii o târăsc
Pericolul e mare... de-aproape mă urmează...
(s'aude larmă, strigăte, voci)
S'aud — sosesc

VOCI DE AFARĂ

Jos Saul!

SAUL

Armata mă trădează?
A! tremure! sunt încă al robilor stăpân...
(către *asistenţi*)
La arme!
(merge spre a ieşi şi revine)
Este mâna sinistrului bătrân.

ACTUL II

(Scena reprezintă interiorul unei săli în genul egiptean. Un tron pe estradă cu trepte în stânga; tronul între coloane; fundul deschis asupra oraşului; balustradă în fund. Sală profundă)

SCENA I

ASURA — HIRAM

ASURA

Ei bine?

www.dacoromanica.ro

HIRAM

E cetatea în pace mormântată.
Din ziua când revolta fu 'n sânge înecată.
Din ziua când Leviţii văzură că s'a stins
A regelui clemenţă şi clérul că e 'nvins,
Trufia că le este schimbată 'n umilire,
Se 'nchiseră în templu pierduţi de îngrozire...
In ţeapă şi pe cruce văzură pe fruntaşi
Şi repede vitejii ştiură a fi laşi.

ASURA

Hiram, dar dela Saul n'ai oare nicio veste?
Mă turbură o lume de cugete funeste.
Sunt tocmai şapte zile de când m'a părăsit
In chiar minutu 'n care destinul ne-a unit,
Şi eu, a lui consoartă, în pază dată vouă,
Străină m'aflu încă în patria mea nouă
Şi 'n fiece secundă, de ce, nu ştiu nici eu,
Presimt că o răstrişte s'apropie mereu.

HIRAM

Regină! De pe culmea puterilor supreme
Căderea nu soseşte când omul nu se teme.
Gândeşte-te că Saul, eroul neînvins,
Veghiază, soare vecinic, de noapte necoprins.

ASURA

Aşa, — dar Philistenii în frunte au un duce...

HIRAM

Ai noştri vor învinge căci Saul îi conduce.

ASURA

Cuvintele rostite de tine dovedesc
Că ai în al tău rege un idol pământesc...
Răsplată ai de sigur înalta sa iubire, —
Simţirea totd'auna răspunde la simţire,
Şi trebuie cu daruri să fii împovărat.

www.dacoromanica.ro

HIRAM

La timp se va cunoaşte că-i sunt îndatorat;
Tăcut aştept prilejul să nască mai de grabă
Şi regele-o să afle ce poate-o mână slabă.

SCENA II

ACEIAŞI — UN SUTAŞ

SUTAŞUL

Precum ai dat poruncă, ostaşii sunt armaţi
Şi gata de plecare în piaţă adunaţi
Ei ard de nerăbdare pe Saul să-l ajungă.
Voioasă pentru-o cale de zece ori mai lungă,
Viteaza legiune te chiamă într'un glas.

HIRAM

Stăpână, fără voie, silit sunt să te las.

(iese)

SCENA III

ASURA, apoi AGAG

ASURA

Hiram nu e ce pare. — Sub masca devotării
Ascunde în privire săgeţile trădării...
Voiu şti la trebuinţă să-l fac unealta mea.

AGAG

Iubita mea copilă, eşti singură?

ASURA

Da, tată.

AGAG

Că regele se 'ntoarce e vestea 'mprăştiată...
A fost o bătălie...

www.dacoromanica.ro

ASURA

Şi... Saul a învins?

AGAG

Nu ştiu, dar multe vieţe se zice că s'au stins.
Pândesc cu neastâmpăr a regelui sosire...
Din umbră mă ţinteşte o neagră uneltire...
De ieri de când minutul îl caut să-ţi vorbesc...
S'ar crede că sub pază şi astăzi mă găsesc.
Sinistră 'n a mea cale surprind câte-o privire, —
Să fiu prin vreo poruncă supus la urmărire?

ASURA

Deşi e bănuială prematură, — să ştim
Pe lauri şi pe roze să nu ne odihnim.
Veghiază!... Eu din parte-mi nu pierd nicio secundă:
Să fac a mea gândire în inimi să pătrundă
Mă crezi prea fericită fiindc'am consimţit
In ochii mei a pune un zâmbet ipocrit,
Fiindcă port coroana bărbatului ce 'nvinse
A noastră naţiune şi 'n braţe mă coprinse...
Dar trebue să afli, o tată... — te-am văzut
In negura răstriştei din glorie căzut,
Şi ţara, ţara noastră de hoarde jefuită...
Ah! inima mea, tată, a fost atunci sdrobită
Şi 'n suflet, disperarea şi ura mi-au deschis
Abisul răsbunării, — al crimelor abis.
Hebraică regină sunt astăzi! — Triumfează
Ascunsa mea voinţă, şi poate ne salvează...
Căci ori voiu şti din rege a face al meu rob,
Ori capul meu plăti-va...

AGAG

Copilă, nu te-aprob
Iubirea mea de tată cu toate că tresaltă,
Nici când nu te visasem pe-o treaptă mai înaltă.

www.dacoromanica.ro

ASURA

De sigur să zic altfel nici eu nu aş putea,
Spânzurătoarea însă înaltă e şi ea.
Vai! judeci ca mulţimea. — E însă o tortură
Să nu fii înţeleasă de nimeni în natură
Iar tu, sărmane suflet, să laşi a te bârfi
Chiar cei pentru a căror scăpare te-ai jertfi...
In nimeni al tău geamăt ecou să n'afle. — Tată.
Străbuna ta credinţă să fie strămutată?
Eşti rege sau eşti încă tot sclavul umilit?
Abia se mai cunoaşte c'ai fost Hamalekit.

AGAG

Ce zici?

ASURA

Că pe femeie Inaltul o urseşte
Să schimbe faţa lumii când vrea şi cum voieşte.

SCENA IV

HIRAM — ACEIAŞI

HIRAM

S'aude 'n depărtare un ropot urcător...

AGAG

E regele?

HIRAM

De sigur. Şi este 'nvingător,
Căci văile răsună de vesele fanfare.

ASURA

Doresc să fiu întâia să-i fac a mea urare.

AGAG

Să mergem.

www.dacoromanica.ro

HIRAM

O poruncă să dau, şi vă sosesc.

(Agag şi Asura ies)

SCENA V

HIRAM — SAMUEL (cu chipul sub o glugă)

SAMUEL

In fine. — E o vreme de când te urmăresc.

HIRAM

Dar cine eşti?

SAMUEL

Vei şti-o, nemernică fiinţă...
Sunt cel care veghiază trimis de providenţă.

HIRAM (aparte)

E un nebun de sigur.

(către Samuel)

Ştii tu cine sunt eu?

SAMUEL

Un om fără de lege şi fără Dumnezeu.

HIRAM

Mişelule! se vede că traiul te apasă.

SAMUEL

Pe tine conştiinţa în pace nu te lasă...
Priveşte-mă...

(se descoperă)

Aşa e că nu te aşteptai
Din nou cu mine ochii, sperjurule, să dai?

www.dacoromanica.ro

HIRAM

El? Văzul mă înşeală? Aici, prin ce minune?

SAMUEL

Speraţi la crima voastră că nu mă voiu opune...
V'aţi zis că sunt departe crezându-vă stăpâni...
Sub sabie trecuraţi cu suflet de păgâni
Ce-a fost în naţiune mai nalt şi fără pată...
A templului intrare de sânge fu scăldată.
Abia câţiva putură năuntru a scăpa
Dar voi urmaţi şi astăzi mormântu-a le săpa.
Pumnalul răsbunării, lăsatu-l-aţi în rană;
Inchişi de şapte zile îi ţineţi fără hrană.
Voeşti să ştii ce caut? E lesne de ghicit:
Să mor pentru dreptate şi lege am venit.

HIRAM

Tăcui, lăsând să scadă mânia ta nedreaptă,
Dar inima te 'nalţă căci este înţeleaptă
Şi are să cunoască îndată, dacă eu
Uitai a mea credinţă, uitând pe Dumnezeu...
Oricând, a ta voinţă tu ştii că mi-a fost lege...
Servitu-te-am pe tine iar nu pe-al nostru rege...
Era o datorie căci tu m'ai ajutat
Din pulberea mulţimii să urc pân' la palat.
Eram orfan de mamă, eram orfan de tată...
Târam de azi pe mâine o vieaţă blestemată,
Copil, n'aflam la nimeni nici sprijin nici azil,
Tu singur ai fost tată sărmanului copil,
Şi eu, eu între tine şi Saul, — osebire
Să nu pot oare face? El, ură, — tu, iubire?
El care, cum ţii minte, copila mi-o robi
Sub dragostea lui falsă, şi 'n urmă o sdrobi?
O ştii: era un înger... — curată ca lumina...
Mijlocul ei subţire părea că e sulfina,

www.dacoromanica.ro

Şi veselă ca cerul de Mai, — când surâdea,
Că raiul se deschide, la toţi li se părea,
Dar Saul, a mea soartă de veci a hotărît-o...
Căci astăzi este moartă, şi el a omorît-o...
De-atunci, sătul de vieaţă nimic nu-mi pare bun.

SAMUEL

Trăeşti cu toate-aceste, Hiram...

HIRAM

Ca să-mi răsbun.

SCENA VI

ACEIAŞI — MICAL — SENAR — O SCLAVĂ

MICAL

Dar e cu neputinţă ce-mi spui...

HIRAM (Se ascunde cu Samuel după o coloană)

Să nu ne vadă...

SENAR

Al cerurilor trăsnet asupra mea să cadă
De nu este acesta întregul adevăr...
Asura îl iubeşte... o ştiu del'al meu văr.

MICAL

Şi David?

SENAR

Te înşeală.

MICAL

Cum? El să m'amăgească?...

SENAR

Iubita mea stăpână să nu se îndoiască...
Surprins-am la plecarea oştirii din palat
Pe David lângă dânsa plângând îngenunchiat

www.dacoromanica.ro

Iar mâna de păgână trecea mângâietoare
Prin buclele de aur, pe fruntea visătoare.
Şi David...

MICAL

Nu mai spune nimic...

SENAR

Zâmbindu-i...

MICAL

Mor,
Dar nu; căci mi-ar fi spus-o de mult al meu amor...
Amorul n'amăgeşte, Senar. El prevesteşte
De orice şovăire pe cel care iubeşte.
Şi iată: orişicâte mi-ai spune, — n'ar putea
Să-mi ia iluziunea schimbând credinţa mea.
Il văd, — şi e acelaşi, — cu gândul tot la mine...
Cu braţele întinse, s'apropie, — şi vine,
Schinteia fericirii luceşte 'n ochii săi...
Desfide prin iubire duşmanii cât de răi...
Şi vrei să cred că totul n'a fost decât minciună.
Tu n'ai iubit se vede, — Senar, — eşti o nebună...
Mă faci să râd. — Pe David mi-l ştii. — El nu e om...
Apropie prin cântec atomul de atom
Şi face să vibreze chiar piatra fără vieaţă...
Inflacără simţirea din inima de ghiaţă...
Bătrânul sub povara de ani înmormântat
La nobilul său cântec renaşte înviat.
Cel tânăr simte 'n suflet curgând Divinitatea,
Cel trist îşi uită chinul; perfidul, răutatea,
Copilul s'adânceşte în magicul extaz
Sub raza ideală ce-l scaldă pe obraz,
Nu e nimic şi nimeni atins să nu rămână, —
Şi vrei ca să iubească pe-Asura — o păgână?
Poetul vieţii mele să fie trădător?...
Minţi, minţi, îl chiamă David, şi David e amor.

www.dacoromanica.ro

SAMUEL (arătându-se)

E nobilă pornirea ce inima-ţi avântă...
Amorul e în lume simţirea cea mai sfântă;
A! scumpă tinereţe, candid mărgăritar,
Unica îndulcire a traiului amar,
Când vocea ta răsună, oricine 'ntinereşte,
Un val de vieaţă nouă te reînsufleţeşte!
Mical păstrează vecinic în el credinţa ta
Căci David nu e 'n stare amorul a-şi uita...
Copil îmi e de suflet cu tine împreună,
Şi orice rău s'ar spune de el, e o minciună...
Senar e amăgită de-a lumei clefetire
Dar eu cunosc cât este de mare-a lui iubire,
Şi voiu afla mijlocul să vin în ajutor
Simţirii voastre sfinte, suavului amor,
Iubiţi-vă, voiu pune pe fruntea voastră junǎ
Coroana triumfală, a mirilor cunună...
Va fi o răsplătire pe care-o meritaţi
Şi veţi trăi în pace şi zilnic lăudaţi.

(se întoarce către Hiram)

Hiram are să-şi facă de sigur datoria

HIRAM

Porunca ta e lege cum e şi veşnicia.

SCENA VII

ACEIAŞI — UN OSTAŞ

OSTAŞUL

Escorta te aşteaptă şi calul e 'nşeuat

(Samuel îşi ascunde faţa)

MICAL

Escortă? E serbare? Sau ce s'a întâmplat?

www.dacoromanica.ro

HIRAM

Nu; Regele: soseşte.

MICAL

Atuncea, cu grăbire
Senar, Hiram, să mergem... A! câtă fericire.
(către Samuel)
Iar tu 'n a mea odaie, părinte sufletesc,
Ascunde-te şi 'ndată veni-voiu să-ţi vorbesc.
(Ies)

SCENA VIII

SAMUEL, singur

(Moment de tăcere; Samuel meditativ se reazemă de balustrada estradei, pe care se află tronul; Samuel din profil către o fereastră deschisă)

SAMUEL

Şi iată... — Dup 'o vieaţă de luptă, de credinţă,
Că trebue să sufăr dureri şi umilinţă,
Că trebue să umblu pribeag în ţara mea,
Eu, mare sacerdote, — şi rege, — dac 'aş vrea.
(mică pauză)
Dar ce zic...
(joc de scenă)
Sunt nemernic?... — Demonul mă insuflă...
Deşertăciunea tristă în vocea mea răsuflă.
Cum?... Doamne, părăsit-ai atât pe robul tău
Incât să-l laşi să fie târît spre ce e rău?

SCENA IX

ACEIAŞI — O VOCE SUBTERANĂ

VOCEA

Sărmane! răul este stăpân pe omenire.

www.dacoromanica.ro

SAMUEL

Ce voce?... Este oare a cerului vorbire?

VOCEA

Ascult-o: Te va face puternic între toţi.
In faţa ta pleca-voiu popoare şi despoţi;
Şi vieaţa prelungindu-ţi, o nouă tinereţe
Va curge peste tine un val de frumuseţe.
Priveşte-te: eşti rege, — curtenii te slăvesc,
In calea ta fecioare s'aştern şi te doresc,
Nu e nici avuţie şi nu e nici plăcere
Să-ţi fie refuzată, magnificule; — cere.

SAMUEL

Napoi, Napoi ispită: Acum te înţeleg...
Eşti tu, Satan: Infernul, — n'am dreptul să-l aleg...

(Cade în genuchi; muzică în surdină; soarele în apus roşeşte fereastra)

SAMUEL (cu ochii spre cer)

O! Doamne luminează
Abisul minţii mele
Şi spiritele rele
De mine depărtează...
O! Doamne luminează
Abisul minţii mele.

Străfulgeră din stele
Senina inspirare
Şi dă înaripare
La cugetele mele...
Străfulgeră din stele
Senina inspirare.

www.dacoromanica.ro

Sunt om, sunt jucăria
Pornirilor nebune,
Pe demon îl răpune
Să-ți văd mărinimia...
Sunt om, sunt jucăria
Pornirilor nebune.
(Cade cu capul între mâini)

SAMUEL (ridicându-se)

A fost o aiurare? sau... mintea mea slăbește?
Nu; — vocea n'a fost vană căci ea mă urmărește.

O VOCE (de sus)

Da; glasul șovăirii în tine a vorbit
Și aripa fatală o clipă te-a umbrit.
Inalță însă fruntea; ispita nu e crimă,
Când nu e prea târzie, căința e sublimă.

SAMUEL

O, cerul, de-astădată, simțirii s'a deschis
Și înger, călăuză, Iehova mi-a trimis...
Vorbește, bune spirit, — s'aud a ta povață...
Să merg spre mântuirea poporului mă 'nvață.
Și spune-mi este Saul un rege osândit,
Ori ziua ispășirii din urmă n'a sosit?
Iar dacă el se află căzut în urgisire
Atunci a cui să fie a țării păstorire?

VOCEA (de sus)

Păstorul va fi David.

SAMUEL

El, rege? Un copil!
Da: sufletul e mare, dar brațul e debil.

VOCEA

Cu cine este Domnul, cu el e și puterea.

www.dacoromanica.ro

SCENA X

HIRAM — COPII DE CASĂ — PURTĂTORI DE HARPE. Când intră Hiram, Samuel iese prin stânga

HIRAM

Fiţi gata fiecare şi harpele 'nstrunaţi!
Sosirea triumfală a regelui cântaţi!

SCENA XI

Intră garda regală, apoi IONATAN — DAVID — MICAL — SENAR, capi de triburi, SAUL — ASURA — AGAG

(David este în vestminte militare, coif şi chipul disimulat sub vizieră de zale)

CORUL

Veşnică glorie,
Marelui rege...
El prin victorie
Lauri culege...
Veşnică glorie
Marelui Rege.

SAUL

Fruntaşi ai curţii mele iubiţi şi credincioşi,
Isbânda puse capăt la timpii sângeroşi
Căci pacea, de-astădată, va fi, pe cât se pare,
Statornică; — oştirea e demnă de-admirare,
In lupte numeroase slăbi pe Filisteni, —
Mândrească-se Iudeea de-asemenea oşteni,
Sunt lei, sunt tigri: moartea în faţă o înfruntă...
Vulturii pe-a lor pradă mai aprig nu se-avântă —
Dar cel care prin groază supuse pe duşmani,
Viteaz cum nu e altul deşi copil prin ani,
Şi care demn se află de orişice mărire
De orişice răsplată, de orice fericire,
Priviţi-l, — iată-l...

(Smulge coiful, părul lui David râurează pe umerii săi. O rază electrică îl înfăşoară)

www.dacoromanica.ro

MICAL
David!

UN DEMNITAR
Păstorul meu de oi!

SAUL
Sunt zile când păstorii se schimbă în eroi.
Armatele-aşezate erau pentru bătaie,
Câmpia sângerată era de o văpaie,
Lumina vitejiei pe chipuri strălucea...
Sunt gata trâmbiţaşii semnalul ca să-l dea...
Stindardele, deasupra cohortelor, mişcate
De vântul dimineţii, vibrau amestecate,
Deodată... se desprinde din rândul filistean,
Gigantic, cu trufia pe buze, un oştean,
In zale sclipitoare, spre noi înaintează:
S'apropie, rânjeşte, şi 'n urmă cuvântează:
« Deşi 'ntre voi să aflu viteji nu mă aştept
« Dar unul dacă este, — cu mine să dea piept ».
Cuvintele aceste, — voiu spune-o, — erau zise
Cu vocea 'ngrozitoare a negrelor abise...
Soldaţii stau la gânduri şi chiar cei mai bărbaţi,
S'arată o clipire a fi înspăimântaţi.
Atunci, în mâna dreaptă c'o praştie 'ncordată,
In stânga c'o măciucă un tânăr se arată,
Spre el păşeşte falnic, — gigantul, turburat,
Cu ochii măsurându-l îi strigă încruntat:
« Sunt câine cu măciuca de vii în a mea cale?
« Voiu da ospăţ la bestii din cărnurile tale ».
Dar tânărul răspunde: « Să 'nving nu va fi greu
« Căci mâna mea purtată e chiar de Dumnezeu ».
Apoi ridică braţul şi praştia 'nvârteşte
Iar piatra, drept în frunte pe barbar îl loveşte,
El cade. — Un lung strigăt se 'nalţă dureros
Dar repede păstorul îi sboară capul jos...
Armata inamică atunci se dă învinsă.

www.dacoromanica.ro

CORUL

O! taină necoprinsă,
Ce faci învingător
Pe umilul păstor,
Putere neînvinsă
De-a omului trufie,
In veci mărire ţie,
In veci mărire ţie.

SAUL

Amin! — însă eroul nu trebue uitat.
Să-i dau orice voieşte în cuget m'am legat:
Averi, femei, şi ranguri, s'aleagă tot ce-i place.
Din el întâiul sfetnic al tronului voiu face...
Inaintează David şi spune ce alegi.

DAVID

Nu-mi trebue mărire: ea este pentru regi...
Ce-aş vrea, — e vis zadarnic.

SAUL

A mea făgăduinţă
Nu minte, şi 'mplinită va fi a ta dorinţă.

DAVID

Cum? Tot? Orice voiu cere?

SAUL

Am zis şi am să ţiu.

DAVID

Copil de azi 'nainte primeşte-mă să-ţi fiu.
Mical e dintre toate răsplata cea mai mare.

SAUL

Ea?

ASURA

Câtă îndrăsneală!

www.dacoromanica.ro

SAUL

Cuvântul meu îl are.

MICAL

A! tată!

SAUL

Fericire, Eternul să vă dea.
Uniţi veţi fi chiar mâine.

ASURA

Chiar mâine? — vom vedea.

ACTUL III

(Acelaşi decor)

SCENA I

O SCLAVĂ

Stăpână...

ASURA (cu mânie)

Ah! Infernul aş vrea să mă înghită,
Eu, eu de un nemernic să fiu dispreţuită
Iar regele, cu toată urzeala ce făcui,
Voinţa să mi-o calce spre-a-şi face pe a lui!
Şi iată-i... Pe vecie uniţi. — Se strâng în braţe,
Plăpânde filomele scăpate dintre laţe...
In suflet au schinteia amorului etern.
Un veşnic pat de nuntă voiu şti să le aştern...
Muri-vor... Stinsă este nedemna mea iubire,
In locul ei domneşte a urii pustiire
Şi ura 'ngenunchiată mă ţine sub cuţit...
Spre-o crudă răsbunare mi-e cugetul ţintit.
Voiesc să-i văd în sânge scăldaţi... Să mă implore...
Să-şi urle disperarea, să geamă 'n timp de ore...

www.dacoromanica.ro

Cu ochii din orbite ieşindu-le afară
Să blesteme amorul pe care şi-l urară
Iar chinul să le pună pe frunte un stigmat.
Apoi, închişi alături în iadu 'ntunecat,
O foame nemiloasă cumplit să-i chinuiască
Ş'a viermilor tortură de vii să-i năvălească.

SCENA II

ACEIAŞI — MICAL — DAVID

DAVID (către Mical, fără a vedea pe Asura)

Şi e precum ţi-am spus-o: Ştia că te iubesc...
Prin ea, simţirea noastră voiam s'o sprijinesc...
Căzusem în genuchie: Regina-mi promisese...
Femeia fără seamăn de mult ne 'nţelesese. —
Şi n'ar fi de mirare ca ei să datorăm
Intreaga fericire sub care palpităm.

ASURA

O! Da.

DAVID

Regina!

ASURA

David, pătrunderea ţi-e mare...
Ca şi a ta iubire e demnă de-admirare...
Copii, puteţi fi siguri că 'n mine veţi avea,
Şi ochi ce priveghiază şi inimă ce vrea,
Iar cât de scumpă-mi este a voastră fericire
E taina ce n'o ştie decât a mea simţire.
Mi-am zis din chiar minutul în care v'am văzut
Că unul pentru altul natura v'a făcut.
Iubitu-v'am de-atuncea pe cât mi-a fost putinţa...

MICAL

In schimb îţi vom aduce prinos recunoştinţa.

www.dacoromanica.ro

SCENA III

SAUL — ACEIAŞI

SAUL (către Asura)

Sunt ordinele date; plecarea s'a fixat.
Ţinutu-mi-am cuvântul pe care ţi l-am dat...
In ţara ta vor duce escorte numeroase
Cămile încărcate cu daruri preţioase,
Iar regele, în fruntea soldaţilor, — curând
Porni-va spre hotare urmat de-al nostru gând.

ASURA (îmbrăţişându-l)

Eşti bun ca totdeauna... Dar cum? Chiar astăzi pleacă?

SAUL

Da.

ASURA

Vai! şi bucuria şi plânsul mă îneacă...
El pleacă să se urce în scaunul domnesc
Dar cine ştie dacă mai am să-l întâlnesc...
Şi eu rămân aicea străină...

SAUL

Dar iubită.

ASURA

Voiesc să-l văd îndată... Mi-e inima sdrobită.

DAVID

Regină, dacă pleacă Agag, — atunci voim
In tristele minute să nu te părăsim.

(ies)

SCENA IV

SAUL — HIRAM

HIRAM

E totul pus la cale...

www.dacoromanica.ro

SAUL

Nu e vreo bănuială?

HIRAM

De-a mea destoinicie să n'ai vreo îndoială...
Agag de-a ta iubire e sigur.

SAUL

Aş fi vrut
In contra duşmăniei să-i fiu puternic scut...
Tu însă născocit-ai sinistra plăsmuire...

HIRAM

De veci asigurat-am a ta împărăţie.
Vedeam că nu e mijloc să 'mpac pe Samuel...
In dragostea mulţimei săpat erai de el...
Poporul era gata din nou să isbucnească...
Putea să vină ceasul când el să isbutească...
Apoi, deşi Asura e azi soţia ta,
Peirea casei tale Agag o complota.

SAUL

Tot omu-şi are soarta; acum, ce-o fi să fie, —
Inceapă prin urmare a lui călătorie...
Eu nu mai am ce face... — în tine mă încrez...
Plecare fericită mă duc ca să-i urez.

SCENA V

SAMUEL — HIRAM

SAMUEL

Aştept făgăduiala s'o ţii, căci vremea trece...
In templu ca şi mine cunoşti ce se petrece...
Să-i scapi de sub urgie prea mult întârziezi...

www.dacoromanica.ro

HIRAM

O zi sau două încă răgaz, şi ai să vezi...
Ne-asigură isbânda o nouă aliată:
Cu noi va fi regina.

SAMUEL

Ţi-e mintea turburată!...

HIRAM

Agag cum se va duce vei şti tot ce-am urzit...
Atunci vei recunoaşte c'am fost neadormit.
Asura hotărî-va a regelui pierzare...
Prin ea vom face vie a noastră răsbunare.
O crezi duşmana noastră şi poate nu greşeşti
Dar prin duşman adesea mai mult te foloseşti.
In crimă tot prin crimă mai lesne se loveşte.

SAMUEL

Şi cum... Pe-Agag să plece îl laşi?

HIRAM

Chiar azi porneşte;
Sosit nu este timpul să afli ce-am în gând...
Surprins poţi fi de rege... Deci pleacă mai curând.
...Şi mergi a te ascunde din nou până diseară.

(Samuel iese)

SCENA VI

SAUL — ASURA — DAVID — MICAL — HIRAM

SAUL (către Asura)

Copilă, ţi-este cbipul mai palid ca de ceară...
S'a dus dar se va 'ntoarce...

DAVID (către Asura)

Durere toţi simţim
Când trebue părinţii iubiţi să-i părăsim.

www.dacoromanica.ro

SAUL

Asura...

MICAL

Timpul singur aduce alinare.

ASURA

Sdrobitu-m'a cu totul prea repedea plecare.
Era a mea dorinţă să-l văd reînturnat
In patria pe care o plâng neîncetat.
Dar nu credeam să sufăr atât la despărţire.
Acuma simt ce mare a fost a mea iubire,
O! tată, pentru tine... Acuma
(îşi ascunde faţa în mâni)

SAUL

Voiu cerca
S'alin a ei durere... Copii, puteţi pleca.
(Mical şi David ies)

SCENA VII

SAUL — ASURA

ASURA

Da: singură cu tine durerea mea dispare...
Imi uit şi pe-al meu tată, — uit chiar de 'nstrăinare
Şi uit orice ultragii în taină mi se-aduc...

SAUL

Ultragii?

ASURA (insinuantă şi ipocrită)

Da: dar ele sunt apă şi se duc.
N'am vrut, nu voiu nici astăzi de ele să ţin seamă.
Ş'apoi să nu te turbur, stăpâne, mi-a fost teamă...

www.dacoromanica.ro

Cu mine totdeauna ai fost aşa de bun
Incât pe-ai casei tale nu voiu să mă răsbun.
Insultă pe insultă oricât să grămădească
Natura să mi-o schimbe ei n'au să isbutească
Deşi... însă pe David să-l pierd nu aş voi...

SAUL

Ce zici? Până şi David?

ASURA

Şi el... Nu te 'ndoi...
Dovadă... — Tremur încă de ură, — căci ce-ai zice
Asupra-mi un nemernic privirea s'o ridice?
La sânul tău un şarpe ai strâns şi te-a muşcat...
Nemernicul e David, copilul adoptat!...

SAUL

El? Demoni, ne'mblânzită porniţi a mea mânie
Să-mi fie răsbunarea a Iadului urgie.

ASURA

Gândeşte-te mai bine că David ţi-este fiu,
Că fiica ta-l iubeşte...

SAUL

Nimic nu voiu să ştiu.

SCENA VIII

ASURA — SAUL — IONATAN

IONATAN

De astăzi dimineaţă un sgomot se lăţeşte...
Se spune că bătrânul s'a 'ntors şi că voieşte
Din nou să răsvrătească poporu 'n contra ta.

SAUL

Vorbeşti de pontifice?

www.dacoromanica.ro

IONATAN

De el.

SAUL

Voiu cerceta.
Palatul deocamdată să pui să-l străjuiască
Şi fără 'ntârziere calăul să sosească.
A! David, fiu de câine! Se vede c'a fost scris
Să mori ca un nemernic.

IONATAN

Dar, tată...

SAUL

Fă ce-am zis.
Regină, ora trece... Curtenii ne aşteaptă!

(ies)

SCENA IX

HIRAM — IONATAN, apoi MICAL şi DAVID

IONATAN

Pe tata-l recoprinde mânia ne 'nţeleaptă...
Nu ştiu ce se petrece, dar zilnic turburat,
Aici este prea vesel, aici prea încruntat...
S'ar crede că un demon asupra lui coboară,
Odihnă nu mai află, ne'ncrederea-l omoară...
Pe David mai cu seamă, mânia şi-a răsfrânt,
Şi cred că e şi astăzi lipsită de cuvânt.
Eu însă, trebueşte să-l scap... E datorie
De frate către soră şi de prietenie.

(se îndreaptă spre una din uşile laterale. Pe aceiaşi uşă intră Hiram)

IONATAN (văzând pe Hiram)

Hiram? Eşti tu? Eu tocmai voiam să te 'ntâlnesc...
E David în pericol; — cunoşti cât îl iubesc...

www.dacoromanica.ro

Mi-ai fost adese oare un sprijin ş'o povaţă...
Să-l scot de sub urgie grăbeşte şi mă 'nvaţă..
Mi-a dat poruncă tata pe gâde a-l vesti...
De moartea ce-l pândeşte, tu poţi a-l ocroti.
Dar trebue luată o repede măsură.

HIRAM

Mă miră peste David să cadă aşa ură,
Când toţi credeau că este de rege mai iubit,
Când însuşi pe-a lui fiică să-i dea a consimţit...
N'aibi însă nicio teamă! Veghiază o putere...
Ea ştie să nu piardă pe nimeni din vedere.

MICAL (intrând, către David)

Ce-mi spui este zadarnic! Nebună poate sânt...
Asura mă 'spăimântă, deşi fără cuvânt,
In ea văd o duşmană, în ea văd o peire...
Şi... David, — mi-este frică să pïerd a ta iubire...
Mi-e frică de răstrişte, căci suntem fericiţi.

DAVID

Copilă!

HIRAM (aparte)

Ce-i aşteaptă, de ieri abia uniţi...
(către Ionatan)
Să-i dăm şi ei de veste?

IONATAN

Mai bine e să ştie
(înaintând către David)
Temei mai pune David pe-a mea prietenie?

MICAL

Şi ce? Erai aicea?

www.dacoromanica.ro

IONATAN

Timp nu e de pierdut:
De lângă ea te smulge, şi fă-te nevăzut;
In lanţuri a te pune am ordin dela rege.

MICAL

Cum? tata să 'mplinească aşa fără de lege?

IONATAN

Da. Tata nu mai este ce-l ştii. — Şovăitor
In dragoste şi ură e 'ndată schimbător...
Orice îl îngrijeşte, — se teme şi de-o umbră...
Pe minte i se lasă o noapte tot mai sumbră.
Deci vremea să n'o pierdem... Nu ştiu ce s'a 'ntâmplat,
Ce ştiu este că dânsul peirea ţi-a jurat...
Fugi... moartea e la uşă şi n'ar mai fi scăpare.

MICAL

Răstriştea presimţită sosește, — şi e mare.
Să fugă... da... să fugă... Da! nu întârzia...
Vai! tata! Insuşi tata din braţe să mi-l ia.
E însă adevărul acesta, scumpe frate?
E oare cu putinţă aşa fatalitate?
Ce intrigă mârşavă în umbră s'a ţesut?
Răspundeţi... — voi de sigur ştiaţi şi aţi tăcut...
A!... Dar!... se limpezeşte vederea minţii mele...
Asura e sorgintea izvorului de rele...
Asura! — ea pe tata de noi l-a 'nstrăinat
Din ziua de când puse piciorul în palat...
Mai spune încă David că nu aveam dreptate,
Că ea...

DAVID

Nu pot nici astăzi să cred în răutate.

HIRAM

Mijlocul de scăpare mai bine-aţi căuta.

www.dacoromanica.ro

MICAL

De ce cu mine, David, legat-ai vieaţa ta?
Eu, — eu îţi sunt răstriştea. Eu, eu îţi sunt peirea...
Ah! pentru ce spre mine împinsu-te-a iubirea?
Blestem peste minutul în care m'ai văzut, —
Blestem!... Dar pleacă... Uită acel fatal minut.

DAVID

Te-ascult şi orice vorbă în suflet mă răneşte.
Să plec? Mical îmi zice să plec?...

IONATAN

Căci trebuieşte.

MICAL

Iertare, David, nu ştiu ce zic, — nu ştiu ce fac.
Mustrarea mea de cuget voind să mi-o împac...
Căci, poate, dacă pe-alta iubeai, — era să fie
Scutită a ta vieaţă de cruda duşmănie.
Pe-o vale înflorită, — păstor, — dar fericit
Puteai să crezi că traiul e cântec nesfârşit,
Oh! dulcele meu suflet...

IONATAN

Mical!... un pas s'aude...

MICAL

Oh! ceas al despărţirii funest! Momente crude!

HIRAM

Grăbeşte David, poate e încă timp să scapi...

MICAL

Fugi...

HIRAM (către David)

Dar în a lor mână ia seama să nu 'ncapi...—
Deşi nu s'aù dat încă poruncile primite
Ieşirile pot însă să fie strejuite
Ş'apoi, poţi chiar pe rege în drum să-l întâlneşti.

www.dacoromanica.ro

MICAL

Hiram, însă pe unde să fugă-l sfătueşti?...
Ah! scapă-l... şi tu, frate...
(îngenunchează)
De mine aveţi milă.

HIRAM

Ridică-te... N'aibi grijă, iubita mea copilă;
(către David, arătându-i o fereastră)
Fereastra dă 'n grădină. E lesne să cobori...
De-acolo poţi afară, încet să te strecori;
In urmă să iei drumul spre Nord... E o cetate
In care ai să afli pe dulcele meu frate...
Ahimelec îl chiamă şi este sacerdot.

DAVID

Dar să trăiesc departe de ea simt că nu pot...
Mai dulce ar fi moartea... sosească!

MICAL

Vai! ce soartă!
(către David)
Aici dacă stai încă o clipă mă vezi moartă...
Oh! pleacă în genuchie te rog.

DAVID (dureros)

Nu pot.

IONATAN (împingându-l spre fereastră)

Degrab'

DAVID

Dar...

IONATAN

David, e momentul s'arăţi că nu eşti slab.

DAVID

O vreţi? Ei bine, fie! Adio!

www.dacoromanica.ro

MICAL

David!

IONATAN

Iute...

HIRAM

La noi te vei întoarce ca mâine,... însă du-te.

DAVID

Mical!

MICAL

Adio!

IONATAN

Frate, — fugi, — nu mai aştepta.

(David trece fereastra)

MICAL

In vieaţă sau în moarte voiu fi numai a ta.

DAVID (dincolo de fereastră)

Mical!... Mical!... Adio!...

MICAL (trecându-i braţele pe după gât)

Oh! nu; peste putinţă
Imi e să 'ndur această cumplită suferinţă...
Rămiâ, — mai bine moartea decât să mă despart...
Nu, — nu; voiesc cu tine destinul să-l împart...
Rămâi.... — căci dacă 'nvinge nedemna uneltire
O pavăză lui David, voiu face din iubire.
Simţirea 'n al meu suflet cât timp va fi mereu
Să calce trebui-vor întâi pe corpul meu.
Rămâi, — rămâi...

HIRAM

Copilă, iubirea te orbeşte...

IONATAN

Ce faceţi? Vremea trece.

www.dacoromanica.ro

MICAL

Vai!

(s'aude sgomot)

HIRAM

Regele sosește!

MICAL

Nebună, — sunt nebună. Adio, — s'a sfârșit...

DAVID

Prin inimă, de tine, voiu fi nedespărțit...

(David dispare dela fereastră)

MICAL

Ah! singură mă lasă... (șovăiește)

IONATAN (susținând-o)

Dar n'ai pe al tău frate?

MICAL

Da: Tu-mi rămâi. — Voiu însă să plâng în libertate,
Mă duc...

(iese)

SCENA X

HIRAM — IONATAN, apoi SAUL

IONATAN

Vai! e sdrobită.

HIRAM

Orice e trecător.

IONATAN

De sigur; dar degrabă să-i fim în ajutor.

SAUL

E oare 'ndeplinită porunca mea? Răspunde.
Pe David nu-l văd încă; sau... poate, — se ascunde?

www.dacoromanica.ro

IONATAN

La fiecare poartă strejeri am rânduit.

SAUL

Atunci de grab's'aducă aicea pe-osândit

(Ionatan iese)

SCENA XI

SAUL, HIRAM, apoi IONATAN

SAUL (se plimbă câteva momente. Scenă mută)

HIRAM (insinuant)

Stăpâne, te munceşte o crudă turburare...

SAUL

Trădarea uneltită, Hiram, este prea mare. —
Puteai să crezi tu oare că David?... — L-am urcat
In dragostea mea naltă şi fiu l-am adoptat...
Dar el în cupa vieţii turnatu-mi-a otravă... —
In loc să ţină seamă de-a numelui meu slavă,
De toată bunătatea cu care l-am privit,
A fost ca şi un şarpe la sân când e 'ncălzit...
Hrăni pentru Regina, — mişelul! — ca răsplată...
In noaptea cugetării o faptă vinovată!
Să 'mpace a mea ură nimic nu va putea...

HIRAM

Dar sigură e fapta?...

SAUL

Mi-a spus-o însăşi ea.
In sânge a lui crimă va fi înăbuşită...

IONATAN

Zadarnic cercetarea mi-a fost amănunţită...
S'ar crede că pământul de viu l-a înghiţit...
Palatul a fost însă şi e bine păzit.

www.dacoromanica.ro

SAUL

Cum? David să dispară?... Aflaţi-mi-l îndată,
Nemernici care vindeţi pe-al vostru rege.

IONATAN

Tată!...

SAUL

Destul... Vă ştiu ce sunteţi. Plecaţi... şi fără el
Aici să nu vă 'ntoarceţi...

(ies)

SCENA XII

SAUL singur; apoi ASURA

SAUL

Mişelul, — tot mişel!
Lipsitu-i-a 'ndrăsneala cu mine să dea faţă...
Din nou să mai faci bine, — nebunule, te 'nvaţă!
Din tină mai ridică pe oameni! — E grozav
S'ajungi să te desfidă trufia unui sclav!
Porunca ta de rege batjocoră să fie,
Să simţi neputincioasă că e a ta mânie...

(pauză)

Dar... dacă o nedreaptă pornire m'ar orbi,
Şi numai pasiunea în mine ar vorbi?
Asura a fost poate geloasă, — cine ştie? —
Ca orişice femeie, de-a mea prietenie.
Prea grabnic am fost poate, — da...— văd că am greşit...
N'am dreaptă judecată — sunt un nesocotit...
Făcutu-l-am pe David pribeag să rătăcească...
Pe mine, al său tată, de veci să mă urească...
De-acum în a mea preajmă pustiul va domni...
Oricât să-l strige Saul, el nu va mai veni...
Puterea mea de rege nimic n'o să-mi ajute

www.dacoromanica.ro

Să dea o nouă vieaţă momentelor trecute...
S'au stins acele zile când nobilul copil
Făcea pe coarde mâna să-i tremure agil,
Când orice gând sinistru şi orice întristare
Păreau împrăştiate de tânăra cântare...
O, David! David! David, întoarce-te, — nebun
Mă simt când eşti departe. — De toţi să te răsbun
Voiu şti prin orice mijloc. Intoarce-te. — Asura
Sădit-a 'n al meu cuget neliniştea şi ura.
Nevrednic n'a fost David de 'ncrederea ce-i port
Iar Saul fără dânsul e singur ca un mort...
Zadarnic răsuna-vor şoptiri de fericire,
Zadarnic va fi cântec, lumină şi iubire.
Mi-e inima închisă de veci, — doresc atât
Să uit această vieaţă de scârbă şi urît,
Să mor. — Odihnă sfântă asupră-mi te coboară
Şi 'n pacea nimicirii fiinţa mi-o 'nfăşoară...
Dar nu. — Voiesc 'nainte să moară toţi... — Voiesc
Calău al răsbunării să fiu, — şi să lovesc.
Veniţi... Ah! unde sunteţi!

(în delir, râde)

Voi râdeţi, — dar veţi plânge,
In faţă şi în urmă văd sânge, — sânge, — sânge.
Fantasme, demoni, Iadul întreg s'a răsvrătit,
Se clatină pământul şi soarele-a murit...

ASURA (intrând, părul în desordine)

Mort, — este cu putinţă

SAUL

Dar cine?

ASURA

Tata! Tata!

SAUL (neauzind-o şi în delir)

A zis că mort e David, — deci moară blestemata.

(scoate paloşul şi aleargă după ea)

www.dacoromanica.ro

ASURA (alergând)
Ce este?... Rege... Saul... dar nu m'ai înţeles...

SAUL (prigonind-o)
Ha! Ha!... Sfârşit e totul. Mori! Iadul te-a trimes...

ACTUL IV

(Acelaşi decor)

SCENA I

SENAR — O SCLAVĂ A ASUREI

SENAR
E regele mai bine?

O SCLAVĂ (a Asurei)
Asura-l îngrijeşte
Şi de-astăzi dimineaţă treptat se linişteşte;
Işi vine în simţire, dar ce este ciudat
Pe David, tot pe David, îl chiamă ne 'ncetat.

SENAR
Dar ea, regina, este acum mai mângâiată
De pierderea fatală a scumpului său tată?

SCLAVA ASUREI
Nu; plânge fără seamă, căci este şi de plâns;
Din piept i se revarsă amarul ce s'a strâns;
Mai ieri plecă sărmanul şi-a doua zi să moară!
Această cugetare cumplită o 'nfioară.

SENAR
Dar cum e cu putinţă astfel să fi murit?

SCLAVA ASUREI
O ştii: De-aci pornise atât de fericit...
Ducea cu dânsul daruri: uitase de robie.

www.dacoromanica.ro

Se 'napoia puternic în vechia lui domnie...
Era pe înserate; — deodată năvăli
O ceată numeroasă, — pe rege-l ocoli...
Escorta fugărită pieri împrăştiată...
Agag rămase 'n luptă cu zece deodată...
Prin zece răni se scurse tot sângele din el.

SCENA II

HIRAM — ACEIAŞI

HIRAM

Senar, a fost regina pe-aicea, sau mă 'nşel?

SENAR

Nu; e pe lângă rege de-aseară nemişcată...
De Saul îngrijeşte şi plânge pe-al său tată; —
O milă te coprinde s'o vezi... — Dar este ea.

SCENA III

(Intră Asura)

ASURA — HIRAM

ASURA (a parte)

Oh! vieaţa câte-odată e jalnică şi grea.

HIRAM

Pe alţii nu e clipă să nu-i împovăreze.

ASURA

Erai Hiram aicea?

HIRAM

Dator e să vegheze
Supusul, când stăpânii de soartă sunt loviţi.

www.dacoromanica.ro

ASURA

Hiram, eşti bun şi nobil.

HIRAM

Sunt dintre urgisiţi:
Cunosc ce e durerea, sorbitu-i-am veninul
Şi veşnic năbuşit-am şi plânsul şi suspinul.
Regină, nu se află un om mai abătut
De luptele cumplite prin care a trecut.
Ah! dac'ai şti ce chinuri grozave mă frământă...
Eu port în mine iadul durerii ce spăimântă...
Aş vrea... dar răsbunarea nu am să mi-o ating
Şi trebue în lacrimi... în lacrimi să mă sting...
E însă poate timpul să 'nfrâng nemernicia...
Tu plângi pe-al tău părinte, dar nu ştii mişelia...
Din ordinul lui Saul, Agag a fost ucis.

ASURA

Hiram, vorbele acestea le-aud? Şi tu le-ai zis?

HIRAM

Eu, eu care pândit-am momentul să sosească
Când ura grămădită, din piept să isbucnească...
Eu, eu, care paharul durerii l-am golit
Târîndu-mă 'n ţărână, pierdut şi umilit...
Sărmana mea copilă! Victimă înjunghiată
Pe-altarul desfrânării, de mâna blestemată...
Căci trebue, regină, să ştii că el, — chiar el,
El, Saul, nu e numai nebun, e şi mişel.

ASURA

Dar vino-ţi în simţire, Hiram... înnebuneşti?

HIRAM

Nu: — este adevărul mai crud decât gândeşti...
In Saul e o fiară sălbatecă, — grozavă,
Şi inima lui este o cupă cu otravă.
Sub zâmbetul blândeţii s'ascunde un demon...
Nu este Saul, rege. — Satana e pe tron.

www.dacoromanica.ro

ASURA

Tu crezi astfèl că tata a fost a lui victimă?

HIRAM

A lui întreagă vieaţă n'a fost decât o crima.

ASURA

Vorbeşte-mi, spune-mi totul... E dar adevărat?

HIRAM

Al morţii sângeroase, el ordinul l-a dat...
Cu daruri încărcându-l, prin gând îl osândise...
Urîndu-i vieaţă lungă, la moarte îl trimise.
Ţi-a spus că nişte bàrbari cu scop să-l jefuiască
Pândiră la hotare momentul să-l lovească?
Dar ei au fost de dânsul plătiţi a-l nimici...
Escortei să-l trădeze, tot el îi porunci.

ASURA

Pământul şovăit-a sub mine deodată...
O! taci... — Imi e privirea de sânge 'ntunecată...
Nu ştiu nici ce mai cuget şi nu mai ştiu ce-ascult...
In gândul meu răcneşte al Iadului tumult...
Ce? Saul să ucidă pe tata? Şi pe loc
Asupra-i să nu cadă al trăsnetului foc?
O, zeilor puternici, Baali ai răsbunării,
Căliţi în al meu suflet urgia disperării...
Făceţi din a mea ură un val nestăvilit
Să 'nece mişelia nebunului cumplit,
Să treacă peste toată suflarea ţării sale...
Să urce către ceruri un geamăt lung de jale,
Să nu rămână casă scutită de suspin,
Să fie orice suflet focarul unui chin,
Să fie-aşa de mare obştească îngrozire
Incât să covârşească a mea nenorocire.

www.dacoromanica.ro

HIRAM

Şi eu tot ajutorul, regină, ţi-l voiu da...
Şi cred că nici poporul mai mult nu-l va răbda...
Blesteme din tot locul se 'nalţă îndârjite...
La graniţă, duşmanii se strâng pe nesimţite...
Acum este momentul prielnic să-l lovim...

ASURA

Atunci nu ne rămâne decât să isbutim.
Mijloace sunt destule, pedeapsa va fi dreaptă;
Pe Saul să-l sdrobească, ai mei un semn aşteaptă;
Crezi oare că Asura de ţară şi-a uitat
Fiindcă sub un sceptru de bàrbar s'a plecat?
Hiram, Hiram, ascultă: am fost neadormită,
A regelui pieire s'o fac desăvârşită...
Părtaş te fac de-acuma la taina ce-am în gând...
Ai mei să mă răsbune sosi-vor în curând...
De mult le-am dat de veste oştiri să pregătească,
Căci vieaţa mi-a fost toată o moarte sufletească
Şi chiar primisem ştire că dânşii au pornit
Când nobilul meu tată aflai că a murit.

HIRAM

Astfel: există încă un zeu al răsbunării
Ce ştie să scurteze tortura aşteptării?
Oh! Iehova! deacuma nimica nu mai cer
Decât să văd sfârşitul lui Saul şi să pier.

SCENA IV

SCLAVA ASUREI — ACEIAŞI

SCLAVA

Silită sunt stăpână să intru nechiemată
Dar e a lui purtare mai mult decât ciudată

www.dacoromanica.ro

ASURA

De cine vorbeşti oare, Rabet?

SCLAVA

De un strein

ASURA

Ce caută?

SCLAVA

Voieşte să-ţi dau acest rubin.

ASURA (luând inelul)

Inelul lui Tenejah!

SCLAVA

Să fie cu putinţă?

El?

ASURA

Da.

SCLAVA (arătând pe Hiram)

Să nu te-audă...

ASURA

Juratu-mi-a credinţă...

SCLAVA

Dar...

ASURA

Lasă orice vorbă şi 'ntoarce-te cu el.

(Sclava iese)

ASURA (înaintând spre Hiram, triumfătoare)

Hiram, isbânda vine... mi-o spune-acest inel.

HIRAM

Văzui că ţi-l aduse Rabet, — dar ce 'nsemnează?

www.dacoromanica.ro

ASURA

Că frate-meu sosit-a, — că oastea îl urmează...
Tenejah pe-a lui soră iubită n'a uitat...

(Tenejah intră precedat de Rabet)

Oh! iată-l...

SCENA V

ACEIAŞI — TENEJAH

ASURA (alergând spre el)

Scumpe frate... — Cât, — cât te-am aşteptat!

TENEJAH (privind pe Hiram)

Regină...

ASURA

N'avea teamă, Tenejah, şi vorbeşte...
A noastră răsbunare şi el o 'mpărtăşeşte.

TENEJAH

Asura! dulce soră... Oh! vin la pieptul meu...

(se îmbrăţişează)

ASURA

Tenejah, te aduse la vreme Dumnezeu.

TENEJAH

Dar tata unde este? nu-l văd...

ASURA

Nenorocitul
Ce lacrimi îl aşteaptă... el nu-i ştie sfârşitul...
De tata, — vai! de tata mă 'ntreabă...

(către Tenejah)

— A murit
Ucis de însuşi Saul, de-acest nelegiuit.

www.dacoromanica.ro

TENEJAH

Cum? Mort? Ce grozăvie! Şi Saul mai trăieşte?...

HIRAM

Trăieşte... însă moartea din urmă îl soseşte...

TENEJAH

Asura, — şi nimica să-l scapi nu ai făcut?

ASURA (arătând pe Hiram)

Hiram ţi-o poate spune... nimica n'am ştiut...
Cumplită a fost cursa...

TENEJAH

Atunci, — sosesc la vreme...
O voce şi 'ncepuse spre tine să mă chieme... —
Dar vorbele n'ajută: mai bine să lucrăm
A sângelui domnie în sânge s'o 'necăm...
Uniţi cu Filistenii ai noştri 'naintează...
Prin valea Sedanorah încoa se îndrumează...
La pândă 'n urmă sta-vor pe dealul Guibloac.
Acuma, — voi să-mi spuneţi ce trebue să fac?

ASURA

Hiram să hotărască.

HIRAM

In tabără te 'ntoarce,
Noi firul răsbunării aicea îl vom toarce.
Pe rege îl vom face să creadă că v'aflaţi
Departe de strâmtoarea în care l-aşteptaţi...
Vom spune că puţină e oastea inamică,
La numele lui Saul că tremură de frică
Şi el căzut în cursa întinsă va pieri.

www.dacoromanica.ro

SCENA VI

ACEIAŞI — RABET

RABET

Grăbiţi-vă, e timpul de rege-a vă feri,
Imi pare că soseşte.

ASURA

Soseşte? Grozăvie!
Tenejah, scumpe frate, să nu-l aştepţi să vie...
Ascunde-te... Pe-aicea, — (văzând pe Saul) Vai! însă e pierdut.

SCENA VII

ACEIAŞI — SAUL

SAUL (intrând îşi trece mâna pe frunte)

Ce vis!

(văzând pe Tenejah)

Dar cine este acest necunoscut?

ASURA

Stăpâne... este... însă...

HIRAM

Un sclav... ce-aduce ştire
Că reîncep barbarii a ţării pustiire...
Pe-o vale mocirloasă sunt duşi de nenoroc
Şi pot să fie lesne sdrobiţi în acel loc.

SAUL (crunt, către Tenejah)

Aşa e adevărul?

TENEJAH

Răspund cu vieaţa.

SAUL (către Tenejah)

Bine.

(către Hiram)

Hiram, să-l ţii cu grijă sub pază.

www.dacoromanica.ro

HIRAM

Il voiu ţine.

SAUL

Apoi s'aduci oştirea. — Nu este de pierdut
O clipă; nu, niciuna.

(Hiram se 'nclină şi iese)

HIRAM (cu voce şoptitoare către Tenejah)

In cursă a căzut.

SCENA VIII

SAUL — ASURA

ASURA

Şi vrei să pleci chiar astăzi? Dar nu e cu putinţă...
Te 'ncrezi prea lesne poate?...

SAUL

Mă 'ncred în biruinţă.

ASURA

Da... Da... tu ai dreptate, să pleci cât mai degrab'...
Loveşte inamicul atunci când este slab.
Da... Da... tu vei învinge din nou. O ştiu prea bine,
Lucesc pe a ta frunte schinteile divine...
O stea conducătoare în veci te-a luminat,
Să fii al ţării tată ai fost predestinat.
Avuşi în totd'auna dreptatea călăuză...
Urechia ta ştiut-a suspinul să-l auză...
Şi inima ta fost-a izvorul nesfârşit
In care mântuirea poporul şi-a găsit;
Chiar tata bunătatea ţi-a pus-o la 'ncercare
Şi 'n lume n'a fost alta mai sfântă şi mai mare...
De tine-a mea simţire robită e... O ştiu...
Tu însă când eşti astfel, — cum alta pot să fiu?

www.dacoromanica.ro

Eram răpita frunză de-a soartei vijelie...
Din sclava umilită făcuşi a ta soţie.
Oh! Saul, cum vreodată putea-voiu să-ţi plătesc,
Această fericire sub care şovăiesc...
Nimic, nimic în stare n'ar fi să-ţi dovedească
Cum ştie al meu suflet să simtă, — să iubească...
Tu eşti pentru Asura un zeu triumfător
Ce 'n juru-i răspândeşte lumină şi amor.
Ades când eşti de faţă sfiala mă 'mpietreşte,
Aş vrea să-ţi spun ce cuget, dar vocea îmi lipseşte.
Sunt pasărea plăpândă cu ochii rugători
Zărită când se ştie de vulturul din nori...
Erou frumos şi nobil în mine aibi credinţă,
Trufia duşmănoasă prefă-o 'n neputinţă...
Cu lauri pe-a ta frunte întoarce-te apoi...
Mărirea pentru tine va fi...

SAUL (mângâios)

Pentru-amândoi.
Mă duc... Mă chiamă soarta... dar cât mă întristează
Răsboiul, că de tine din nou mă depărtează.
Sperasem lângă tine să mor.

SCENA IX

ACEIAŞI — HIRAM

SAUL

Ce s'a 'ntâmplat?

HIRAM (intră turburat)

Bătrânul pontifice din vieaţă a 'ncetat.
Fatală i-a fost lupta pe care o 'ncepuse.

SAUL

Mort?

www.dacoromanica.ro

HIRAM

Vestea dela Rama chiar astăzi mi s'aduse.

SAUL

Mort?... voiu să rămân singur. Lăsaţi-mă, plecaţi!

ASURA

Dar...

HIRAM

Nobilă Regină, veniţi, — nu-l turburaţi.

(ies)

SCENA X

SAUL (singur)

SAUL

Mort? Iehova, blestemul fatal mă urmăreşte
Şi umbra răsbunării m'acoperă şi creşte...
Intâi pierdui pe David, copil iubit şi bun;
Am fost cu fiecare ingrat, mişel, nebun.
Speranţa vieţii sale oricine a pus-o 'n mine
Plătit a fost prin ură, durere şi ruşine...
Iertare, umbră sfântă! Amar sunt pedepsit
Că tu mi-ai fost un tată şi nu te-am preţuit.
Târîtu-m'a la crimă trufia mea de rege...
Am fost şi fără suflet, am fost şi fără lege...
Călcat-am peste inimi, semeţ, nepăsător...
Rânjit-am ca un demon la chinul tuturor...
Un demon, da, un demon, am fost... sunt întruparea
Tartarului spre care mă 'mpinge disperarea.
Din vieaţa mea trecută victimele răsar
Şi una după alta oribile mi-apar...
Sunt multe, — fără număr, — le văd, — înaintează,
Râd groaznic, mă 'nconjoară, mă strigă, mă fixează,

www.dacoromanica.ro

Agag mi se aruncă de gât... fugi... nu voiesc
Să mor, — sunt încă tânăr, — am sete să trăiesc.
Din ceata lor hidoasă s'arată şi Genilha
Hiram, oh! fie-ţi milă... de-aicea ia-ţi copila!
Nu vii? Vai, e zadarnic, de toţi sunt părăsit...

(tot teatrul se întunecă, tunete)

UMBRA LUI SAMUEL

Zadarnic, că Eternul de veci te-a osândit!

(Umbra dispare)

(Saul cade în genuchi cu capul pe treptele tronului)

SCENA XI

SAUL — MICAL

MICAL

(privind împrejur şi zărind pe Saul, spăimântată)

Ce este? Tată!

SAUL (fără s'o vadă)

Umbră cu voce blestemată,
Dispari... sau...

(trage spada, se ridică şi aleargă spre a străpunge)

MICAL

Aiurează.

SAUL (alergând)

Aşteaptă...

MICAL

Tată, tată,
Revino-ţi în simţire, — sunt eu, — Mical, — sunt eu.
El însă nu m'aude, puternic Dumnezeu!
Dar uită-te la mine, — opreşte-te, — răspunde,
Nu simţi câtă durere grozavă mă pătrunde?

www.dacoromanica.ro

Nu vezi, te strâng în braţe, — aibi milă, — ajutor!
Mical, Mical te roagă, nu fii ne 'ndurător...
Deşteaptă-te din visul cumplit ce te apasă...

SAUL (îmbrâncind-o)

Fugi demon şi mă lasă.

MICAL (frângându-şi mâinile)

Oh! soartă blestemată... Ce este de făcut?
Pe-al vieţii mele suflet, pe tata l-am pierdut,
(şovăeşte şi cade lângă balustrada estradei de care îşi reazemă capul)

SAUL (mergând spre ea cu compătimire)

Genilha!

MICAL

Cât de mare îi este rătăcirea...
Vai, unde te-afli David să-mi vezi nenorocirea.

SAUL

Ce zice? Despre David vorbeşte?...
(către Mical)
Unde e?
(recunoscând-o pe Mical)
Mical, eşti tu?
— Oh! David, să vie, — uit orice...
E tot iubit de mine şi singur ar fi 'n stare
Să scape al meu suflet de-a minţii aiurare.
Il iert...

MICAL

Eşti, scumpe tată, tot bun... Te-am reaflat.
(îl îmbrăţişează)

SAUL

Dar David, — voiu pe David să-l văd neapărat.
Căinţa mi-este mare... tu eşti a lui soţie,
E 'n tine-a mea speranţă... Vesteşte-l. Vreau să vie.

www.dacoromanica.ro

MICAL

De grab' îndeplinită va fi voinţa ta...
Mă duc... a-i da de ştire chiar azi voiu căuta.

(iese)

SCENA XII

SAUL (singur)

SAUL

Sărmana, dar nu ştie că poate niciodată
Pe David n'o să-l vadă nemernicul ei tată.
Ea nu ştie că astăzi, chiar astăzi mă pornesc —
Căci trebue războiul odată să-l sfârşesc.
Războiul? Insă care din zei se mai îndură
Asupra-mi să arunce a sa căutătură?
Inaltul, — prea Inaltul, din paza lui m'a scos...
Impingă-mă oriunde destinul fioros.
E ziua ispăşirii şi, Saul, eşti pierdut,
Te cere iar neantul din care te-ai născut.
N'ai sprijin, n'ai prieten şi numai vrăjmăşie...
Abia-ţi rămâne plânsul şi-a ta ticăloşie...
Nu, nu mai eşti acelaşi; — cu totul te-a schimbat
Mizeriile lumii şi vieaţa de palat...
Tu însă dacă n'afli la nimeni îndurare...
Priveşte 'n întuneric; infernul este mare.
Da, el să mă ajute... Demoni, — veniţi, — veniţi,
Fiindcă vă sunt frate să nu mă părăsiţi —
Satana, sunt ca tine căzut sub urgisire,
Apari şi te răsbună de vechia umilire...
In lupte fioroase în stânga mea să sbori,
Cu aripile morţii duşmanii să 'nfăşori,
Să tremure tot cerul de-a noastră cutezare
Şi tu să rămâi singur cel veşnic şi cel mare.
Ia-mi sufletul, de tine e demn, ţi-l dăruiesc,
Dar apără-mi şi vieaţa şi sceptrul pământesc...
Apari, — te-arată, vino,

www.dacoromanica.ro

SCENA XIII

SAUL — HIRAM, apoi ASURA

HIRAM

Oştirea rânduită
Şi gata de pornire, te-aşteaptă 'nsufleţită.

SAUL

Atunci şi eu sunt gata. Să mergem... vom vedea
Că cerul chiar se pleacă, când demonul o vrea.

(iese)

(fanfare, marş de pornire cu sunete de cimbale între culise)

ASURA (intră în mijlocul fanfarelor)

Triumf! Triumf! Cimbale, sunaţi asurzitoare
Şi 'mpingeţi-l să meargă pe calea pierzătoare;
Deschideţi mai degrabă mormântul blestemat
Să 'nghită pe-acest demon de iaduri revărsat.
Sunaţi, sunaţi, cimbale... mă simt mai uşurată
Că 'ncepe răsbunarea iubitului meu tată.

(noui sunete de fanfare)

Oh! chinul fără margini, îl uit, când mă gândesc
Că eu, eu, o femeie, sfârşitul i-l grăbesc.
Că eu, eu, o străină, în mijlocul trădării,
Lovirea de pe urmă i-o dau şi lui şi ţării.
O! tată, dacă 'n groapă mai poţi a tresălta,
Priveşte-mă: Asura e încă fiica ta.
Nu, n'am să iert nimica: nici moartea fioroasă
Prin care nimiciră o vieaţă glorioasă,
Prin care sfărâmară un tron şi un popor,
Prin care 'n tot minutul eu însuşi gem şi mor.
Nimica; nici iubirea-mi de el dispreţuită...
Oh! David... am cu tine să fiu neîmblânzită;

www.dacoromanica.ro

Mical!... şi tu plăti-vei amorul tău nebun...
Şi toţi, şi ţara voastră, — căci ştiu să mă răsbun.
Dar...

(s'aud trâmbiţe)

Trâmbiţele, iată, vestesc a lui plecare...

HIRAM

Regină, el te-aşteaptă coprins de nerăbdare.
S'ar crede că-l împinge destinul ne 'mpăcat
Spre groapa ce prin crime el singur şi-a săpat.

ASURA

Să mergem, — şi să 'nceapă a noastră răsbunare.

(către public, cu putere, ironie şi ură)

Nu trebuia s'aştepte suprema 'mbrăţişare.

ACTUL V

(Acelaşi decor)

SCENA I

DAVID — ASURA

DAVID

Şi eu care crezusem aicea să-l găsesc...
Ardeam de nerăbdare să vin să-i mulţumesc.
Mical nu-mi dete veste de grabnica-i plecare...
Dar dânsa unde este?

ASURA

E 'n templu mi se pare.

DAVID

Atunci mă duc de grabă s'o aflu...

www.dacoromanica.ro

ASURA

Negreşit,
Ţi-e mare nerăbdarea, — iubeşti şi eşti iubit...
S'o vezi e pentru tine o 'ntreagă fericire
Dar David, îţi voiu spune ascunsa mea simţire...
Văzutu-m'ai adesea şi nu m'ai înţeles...
Din mijlocul mulţimii, — ai fost al meu ales.
Eram o sclavă încă... Ah! spune-mi mai ţii minte
Din cântecul de aur divinele cuvinte,
Când tu făceai delirul lui Saul a 'nceta,
Le ţii tu oare minte?... De-atunci eram a ta...
A ta şi al tău suflet n'a vrut să mă 'nţeleagă,
Copil semeţ şi fraged, furatu-m'ai întreagă...
Zadarnic am dus lupta cu mine... s'a sfârşit,
Orgoliul meu este şi 'nvins şi umilit.
Un timp cercai iubirea de veci s'o 'nec în ură...
Voiam să-ţi fie vieaţa o zilnică tortură:
Exilul tău fu astfel de mine plăsmuit,
Din inima lui Saul eu, eu te-am isgonit.
Crezui, — nesocotită, — că ura va fi 'n stare
Iubirea să mi-o schimbe în rece nepăsare,
Uitarea că veni-va încet şi mângâios,
Durerea să mi-o-adoarmă cu glas melodios...
O ştiu: tu suferit-ai de sigur, — însă chinul,
Grozavul chin al morţii ce 'neacă şi suspinul,
Ce seacă chiar izvorul de plâns nestăpânit,
Sunt eu, ce ca pedeapsă grozavă l-am simţit,
Şi vezi, — mă 'ngenuchi acum... sunt nimicită...

DAVID

Regină...

ASURA

Nu fii David cu inima 'mpietrită...
Cu lacrime de sânge iertarea mi-o cerşesc...
Am fost o blestemată, dar, iată, te iubesc.

www.dacoromanica.ro

Nu cer s'aibi pentru mine decât compătimire,
Primesc, primesc şi-această supremă umilire.
(Asura îi sărută genuchii)

DAVID

Mical poate să intre, ridică-te, — ce faci?
Mă pierzi... te pierzi... Zadarnic... Regină, — însă...

ASURA

Taci...
Taci, poate să sosească oricine, — şi ce-mi pasă?
Să afle lumea 'ntreagă durerea ce m'apasă.
Aicea, — în ţărână, — aicea voiu să mor...
Tu, tu eşti Dumnezeul pe care îl ador.
Chiar umbra ta mi-e sfântă, chiar pulberea pe care
In mersul tău cel mândru o calci cu nepăsare.
Tot, tot eşti pentru mine: Altar, mi-eşti scump întreg,
Oh! vieaţa mea cu tine primeşte-mă s'o leg;
Mical e o copilă, — iubeşte-o dacă-ţi place,
Dar ea, puternic rege, ea, ea nu te va face.
Eu, David, pregătit-am măreţul viitor...
O vorbă, numai una să zic, — eşti domnitor.
Oricare duşmănie voiu şti din a ta cale
S'o 'nlătur, — şi departe să ţin orişice jale...
Şi trăsnetul să cadă de-ar fi asupra ta
Cu sufletul, cu corpul, voiu şti a-l înfrunta.
Iubeşte-mă — atâta cer David dela tine.
(îl coprinde cu braţele de mijloc)

DAVID

Dar lasă-mă, m'aşteaptă...

ASURA (asvârlindu-se jos înaintea lui)

Atunci, treci peste mine.
(David o evită şi iese)

www.dacoromanica.ro

SCENA II

ASURA (singură)

ASURA

Şi vai, nimic nu-mi zice, nimic, niciun cuvânt.
Zadarnic a fost totul: şi lacrimi şi avânt...
Ah, el a fost o fiară lipsită de 'ndurare...
Durerea cea mai crudă să-l mişte nu e 'n stare;
Mândria mea 'njosită, nebunul meu amor,
Aflatu-l-au acelaşi: semeţ, nepăsător.
Şi nu mi-e cu putinţă să-l şterg pentru vecie
Din inima-mi sdrobită de-a lui nemernicie,
Şi nu-mi e cu putinţă pe el nici să-l urăsc...
Sărmana, osândită mă aflu să-l iubesc.
Sunt veşnic urmărită de-a lui reamintire,
Atât mă stăpâneşte funesta rătăcire.
Mical, Mical, învinge din nou! Dar cel puţin,
Ea, ea o să-mi plătească al vieţii mele chin.

SCENA III

ASURA — HIRAM — MICAL — DAVID

MICAL

Regină, se 'mblânzeşte a cerului mânie:
Blestemul încetează s'apese pe domnie.
Căzut-am în genuchie sdrobită, m'am rugat,
Am plâns, — încât pe tata Leviţii l-au iertat.
Mai mult: ei hotărît-au aici să vie 'ndată,
Spre Iehova să 'nalţe cântarea inspirată.

SCENA IV

ACEIAŞI — LEVIŢII — CORURI

CORURILE

Indură-te, stăpâne,
De omul ce greşeşte,
Căci el păcătueşte
Dar chinul îi rămâne.

www.dacoromanica.ro

LEVIŢII
Invălue 'n lumină
Pe cine te huleşte:
Mustrarea -l pedepseşte,
Şi iar ţi se închină.
Pe Rege-l mântuieşte.

CORURILE
Păcatele să 'nfrâne
Sileşte omenirea,
In tine mântuirea
A fost şi va rămâne.

LEVIŢII
Oricărui ţi-se 'nchină
Iertarea dărueşte
Şi mintea-i limpezeşte
Cu via ta lumină.

LEVIŢII
Pe Rege-l mântuieşte.

SCENA V

ACEIAŞI — UN OSTAŞ — UN ROB

UN OSTAŞ
Din câmpul de bătaie sosesc

DAVID
Ce s'a 'ntâmplat?

OSTAŞUL
Pierdută este lupta şi Saul...

ASURA
A scăpat?

www.dacoromanica.ro

OSTAŞUL

Nu, dânsul nu mai este, murit-a lângă mine.

MICAL

Vai!

ASURA

Nu e cu putinţă.

DAVID

Văzut-ai însă bine?

OSTAŞUL

M'aflam din întâmplare pe dealul Guibloac,
Fugeam din calea morţii, căci ce eram să fac,
Când iată că pe Rege îl văd scăldat în sânge,
Mă chiamă, şi se roagă de mine, strigă, plânge,
Sărmanul, ţi-era milă să-l vezi cum suferea.
El singur într'o spadă proptită se 'mpingea,
Şi nu putea să moară şi-mi zise: « Indurare,
Dă-mi moartea mai de grabă, căci nu mai e scăpare,
Armata mea sdrobită a fost şi Ionatan
Căzu sub lovitura grozavului duşman ».
Atunci, văzându-i chinul, cu însuşi a lui spadă
Jos capul de pe umeri, făcutu-l-am să-i cadă
Şi...

(caută a-şi desface toga în care se află capul lui Saul)

DAVID

Oh!

OSTAŞUL

Aici dovada se află că nu mint.

(Mişcare în auditor. Ostaşul scoate coiful şi spada lui Saul)

MICAL

Vai! scutul lui de aur!

www.dacoromanica.ro

DAVID

Şi coiful lui de-argint!

(David se duce şi ia cu sfinţenie din mâinile ostaşului, coiful şi scutul)

DAVID (sărutându-le)

Odoare preţioase prin sânge consfinţite
De mine de-azi 'nainte veţi fi nedespărţite.

(Pauză. Se întoarce către ostaş)

Cum însă a ta mână, mişel nelegiuit,
Pe unsul lui Iehova s'atingă a 'ndrăsnit?

HIRAM (către ostaşi)

Luaţi-l şi-l daţi morţii.

(Ostaşul dispare înconjurat de soldaţii cari ies cu el)

UN LEVIT BĂTRÂN (către David îngenunchind)

O sfântă datorie
E scrisă 'n al meu suflet: ţi-o spun cu bucurie,
In taină fost-ai Rege ales de Samuel.

(când se ridică)

Domneşte de acuma pe 'ntregul Israel!

LEVIŢII

Trăiască noul Rege!

CORURILE

Trăiască noul Rege!

DAVID

Dar...

LEVITUL BĂTRÂN

Grea este povara, dar Iehova te-alege.

CORURILE

Trăiască noul Rege,
Oricine să-l iubească
Şi 'n pace să domnească
Căci Iehova-l alege!

www.dacoromanica.ro

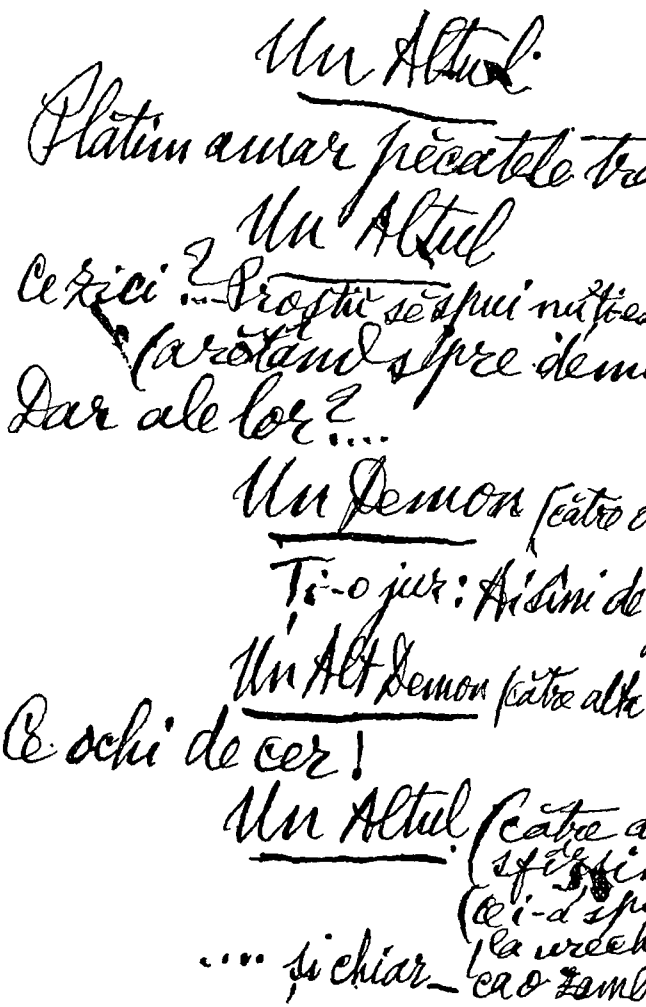
Un Altul
Platim amar păcatele trăite.
Un Altul
Ce zici? ... Proștii se spui nu știe viața?
(arătând spre demoni)
Dar ale lor? ...
Un Demon (către o Principesă)
Ți-o jur: Ai sîni de spumă.
Un Alt Demon (către altă Principesă)
Ce ochi de cer!
Un Altul (către alta, șoptind, ca i-a spus la ureche ca o zambilă.)
... și chiar

O pagină din manuscrisul *Moartea lui Dante*.

www.dacoromanica.ro

LEVIŢII
Trăiască noul Rege!

CORURILE
Păzind a ţării lege
Cu inima 'nţeleaptă
Să meargă 'n calea dreaptă
Căci Iehova-l alege!

LEVIŢII
Trăiască noul Rege!

CORURILE
Sub sceptru-i să închege
Poporu 'n desbinare
Şi veşnic fie mare
Căci Iehova-l alege!

LEVIŢII
Trăiască noul Rege!

DAVID (pe estradă)
Leviţi, coroana sfântă a neamului ebreu
O puneţi pe-a mea frunte conduşi de Dumnezeu.
Pe urmele lui Saul afla-mă-veţi la bine;
Voiu fi întăritorul voinţelor divine.
Şi n'am să uit vreodată în scaunul regesc
Leviţi, a mea putere că eu v'o datoresc.
O singură mâhnire în suflet mă munceşte
Vaï! este că profetul iubit nu mai trăeşte.
Divină călăuză, ah! cum mi-ar fi fost el,
Dar stinsu-s'a 'nţeleptul şi bunul Samuel.
Din ceruri însă dacă spre mine se îndură
S'arunce, mângâioasă, a lui căutătură,
Tot el va şti putere a-mi da să biruesc
Orice în al meu suflet e încă pământesc.

www.dacoromanica.ro

(Se întoarce către Mical)

Mical, dar te mângâie şi urcă lângă mine,
Imi pun a mea credinţă în Iehova şi 'n tine.

(se apropie şi dă lui Mical mâna care urcă pe estradă)

ASURA

Deşi lovită 'n suflet, nu voiu să vă 'ntristez,
Domnie fericită şi lungă vă urez.
Uitaţi dacă vreodată v'am fost ca o povară,
Să-mi plâng nenorocirea mă 'ntorc în a mea ţară.
Adio! însă astăzi fiindcă plec, — aş vrea
Mical, o sărutare să-ţi dau, copila mea.

(se urcă pe estradă, îmbrăţişează pe Mical, scoate un pumnal ascuns pe care publicul nu-l vede şi o 'njunghie)

MICAL (strigând)

(şovăieşte şi se apucă cu mâinile de balustrada tronului)

Ah!... David... sărutarea... ce-mi dete... e mortală...
Asura... ţi-am prezis-o... că ea... ne e fatală.

DAVID

Mical... Ce este?

MICAL

David... susţine-mă; oh! mor...
In piept mi-a 'nfipt... pumnalul...

DAVID (susţinând-o)

Dar e îngrozitor.

(către soldaţi)

Ostaşi! înconjuraţi-o...

(soldaţii urcă pe estradă şi înconjoară pe Asura)

MICAL (se lasă jos sprijinită de David)

Nu... nu voiu răsbunare...
Mor... David... amintirea... păstrează-mi-o... prea mare
A noastră... fericire... era... dacă trăiam...
Adio... pierd vederea, şi voce... nu mai am...
Adio —

(expiră)

www.dacoromanica.ro

DAVID

Indurare divină... Ah! ce soartă
Cumplită... Dar e rece şi tare... Moartă, moartă!...
(se aruncă asupra ei)
Mical, e cu putinţă pe soţul tău iubit
Să pleci şi să-l laşi singur, de veci nenorocit?
Mical, deschide ochii, — răspunde, — ...nu m'aude,
E moartă, moartă, moartă! — Destinele sunt crude,
Din braţe ea mi-o smulse... Asura, suflet laş,
Infige şi în mine pumnalul ucigaş...
(îşi ascunde capul între mâni)

ASURA

Plângi, David, bucuria în pieptul meu palpită,
De veci închis-a ochii Mical, a ta iubită.
Plângi, lacrimile tale îmi sunt ca un balsam,
In lunga mea veghiere, de mult le aşteptam.
Plângi; n'o s'o învieze şiroaiele amare,
Să-i dea re 'nsufleţire nimic nu mai e 'n stare.
Imi zici să 'nfig pumnalul şi 'n tine, însă tu,
Infipt îl porţi în suflet de cum o străbătu.
A voastră fericire crezut-ai vreodată
Că eu, — că eu putea-voiu s'o sufăr resemnată,
Să ştiu pe-ale ei braţe că dorul ţi-l resfeţi,
Şi 'n umbră să vărs lacrimi, de-amor când te îmbeţi...
A! David, pot în pace să mor, sunt răsbunată,
Tu mi-ai ucis simţirea şi Saul pe-al meu tată.
(mişcarea lui David)
Te miri, nu ştii, dar este aşa... El l-a ucis...
(se întoarce către toţi)
Iudei fără de lege, v'aşteaptă un abis...
Să piară-al vostru Rege a fost a mea 'ntocmire.
Oh! tată, ucigaşul mişel ce te a pierdut
Răsplata şi-a primit-o...

www.dacoromanica.ro

DAVID

Infernul te-a născut.
Destul... Viperă neagră... — Durerea mea cumplită
De oarba ta sfruntare acum e 'năbușită.

LEVIȚII

Să moară.

DAVID

Mori... Au zis-o.

(scoate junghiul și se repede asupra-i, dar se oprește)

ASURA

Lovește, — n'aștepta!

DAVID

Nu, David nu-și mânjește pumnalu 'n carnea ta.

(asvârle pumnalul jos, către ostași)

Călăul datoria să-și facă...

ASURA (ridicându-i junghiul)

Niciodată...
Reginele să moară știu singure... și iată...

www.dacoromanica.ro

MOARTEA
LUI DANTE ALIGHIERI

TRAGEDIE

UN PRONAOS, TREI ACTE ŞI UN EPILOG

PERSOANELE şi înfăţişarea lor

DANTE ALIGHIERI (Costumul de pe portrete. Chipul de asemeni. Poartă coroană de lauri verzi)
DUCESA (Bogat costum al timpului)
O FIICĂ A LUI DANTE (Călugăriţă)
UN ABATE
FIUL DUCESEI (14 ani)
OPT TINERI SENIORI AI ORAŞULUI RAVENA. (Costumele epocei)
DONI (fiu al lui DANTE. Costume ale timpului)
BEPPO (Servitor bătrân)

NĂLUCILE

BEATRICE. (Găteală de crini, drapată cu alb şi vioriu şters. Stofele viorii şi albe sunt fluidice).
UMBRA LUI VIRGIL. (Draperie albă).
UMBRELE CELOR NOUĂ MUZE. (Costumele mitologice).

NĂLUCILE CELOR ŞEAPTE SECOLE DELA DANTE IN SUS
(costumele corespunzătoare fiecărui secol. Al XIX-lea şi al XX-lea în costumele milităreşti de cavalerie)

GÂNDUL LUI DANTE
(sub înfăţişarea unui înger de lumină)

www.dacoromanica.ro

SIMŢIREA LUI DANTE
(păr şi chip de femeie, înger luminos de asemeni)

UMBRA LUI BRUNETTO LATINI
(costum de magistru al epocei)

PRONAOS

Tabloul însufleţit al lui Delacroix. Stixul. Iadul în fund. La ridicarea cortinei slabe flacări verzi, albastre, roşii. Barca cu Dante şi Virgil. Decorul din tabloul citat. Virgil, Dante, cât şi «la perduta gente», sunt înfăţişaţi prin artişti dramatici şi figuranţi cu mişcările, studiate după Delacroix şi Gustave Doré. Aceste mişcări sunt însă însufleţite. Muzică largă. Vaiete. Vuiet neîncetat tăiat de urlete, de şuierări şi de sgomotul valurilor de foc. Valurile se ridică şi se scufundă. Pliciuiri.

Muzică înainte de ridicarea cortinei, iar după căderea ei muzică solemnă. In timpul Pronaosului lumina din teatru va fi stinsă.

DIALOGUL DIN TIMPUL PRONAOSULUI

SCENA I

DANTE — VIRGIL — UN DAMNAT

DAMNATUL

(Luptându-se să iasă din noroiul Stixului se agaţă cu mâinile de gâtul bărcei. Scena e slab luminată de flacări verzui şi roşii)

(cu vocea închisă)

Tu cine eşti de vii naintea orei?

DANTE

Eu viu, dar nu rămân cu tine, care
Imbrăţişezi zadarnic gâtul prorei
Cercând de-acest noroiu s'afli scăpare...
Val după val în jurul tău se strânge
Căci eşti pe veci un suflet în pierzare.

(Urlete, râsete şi vuiete ale Iadului. Muzică ½ minut. Moment de acalmie)

DAMNATUL (voce închisă)

Nu mă goni: sunt unul care plânge,

www.dacoromanica.ro

DANTE

Din tine-a dat acest noroiu afară —
Rămâi în el căci l-ai purtat în sânge.

VIRGILIU (îmbrâncind pe Damnat)

Cu ceilalţi câini ce 'n el se cufundară.

(Damnatul recade în smârc)

(Muzică)

(Flacările sporesc. Ele vâlvorează; rugiri, hohotiri, şuierări, din când în când ţipete. Râsete sălbatice: Ha-Ha-Ha! Râsete ironice: Hi-Hi-Hi! Râsete sinistre: Hu-Hu-Hu-u-u! Barca se pune în mişcare dela dreapta spre stânga.)

(Acalmie)

DAMNATUL (Sbătându-se în noroiu şi apă)

Ho-Ho! — Ho-Ho! — Sunt unul care plânge.

DANTE

Din tine-a dat acest noroiu afară,
Rămâi în el căci l-ai purtat în sânge.

VIRGIL

Cu ceilalţi câini ce 'n el se cufundară.

(Reluare a vijeliei de flacări şi de sgomote)

SCENA II

Indicaţii: Stixul se face nevăzut, şers de flacări. Apare Lucifer şi Principi şi Principese ale Infernului. Lux de vesminte strălucitoare, de Cavaleri şi de Doamne. Costumele sunt în gustul epocii. Al lui Lucifer e mai scânteietor ca celelalte. Lucifer şi Principii şi Principesele lui sunt de o frumuseţe rară. Bărbaţii sunt adolescenţi, şi aproape imberbi: Păr de aur, roşu, negru, buclat, inelat, la unii scurt, la alţii mai lung. Lucifer e cu ochii de noapte, — lungi — mari şi melancolici, dar câteodată fulgerători. El dă mâna Persephonei care poartă coroană de smaralde, şi rochie verde ca marea, coperită cu nuferi. E decoltată. Rochia e fluidică şi pusă pe un transparent de mătase! Nuferi la sân. Broderii metalice de colori pe rochie. Principesele sunt nişte copile aproape, dar depravarea e în ochii lor. Rochiile au trene. Lucifer şi demonii sunt cu spade şi îmbrăcaţi în costumele timpului.

www.dacoromanica.ro

Ei intră legănaţi de o leneşă muzică a unui galant danţ al acelei epoci. Lucifer şi ceilalţi demoni cochetează manieraţi şi afectaţi când cu o principesă, când cu alta.

In fund şi împrejur, Iadul şi Damnaţii. Sgomotele lui au tăcut aproape. Saluturi, mimică elegantă de mişcări şi de gesturi studiate. Din timp în timp vuiet.

LUCIFER

(apropiindu-se de o principesă şi aplecându-se spre sânul ei)

Ce roză ai! — Parfumul ei îmbată —
Ascunzi sub ea plăceri ne mai simţite.

PRINCIPESA.

Culeasă-a fost în valea blestemată.

DEMONI (râset)

Ha-Ha!

LUCIFER (către principesă, subliniind cuvintele)

Deci cresc pe-acolo flori vrăjite?

(Muzică)

(Preţiozitate de gesturi a tuturor. Muzica se face răsunătoare şi domină isbucnirile de durere ale damnaţilor. Ei sunt zăriţi cum se chinuesc în flacări?)

(Acalmie)

(Muzică abia simţită)

UN DAMNAT

(care arată pe Lucifer şi pe ceilalţi demoni şi ridică pumnii în sus cu frenezie)

De e un Dumnezeu, e fără milă.

UN ALTUL

Plătim amar păcatele trăite.

UN ALTUL

Ce zici?... Prostii să spui nu-ţi este silă?

(arătând pe demoni)

Dar ale lor?...

UN DEMON (către o principesă)

Ţi-o jur: ai sâni de spume.

www.dacoromanica.ro

UN ALT DEMON (către altă principesă)
Ce ochi de cer!

UN ALTUL (către alta, sfârşind ce i-a spus la ureche)
... şi chiar ca o zambilă.

INTÂIUL DAMNAT (către al doilea arătând pe demoni)
Vezi cum petrec?

AL III-lea
Cum râd?

UN ALTUL
Şi cum fac glume?

INTÂIUL DAMNAT
(ridicând pumnii în sus cu o mânie desnădăjduită)
De e un Dumnezeu, nu e dreptate.

AL IV-lea
La fel e 'n Iad cu tot ce e şi 'n lume.

AL III-lea
Cei slabi plătesc ale-altora păcate.

INTÂIUL
De e un Dumnezeu, el e un nume.

AL IV-lea
De e un Dumnezeu, nu e dreptate.

AL II-lea
La fel e 'n Iad cu tot ce e şi 'n lume.

AL IV-lea
Cei tari primesc răsplăţi pentru păcate.

AL III-lea
Şi iată — vai! Din nou ne-ajunge focul.

AL II-lea
Scăpaţi eram din el pe jumătate.

www.dacoromanica.ro

UN DEMON

(văzând pe un damnat în apropierea lui, îl trimete în foc cu o lovitură de picior)

In foc!

ALŢI DEMONI

(aceleaşi mişcări faţă cu alţi damnaţi)

In foc!

ALŢII

Acolo vă e locul.

UN DAMNAT

(din mijlocul flacărilor, şi ridicând pumnii în sus)

Vai! Dumnezeu nu e, şi nici dreptate.

(Vuiete ale Iadului)

Ha-Ha! — Ho-Ho! — Hi-Hi! — Hu-Hu-u-u-u!

O VOCE DE SUS

In foc! In foc! — Acolo vă e locul.

(Damnaţii în partea din urmă a dialogului au isbutit să se smulgă din flacări şi s'au apropiat pe nesimţite de demoni.)

ACTUL I

Scena se petrece într'un palat din Ravena. Lumină în teatru. Decorul piesei acelaşi ca în toate actele. O întinsă sală în forma unui trapez. In dreapta, colonadă asupra mărei ce se vede între coloane în toată însufleţirea ei. Lucirea soarelui peste mare. Luntre cu pânze. Sus de tot, între coloane, tende de purpură ce se mişcă în vânt. In fundul trapezului, uşă lângă unghiul din stânga şi lângă cel din dreapta. In mijlocul bazei trapezului o adâncitură formând alcovă, între două duble coloane, în o parte şi în alta. Pat monumental, uşor ridicat la căpătâiu şi deci înclinat spre public. Trei trepte duc din scenă la acest fel de alcovă. Inalte sfeşnice, de o parte şi de alta a treptelor, cu groase lumânări de ceară în ele, înflorite cu poleieli şi colori. Amplu coperământ al patului de mătase de un roşu închis, asvârlit peste pat. Mari ciucuri de fir atârnând dela colţurile lui în jos. De partea de jos a deschizăturei draperii de catifea de Utrecht, de coloarea foilor veştede. La ridicarea cortinei draperia e dată într'o parte şi în alta. Patul şi peretele din fund se pot vedea bine. Pe fundul acestui perete un mare covor de catifea de un

www.dacoromanica.ro

roşu trecut, cu marginile cusute în fir. In centrul covorului blazon mare, cu coroană ducală. Mai jos, panoplie de arme. Lângă fiecare sfeşnic, pe două foarte mici piedestale câte un cavaler în armură de fier, cu casca pe cap şi cu cozorocul ei lăsat. In stânga scenei un imens portal e închis, ceva mai sus ca înălţimea omului, de un paravan ce e în realitate un *transparent* (pentru apariţiuni). Accst paravan simulează stejarul vechiu, e lucrat artistic, are o uşă în centrul lui, ce e întredeschisă şi lasă a se vedea pe deasupra lui partea superioară a bolţilor şi stâlpilor unei largi galerii.

In centrul sălii, mare masă de stejar înnegrit de timp. Scaune tot de stejar, în stilul epocei, dar cu spatele foarte înalt. Scaunele aşezate împrejurul mesei; trei-patru sunt scăunaşe fără răzămătoare, în acelaşi stil. La dreapta, lungă laviţă, cu rezemătoare, aşezată pieziş, lângă colonada ce dă asupra marei. Transparente prin unghiuri, pentru iviri de vedenii. Umbrele lui Virgil, Brunetto Latini şi a Beatricei pot apărea şi de după înaltul spate al laviţei. Celelalte după indicaţii la timp.

ACTUL I

(La ridicarea cortinei, Dante aproape culcat pe laviţa cu rezemătoare)

SCENA I

DANTE — CEI OPT TINERI SENIORI — NĂLUCILE

DANTE (ridicându-se în cot pe perini de catifea)

...şi deci părerea voastră este ca eu Dante Alighieri — aţi înţeles — eu, Dante, să cer iertare Florenţei?

UN TÂNĂR

Te vei întoarce astfel în oraşul tău scump.

UN ALTUL

Iţi vei revedea astfel casa ta scumpă — micul tău palat.

AL III-lea

Ţi se va recunoaşte astfel mărimea geniului ce ţi se tăgăduieşte astăzi.

AL IV-lea

Nu vei mai fi astfel rătăcitor. Vei fi rege aşezat în scaunul geniului tău.

www.dacoromanica.ro

AL V-lea

Copii desmetici sau neghiobi nu se vor mai ţine pe stradă după tine, şi strigând în batjocură sau cu groază: — Păziţi! căci iată omul care zice că a fost în Iad şi că s'a întors de acolo.

AL VI-lea

Vei avea astfel un cămin.

AL VII-lea

Te vei bucura astfel de glorie multă vreme, căci liniştea şi mulţumirea îţi vor lungi vieaţa.

AL VIII-lea

Şi vei ajunge din nou, poate, în dregătoriile nalte ale scumpei tale Florenţe.

AL III-lea

Pe câtă vreme astăzi — silit cum eşti să serveşti când pe principele unui oraş, când pe al altuia dintre stăpânitorii care-ţi dau ospitalitate — astăzi care-ţi este soarta?

AL V-lea

Da: Care? Iţi primejdueşti chiar vieaţa... (mişcare a lui Dante) căci nu ne vei spune că ambasada din urmă la Veneţia ţi-a folosit la ceva, sau că nu te-ai întors bolnav de pe urma ei...

AL VII-lea

Greu bolnav.

INTÂIUL

Fireşte: lagunele nu iartă nici chiar când e toamnă înaintată... Şi, pe deasupra, vei fi silit să părăseşti în curând însuşi adăpostul acestui palat, cu toate că Ducesa...

AL II-lea

Da: căci soţul ei soseşte mâine, şi ştiu că i s'au făcut ameninţări de către oraşul tău — unde s'a dus chiemat de împrejurările politice ale zilei — că dacă el va urma să te adăpostească la sânu-i, nu i se vor mai înapoia cei trei sute de mii de scuzi cu care oraşul îi este dator.

www.dacoromanica.ro

AL IV-lea

Şi cine ştie? Vei fi silit, poate, să părăseşti însăşi Ravena.

DANTE

O voiu părăsi.

AL VII-lea

Spre a te duce unde?

DANTE

Dumnezeu ştie totdeauna să îndrepteze pasurile oamenilor.

AL VI-lea

Va fi ştiind. Dar pe-ale tale numai spre bine nu le-a îndreptat. Ai fost Guelf, şi te-ai luptat la Campaldino pentru Guelfi, şi cu ce te-ai ales? — Nu tot ei te-au lovit?

INTÂIUL

Aceasta ţi-a fost răsplata.

DANTE

A mai fost şi a multor altora. Mişeii îşi fac treburile cu cei viteji şi de bună-credinţă şi la urmă caută să se scape de ei. Lucrul nu este de ieri.

AL VII-lea

Dacă ştiai că e aşa dece nu ţi-ai luat măsuri?

AL III-lea

Ţi-a plăcut mai bine să te faci Gibelin.

AL IV-lea

Să-ţi spun drept, magistre, te iubim. Dar ţi-ai pus pe umeri greşeli peste greşeli. Cel puţin, dacă atunci când ai ajuns aproape capul Republicei...

AL II-lea

Nu loveai în toţi.

AL V-lea

Aşa că astăzi n'ai peste tot decât duşmani.

www.dacoromanica.ro

DANTE

Am voit binele Toscanei.

AL VII-lea

Şi te-ai apucat — spre a i-l face — să cauţi să culci la pământ pe cei mai străluciţi fii ai ei... N'ai cruţat nici pe cei mai de aproape ţie.

DANTE

Am lovit pe jefuitori numai. Pe cele câteva familii care îşi împart ţara ca un hoit.

AL VIII-lea

Ţi-ai muiat, pe lângă aceasta, condeiul în flacările Iadului, şi luând Italia în toată întinderea, ai însemnat cu el în frunte pe cei mai vestiţi seniori.

DANTE

Pe cei mai vestiţi briganzi.

INTÂIUL

Pe mulţi i-ai numit venetici.

DANTE

Sunt.

AL IV-lea

Şi chiar pe oamenii cei mai iluştri prin meritele lor.

DANTE

Merite de conrupători ai sufletului dela Alpi la Marea Tirheniană. Am înfierat numai pe răi şi pe vicioşi.

AL II-lea

N'ai respectat nici chiar sfinţenia Bisericii. Ai trimis pe Papi să ardă în Iad.

DANTE

Nu eu i-am trimis acolo, ci ei.

AL V-lea

Şi pe alţii mulţi.

www.dacoromanica.ro

DANTE

Nu eu — tot ei.

AL III-lea

Şi astăzi Italia întreagă îţi stă împotrivă.

DANTE

Aceasta, nu. Italia nici nu mă urăşte nici nu mă iubeşte. Italia doarme. Am voit-o aşa cum se va înălţa printre secole.

INTÂIUL

In sfârşit, să fie cum zici, sau să nu fie — cred că ar fi timpul să iei o hotărîre. Noi ştim cu siguranţă că marchizul, — şi nu uita că mâine va fi aci...

DANTE

Mi-aţi mai spus-o.

INTÂIUL

Pe ce prieteni cugeţi dar să te reazămi în mijlocul furtunii ce se apropie? Afară de Guido Cavalcanti — dar el nu mai poate fi acum de ajutor nimănui — nu prea vedem care ţi-ar fi sprijinitorii... Cât despre Giotto.

AL III-lea

Ţi-a făcut portretul...

DANTE

Dar de D-voastră nu vorbiţi, seniorii mei? (ironic) Vă cunosc devotamentul... şi mă iubiţi...

AL VI-lea (cu vocea tărăgănată)

De sigur...

AL IV-lea (fără entuziasm)

Tot ce vom putea să facem...

DANTE

In adevăr?

AL VII-lea (fără convingere)

Cum ar fi altfel?

www.dacoromanica.ro

DANTE

Cu toate cele spuse adineauri?

AL III-lea

Ţi le-am spus tocmai fiindcă-ţi suntem prieteni.

AL V-lea

Greşelile trebuiesc spuse.

AL VI-lea

Cei care nu le spun urmăresc pierzarea celor care le fac. Sunt mişei.

DANTE

A!

AL II-lea

Dovada cea mai bună despre asta e că ţi le-am spus.

DANTE

A!

INTÂIUL

Căci altfel...

DANTE

Deci, mă iubiţi?... — Ascultaţi însă!... Când cineva începe să vadă greşelile cuiva, nu-l mai iubeşte.

AL VI-lea

Nu e cu toate acestea iubire stăruinţa ce punem ca să iei o hotărîre care să-ţi fie folositoare?...

AL II-lea

Te vedem cu totul slăbit.

AL VII-lea

Cât s'ar bucura cei doi fii ai tăi văzându-te...

DANTE (ridicând ochii în sus)

Blândă maică a lui Christos, vezi-mă.

AL II-lea

Te va vedea, dar trebue întâi să te vezi singur.

www.dacoromanica.ro

DANTE (tot cu ochii în sus)

Isuse, mielule al lui Dumnezeu, dacă am greşit până azi, fii milostiv, şi iartă-mă.

AL II-lea

Te va ierta, dar trebue întâi să te ierţi singur.

AL V-lea

Cu adevărat, căci de ce te pedepseşti singur?

INTÂIUL

Şi atât de cumplit — când ţi-ar fi uşor să ceri iertare oraşului tău.

AL III-lea

Trimisul Florenţei tale, care-ţi face această propunere, n'aşteaptă oare răspunsul tău în acest Palat de aproape două săptămâni?

AL VII-lea

Şi dacă nu i-l dai până diseară, va pleca mâine.

AL VI-lea

Şi oraşul tău scump va pune să-ţi dărâme casa până la pământ. Ne-a spus-o *limpede*.

AL IV-lea

E foarte adevărat, căci nu ne-a spus-o numai nouă. A spus-o şi altora.

AL III-lea

Micul tău palat va fi prin urmare ras din faţa pământului de oraşul tău scump.

AL VIII-lea

Şi oraşul tău scump va presăra sare pe locul unde a fost casa ta.

AL II-lea

Şi pe locul unde a fost micul tău palat nu vor mai creşte flori.

DANTE (aiurit)

Ce ziceţi?... Tăceţi...—

www.dacoromanica.ro

AL VI-lea

Zicem ce va fi: că nu vor mai creşte nici chiar flori pe acel loc.

INTÂIUL

Oraşul tău va presăra sare pe el.

DANTE

Destul.—Minte şi minţiţi.—Lacrimile au şi ele sare... Dar...—v'o spun: Minte şi minţiţi... din lacrimile ce se vor vărsa vor creşte flori... — Da: şi chiar cele mai frumoase: ale nemuririi. — Deci, în adevăr, ascultaţi: Sarea pe care oraşul meu scump o va presăra pe locul casei mele, va fi topită de ploaie, şi picăturile acelei ploi se vor schimba în lacrimi. Auziţi? — şi oraşul meu scump mă va plânge şi el mai târziu — căci — priviţi-mă! — nu sunt eu cel pe care îl ştiţi, şi uitat-aţi oare...

(El se dă înapoi prins de aiurare. Mimică. Melopee muzicală în surdină. Muzele apar. Dante le vede, nu însă ceilalţi)

DANTE (reluând)

Uitat-aţi oare...

SCENA II

ACEIAŞI — MUZELE — SECOLELE — GÂNDUL şi SIMŢIREA lui DANTE (Melopee)

O MUZĂ (recitativ)

Uitat-aţi oare
Că-i este vieaţa nemuritoare?

SECOLELE

(Apar în dreptul portalului din stânga. Fiecare secol e cu câte un pas înapoi de celălalt şi nemascat de el. Cor.)

Uitat-aţi oare?... —
O spun şi ele, Muze, şi noi
Ce pe rând fi-vom secole noi...
Ii este vieaţa nemuritoare.

www.dacoromanica.ro

MUZELE (cor)
Nemuritoare, nemuritoare.

DANTE
Aţi văzut, şi aţi auzit?

INTÂIUL
Pe tine? — Da.

AL III-lea
Şi te-am auzit.

AL II-lea.
Şi ştiu cine eşti.

AL V-lea
Eşti Dante.

DANTE
Nu e vorba de mine.

AL VII-lea
Atunci de cine?

DANTE (gest)
De acestea: Nemuritoare şi veşnic tinere.

(Muzele dispar)

(Toţi se uită în direcţiunea arătată de Dante)

AL II-lea (către al IV-lea).
Ce-a vrut să zică?

DANTE (gest şi mişcare).
Dar pe ei? Pe aceşti frumoşi adolescenţi din care unii abia copilandri — văzutu-i-aţi şi pe ei?

(Secolele dispar)

AL VIII-lea (către al VI-lea).
Aiurează.

AL II-lea (către Dante).
Dumnezeule! Pe care *acestea* şi pe care *aceştia* vrei să-i vedem?

www.dacoromanica.ro

AL VI-lea
Aici nu se află nimeni decât dumneata şi noi.

AL IV-lea
O! bietule magistre...

AL III-lea
Nefericitule şi mult cercatule Dante!...

INTÂIUL
Mă uit zadarnic împrejur...

AL V-lea
Nu e nimeni. Ne uităm zadarnic.

INTÂIUL
Eşti bolnav.

AL IV-lea
Prins de friguri.

AL VI-lea
De altfel ţi-este şi obrazul roşu ca focul...

AL VIII-lea
Şi ochii tăi sticlesc.

DANTE
A! In adevăr?

INTÂIUL
In adevăr — căci nici n'am văzut, nici n'am auzit pe nimeni decât pe tine.

DANTE
Aveţi dreptate. — Uitasem că puţini de tot au ochi să vadă şi urechi să audă.

AL V-lea (către I-iul).
Eu cred mai curând că magistrul a vrut să-şi râdă de noi.

www.dacoromanica.ro

AL II-lea
Îi place uneori batjocura.

AL VIII-lea
Şi asta nu e bine.

AL VI-lea
Nu e de loc bine.

AL III-lea
Căci ştie cât îl iubim.

AL V-lea (către Dante).
Şi ştie că nu suntem dintre mulţii făţarnici cari când dau ochii cu el îl ridică dincolo de al şeaptelea cer, şi când se depărtează îl cufundă în chiar Iadurile lui.

AL IV-lea
Iar ca dovadă că aşa este aduc — aminteşte-ţi, magistrule, — aduc şi faptul că ţi-am recunoscut totdeauna marile merite şi când erai faţă, şi în lipsă. Dacă, cu toate astea, *Divina Comedie* nu ne-a prea mişcat, e apoi şi firesc. Ai scris-o bolnav...

AL VII-lea
In exil...

AL II-lea
Şi spre bătrâneţe.

AL VI-lea
Ţinem socoteală de toate.

AL VIII-lea
Vita Nuova însă...

AL II-lea
Cât şi atâtea alte versuri răsleţe...

INTÂIUL
Vor trăi în toţi timpii. — *Canzoni* bunăoară!...

www.dacoromanica.ro

AL VI-lea

Căror le-a făcut muzică divul Casella...

AL V-lea

Sunt fără seamăn.

AL III-lea

Şi vor trăi etern.

AL VIII-lea

In ele i-ai întrecut pe toţi ridicându-te peste tot ce ai scris, şi fără să spunem că limba e tocmai cea care ar trebui...

AL II-lea

Recunoaştem că e bună.

AL III-lea

Pe când alţii — linguşitorii — pe care tu ar trebui să-i urăşti — spun că tu ai întemeiat limba.

AL V-lea

Crezând să te prostească. Căci nu se ştie oare că o limbă e opera timpului?

AL IV-lea

Negreşit. — Ce sunt oamenii?!

AL V-lea (către al IV-lea)

Aici o cam scrântişi — căci şi oamenii îşi au însemnătatea. Astfel toţi am adus la formarea ei partea noastră de contribuţie.

DANTE

Prea modeşti...

AL IV-lea (către al V-lea)

Cu toate astea, timpul...

DANTE

Ha! Ha! Timpul!

AL III-lea

Cum? Te îndoieşti, magistre, despre ce poate timpul?...

www.dacoromanica.ro

DANTE

Dimpotrivă. Timpul poate mult căci v'a creat. Şi vă mulţumesc: M'aţi luminat... Negreşit — fiindcă eram un nerod: crezusem că timpul e omul.

(pauză)

Dar... iată ce e omul, ori mai bine zis, bătrâneţea — boala — cum să vă spun? (arată pe al IV-lea)... — o să vi se pară ciudat — însă e aşa... dumnealui... i-am uitat numele... da... dumnealui *cu timpul*

AL IV-lea

Se poate?

DANTE

De ce nu — de vreme ce v'am spus-o...

AL IV-lea

Cum? Nu mai ştii că mă chiamă Balthazar de...

DANTE

Nu... (gest) şi am uitat şi numele celorlalţi...

AL II-lea

Ce glumă! Un nume ca al meu! Don Andreea de Breggi!...

DANTE (către I-iul)

Ei! dar pe dumneata, tinere, pe dumneata, cum te chiamă?

INTÂIUL

Sangue di Christo! Pe al meu s'ar fi cuvenit să nu-l uiţi! Il ştie Italia toată! Sunt Don Nicolo Orlandi.

AL III-lea

Şi pe al meu mai puţin. Sunt Don Romualdo Ceccaldi.

AL V-lea

Dar pe al meu! Alberto della...

AL VI-lea

Al meu e cel puţin tot atât de ilustru... Guido de Monte-Chiaro, ştii?

www.dacoromanica.ro

AL VIII-lea

Să-ţi mai spun pe al meu? Glumă sau batjocură, împingi lucrurile prea departe... Cine a cunoscut pe Cesare Orto, şi l-a uitat?

AL VII-lea

Dar pe...

DANTE

Ajunge. — Minţiţi!

INTÂIUL

Cum? Nu ne chiamă astfel?

DANTE

Nu. — Minţiţi! — Minţiţi!

2—3 DIN TINERI

Noi?

DANTE

Voi... Toţi. Altele sunt numele voastre.

AL IV-lea

Vasăzică — numele meu nu mai este cel de...

DANTE

Nu: — Pe tine te chiamă *Inconştienţă a timpului.*

INTÂIUL

A!

DANTE (acestuia)

Şi pe tine: *Invidie.*

INTÂIUL

O!

CEILALŢI

O!

DANTE

Da. — Şi pe voi, pe toţi împreună vă chiamă Ticăloşie. (merge asupra lor cu amândouă braţele întinse). Ieşiţi. (Toţi dau napoi şi ies unul câte unul)

www.dacoromanica.ro

SCENA III

DANTE — AL PATRULEA şi AL OPTELEA (lângă uşă) — *DUCESA*

AL IV-lea (către al VIII-lea, la intrarea Ducesei)
Madona Rafaela!

DUCESA (care a surprins câteva din mişcările scenei din urmă) Dar ce e?

AL IV-lea
Ne goneşte (iese cu al VIII-lea).

DUCESA (către Dante).
Vai! Dar îţi erau prieteni. Unii din ei te-au iubit, poate.

DANTE
Poate.

DUCESA
Atunci?

DANTE
Erau oameni.

DUCESA
Vai! Şi cu cine rămâi acum!?

DANTE
Cu mine.

SCENA IV

ACEIAŞI — NĂLUCILE: MUZELOR — SECOLELOR — BEATRICEI VIRGILIU — BRUNETTO LATINI — GÂNDULUI — SIMŢIRII

(Muzică abia simţită. Nălucile Muzelor reapar)

MUZELE
Şi cu noi.

www.dacoromanica.ro

SECOLELE (reapărând)

Cu noi de asemeni.

BEATRICE PORTINARI

(apărând din dosul laviţei pe care Dante s'a rezemat)

Dar eu, Dante, eu? N'a fost totdauna lângă tine scumpa ta Beatrice Portinari?

(Mişcări de mirare ale Ducesei care dă a înţelege că vede şi aude pe năluci)

DANTE (la vocea Beatricei întoarce capul şi se uită lung la ea).

Tu?...

VIRGILIU (apărând la capătul laviţei).

Şi părăsitu-te-a vreodată, de când l-ai cunoscut prin magistrul tău, Brunetto Latini, scumpul tău Virgiliu?

BRUNETTO LATINI (apărând la celălalt capăt al laviţei).

Iar acest Brunetto Latini n'a fost ele totd'auna lângă tine, măreţul meu discipol — lângă tine care vei face să-mi plutească numele peste timpuri — deşi prin mine însumi am fost dintre muritori?

UN INGER LUMINOS (ivindu-se după un jeţ).

Şi nici eu, gândul tău, nu m'am înstrăinat vreodată de tine, scumpul meu tată. Ţi-am fost fiul credincios şi bun — te-am urmat peste tot şi ţi-am împărţit oricând soarta.

DANTE

Fiindcă nu erai om. Cu toate astea, binecuvântat să fii.

UN ALT INGER LUMINOS (acesta cu chip şi păr de femeie).

Nici eu, simţirea ta, nu m'am despărţit în nicio clipă de tine, şi ţi-am îmblânzit mâniile şi ţi-am uşurat necazurile. Ţi-am fost fiică bună.

DANTE

Fiindcă nu erai nici tu din rândul oamenilor. — Cu toate astea, binecuvântată să fii chiar pentru suferinţele pe care fără să ştii mi le-ai dat. Fiindcă le-am trăit şi nu m'au doborît, sunt Dante.

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Minune! — Ce sunt toate aceste fiinţe pe care le văd, şi toate aceste voci pe care le aud? De unde pornesc ele?

MUZELE

Dela noi.

VOCI FELURITE

Dela noi.

Dela noi.

Dela noi.

DUCESA

Dante, magistrule scump şi poetule div, îmi vei spune?...

DANTE

Ţie?... Orice. (Mişcări de atenţiune ale nălucilor şi gesturi între ele) Tu eşti dintre acele femei care răscumpără păcatele şi minciuna altora — Roză de argint a raiurilor, Madona Rafaela, stăpână a acestui palat în care poetul isgonit a fost adăpostit şi soţie a nobilului marchiz, ce vrei să afli dela mine?

DUCESA

Foarte puţin... Iată: te credeam singur, şi văd acum împrejurul tău — dar înainte de toate —, cine este acesta în togă albă? — O! Cerule! — să nu fie chiar Virgiliu al tău şi al omenirii?... — Acestelalte apoi, — copile nouă la număr — şi câte nouă frumoase — semănând cu cele nouă surori — iar, în sfârşit (gest) aceştia... nişte băieţandri atât de străluciţi, dar care par aci că sunt, aci că nu sunt — şi acesta de asemenea, care dacă n'ar fi dus în lumea umbrelor aş jura că e bătrânul Brunetto Latini, pe când aceştia (gest către îngerii luminoşi) lumină din lumină, ca şi gândul tău, ca şi simţirea ta...

DANTE

O! Madona! E aşa. Şi vasăzică ai văzut şi ai auzit? Vezi şi auzi?

DUCESA

Văd şi aud — da.

www.dacoromanica.ro

DANTE

Mărire şi închinăciune lui Dumnezeu. Se află în lume şi ochi care să vadă şi urechi care să audă! M'ai smuls, Madona Rafaela, din pădurea întunecoasă a micimilor omeneşti, şi încep să mă întorc spre lumină. (Muzică în surdină)

O MUZĂ (recitativ).

Ridică ochii tăi spre cer —
In sus sunt culmile sublime
De adevăruri ce nu pier:
Acolo, nu e 'ntunecime.

MUZELE (cor).

Ridică ochii tăi spre cer —
Acolo nu e 'ntunecime.

DUCESA

Dumnezeeşti voci — O! cerule!

DANTE

Le auzi?

DUCESA

Mi-e inima plină de ele.

DANTE

Şi a mea, Madona — şi a mea! — E vocea Muzelor.

DUCESA

O! Cerule!... — Vocea lor...

DANTE

A lor.

(Muzică în surdină)

O MUZĂ (recitativ).

E vocea lor, şi ea vesteşte
Că ura lumii preamăreşte,
Căci dacă e o lege crudă
Să fie-auzuri să n'audă,

www.dacoromanica.ro

Şi dacă sunt aşa mistere
Să fie ochi fără vedere,
Chiar şoapta cea mai trecătoare
Răsună dincolo de soare
Şi de puterea nevăzută
Oricare faptă e ştiută,
Iar nici al ierbei fir nu tace
O nedreptate când se face.

MUZELE (cor).
Iar nici al ierbei fir nu tace
O nedreptate când se face.

SECOLELE (recitativ).
Şi secolii ce au să vie
Cu totul drepţi vor şti să fie...
Răsbunători vom naşte 'n lume,
Incoronându-i al său nume
Cu ale gloriei ghirlante
Şi, dăruindu-i nemurirea,
Italia va fi chiar Dante,
Iar a lui ţară, omenirea.

MUZELE (cor).
Italia va fi chiar Dante.

SECOLELE (cor).
Iar a lui ţară, omenirea.

BRUNETTO LATINI (recitativ).
Italia va fi chiar Dante —
Vezi ce te-aşteaptă fiul meu.

DUCESA (prosternându-se).
O! semi-zeu!

MUZELE
O! semi-zeu!

www.dacoromanica.ro

BEATRICE

Iubitul meu! Iubitul meu!

(Melopeea muzicală încetează)

DANTE

Şi acum, Dona Rafaela, cred că nu mai eşti îngrijată de mine, — căci ai văzut şi ai auzit, şi ştii acum că n'am rămas singur.

DUCESA

Am văzut şi am auzit dumnezeiescule magistre, dar...

DANTE

Vorbeşte.

DUCESA

O teamă e în mine.

DANTE

Care?

DUCESA

Tremur să ţi-o destăinuesc — şi trebue. — Ce cuvinte să găsesc însă?... — Un om care ca tine a suferit atât — a putut — cine ştie? Omul e slab şi suferinţa ne 'ndurătoare... — Sfântă Treime! (se închină) goneşte din mine un asemenea gând..., — a putut...

DANTE

Ei bine?

DUCESA

A putut... — Tu ştii ca şi mine că necuratul stă la pândă... (se închină cu evlavie) Dumnezeule! Nu-l mai răbda să ispitească pe oameni... căci — răspunde-mi: Fiinţe sunt acestea, sau păreri?... (cu spaimă). Umbre? Năluci? Iasme ale vreunei vraje? (mişcare a lui Dante). Ştiu: Eşti drept-credincios şi dacă Dumnezeu ţi-a dat aşa de grele necazuri, ţi le-a dat măsurate după puteri. Puterile au putut însă să te părăsească în vreo clipă. — Apoi, nu eşti tu şi singurul om care s'a coborît în Iad.

www.dacoromanica.ro

DANTE

Înțeleg... — O! și nu mă mir că — inima omenească, precum ai zis-o singură, e slabă — nu mă mir că te-au turburat spăimântătoarele gânduri... — Dar, Madonă, privește-mă în față — în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, fac cruce și spun că dacă vrajă este împrejurul meu ea este a curățeniei sufletului meu, și a puterii lui Dumnezeu. El n'a vrut să mă lase niciodată singur. Pribeag, batjocorit, neluat în seamă de marii acestui pământ — flămând adesea — da: Madonă! flămând! — jefuit de avutul meu, și înstrăinat de copiii mei — singur! — știi ce va să zică singur, Madonă? — El a sădit puterea lui în mine și m'a înfășurat apoi cu dânsa. Oaste cerească este cea care mă înconjură. Prin cei care mă înconjoară am pus stavilă Iadului, care se asvârlea asupră-mi. Gonit dintre oameni, am trăit printre îngeri. Copiii mei, — cei cu totul ai mei — închipuirile! — căci au fost zămisliți numai și numai din gândul meu — m'au mângâiat de lipsa celorlalți. Și aceste închipuiri, Madonă! O! Ele mi-au dat și putere și avere. Am trăit și pe una și pe alta printr'însele, și le-am văzut aci ticăloșia, aci zădărnicia. — In vis și în cer am trăit, Madonă, iar patria mea poate să-mi țină porțile închise. Necazurile m'au oțelit, și sufletul meu s'a făcut de diamant. Ce m'ar mai atinge? Pe acestea (gest arătând năluciile) pe care mi le-am smuls din suflet — ființe pentru mine, năluci pentru cei mulți — dar pe care — orice ar fi ele — le am totdeauna în preajmă și care sunt totdeauna cu mine, nu mi le poate răpi nimeni. Nici moartea. Le voiu lua cu mine când mă voiu duce. Sau nu: Ele trăind prin mine, mă vor urma singure... (se așează pe laviță cu capul în mâini iar peste puțin se ridică din nou și reia cu înfrigurare) ...Căci sunt cel pe care Virgiliu, când l-a văzut singur — Virgiliu și împreună cu el alți patru înalți magistri ai cântecului și anume: Omer — poetul rege—Horațiu,—satiricul—Ovidiu al treilea, și împreună cu el Lucaniu— l-au luat între dânșii, și l-au primit — pe el, al șeaselea, în rândurile lor... Și deci eu fiind acesta, Madonă, mai au oamenii vreo putere asupră-mi? Și iar, fiind cel care spuseiu, s'ar crede oare ca eu singur să fac pasul care să mă prăvălească pe veci de pe dumnezeiești le înălțimi și să mă arunce ca pe un mârșav Iadului? Puterea lui Dumnezeu e prin urmare cea care se află împrejurul meu, și poți s'o spui și trimisului Florenței...

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Dar...

(Muzică în surdină)

SIMŢIREA LUI DANTE

Ştiut să fie de oricine
Că Dumnezeu când e cu tine
Mai mare eşti chiar decât regii
Căci voia lui e legea-legii.

SECOLII (cor)

Ştiut să fie de oricine.

MUZELE (cor)

Ce zeii vor e legea-legii.

GÂNDUL ŞI SIMŢIREA LUI DANTE

E legea-legii, legea-legii

DUCESA

E aşa — cu toate astea, Dante, voinţa lui Dumnezeu este, poate...

DANTE

Nu-mi lua puterea. Tu singură m'ai dăruit cu ea din nou.

DUCESA

Eu?

DANTE

Da — căci cu puţin înainte de-a te arăta — nu-ţi pot ascunde că mă simţeam cu totul bolnav, mai bolnav chiar decât fusesem până aci. Blestematele friguri ale Maremelor crescuseră. Sufletul meu însuşi — istovit — şovăia... Nu mă îndoiam de dreptatea lui Dumnezeu dar începusem să mă îndoiesc de a mea şi, vai! până şi de Dumnezeirea ce mi se vărsa din suflet pe buze. Şi gândindu-mă la cel care fusesem îmi ziceam că nu mi-am trăit vieaţa ca oamenii şi că trebuia să fiu ca ei de vreme ce eram om, că am supărat poate pe Dumnezeu prin aceasta...

www.dacoromanica.ro

DUCESA

O! Dante! Dar stă în puterea ta să faci altfel? Eşti tu om ca ceilalţi?

DANTE

Nu — Nu. — Mă vedeam însă bătrân, în pragul mormântului...

DUCESA

O! O!

DANTE

Mă gândeam la copiii mei, bieţii! Le-am făcut poate rău fără să vreau — n'am fost pentru ei, poate, cel care ar fi trebuit...

DUCESA

Nimeni nu iese din voia lui Dumnezeu, şi el ne-a făcut pe fiecare în felul cum suntem, pentru ca scopurile lui, necunoscute nouă, să fie atinse.

DANTE

E tocmai ce mi-am zis şi eu după ce te-am revăzut; şi mi s'a ridicat ca o piatră de pe inimă, reaflându-mă pe mine. Da: nimic nu se petrece nici în cer, nici pe pământ decât că să se ducă spre bine. Da: ne socotim năpăstuiţi fiindcă nu credem în eternitatea vieţii şi ne-o închipuim sfârşită pentru noi odată cu acest corp trecător. Insă nu este astfel: — nu, — (pauză) Şi iată că m'am făcut bine — cu totul bine! (face câţiva paşi şovăitori). Atât de bine, vezi? încât voiu pleca diseară, părăsind adăpostul pe care mi l-ai dat ca o soră, ca o sfântă...

DUCESA

Să pleci?... Dar unde şi de ce?

DANTE

Unde mă va călăuzi Dumnezeu. — El e totdeauna lângă mine. — De ce? O, prea curat suflet, Madonă, nu-mi mai ascunde în zadar că soţul tău soseşte diseară sau mâine...

DUCESA

Sosirea lui însă...

www.dacoromanica.ro

DANTE

Ştiu tot.—El este o inimă frumoasă—a fost bun cu mine,—o ştiu — dar şi trei sute de mii de scuzi sunt frumoşi, — şi buni. Florenţa nu i-ar înapoia unul dacă palatul şi puterea lui, — ilustrul nume al marchizului — ar urma să mă ocrotească.

DUCESA (cu desnădejde).

Ştii! — Ştii! — Insă cine ţi-a spus-o?

DANTE

Chiar cei cari nu mai sunt aci.

DUCESA

Mişeii!

DANTE

Sunt oameni.

DUCESA

Nu. — Sunt nedemni de acest nume.

DANTE

Oameni! Oameni!

DUCESA (luându-i mâna)

Dar mâna îţi arde?... Nu trebue, nu poţi să pleci astfel.

DANTE

Va fi după voia lui Dumnezeu.

DUCESA (punându-i mâna pe frunte).

Dar fruntea ta este de foc... Nu, nu poţi să pleci astfel.

DANTE

Sunt bine.

DUCESA

Dumnezeule! Pedepseşte-i!

DANTE

Şi apoi mai uiţi altceva: Capul meu nu este el pus la preţ? — Şi nu m'au osândit ei — uiţi şi asta, — să fiu ars de viu? — Şi nu mi s'a dat această osândă fiindcă am destăinuit numele celor care se află în flacările Ghienei sau sub ninsoarea albă şi moale a Nestinsului Far? Uiţi şi asta, Madonă, uiţi!

www.dacoromanica.ro

SCENA V

ACEIAŞI — BEPPO — ABATELE — COPILUL DUCESEI

DUCESA (către servitor).

A! Beppo...

BEPPO

Madonă!

DUCESA

Văd că abia îţi tragi sufletul... Ce s'a întâmplat, bătrânule şi credinciosule Beppo?

BEPPO

Stăpână, tot oraşul e în fierbere. Se pregăteşte ca o răscoală... Vorbe aleargă multe prin mulţime... Florenţa ar fi pe cale să-şi închidă porţile pentru mărfurile noastre... Nemulţumirea creşte printre negustori şi printre oamenii din port... In sfârşit, ce să vă mai spun? Ei aruncă toată vina în socoteala seniorului Dante.

DUCESA

Beppo, taci!

DANTE

Lasă-l să vorbească, Madonă. Şi aşa şi altminterea tot părăsesc Ravena diseară.

DUCESA (către Beppo).

Dar de unde s'au răspândit acele vorbe?

DANTE

Tinerii cari au plecat de aci se răsbună.

ABATELE (intrând).

Madonă! Mă întorc din oraş şi... (zărind pe Beppo). Dar văd că Beppo—care era şi el pe-acolo, — mi-a luat înainte. El îţi va fi spus...

DUCESA

Da. — Ştirea e... (Beppo iese)

www.dacoromanica.ro

COPILUL DUCESEI (14 ani).

Ştire... Ei! mamă, dar îţi aduc şi eu una — bună — foarte bună. Un călăreţ a sosit în goană mare. Tata şi cu ai săi îl urmează. Ei vin mai încet, căci drumurile sunt foarte grele pentru roate, dar la apusul soarelui, sau cel mai târziu la răsăritul lunei, vor fi la porţile oraşului.

DUCESA

(Mimică — ridică fără voce mâinile în sus; cu linişte mângâe buclele copilului)

Sosească cu bine, copilul meu.

SCENA VI

ACEIAŞI — BEPPO — DOI FII AI LUI DANTE — O FIICĂ A LUI CĂLUGĂRIŢĂ

BEPPO (alergând)

De necrezut, şi cu toate astea...

DUCESA

Ce mai este?

BEPPO

Să vedeţi: nişte seniori din Ravena au scris unor prieteni ai lor din Florenţa că înaltul poet este greu bolnav...

DUCESA

Şi?

BEPPO

Şi s'a aflat.

ABATELE

A!

DUCESA

Dar explică-te odată...

BEPPO

O vor face chiar ei... căci... sosesc...

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Nu mai pricep nimic. Ţi-ai pierdut capul.

BEPPO

De loc. Căci iată-i. Au şi urcat scara şi le aud pasurile... Sunt chiar ei... Ei, cei doi fii ai Seniorului Alighieri, şi o fiică a lui, călugăriţă într'o sfântă mânăstire...

DANTE

Ei!!

CEI DOI FII AI LUI DANTE (intrând),

Da, — noi — tată.

DANTE (cu extaz)

Copiii mei!

CĂLUGĂRIŢA (fiică a lui).

Şi eu.

DANTE

Fiica mea!

INTÂIUL FIU

Câtă fericire...,

AL DOILEA FIU

In sfârşit...

FIICA LUI

Lăudat să fie numele lui Dumnezeu.

DANTE (îmbrăţişându-i)

O! (dându-se puţin înapoi) Iertaţi-mă însă că v'am dat vieaţa. Sunt oameni cari sunt prea mult ai lor, ai visului, ai omenirii şi ai cerului pentru ca să mai poată să aibă şi copii, să fie părinţi...

CEI DOI FII

O! Tată!...

FIICA LUI

Tată... (câte trei se lasă în genuchi odată cu coborîrea cortinei)

www.dacoromanica.ro

ACTUL II

SCENA I

ABATELE — DUCESA

ABATELE

De sigur, e bine că a trecut în camera de alături. Căldura pe care vântul arzător ce vine din spre Africa o bate e înnăbuşitoare.

DUCESA

Dar ce este mai bine este că fiii şi fiica lui au sosit...

ABATELE

Au sosit la timp.

DUCESA

Ce vrei să spui prin asta, veneratul meu abate?

ABATELE

Ei! Madonă! — Frigurile Maremelor...

DONA RAFAELA

Vai! ar fi prea nedrept — el a cărui vieaţă n'a fost decât chin să n'apuce să se bucure de glorie...

ABATELE

Cu atât mai mult că ea se apropie. Cei mai strălucişi seniori ai Romei au început să plătească cu greutatea aurului cópii după *Divina Comedie*, şi aşteaptă înfrigurați sfârşitul cântecului de pe urmă.

DUCESA

Eu credeam că şi acest cântec, împreună cu întreaga dumnezeiasca poemă, e încheiat.

ABATELE

Te-ai înşelat: o notă a poetului scrisă de chiar mâna lui pe copiile ce i s'au supus spre semnare limpezeşte lucrul: Terzetele finale, şease la număr, nu sunt scrise.

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Să le scrie sau nu, coborîrea lui în Iad şi trecerea prin Purgatoriu, spre a se urca de acolo în Raiu, nu rămân mai puţin o mărime neatinsă.

ABATELE

O spun chiar regii şi împăraţii cari l-au cetit.

DUCESA

Şi când te gândeşti că duşmanii îl tăgăduiesc.

ABATELE

Cum vrei ca şerpii să nu muşte, şi ca mulţimile să-l priceapă. Când zeii se fac oameni trebue mai întâi ca corpul lor să dispară pentru ca mulţimile să-i glorifice.

DUCESA

Mi-am zis-o şi eu. Dar tot mă îngrijeşte ceva... Cei mulţi...

ABATELE

Cei mulţi sunt prostimea, şi niciodată cei proşti n'au hotărît de soarta operelor omeneşti sau de a lumii. Cum îi va fi însă?

DUCESA

Nu pot să ştiu. L-am lăsat cu copiii lui şi... de trei ore nu s'a arătat niciunul din ei — nici chiar fiica lui...

SCENA II

ACEIAŞI — CEI DOI FII AI LUI DANTE

UNUL DIN FII

In sfârşit — doarme — şi sora noastră îl priveghiază.

AL DOILEA

Şi doarme liniştit. Frigurile au scăzut, şi cu ele exaltarea.

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Dar cu plecarea? Hotărîtu-l-aţi oare, după cum v'am rugat, să nu se mai gândească la ea?... Soţul meu nu este un câine.

ABATELE

Duca-l iubeşte. — Pe lângă asta, Dante el însuşi i-a adus prea multe şi mari servicii pentru ca...

INTÂIUL FIU

Tot ce am obţinut dela el a fost să şi-o amâne pe mâine.

ABATELE

Deocamdată e bine şi atâta...

DUCESA

Căci Ducele, care se înapoiază diseară, nu-l va lăsa să plece.

INTÂIUL FIU

Dar nici tatăl nostru nici noi nu vom primi să fim pentru Măria Sa cauza a noui supărări. — Până la deplina lui însănătoşire îl vom conduce la Padova.

AL DOILEA FIU

Şi tocmai pentru aceasta trebuie să mergem în oraş... — Socotim că o lectică l-ar obosi mai puţin.

DUCESA

Avem aici destule.

INTÂIUL FIU

Nu, Madonă, ai făcut prea mult pentru tatăl nostru...

AL DOILEA FIU

Prea mult, negreşit... (Se închină şi ies).

DUCESA

Cu toate astea...

ABATELE

Au dreptate.

www.dacoromanica.ro

SCENA III

ABATELE — DUCESA — BEPPO

BEPPO

Nu ştiu ce să mai cred de îndrăsneala şi de necuviinţa din zilele pe care le trăim.

DUCESA

Aştept să-mi spui despre ce îndrăsneală e vorbă?...

BEPPO

Despre a pleavei oraşului şi despre a neguţătorilor care şi-au dat mâna cu ea. Ei ameninţă să năvălească asupra Palatului dacă Seniorele Dante nu le este predat îndată, pentru ca oraşul Ravena să nu mai fie expus la represalii din partea Florenţei.

DUCESA

Foarte îndrăsneţi şi cu totul necuviincioşi aceşti oameni. Din fericire, ducele soseşte diseară cu gentilomii şi oamenii săi de arme, şi el va şti să pună pe fiecare la locul său.

ABATELE

Numai să nu sosească prea târziu.

BEPPO

Aceasta e şi teama mea. Aprinderea e din ce în ce mai mare. Dar deocamdată, s'au mulţumit să numească o delegaţiune a ce numesc ei « voinţa obştei » şi ea aşteaptă la porţile Palatului să fie introdusă pe lângă nobila Ducesă, spre a-i notifica...

DUCESA

Mie! — Dar e de necrezut.

ABATELE

Ce vrei, Madonă? Mulţimea e o bestie. E destul uneori s'o asmuţi...

DUCESA (către Beppo).

Dar cine sunt oamenii cari năzuiesc să dea ochii cu mine?

www.dacoromanica.ro

BEPPO

Sunt cei mai de frunte dintre oamenii de rând şi dintre neguţători... E mai întâi un hinghier...

DUCESA

Câtă neruşinare... Un hinghier!...

ABATELE

Dobitoc primejdios, Madonă... O ştiu până şi câinii care-l miros dela o poştă şi deşteaptă cu lătratul lor mahalale întregi.

BEPPO

E apoi un cârciumar care dela vârsta de 18 ani şi până azi, când a intrat în al cincizecelea, nu s'a desbătat o zi...

DUCESA

Cum? Şi cu asemenea oameni să vorbesc eu, abate?

ABATELE

Dobitoc şi mai primejdios, Madonă. Beţivii sunt totdeauna viteji...

BEPPO

Mai sunt iar...

ABATELE

Oricine ar fi, trebuesc primiţi.—Nu va fi cine ştie ce osteneală pentru prea graţioasa stăpână a Ravenei. — Te vei urca numai în naltul jeţ, şi le vei spune doar atât: « Bine aţi venit, prea scumpii mei supuşi » şi vei vedea cum hinghierul se va face câine, dulău de-ăl de dă din coadă, — pe când ceilalţi vor îngenuchia ca dinaintea popei când li se arată cu sfânta împărtăşanie.

DUCESA

Fie, atunci. (către Beppo) Urcă-i pe toţi, Beppo, în sala scaunului Domniei Noastre. (Beppo iese).

ABATELE

Minunat, Madonă. Văd că m'ai înţeles... Nu-ţi desminţi naşterea naltă. O vorbă bună, două, duc în căruţă mai bine ca cei mai vestiţi telegari, şi nouă asta ne trebue... O! pentru câtăva vreme numai.

www.dacoromanica.ro

DUCESA

Mi se pare însă că să-i înşel în aşa chip nu preą e, — cum să spun? nu prea e demn, — căci la sosirea soţului meu...

ABATELE

Ce-are face? Acum vei vorbi dumneata şi atunci va vorbi el. Unde e înşelăciunea? — Aidem, ducesă, aidem... (îi oferă braţul şi ies).

SCENA IV

MUZELE — GÂNDUL LUI DANTE

(Melopee muzicală, Muzele apar)

UNA DINTRE MUZE (recitativ).

El doarme — doarme liniştit —
In somn nu este suferinţă, —
Inalta soartă şi-a 'mplinit,
Şi vieaţa nu l-a biruit —
Purtat prin slăvi e de credinţă,
Şi doarme, doarme liniştit.

MUZELE (cor).

Inalta soartă şi-a 'mplinit.

O ALTĂ MUZĂ (recitativ).

Mai e, surori, o amânare,
Căci zeii astfel o voiesc:
La prea înalta lui cântare
Terţete, şease, mai lipsesc.

MUZA EPOPEIEI

Pe mine Muza Epopeiei,
Aceste versuri mă privesc:
In ritmul sfânt al melopeiei
Le simt că 'n mine înfloresc.

MUZA PRECEDENTĂ

Atunci?

www.dacoromanica.ro

MUZA EPOPEIEI

Intr'una priveghindu-l,
Aştept dureri să nu-l frământe,
Şi când senin îi va fi gândul
Chiar el în somn să i le cânte.

(apare Gândul lui Dante)

MUZA EPOPEIEI (văzându-l)

Dar ce văd? — Insuşi el s'arată
Mai luminos ca altădată.

MUZELE (cor)

Mai luminos ca altădată.

GÂNDUL

El, da — căci e furat de-o pace
Ce firea toată i-o preface
Şi ce-l tot duce spre-o 'nălţare
Ce-l pregăteşte de plecare.

MUZELE (cor)

Tihnită fie-a lui plecare.

O MUZĂ

Dar răni având mereu deschise,
Bun gând uşor, ai fi putut
Inconjurat să-l laşi de vise.

MUZELE (cor)

Uşor — uşor ai fi putut
Inconjurat să-l laşi de vise.

GÂNDUL

Şi tocmai astfel am făcut. —
El trece-acum dintr'o poiană
De 'nvoalte roze de argint
Către lumina diafană
A unui verde labirint.

www.dacoromanica.ro

Cireşu 'n cale-i înfloreşte,
Sub pasul lui lalele cresc —
O adiere-l răcoreşte
In visul lui dumnezeiesc.

MUZA EPOPEIEI

De visu-i dar te foloseşte,
Şi 'n somnu 'n care e-adâncit,
Ascultă — şi adânc strecoară
Al Epopeiei lui sfârşit
Ce ş'a lui vieaţă o sfârşeşte
Pentru ca el să nu mai moară.

GÂNDUL

Este-o minune cum robeşti...
Voiu face tot ce poruncesti.

MUZELE (cor)

Strecoară 'n somnul lui — strecoară
Al epopeiei lui sfârşit
Şi să-i rămână 'ntipărit
Pentru ca el să nu mai moară.

MUZA EPOPEIEI (apropiându-se de Gând).

Deci iată-l...
(şoptindu-i lung la ureche)
Ţine-l minte bine.

GÂNDUL

N'ai grijă... — E de veci în mine
(Gândul piere)

O MUZĂ

Dar... — Pasuri vin pe nesimţite
Şi... (Melopeea muzicală încetează)

MUZELE

Să ne facem nevăzute.

www.dacoromanica.ro

SCENA V

FIII LUI DANTE, apoi DANTE și FIICA LUI

INTÂIUL FIU

La urma urmei cinci scuzi pentru doi cai la lectica în care se vor urca tatăl şi sora noastră, cât şi pentru conducător, şi un scud de fiecare cal pentru noi, nu este tocmai scump. — De aici la Padova e un drum, şi bătrânul Beppo ne-a îndreptat bine.

AL DOILEA FIU

Mult nu e — dar e mult de tot când ţi-este punga aproape goală. Ah! mare lucru e şi banul! Cât soare şi câtă putere e în el.

DANTE (care s'a arătat sprijinit pe fiica lui şi a auzit cuvintele din urmă). Nu, copilul meu — copiii mei — soarele şi puterea sunt în suflet — în tinereţe şi în sănătate — într'un cuget curat. (Aşezându-se). Nu mai am decât unul din aceste trei bunuri, dar tot am mult. Cu toate aceste, ce frumos era totul în mine şi împrejurul meu, când aveam şi pe celelalte două. Oh! tinereţea! Cum s'a dus! (mică pauză). Dar sănătatea?... Cum m'a lăsat şi ea! Şi câte puteri sufleteşti nu mi-au dat, — sufleteşti şi trupeşti — şi una şi alta! Dar veniţi mai aproape de mine, trageţi câte un scaun — aşa! — aşa! — Nu v'am văzut de atâta vreme, copiii mei — (îi mângâie) cum vă doream. (Sărută pe cel mai mare). Pe tine — O! cât! (Sărută pe cel de-al II-lea). Cât — cât şi pe tine! (Sărută pe fiica sa). Dar pe tine? Aşi avea oare graiu să-ţi spun?

INTÂIUL FIU

Tată, te obosești însă...

DANTE

Nu, rău nu-mi fac — bine, da.

AL II-lea FIU

Oricum... cred...

DANTE

Crede ce-ţi spun eu, — sunt odihnit — vindecat. Venirea voastră a făcut minunea. Impărăteşte ca acum n'am dormit de mult — de când

www.dacoromanica.ro

eram copil — dacă am fost copil vreodată. — Gândiţi-vă: Trei ore de somn în şir — şi de somn liniştit, dulce — glumă e asta?... legănat de aripi, sărutat de aripi... — O! şi într'un vis pe care nu-l mai ţiu minte, dar a cărui frumuseţe, a cărui lumină îmi umple încă sufletul... — Cuvintele pe care le-am auzit apoi — vai! de ce nu le ştiu? — Sunetele lor se deşirau de pe o cordea de aur şi cădeau unele după altele ca nişte mărgăritare, iar armonizându-se întocmeau ca un cântec. O! şi ce cântec? Al însuşi celor şease terţete de pe urmă ale epopeiei mele... In sfârşit... Ce e de făcut? Sunetele vorbelor nu mi-au rămas în simţire... Mi-a rămas numai ca un parfum al lor... Şi cu toate aceste, ceva îmi spune că ele nu pot să fie stinse de veci — căci s'o ştiţi, copiii mei, cântecul vine de sus, de la Zei. Cum mi s'a desvelit taina, e greu să vă spun, dar tot o să 'ncerc... (mângâie pe unul din copii). Chipul tău nu s'a schimbat mult... (mângâie pe celălalt). O! nici al tău! (mângâie pe fiica sa). Al tău şi mai puţin. (In vremea aceasta copiii lui Dante s'au lăsat treptat în genuchi împrejurul lui). — O să 'ncerc dar, deşi e mult de atunci. Ştiu eu câţi ani aveam? — Cincisprezece, şeasesprezece? Poate mai puţin, dar peste şeaptesprezece, nu — şi... copilărie curată!... într'o noapte m'am deşteptat din somn în hohote de plâns, iar când mi-am reluat firea ştiam doar atât: că-mi vorbiseră glasuri dumnezeieşti şi că numai ciuda că nu ţinusem minte spusele lor, îmi smulseseră lacrimile. Ce este însă ciudat de tot, e că, târziu, — foarte târziu — la începutul vremei când începusem să mă duc din cerc în cerc spre locul chinuiţilor de veci şi când terţet după terţet se înşira cu înlesnire sub pana mea, nu ştiu de ce-mi veni gândul că nu le scriu eu — care să fie acest mister copiii mei? — şi că vorbele ce izvor au de sub pana mea, ca dela sine meşteşugite în versuri mi-ar fi suflate de altcineva în auz — de un altcineva care nu eram eu, dar care putea prea bine să fie cel din visul meu de odinioară — chiar el — chiar el care mi le înnoia în minte şi că...

I-iul FIU

Cum te oboseşti, tată.

DANTE

De loc.—Dacă vă spun că sunt vindecat.—Dar să vorbim de voi— de muma voastră — de Gemma Donati pe care aţi făcut bine că aţi

www.dacoromanica.ro

iubit-o. — Cele ce s'au petrecut între noi nu vă priveau. Gemma a fost o femeie cum sunt puţine: demnă de iubire şi de respect. Putea ea însă să mă înţeleagă? Eram însurat cu alta — cu o nălucă... Eu am fost vinovatul. Şi poate nici eu: nimeni nu poate să fie decât ce este. Ea ce-a fost — eu, ce sunt...

FIICA LUI (mângâindu-l).

Destul, tată, te rog.

I-iul FIU

Ţi s'a aprins din nou obrazul.

AL II-lea

Şi mâna îţi arde iar...

DANTE

Bine. Mă liniştesc. Cât despre sănătate—uitaţi-vă la mine... (se scoală fără şovăire). Iată: Slăbiciunea mi s'a dus... Nu mai sunt înfriguratul pe care l-aţi găsit. (Dante se mişcă în timpul acesta cu siguranţă printre copiii lui. Se duce apoi spre colonada ce dă spre mare) Puteţi prin urmare să nu mai aveţi teamă. Vedeţi singuri: Nevoie n'am de sprijin. Puterile mi s'au întors. (Se opreşte lângă coloane uitându-se spre mare. Efect de lumină roşie) In ce glorie apune! Şi ce frumoasă e marea — vieaţa! Şi cum amândouă au să se ducă odată cu el, să se înnece în întunerec, să nu mai fie. — Da. — Dar şi cum are să renască şi el şi totul—mâine.— Aţi auzit, copiii mei — mâine! — Căci orice azi are un mâine — îl are, să n'o uitaţi. (In extaz) Marea! Soarele! Vieaţa! (cu linişte către copiii săi) Ei! vă mai îndoiţi acum că sunt bine? Nu m'aţi însănătoşit numai, ci m'aţi întinerit. (Se plimbă cu pasuri mari)... Ce vreţi mai mult? Şi acum am să vă rog şi eu ceva. (S'aude un sunet de clopot care chiamă la masă) Tocmai la asta mă gândiam: Clopotul chiamă la masă. — O mulţumire — o mare mulţumire faceţi-mi... Voi sunteţi obosiţi, veniţi de pe drum, sdruncinaţi de emoţii... duceţi-vă fără grijă la masă — fără niciuna. Mai e în sfârşit şi altceva şi am să v'o mărturisesc: Voiu să mă reculeg — să rămâi singur — aşa sunt poeţii... — duceţi-vă — fără, fără nicio grijă (îi duce binişor spre galerie). — O voiesc — sunt bine — cu totul. (După ce dispar) Singur încă odată (ducându-se spre colonada din dreapta) în faţa mării, a soarelui, a cerului.

www.dacoromanica.ro

SCENA VI

DANTE — UMBRA BEATRICEI

BEATRICE (apărând în stânga lui)

Soarele acesta, Dante, marea dinaintea căreia te afli, aşa de frumoasă, cerul spre care ridici ochii şi ce-ţi pare aşa de dulce şi de adânc, ce te farmecă atât, nu sunt iubitul meu, decât umbre searbăde pe lângă frumuseţile neînchipuite pe care le văd alţi ochi — pe care eu — din lumea mea — le văd — ce sunt în mine — şi pe care le vei vedea şi tu — ce vor fi şi în tine.

DANTE (deşteptându-se ca dintr'un vis)

O! Beatrice — tu?

BEATRICE

Eu—da—totdeauna eu—eu care numai sunt, şi tocmai pentru aceasta sunt — căci nu trăiesc oare acuma în tine, mai mult ca oricând?

DANTE

Nu, Beatrice, tu ai fi fost aceeaşi pentru mine chiar dacă ai fi rămas printre fiinţele pământeşti — mai mult poate!...

BEATRICE

Nu, prea iubitul meu, nici eu, nici vreo altă femeie n'am fi fost pentru Dante decât ce-a fost soţia lui — una sau mai multe alte Gemma Donati. Nimic mai mult — nimic mai mult — mai puţin poate...

DANTE

Nu, prea iubita mea, tu n'ai fi fost o Gemma Donati.

BEATRICE

Aş fi fost o femeie ca toate—iar dacă nu ca toate—o făptură supusă tuturor legilor vieţii pământeşti. Trecerea unui nor pe cer, — ploaia, căldura, frigul, dorinţele, ispitele, — mai puţin ca atâta — un sgomot, un sunet prea ascuţit sau prea aspru — mi s'ar fi răsfrânt în suflet ca într'o oglindă, mi l-ar fi întunecat, — m'ar fi făcut rea, posacă, cicălitoare — şi ce-aş mai fi fost eu atunci pentru tine? Şi, iar, chiar dacă aş fi urmat să te iubesc, aş mai fi fost iubită de tine?

www.dacoromanica.ro

DANTE

Te-aş fi iubit şi atunci, Beatrice, ţi-o jur.

BEATRICE

I-ai mai jurat şi Gemmei Donati. Dar eu nu m'am mâhnit—căci ceva în mine îmi spunea că n'o vei iubi... — O! cum nici pe mine nu m'ai fi iubit — iar pentru ca să fii al meu în eternitate — şi numai al meu, — m'am desbrăcat de haina trupească. Aşa te-am iubit eu, Dante. Căci, afl-o: nu boala m'a doborît. Eu m'am lăsat să mor. Căci trebue să ştii, prea iubitul meu, ce nu ştiu ceilalţi oameni. Nimeni nu moare decât atunci când vrea, şi nu e om care să nu moară când nu mai are dorinţa să trăiască.

DANTE

Dar eu, de ce mai trăiesc încă, Beatrice? Mai este vreo dorinţă în mine?

BEATRICE

Mai este una. Nu ţi-ai sfârşit poema.

DANTE (meditativ)

E adevărat... Cele şease terţete...

BEATRICE

Şi pentru aceasta te mai răpeşte soarele pământesc, cerul vieţii ce-ţi pare aşa frumos încă, marea...

DANTE

Dar ce vezi tu, Beatrice, în vieaţa ta de dincolo, spre a-mi vorbi mie astfel?

BEATRICE

Un soare ce n'are margini. O lumină ce coprinde în ea nesfârşitul şi ce e întunerec pentru ochii omeneşti, şi aud un graiu ce e tot lumină, şi ce e şi cântec şi mângâiere — un graiu din care ies toţi fiorii şi toate cugetările şi simţirile omeneşti, iar extazul în care mă duc e al neînchipuitelor plăceri şi pentru el nu e nici timp, nici loc, prea iubitul meu...

www.dacoromanica.ro

DANTE

O lumină ce e întunerec pentru ochii omeneşti... (se duce spre masă — sie-şi) O lumină ce este şi văzută şi auzită... O lumină ce este graiu, cântec, mângâiere; din care ies toţi fiorii... (către Beatrice) — Beatrice, mai vorbeşte-mi...

BEATRICE

Nu; îţi va spune în curând gândul tău ce mai trebue să ştii. (Beatrice dispare)

DANTE

Beatrice! Beatrice! (se uită împrejur) N'o mai văd. (Se aşează la masă. — Meditativ — ia condeiul şi o hârtie — scrie) « Lumină ce »...

SCENA VIII

DANTE, CEI DOI FII

AL II-lea FIU

Tată...

I-iul către al II-lea

St!

DANTE (cu condeiul în mână; cu capul sprijinit în palmă)

« Lumină ce »...

I-iul FIU (către al II-lea).

Să ne retragem. — Işi scrie terţetele.

ACTUL III

La ridicarea cortinei odaia se întunecă. Soarele a apus. Dante, la masă, cu capul rezemat în palmă ca în actul precedent. E cu un condei în mâna dreaptă, ridicată în cot. Portalul e mascat ca şi în celelalte acte de paravanul-transparent. Uşa lui e închisă. Deasupra paravanului se văd bolţile şi o parte a stâlpilor şi arcurilor galeriei. Până la scena cu Lucifer, lumina din teatru se micşorează şi înainte de acea scenă, teatrul rămâne cu totul în întuneric, luminându-se după

www.dacoromanica.ro

acea scenă puţin câte puţin. In momentul când se aprind lumânările din sfeşnicele dela o parte şi cealaltă a alcovei, teatrul se luminează brusc şi cu desăvârşire. Cu alte cuvinte lumina trebue să urmeze acţiunea.

SCENA I

DANTE, apoi BEPPO

DANTE (lăsând să-i scape condeiul din mână).

Nu găsesc...—Şi mai am de scris tot cele şease terţete.—E însă cu putinţă — şi îmi va rămâne oare epopeea neterminată?

BEPPO (Impingând uşa din paravanul portalului, intră cu câte un candelabru aprins în fiecare mână).

Lumină!

DANTE

Mulţumesc. Tocmai de ea am nevoie.

BEPPO (punând candelabrele pe masă).

In adevăr — s'a cam înnoptat.

DANTE (reluând condeiul şi făcând abstracţiune de prezenţa lui Beppo)

Nu tocmai. —

...Lumină (după un moment, scriind)

« Lumină ce prin tine eşti lumină »

(ridicând capul)

— Da: versul acesta merge—oricum—iată unul şi e...—negreşit: e tocmai cel care îmi trebuia.

(repetându-l)

« Lumină ce prin tine eşti lumină »

BEPPO

A! Inălţatul Senior scrie iar. — Nu prea e bine. S'ar cuveni să se odihnească. I-o va spune şi Reverenţa Sa Abatele, care de asemenea a zăcut de frigurile Maremelor — căci iată-l că vine — şi i-o vor mai spune şi fiii şi fiica sa care îl întovărăşesc — precum şi stăpâna mea,

www.dacoromanica.ro

Măria Sa Ducesa (se uită spre uşa portalului, pe care a lăsat-o deschisă). Când am venit cu candelabrele, i-am văzut oprindu-se în fundul galeriei — dar acum, vin cu toţii. (După ce toţi intră, Beppo se închină şi iese)

SCENA II

DANTE — DUCESA — FIII şi FIICA LUI DANTE — ABATELE

DUCESA

Cât m'am bucurat aflând de repedea şi neaşteptata schimbare ivită în starea sănătăţii scumpului meu poet... (Ducesa se aşează într'un jeţ)

ABATELE

Tot aşa m'au lăsat şi pe mine aceste blestemate friguri. Dintr'odată.

DANTE (către Ducesă)

Iţi cunosc, Madonă, simţirile, şi-ţi mulţumesc din suflet. Ce pot să zic mai mult? Boala pare cu adevărat că a rămas în urmă ca un vis grozav. (Unul din fii lui Dante se reazemă de spatele scaunului tatălui său. Abatele ia loc pe un scaun în stânga, în unghiul mesei. Celălalt fiu în picioare la câţiva paşi înapoia tatălui său. Călugăriţa înapoia abatelui)

FIICA LUI DANTE (ridicând ochii în sus).

Dumnezeu a ascultat rugăciunile nevrednicei sale roabe. (Trece lângă tatăl său, mângâindu-l pe frunte). O! tată!...

DUCESA

Dar Dumnezeu a fost şi mai bun (către toţi, succesiv), precum aţi aflat-o şi d-voastră toţi, adineauri, dela curierul care a sosit din Franţa—precum şi dela cel care a venit aproape în acelaşi timp — din Germania...

INTÂIUL FIU

Da.—Şi Alteţa Sa Ducesa, şi noi, îţi aducem o mare bucurie. Contele stăpânitor al Provenţei te-a citit — şi el te aşteaptă cu braţele deschise la Curtea lui unde din Serenissima-i poruncă vei fi dăruit cu un palat şi cu o însemnată pensiune numai ca să rămâi pe lângă dânsul — la Curtea lui. Tuluza, Bordeaux, Nimes şi Avignon, Parisul chiar, — acest oraş ceţos şi rece şi totdeodată cu repezi şi înflăcărate porniri — ar vrea să te aibă în mijlocul lor, şi să te sărbătorească...

www.dacoromanica.ro

AL II-lea FIU

Şi mai e şi altceva: Prea puternicul Impărat al Germaniei...

DANTE

Mulţumesc Inaltei Ducese, şi vă mulţumesc şi vouă, copiii mei. M'aţi bucurat mult cu ea — aceste sunt ştiri glorioase pentru mine — dar nu-mi mai vorbiţi despre ele... (pauză) — Am fost pe-acolo: Francezii sunt un popor gentil, dar au un alt suflet decât al meu. M'am simţit totdeauna străin printre dânşii oricât de prietenoşi s'au arătat pentru mine, şi străin am rămas de asemenea oriunde nu m'am aflat printre ai mei. Ce aş căuta eu acum printre alte neamuri?... Ştiu: Judecam altfel odinioară... Eram tânăr!... Nu făceam osebire între om şi om, de orice limbă să fi fost, şi între ţară şi ţară. Dar vremea a trecut şi adevărurile mari mi s'au destăinuit, şi am aflat astfel că numai văile, câmpiile şi dealurile ţării mele sunt frumoase. Ei! Pe unde n'am fost, şi câţi prieteni n'am avut şi pe acolo — prieteni adevăraţi — dar mi-am dat seama destul de iute că nici eu n'am pătruns vreodată în sufletul lor, nici ei în al meu. Lăsaţi-mă să mor italian.

DUCESA (se scoală şi îngenuchiază dinaintea lui Dante care, pe când vorbea, s'a ridicat de pe scaun şi a trecut în primul plan. Copiii lui o imită. Abatele la o parte îşi şterge ochii cu o batistă.)

O! Dante!

COPIII

Tată!

DANTE (urmând fără declamaţie).

Chiar dacă m'ar acoperi cu aur alte ţări, tot m'aş simţi nenorocit. Fiecare dintre noi n'avem decât o mumă: cea care ne-a plămădit sufletul din al ei şi care ne-a dat sângele ei.

TOŢI (plângând cu hohote conţinute).

Da!... Da...

DANTE

Dar ce e asta? Ducesă... (îi întinde mâna şi o ridică. Către copiii lui). Şi voi? (aceeaşi mişcare). Mulţumiţi-le copiii mei, din parte-mi — nu-i jicniţi în simţirea ce-mi arată... Ea îmi e scumpă cu totul — e măreaţă. — Cred însă că numai e nevoie să vă mai spun altceva? Nu e aşa?

www.dacoromanica.ro

COPIII LUI DANTE (succesiv).

Nu-ţi vom ieşi din vorbă... — Ce spui e lege.

DANTE (în mijlocul lor, îi mângâie)

Câte trei sunteţi demni de mine.

DUCESA

Voiu da eu însămi trimişilor răspunsul tău. Le voiu spune că...

ABATELE (către Dante)

Nu te îngriji de nimic. Poleială pentru cuvinte avem noi destulă ...

(iese împreună cu Ducesa)

DANTE (către copiii lui)

Dar şi voi, copiii mei, puteţi să întovărăşiţi pe nobila Madonă.—Adierea mării e acum nespus de răcoroasă şi mă înviorează. Apoi, când aţi venit, încercam tocmai să scriu şi versurile ce...

I-iul FIU

Bine, tată. Dacă o voieşti ne ducem...

FIICA LUI DANTE

Iar mai târziu... (Ies. Dante se reaşează la masă şi reia condeiul)

SCENA III

DANTE — BEATRICE

DANTE (după câteva momente asvârle condeiul şi se scoală)

E de prisos. — Clipa prielnică a trecut şi... — nu ştiu!... — mă simt din nou turburat. — Toate aceste veşti... Sosirea copiilor mei...

(merge spre colonadele din spre mare)

BEATRICE (apărând lângă el).

Te-au sdruncinat, şi frigurile te reiau.

DANTE (cu dinţii clănţănitori).

Mă reiau.. — Şi le socoteam trecute. (Flacările lumânărilor fâlfâie încoa şi încolo suflate de vânt. Tendele dintre coloane pliciuiesc; draperiile dela alcovă ce în acest act sunt lăsate, se mişcă).

www.dacoromanica.ro

DANTE (din nou)

Un fior e în aer și în mine. (Se uită spre mare și pune mâna în formă de streașină de-asupra ochilor) Se pregătește o vijelie... — Ce nori vin!... O! Vântul!... — Il auzi cum șuieră, Beatrice?... Și ce fulgere!... — Dar... (întorcând ochii spre odaie). Mi-e frică!... (alergând încoa și încolo) Mi-e frică!...

BEATRICE (ajungându-l).

Iubitul meu — sunt lângă tine.

DANTE (cu ochii aiuriți).

Simt că aripi negre îmi bat pe umeri.., Peste tot nu sunt decât aripi negre! — Ce se întâmplă? (Lumânările se sting, afară de una. Intuneric aproape deplin pe scenă și în teatru. Marea se aude urlând)

DANTE (din nou)

Urletele acestea, — de unde vin?... De unde?

BEATRICE

E furtuna... Sunt urletele mării.

DANTE

Dar acest întunerec? Sunt oare în Iad?

BEATRICE

Locul tău nu e acolo. (Lucifer apare în costum de demon, și în același moment transparentul ce formează paravan se luminează de o puternică înflăcărare, dispare, și prin el se arată iadul cu demoni și nagode.)

LUCIFER

Ba e acolo. Vino! (Il apucă de mână și îl duce spre portal. Lucifer e urmărit tot timpul când de lumini roșii, când de lumini verzi. Flacări intense. Sgomote. Rugiri. Muzică)

DANTE (rezistând).

Beatrice! Iadul! — Mă târăște în el.

BEATRICE (scoțându-și dela gât un colan cu o mare cruce de briliante). Napoi, Satan! — Locul lui nu e acolo! (Satan și Iadul dispar. Vântul de afară se liniștește. Luna iese dintr'un nor și se vede între coloane. Scena se umple de o lumină albăstrie și roză. Dante, ca ieșit dintr'un vis, își trece mâna pe frunte)

www.dacoromanica.ro

DANTE

Ce-a fost? (după un moment aprinde dela lumânarea rămasă aprinsă pe celelalte)

BEATRICE

Cea de pe urmă cercare a Iadului. — Te-ai coborît în el împreună cu Virgil, sfidându-l, şi el s'a răsbunat reurcând o clipă spre tine. L-ai revăzut — însă atâta tot. El n'are nicio putere asupra ta. Linişteşte-te.

SCENA IV

ACEIAŞI — MUZELE

(Muzică în surdină)

MUZA EPOPEIEI

Linişteşte-te — linişteşte-te.
Să fii ce-ai fost nu înceta
Şi prin credinţă isbăveşte-te —
Putere n'are-asupra ta.

MUZELE (cor).

Să fii ce-ai fost nu înceta —
Linişteşte-te — linişteşte-te,
Şi prin credinţă isbăveşte-te —
Putere n'are-asupra ta —
Linişteşte-te — linişteşte-te.

DANTE

Suave sunt vocile ce cântă în mine...

BEATRICE

Sunt vocile luminei...

DANTE (căutând să-şi amintească).

Ale luminei?... — Lumina... (mergând spre masă, aşezându-se, şi reluând condeiul. Gândul, sub înfăţişarea unui înger cu aripi luminoase, apare atunci lângă el — se apleacă la urechia lui. Dante îi ascultă şoaptele cu condeiul în mână.)

www.dacoromanica.ro

DANTE (din nou).

Da...

— « Lumină ce... —

— Da. — Da. — (scriind)

« Lumină ce prin tine eşti lumină »

(arătând cu degetul în sus)

« Lumină ce eternă eşti prin tine.

« De-al tău mister ştiinţă ai deplină ».

(către înger)

— Dar mai departe?... Nu întârzia... spune-mi. (Ingerul îi şopteşte din nou)

DANTE (din nou)

— O! e chiar astfel... (scriind iute) Şi?... (scriind din nou — ridicând peste puţin capul şi rămânând cu condeiul în mână) Cinci terţete!... — Cinci, în sfârşit! (către înger) Urmează. Vorbele tale sunt soare şi cer... (îngerul îi mai şopteşte lung)

DANTE (scriind către înger)

Ai dreptate... După versurile de sus un altul nici nu s'ar potrivi mai bine ca acesta, — şi... (scriind) ca acestelalte două... şi... şi... (aruncă condeiul; cu exploziune) Sfârşită e poema! (După un moment) Dar Beatrice! — De ce te-ai făcut nevăzută? Dă-mi mâna... ajută-mă...

BEATRICE

Sunt aici...

DANTE (ridicându-se cu ajutorul ei).

O slăbiciune... — Sfârşită e poema!... — Voiu să dorm. (Beatrice îi dă mâna şi vrea să-l ducă spre laviţă. Beatrice îl duce spre alcovă)

DANTE (din nou)

Nu; nu în acea parte (arătând spre alcovă) — ci — acolo — Aici e prea întunerec — aşa de întunerec încât — nici nu mai văd —

DANTE (urcând o treaptă)

Bine, Beatrice. Ştiu unde mă duci. Mă urci spre lumină... (mai urcă o treaptă) O, dar cât de greu se urcă spre lumina cea mare — spre culmea ce le întrece pe toate. Nu e aşa, Beatrice?

www.dacoromanica.ro

BEATRICE

Un pas încă, prea iubitul meu, şi ai ajuns-o.

DANTE (urcând a treia treaptă sprijinit de Beatrice)

In foc... O! (Beatrice înlătură perdelele care recad peste ea şi Dante)

VOCEA LUI DANTE

Câtă lumină! (Se aud două strigate ale lui şi surparea corpului pe pat) — O! — O! — (In acel moment se aprind dela sine lumânările de ceară din sfeşnicile dela intrarea alcovei cât şi întreaga lumină din teatru).

SCENA FINALA

MUZA EPOPEIEI şi CELELALTE OPT

(Muzică)

MUZA EPOPEIEI (recitativ).

Sfârşită e poema
Dar moartă e tulpina,
Pe frunte şi-a pus stema —
Acolo e lumina.

MUZELE (cor).

Pe frunte şi-a pus stema,
Dar moartă e tulpina,
Sfârşită e poema
Acolo e lumina.

MUZA EPOPEIEI

Acolo e lumina,
Sfârşită e poema.

www.dacoromanica.ro

LE FOU?

COMÉDIE DRAMATIQUE

QUATRE ACTES EN PROSE

PERSONNAGES

Dorval, banquier.
M-me Dorval, sa femme.
Georges, leur fils.
Jeantet, homme de lettres, ami et camarade de lycée de Dorval.
Le Docteur Tréfond, même amitié et camaraderie.
Bertin, sous-directeur de la banque Dorval.
Un Huissier.

La scène est à Paris

La scène représente un riche cabinet de banquier. Bureau agencé de téléphones et sonneries électriques. Sur les murs, encombrement de batailles napoléoniennes. Portraits de l'Empereur, à pied, à cheval, en médaillons. Bustes du même sur piédestaux et consoles. Haute colonne Vendôme, surmontée de la statuette du grand empereur, dans l'angle de gauche. Garniture de bureau style empire. Meubles à l'avenant. Portes, à droite et à gauche. Dorval, redingote grise haut boutonnée. Ses traits rappellent ceux de l'empereur. Visage complètement rasé. Dans l'angle de gauche appareil téléphonique. Bibliothèque. Casiers.

ACTE I-er

SCÈNE I-ère

DORVAL — JEANTET

DORVAL (à son bureau)

Oui, mon cher Jeantet, c'est comme je te le dis... — Quelques jours encore, et si mes combinaisons ne restent point sur le carreau, ce qu'on

www.dacoromanica.ro

en verra de belles... — New-York et ses grattes-ciel — comprends-tu? — le New-York du bluff et du pouff, acculé enfin, s'écroulant comme un château de cartes.

JEANTET (légèrement gouailleur)

Euh!

DORVAL

Tu doutes?

JEANTET

Non. — Tout peut arriver, Dorval, — mais...

DORVAL

Voyons — quelles sont tes objections, mon ami?

JEANTET

Oh! pas très grandes. Tu joues simplement une trop grosse partie (mouvement de Dorval). Je sais: tu es homme à tenir tête à tout. Tu défierais les cieux et la terre que je n'en serais pas étonné. Mais, du moins, es-tu sûr de tes amis de là-bas — de tous? De ceux de Paris comme de ceux de Londres? As-tu, ensuite, pensé aux défaillances, aux désertions de la dernière heure? Diable! Ce n'est pas une petite affaire que de s'attaquer au pays même d'où l'or nous est venu, d'où il nous vient encore.

DORVAL

Magnifiquement raisonné, mon bon. Seulement, voilà: Moi, j'ai mon sentiment, et c'est lui qui m'a toujours soutenu, guidé. Je lui dois tout et, crois-moi, le sentiment, lui, ne trompe pas. Puis, Jeantet, — puis, j'ai mon étoile (geste) — l'oublies-tu?

JEANTET

Evidemment. — Et, la tienne est de première grandeur — il n'y a rien à dire... Mais... mais! (désignant le Napoléon de la colonne Vendôme) celui-là n'avait-il pas la sienne?

DORVAL

Et ne lui a-t-elle pas servi?

www.dacoromanica.ro

Acte Ier

Scène 1ère

Dorval, Jeantet

Dorval — à son bureau —
Oui; mon cher Jeantet, c'est comme je te le dis... — Quelques jours encore, et si mes combinaisons ne restent point sur le carreau, ce qu'on en verra de belles.... — New-York et ses gratte-ciel — comprends-tu? — le New-York du bluff et du pouff, acculé enfin, s'écroulant comme un château de cartes... et —
Jeantet — légèrement gouailleur —
Ach!

Prima pagină din manuscrisul piesei *Le Fou?*

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Sans que, pour cela, elle pût mater ses emballements. Prends garde: N'y es-tu point aussi un peu sujet? Une étoile? — sans doute — ça compte. Cependant, que fais-tu des nuages? Ne peuvent-ils surgir soudain et courir sus aux cieux de tous les côtés à la fois? Et qu'en est-il alors des étoiles, — de la tienne — des autres du soleil lui-même?

DORVAL

Eh! De la littérature en plein, Monsieur le nouvel Académicien.

JEANTET

Foncièrement financière, tu le reconnaîtras. D'ailleurs, tes agents de New-York, t'ont-ils bien renseigné? C'est plus qu'incroyable qu'on vienne à manquer au pays même des millionnaires d'un stock en or, d'un stock en belles et bonnes espèces sonnantes...

DORVAL

Incroyable ou non (scandant) — on en man-que-ra.

JEANTET

Amen!

DORVAL

Et la haute finance anglaise refusera — à l'instar de la nôtre — tout concours aux Yankees.

JEANTET

J'en ai comme la chair de poule.

DORVAL

C'est là-bas qu'on en grincera des dents. Car, une fois notre suprématie économique établie aux États-Unis, on verrait un peu à fluidifier les immenses richesses qui en résulteront — de l'or à dresser un Himalaya nouveau — en suprématie intellectuelle...

JEANTET

Halte-là. — Dis plutôt: en gueules de canons et en gueules de fusils à vomir la flamme — la mort.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Soit. — Et le sang se remettrait à couler, coulerait de toutes parts. — À flots. — Il monterait, fumant et rouge — par larges ondes bouillonnantes. Mais au dessus de cette pourpre qui engloutirait à jamais tout un monde — celui des grosses panses érigées en cerveaux, et en cœurs, en âmes! — de la beauté des dévouements, de la majesté sainte des grandes morts, — oiseau d'or et d'azur, de flamme, — l'enthousiasme reprendrait corps, et s'en dégageant il s'essorerait à l'encontre des éblouissantes aurores que l'avenir réserve à l'homme se rapprochant de l'être suprême, redevenant — enfin, — Pitié — Bonté — Amour — Dieu.

JEANTET

Le belle tirade, et, fichtre! frisant de près le sublime.

DORVAL

Point. Elle n'est que vieille-France, mon ami. Oh! pas moderne du tout — romanesque au possible — rasta même diraient les jeunes et les vieux Messieurs en papier-mâché du régime en cours. — Une semblable réalisation, toutefois, serait féconde et merveilleuse: Des hommes — et par des hommes, ce sont des énergies que j'entends, sortiraient de terre, innombrables. La France, elle surtout, se verrait repeuplée de Français puisque le grand souffle de jadis repasserait sur elle, la ferait revivre. Le patriotisme y redeviendrait saint; les envolées, divines. Et, avec la gent avocassière qu'on ficherait à l'eau, c'est du sentiment seul qu'on demanderait la vraie et la bonne justice — ce qui d'ailleurs seul peut encore nous sauver — sauver la France — le monde.

JEANTET

Ne te gêne pas... Continue!

DORVAL

Et je le fais!—Une fois pour toutes, ces vérités devaient être dites.— Ris, si tu veux, — moque-toi. Il n'en est pas moins réel que ce qui tue l'Europe c'est le régime ploutocratique instauré dans chaque pays en régime social. En un mot, l'Europe se meurt d'américanisme. Lès états actuels? De grandes ou de petites raisons industrielles ou commerciales. La politique qu'on fait?... — Celle de débouchés à

www.dacoromanica.ro

trouver pour chandelles et savons, boîtes à musique, et autres camelotes à écouler — à imposer... au Grand Turc — au Schah aux Indo-Chinois... — Ah! Jeantet! — j'en pleure: La France, notre glorieuse France, une vaste mercerie, — une épicerie géante — un grand magasin du Pont-Neuf — Félix Potin — ou que sais-je?

JEANTET

Impérialiste... alors... et napoléonien?

DORVAL (troublé)

Tu... tu dis... Jeantet?

JEANTET

Rien qui te doive surprendre. Ce que tu m'as cent fois répété toi-même. Ne te rappelles-tu donc point — là! nos billevesées de Saint-Louis? lorsque nous étions camarades et de classe, et de banc?... — Ne te croyais-tu pas — n'étais-tu pas Napoléon lui-même, dis? — Il est vrai que tu l'as fait, depuis, joliment revivre dans tes batailles financières? Cré nom! Et, combien n'en as-tu pas gagné?

DORVAL

Allons! Allons!

JEANTET

C'est pourtant ainsi. — Comment?... Ces conceptions?... Cette promptitude dans les coups à porter? La clairvoyance de tes jugements? — Puis, cette fortune — la tienne — car, sans t'offenser, un sans-le-sou ne l'étais-tu pas? Tout cela enfin, et d'autres choses encore...

DORVAL

Oh! quant à ça, positivement, ce sans-le-sou-là, je l'étais et — au bout du compte — tout comme Lui. Pourtant moi, ai-je seulement eu les fameuses quatre-vingt-dix centimes qui, à ses heures de détresse, lui constituaient à lui l'écot de son dîner? — Tiens! Je me rappelle... (passant la main sur son front) la rue, — et le trou (avec explosion)... Comme si c'était d'hier.

JEANTET

Te voici, néanmoins, à la tête d'une situation formidable.

www.dacoromanica.ro

DORVAL (négligemment)

Tu crois?

JEANTET

Mince du peu! Ne porte-t-on pas ta fortune—ou, si tu aimes mieux, tes affaires, à trois cents millions au bas mot? — Suivent, ensuite, tes domaines. Terres de labour par ci — forêts par là... Immenses, paraît-il. — Et que dire de tes châteaux, de tes villas, de tes installations de houille blanche? — Hein? C'est quelque chose, ça?

DORVAL (pose napoléonienne)

Bah! — Ne parlons-nous pas Napoléon?... — Ce n'est donc que du Bonaparte d'avant le premier Consulat qu'il peut s'agir, et ce n'est donc que lui qui — pour le moment — se trouve en scène.

JEANTET (légèrement persifleur)

Merveilleux. — Aussi, le pape lui a-t-il décoché son fameux trait...

DORVAL

Je sais. C'est « *commediante* » qu'il lui a dit: Mais beaucoup plus tard.

(Sonnerie au téléphone)

DORVAL (après avoir écouté)

(à Jeantet) — De Londres. — (Dans l'appareil). Exactement. (Écoutant) — Oui. (Écoutant) — Oui. (Écoutant) — Oui. — Câblez de suite New-York vendre n'importe quel prix — et demander de l'or — ne réaliser qu'en or. Faire comprendre — vous saisissez? — que presque toutes nos places sont sous le coup d'un crise de numéraire. (Écoutant) Eh! Eh bien! — Quoi qu'il advienne. (Il dépose l'appareil)

JEANTET

Ne risques-tu pas trop?

DORVAL

Peut-être. — Que veux-tu, pourtant? — Elle est engagée la lutte — de droite, de gauche, de front — sur toute la ligne. — Oh!... et ce n'est pas une lutte, mais bien une bataille. — Corps d'armée après corps d'armée, mes forces ont donné en leur entier. — C'est mon « va-tout » que je joue — oui: Pourtant, le numéraire en or de presque

www.dacoromanica.ro

toutes leurs banques a déjà franchi l'Atlantique, se trouve déjà entre nos mains. — Est-ce assez formidable? Qu'en penses-tu?

JEANTET

Que c'est plus que monstrueux.

DORVAL

Vraiment?... Et tu me dis cela justement quand nous nous mourons de leur république à eux. (Sonnerie dans le téléphone. Dorval écoutant) Bah! — Rien que de l'avant, et fichez-moi la paix avec vos craintes. J'en fais mon affaire. (Écoutant) Quoi? (Écoutant) Eh! Mais ce sont les symptômes mêmes que j'attendais. — Quoi qu'il en soit, peut-on compter toujours sur le Erdwichs? (Écoutant) Bien. — Les Blächweldt? (Écoutant) Parfait.—Et des Hintherthorns, qu'en dites-vous? (Écoutant).— Qu'attendez-vous? (Écoutant). Pas possible! Que me contez-vous là?... La Banque de France?... Celle d'Angleterre?... Ah! vous me faites rire. Monde officiel que tout ça. Viendra au secours de personne. Tient en barre numéraire pour éventualités... (Écoutant) Oui. Sonnez la charge et feu de toutes les batteries. (Écoutant). Comme vous l'entendrez. — Au revoir. (Il dépose l'appareil)

JEANTET

Donc?

DORVAL

Nous en sommes au coup de collier, *Alea jacta*. Maintenant, pour le reste...

JEANTET

Ah! n'ajoute pas un mot... Je le connais ce reste... Une infamie.

DORVAL (avec ingénuité)

Me serais-je mal expliqué?

JEANTET (sévère)

Que trop bien, Dorval.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Jeantet!

JEANTET

Ruines — désastres — larmes et sang — désespoirs et morts — voilà le reste dont tu parles.

DORVAL

Oh! Mais!.., Et c'est toi? Toi, un Français. Un ami? Un savant? qui oses me dire cela? Où sont-elles donc passées tes vastes conceptions, me soutiendras-tu qu'on ne doit croire qu'à l'or et n'honorer que ce métal? — Ah! Jeantet! — Et, qu'éternellement aussi l'or ne doit se trouver à suffisance qu'aux mains des pleutres qui le détiennent, et qui n'en forgent avec que les affreuses chaînes de l'esclavage des temps actuels, les chaînes que les goujats et les pieds-plats rivent à coups de maillets redoublés aux chevilles des peuples? à celles de tout un avenir en marche? — Ah! Jeantet! — Ah! — Les effondrements que tu prévois là-bas te troublent, toi? — Toi? — Mais oublies-tu que cet or que je veux faire revivre en le projetant par larges et radieuses coulées à travers toutes les souffrances et toutes les misères humaines est actuellement la mare croupissante, le méphitique Achéron qui souffle sur les cinq continents la veulerie et le vice, les avilissements — les déchéances toutes? Pauvre — pauvre ami! — Et à la France qu'on essaie de réduire à ne plus être qu'une marchande à la toilette — oui — et à qui on fait vendre au Cambodge des cuillers en aluminium à six sous la pièce — ou de la verroterie pour peuples sauvages — à cette France-là — à celle qui était le tabernacle se portant d'elle-même à l'encontre de l'avenir, pour être, parmi les ténèbres des nuits, colonne rutilante d'éblouissements, et pendant les tristesses des jours d'épreuves, nuée fulgurante d'éclairs — radieuse d'espoirs — à elle — à cette France là, ne penses-tu pas? D'ailleurs, notre Paris à nous, ne le vois-tu pas parmi les temps proches — ces temps qui galopent droit sur nous — O! mon ami — O! mon frère — O! Monsieur l'Académicien, ce Paris qu'on veut définitivement commercialiser en le ravalant au rang de port de mer — ne le

www.dacoromanica.ro

vois-tu point se découpant sur l'azur en port de ciel, et s'ouvrant, soudain, à tout ce qui vient d'en haut — à tout ce qui vient d'en bas?

JEANTET

Je ne dis pas —je ne dis pas, — toutefois — « *et ta soeur?* » crierait-on des galeries d'un théâtre si on venait à t'entendre.

DORVAL (croisant les bras)

Fi! le vieux cliché! et qui ne prend plus.—C'est plutôt d'une toute autre direction que partirait ce cri — si on venait à le rééditer — à moins que (geste) certains Messieurs des fauteuils d'orchestre ne se décident (geste) à monter là-haut.

SCÈNE II-ème

LES MÊMES — UN HUISSIER

(L'huissier entre et se tient respectueusement à la porte)

DORVAL (à l'huissier)

Eh bien?

L'HUISSIER

Une audience que Mr. le Sous-directeur sollicite.

DORVAL

Ah! mais qu'il entre. (L'huissier sort. Après un court instant il rouvre la porte et s'efface devant le Sous-directeur)

SCÈNE III-ème

LES MÊMES — BERTIN

BERTIN

Ma venue est peut-être...

DORVAL

Du tout. — De quoi s'agit-il?

www.dacoromanica.ro

BERTIN (hésitant)

Je...

DORVAL

Voyons, mon cher Bertin, parlez. Vous savez bien que Mr. Jeantet est comme de la maison. Un autre moi-même.

BERTIN

Les Wilson de Londres...

DORVAL

Bien. — Les Wilson?

BERTIN

...Viennent de faire partir pour New-York trente millions en or à l'ordre de *Hudtkinson* and C-ie.

DORVAL

Vous en êtes sûr?

BERTIN

Oui.

DORVAL

Votre renseignement est de haute, de très haute portée. (Légère agitation dans la voix) Câblez, mon cher, câblez de suite New-York vendre nos East-Pacific avec recouvrements en or — court délai, — et, — baisse sur toute la ligne — compris? De toute façon, ces trente millions doivent — à peine débarqués — se retrouver entre les mains de notre succursale de Broadway — or pas un moment à perdre — êtes-vous complètement fixé? Et, vite, vite: la victoire est dans les jambes.

BERTIN

Pourtant...

DORVAL

Bien. — C'est dit. (Le sous-directeur sort)

www.dacoromanica.ro

SCÈNE IV

JEANTET — DORVAL

JEANTET

Cela ne marche donc plus?

DORVAL

Bast! — Les Wilson et les autres ont à qui parler.

JEANTET

À mon tour de te dire: *pourtant...*

DORVAL

Puisque cela te fait plaisir. (La porte s'entr'ouvre. M-me Dorval y paraît chapeautée)

JEANTET (à Dorval qui range des papiers)

Madame Dorval.

SCÈNE V-ème

LES MÊMES — M-me DORVAL

DORVAL (levant les yeux)

Ma très chère...

M-me DORVAL

Mon grand...

DORVAL (toussottant)

Hum!

M-me DORVAL

Oui: car ne l'es-tu pas?

DORVAL

Hum! Hum! — Enfin?

M-me DORVAL

Une misère.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Cinquante mille?

M-me DORVAL (Toux légère)

Euh! Euh!

DORVAL

Plus?

M-me DORVAL

Cent vingt cinq.

DORVAL

Ah! — Cent mille?... Té! Ce n'est pas tout à fait le moment.

M-me DORVAL

D'abord — c'est de cent vingt-cinq mille qu'il s'agit.—Pour le reste, peut-être as-tu raison, et ce n'est pas le moment, comme tu le dis — d'autant plus que toutes mes amies ne parlent que de tes dernières et malencontreuses opérations...

DORVAL

Vraiment? Elles s'en occupent? — Les chères belles!

M-me DORVAL

Vraiment. — Ensuite ce bal qu'il t'a plu de donner jeudi me semble, pour le moins, déplacé.

DORVAL

Par exemple!

M-me DORVAL

Et je cours m'arranger pour le décommander.

DORVAL (lui tendant un chèque que pendant ce temps, il a signé) C'est cent cinquante mille que nous disions, donc?

M-me DORVAL

Non.—Oui.—Au demeurant, plus de cinquante vont filer en plantes, orchidées, — surprises de toutes sortes.

www.dacoromanica.ro

Oh! ce sera beau — tu verras. Il y a, enfin, ma robe — tu n en as seulement pas l'idée mon très grand, et Georges seul, notre fils...

DORVAL

Quant à ça — c'est vrai: Il s'y connaît, lui. — Alors?...

M-me DORVAL

Alors, — merci, mon très — très grand. — Bonjour, Mr. Jeantet. (elle sort)

JEANTET

Ton égale par l'envergure.

DORVAL

Oh! ne lésinant guère sur l'argent, et rappelant de si près — devine qui? — au fait, les de Bronté dont elle vient...

JEANTET (railleur)

Eh! ne le sais-je pas? Frôlent de près les Tascher de la Pagerie. Aussi, un peu de sang noir, je crois. (Sonnerie téléphonique)

DORVAL

N'en finiront-ils point? (saisisant' l'appareil. Après avoir écouté; — dans le porte-voix) Malgré l'or expédié? Mais c'est superbe! (à Jeantet) Un commencement de crise monétaire. (Dans l'appareil) Quoi?... Les Milnwood guichets fermés? (Écoutant) Comment est-ce arrivé? Vite, je vous prie, vérifiez câblogrammes — faites aussi courir chez Lüdsohn, Mansfield-Street et — et — (Écoutant à Jeantet) — Patatras! Patatras! — (Dans l'appareil) Exigez paiement. — Tenez-moi au courant.

JEANTET

Est-ce un Austerlitz?

DORVAL (les yeux dans le vague)

Un Austerlitz?... Un...—Je l'imagine.—Cependant (il se lève et se passe la main sur les yeux) la brume m'empêché de m'y reconnaître... — (Se campant devant un tableau de bataille avec une voix de rêve). Rien

www.dacoromanica.ro

que des couleurs neutres... Regarde, Jeantet: L'aube pointe à peine... — Si c'est un Austerlitz? (Il se passe la main sur le front et recule de quelques pas. Ensuite, — déclanchement du bras droit dans un geste napoléonien et désignant la bataille). Mais, oui, c'en est un. Le soleil est là — derrière ces montagnes — dans cette brume — et ses flèches qu'il s'apprête à darder — qu'il darde — vont bientôt en percer à jour l'opacité. Regarde — vois! — Là — au fond. — Oh! comme tout s'éclaire. — Et la mitraille — la mitraille d'or qui gronde, qui vole, — qui roule... — Oh!... si ce n'est pas un Austerlitz que pourrait-ce alors être? — Regarde — vois: — N'en est-ce pas le soleil et — mais... (Dans la coulisse les voix de Georges Dorval et du Docteur Tréfond)

LA VOIX DE GEORGES DORVAL

Vous me direz peut-être que la caisse n'est pas bonne...

LA VOIX DU DOCTEUR TRÉFOND

Oh! excellente celle de votre père.

DORVAL (se réveillant comme d'un rêve)

Tiens! — C'est...

JEANTET

Tu en reviens, enfin...

DORVAL

Mon fils, je crois.

SCÈNE VI-ème

LES MÊMES, en plus GEORGES DORVAL et le DOCTEUR TRÉFOND

LE DOCTEUR TRÉFOND

Et ce cher Docteur Tréfond avec.

DORVAL

Bonjour tous deux et — amenez-vous un peu plus près, mes très chers — surtout toi, Georges. (Ils se donnent la main, à Georges) De si grand matin? Diantre!

www.dacoromanica.ro

GEORGES (embarrassé)

Que veux-tu? D'ailleurs, je n'ai pas fermé l'œil de la nuit. Une guigne du diable!

LE DOCTEUR TRÉFOND

Et une vie qui n'est pas à continuer — ce que je lui disais tout à l'heure...

DORVAL (à Georges)

Et?... (légèrement ironique) Un chèque?

GEORGES

Ma foi — je —

DORVAL

Combien?

GEORGES

Quatre-vingt-mille.

DORVAL

Fichtre! — Aisés à prononcer les chiffres.

GEORGES

Je... — Eh! que le diable emporte cercles et cartes.

DORVAL

Enfin! — Ne te monte pas le sang. (Lui tendant le chèque qu'il a signé) — Et, que je t'embrasse.

GEORGES

Au revoir. (Il sort)

JEANTET

Charmant.

TRÉFOND

Mieux encore... Heu! — Ravissant. (À Dorval, mi-comique) — Un chèque?

DORVAL

Et, moi, Tréfond, moi — fais-je autre chose que jouer?

www.dacoromanica.ro

TRÉFOND

O! Toi?... — Tu joues de bonheur.

DORVAL

Qui sait?

TRÉFOND (plaisantant)

Moi, parbleu. Jeantet, aussi, je le suppose. Puis, tout le monde. Et, toi — surtout. — Quant à la santé — je la présume bonne.

JEANTET

Et tu ne fais pas erreur. Bonne à jeter avec des arches de pont jusqu'aux étoiles.

TRÉFOND

Donc rien à faire par ici. — Pressé — à ne savoir à qui entendre. M'en vais. Voulu seulement vous voir en passant. À tantôt, mes amis.

DORVAL

À tantôt.

JEANTET (à Tréfond)

Je voudrais... Hé! Tréfond...

TRÉFOND

Pas temps. Plus tard. Bonjour. (Il sort. Coup de téléphone)

DORVAL (courant à l'appareil)

(À Jeantet) Du nouveau sans doute. (Écoutant) Hourra! Hourra! — (Dans l'appareil) Faites. — (Écoutant) Oui. (Écoutant) Point d'hésitation. (Écoutant) Oui. (Écoutant) Oui. (Déposant l'appareil, À Jeantet). Mon ami — mon excellent Jeantet! Deux — quatre — cinq guichets de banques fermés là-bas. — La bataille. — Le krach! — Austerlitz! — Elle est gagnée la bataille. Ils ne payent plus. On ne paie plus. — Fichus leurs soi-disants rois de l'or. — Et tout — tout nous appartient, désormais: Mines — railways — forêts-vierges — Gratte-ciel. Tout. — Et Napoléon? réponds: le suis-je donc pas puisque je la gagne, la ba-

www.dacoromanica.ro

taille? — et que, Lui — l'Empereur — il est là (geste) sous mon front — et là (geste) dans mon cœur. Ah! Ah! (il se jette dans les bras de Jeantet) Austerlitz! Austerlitz!

(Rideau)

DEUXIÈME ACTE

MÊME DÉCOR

SCÈNE I-ère

JEANTET — TRÉFOND

JEANTET

Oui, cher ami; oui, Tréfond — voilà: c'est, pourtant, inquiétant, ça...

TRÉFOND

La bonne blague! Inquiétant? Et pourquoi s'il te plaît? Le connaissons-nous d'hier? Un peu trop de lyrisme, peut-être — je te l'accorde — mais c'est tout. Qu'il se croie un peu Bonaparte et beaucoup Napoléon, qu'est-ce que cela peut faire? Que savons-nous, au surplus, de la mort, de la vie, de l'éternel retour des choses?

JEANTET

Et la limite? N'en faut-il point une en tout? Or, il me semble...

TRÉFOND

Que ça se corse?

JEANTET

Mon Dieu, oui. Enfin, je te dirai aussi, qu'en de certains milieux, et je suis à me demander depuis près d'une semaine qui a pu ébruiter — comment m'exprimerai-je? — sa marotte — enfin — enfin toujours est-il que les racontars ont fait leur chemin, et qu'on en jase joliment.

www.dacoromanica.ro

TRÉFOND

Après?

JEANTET

Et, qu'on ne fait qu'y plaindre sa femme. *Cette pauvre Madame Dorval* par ci, *cette vraiment malheureuse Madame Dorval* par là — une de Bronté! pensez donc.

TRÉFOND

Assez curieux ce que tu me signales là.—Et j'y vois la main des ennemis de Dorval. Mais laissons dire: Ils en seront pour leur courte honte. — Ce ne sont point de pareils bruits qui pourront jamais ébranler un crédit comme le sien — lui nuire; et nous, qui savons à quoi nous en tenir sur lui depuis qu'on n'était que des potaches, fichons-nous-en — et en plein! Sang Dieu! Qu'il fasse donc son grand empereur tant qu'il voudra — pourvu que ses caisses se remplissent. C'est le principal — n'est-ce pas?

JEANTET

Alors?

TRÉFOND

Quoi?...—Eh! Eh!—Indiscutablement, certains de mes confrères — et pour ne pas le cacher — presque tous...

JEANTET

Complète ton idée...

TRÉFOND

Le tiendraient, parfois, pour un fou, — délivreraient en toute paix de conscience le fameux verdict —

JEANTET

Tandis que toi?

TRÉFOND

Moi? Fiche-moi la paix. Que veux-tu que je te dise? En sais-je plus que le premier venu? La question n'est pas là: Regarde-moi, plutôt, cette fortune — la sienne — insensée si tu veux — et demande-toi:

www.dacoromanica.ro

est-elle l'œuvre d'un fou, elle? — Et, faut-il, par conséquent, que moi, moi qui suis un fou réel, et combien plus que lui — ne fais pas l'etonné cela est, puisque je crois à la science — faut-il que je te demande à toi, qui en est un autre — parfaitement — puisque tu crois à la gloire, à l'immortalité: — où finit la sagesse — où commence la folie?

JEANTET

Ainsi — point lieu de s'inquiéter?

TRÉFOND

Finaud! C'est là que tu voulais en venir? Je t'y attendais.

JEANTET

Mon amitié pour lui...

TRÉFOND

Où laisses-tu la mienne?

JEANTET

... Sont toutes deux immenses. Conclusion?

TRÉFOND

Aucune.—Que d'autres aient sa folie. Et qu'ils gagnent de l'argent— beaucoup d'argent — autant que lui. Pour ce qui regarde Dorval — son génie — et il est incontestable — je dirais inouï si...

JEANTET

Il m'effraye, ce génie-là.

TRÉFOND

Le guidera.—Sa double personnalité étonne—évidemment. Mais on n'y peut rien. La science elle-même n'a pu y voir clair. Ce sont des profondeurs dans lesquelles il est inutile de descendre. Voici, d'ailleurs, ma pensée en son entier, sur notre ami qui, — tout Dorval qu'il est — enfant de la balle ou sait-on d'où et comment sorti, et par qui mis au lycée — est — ne te cabre pas — au physique comme au moral — l'ogre — mais, tu sais? — le vrai — celui de Corse tout craché.

JEANTET

Voudrais-tu dire...

www.dacoromanica.ro

SCÈNE II-ème

LES MÊMES — M-me DORVAL

M-me DORVAL (saluant)

Messieurs... — mon mari?

TRÉFOND (saluant)

Madame...

JEANTET

Pas rentré.

M-me DORVAL (de mauvaise grâce)

Et où peut-il passer son temps? — Vous devez le savoir, vous qui êtes, en quelque sorte, ses inséparables.

JEANTET

Mais, Madame, je crois, qu'en ce moment, il se multiplie.

M-me DORVAL

Autour de la Bourse?

JEANTET

Et dans les Banques.

M-me DORVAL

Un beau métier qu'il fait.

TRÉFOND

De mauvaise humeur ce matin, chère Madame?

M-me DORVAL

On le serait à moins, Docteur. On dit, partout, qu'il est en train de perdre sa fortune.

JEANTET

La verité est qu'on enrage de le voir au moment d'en gagner une autre.

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL

Ou de voir passer en buée l'ancienne. — Que ne lui donnez-vous de bons conseils? — Mais je dois vous quitter. — Au revoir, Messieurs. ...Et... amusez-vous bien à l'attendre. (elle sort)

SCÈNE III-ème

JEANTET — TRÉFOND

JEANTET

Charmante!

TRÉFOND

Et, de plus, genre!

JEANTET

Une de Rouilly de Trêvekerdrek-de-Berth-Colon-et-Bronté.

TRÉFOND

Tant que ça?

JEANTET

Ne le savais-tu pas?

TRÉFOND

Si. Ensuite, Dorval ne me l'aurait pas laissé ignorer. — Au fond, c'est son état-civil à lui que la noble Madame.

JEANTET

Une jolie épigramme que tu viens de lui décocher. Très injuste, pourtant. Madame Dorval n'est que la raison sociale de notre ami.

TRÉFOND

Je n'ai pas dit autre chose.

JEANTET

Et ce qu'elle emplit ses roturiers salons de ducs et de duchesses — voire même de princes du sang des dieux.

www.dacoromanica.ro

TRÉFOND
Qu'il tire amplement de la débine.

SCÈNE IV-ème

LES MÊMES — DORVAL

DORVAL (préoccupé — ne les voyant pas, et tenant un journal à la main qu'il lit à haute voix).

« Le cours des valeurs américaines remonte malgré la panique des « derniers jours. Les deux grandes banques — celle de France et « celle d'Angleterre... (s'interrompant) — Tonnerre! (se promenant à pas agités, et les yeux à terre) Est-ce arrivé ou non? — tout est là. — (Il reprend fébrilement le journal et l'ouvre en le froissant. Il en parcourt des yeux les colonnes). Ah! — Officiel. (Il lit) — Cinq cents millions! — Cinq cents! — Elle a fait ça — ça? la Banque de France? — Nom de Dieu de nom de Dieu! Mais je ne le crois pas — non — et... (apercevant Jeantet et Tréfond) — Tiens! — Vous étiez-là? — Un instant — et je suis à vous, mes amis. (Il appelle dans un téléphone latéral) — Hallo! Hallo! — Bourse s'il vous plait. (À Tréfond) N'oubliez pas, Tréfond, ma fête de Jeudi (sonnerie dans l'appareil). — Hallo! Michaud? Mr. Michaud! (À Tréfond) Paraît que Madame Dorval nous en ménage pour ce bal une de surprise! — La Duchesse de Bligneuse que j'ai abordée ce matin au Bois... (Sonnerie. Saisissant l'appareil et écoutant). — À combien Nord-Sud, prie? (Écoutant) Hausse? (Écoutant) Oh! petite différence. Et les Rand? (Écoutant) Un pareil bond? — Mais les Alaskas — eux? (Écoutant) Heureusement. (Écoutant) Pas un moment à perdre alors — main-basse — rafle — razzia sur Alaskas — sur toutes valeurs hésitantes. Est-ce entendu? (Écoutant) Parfait-et donnez-moi des nouvelles — clôture. (il dépose l'appareil, avec agitation, et comme faisant abstraction de la présence de Jeantet et de Tréfond. Tout en marchant avec des pas saccadés au large de son bureau — les mains derrière le dos) Y aller, les deux, de leur milliard! — Ah! les gueuses! — Me ficher par terre? — Dix centaines de millions? — Dix? — Qui l'aurait cru? — Mais — ne suffiront point à parer au désastre. — D'ailleurs, se relève-t-on

www.dacoromanica.ro

du jour au lendemain, et d'une panique semblable? Et, — et pourvu que les Ostermann et les autres... Ah! — Bertin doit, pourtant, y aller lui-même à la Bourse — donner de sa personne. (Il agite une clochette)

SCÈNE V-ème

LES MÊMES — En plus l'HUISSIER

DORVAL

Faites monter Mr. Bertin. (L'huissier s'incline et sort, à Tréfond) Ainsi — nous disions?... Les clients? Ça va?... Beaucoup de malades?

TRÉFOND

Couci — Couça.

DORVAL

Malheur!—Pas d'épidémies? (à Jeantet) — Et, toi, Jeantet? Ton discours? — Esprit? Saillies? — A en revendre, certes? Très académique, en somme... Pointes par ci — coups d'estoc par là. (sursaut brusque. Comme à lui-même et allant à son bureau) Bougre-de-bougre! (il cherche dans des papiers) Où ai-je mis ces paperasses?

JEANTET (à Tréfond, a mi-voix)

Incroyable? N'est-ce pas? Rien ne le démonte.

TRÉFOND

Et, comme l'autre, toujours. — Ne sachant qu'interroger, interrogeant à chaque instant... (à soi-même) Plus que bizarre. — In-con-ceva-ble!

DORVAL

Vous disiez?

TRÉFOND

Rien. — On causait. (Bertin, le sous-directeur, entre. Dorval, mû comme par un ressort, court à sa rencontre)

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Vous voici, enfin, Bertin. C'est que nous en sommes au tournant périlleux. J'ai donné ordres Bourse — mais, portez-vous, plutôt, en personne, là. Écoutez — écoutez! Faire vite, et si Rand, si Alaskas, si autres papiers de là-bas continuent flancher, mettre la main dessus. — Ah! Ah! — On verra. Oui, on verra car il en est temps encore. Pour un coup de surprise, c'en est un, c'est vrai; seulement, prévu, archiprévu — pas peur. — Câblez New-York mêmes ordres. Surtout, pas d'atermoiements. Rafle. — Rafle. — Rafle. — Mon sort, celui de la Banque Dorval — le sort du monde — entre vos mains, mon ami, mon fils.

BERTIN

En mon entier à vous. — Comptez sur moi. (Ils se serrent la main avec effusion. Bertin sort)

DORVAL

Le brave homme! Le grand cœur!

JEANTET

Il te le doit bien — lui qui te doit tout.

DORVAL

Peuh! Jeantet! Il ne m'aurait pas connu qu'il eût quand-même fait son chemin.

JEANTET

Té! Té! Té! (Sonnerie dans l'appareil. Dorval le saisit. Après avoir écouté, dans le porte-voix)

DORVAL

Et d'où le tenez-vous? (Écoutant) Bien. — Mais, est-ce déjà fait? (Écoutant) N'en savez rien? (Écoutant) Informez-vous. (Il dépose l'appareil) Cré nom de Dieu! Cela y est.

JEANTET

Qu'arrive-t-il? Te voilà bouleversé.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Que les Ostermann — eux aussi — sont au moment d'expédier — s'ils ne l'ont déjà fait — de l'or aux Milbanck de New-York.

TRÉFOND

Une nouvelle des plus graves que tu nous donnes là.

DORVAL

Un désastre pour moi — si, toutefois, c'est vrai. Car tous, tous suivraient les Ostermann — pas de doute à ce sujet. Fi — ni = fini, mes amis... La débâcle — la mort.

SCÈNE VI-ème

LES MÊMES — M-me DORVAL

DORVAL

Ma toute belle...

M-me DORVAL (d'un ton sec)

Vous voici, enfin. Ce n'est pas malheureux.

DORVAL (ironiquement galant)

Un chèque?

M-me DORVAL

C'est bien le moment d'en parler.

DORVAL

Je ne te reconnais plus, Madame Dorval.

M-me DORVAL

En effet: Me voici bien changée. — Ah! les misérables (Elle roule un fauteuil et s'y laisse choir bras ballants) — Et comment parer à ce coup? — Que faire mon Dieu?

DORVAL

Mais, enfin?

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL

Non; — je ne me serai jamais attendue que moi — une de Bronté! — moi! je sois à ce point bafouée.

TRÉFOND

Que nous dites-vous, chère Madame?

JEANTET

On se serait permis?...

M-me DORVAL

Et vous le voyez, Messieurs: Mr. Dorval est le seul à qui cela semble naturel, et qui n'en dise rien?

DORVAL

Le moyen de le faire quand tu ne t'expliques pas.

M-me DORVAL

Je ne m'explique pas? — Et combien de fois dois-je le répéter — le crier: Bafouée! — Bafouée, je l'ai été. Et, par qui encore? Par votre fils, par lui, Monsieur.

DORVAL

Par Georges?

JEANTET

Cela se pourrait-il?

M-me DORVAL

Oui: cela se peut — et c'est ainsi. Par notre fils, par luî-même; — non, par le vôtre plutôt, car il vous appartient, il est à vous, Mr. Dorval, sachez-le.

DORVAL

Aussi, ma toute belle, l'ai-je pas toujours pris sous mon bonnet?

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL

Oui — et surtout maintenant—. Au reste, cela se comprend assez — et l'on voit bien que vous êtes réellement son père. — Approuvez-le, par conséquent — mais, de grâce, plus de bal: m'en voici débarrassée.

DORVAL

Plus de bal? — Et d'une autre à présent! — Mais, pourquoi *plus de bal*, s'il vous plaît?

M-me DORVAL

De mieux en mieux. — Voudriez-vous, peut-être que j'y paraisse nue?

DORVAL

Au fait — bien que je n'y vois que du feu — pourquoi pas? M-me Tallien l'a bien fait.

M-me DORVAL (levant les bras)

Toujours le même! — Vous oubliez à qui vous parlez! — Et vous voici, de plus, faisant cause commune avec la créature à qui mon fils, — le fruit de vos entrailles...

DORVAL

Ah! quant à ça, non.

M-me DORVAL

Car, vous le savez, c'est lui, lui seul qui était dans le secret de ma robe; — c'est donc naturel qu'il l'ait livré à cette... et qu'il m'a été donné de lui en voir une de presque semblable au corps, — et, devinez où, je vous prie? — au Grand-Opéra — pas ailleurs — au grand, grrrand, grrrand-Opéra.

DORVAL

Voyons, calme-toi! — Ouf! Je commence à m'y reconnaître.

JEANTET

Madame...

www.dacoromanica.ro

TRÉFOND

Mais, sans doute. La toilette en question n'est plus sortable pour Madame.

M-me DORVAL

N'est-ce pas? — Or, comment d'ici Jeudi aurai-je une robe? En deux jours? — Non — mille fois non — prenez-en votre parti.

DORVAL (décisif)

Elle doit, pourtant, avoir lieu, notre fête — et plus que jamais, Madame.

M-me DORVAL

Le voudrais-je que cela ne se pourrait pas.

DORVAL

Si. Si. — Car voici une idée qui sauverait tout. Sois seulement un peu gentille, et rappelle-toi... N'ai-je point mis dans ta garderobe du château de la Brèche — ce manoir qui n'est qu'à deux pas de Paris — et à l'occasion d'un bal costumé que nous faillîmes y donner — la toilette même que Marie-Louise — l'altière Impératrice — porta le jour de son couronnement?

M-me DORVAL

Eh! bien? — Et c'est à une de Bronté que tu la proposes ta défroque?

DORVAL

Comment?... Mais c'en est justement la raison!

M-me DORVAL

Je ne comprends pas.

JEANTET

Ce serait même sensationnel, chère Madame, que d'y paraître ainsi.

DORVAL

Sans doute. Puis, une défroque de deux cents mille francs!

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL

Mais vous, Docteur, qu'en dites-vous?

TRÉFOND

Je pense qu'elle a été faite pour une Impératrice, cette robe.

M-me DORVAL

Ah! — Mais c'est qu'alors elle m'irait. (à Dorval) Aussi — mon grand — mon très grand — je l'accepte ta robe — et je t'en remercie même. Ton idée est simplement magnifique. — Je cours prendre mes dispositions. (Elle salue et sort)

TRÉFOND

Quant à moi... Mes malades... Au revoir, mes bons. (Fausse sortie, à Dorval) Et ne te laisse pas abattre. — Tant que la bataille se poursuit — me l'as-tu dit toi-même? — tant qu'elle n'est pas définitivement perdue — on ne sait jamais... (Il lui serre la main et sort)

SCÈNE VII-ème

DORVAL — JEANTET

DORVAL

Nous voici, enfin, seuls. Oh! mon Dieu. (s'affaissant dans un fauteuil, las, découragé)

JEANTET

La vie est dure, c'est vrai. Je ne te dirai pas que c'est de ta faute... qu'on doit savoir, s'arrêter à temps. La vie est, ce qu'elle est, pour chacun, et nul ne fait la sienne. C'est, d'abord, le tempérament — et on n'a pas la possibilité en naissant de s'en choisir un à sa convenance — ce sont, ensuite, les circonstances qui déterminent ce que la vie doit être.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Elle est, pour moi, une expiation. Car, Jeantet, car... à toi qui, avec Tréfond, êtes mes meilleurs amis, je puis le dire, l'avouer: Je suis, parfois, tenté de croire que je ne suis qu'un fou, qu'un dément... Et, malheureusement, je ne le suis pas. Je ne suis qu'un homme comme les autres — oui, comme tous — puisque je sens, puisque je raisonne, puisque je souffre. Et néanmoins, je diffère des autres. Ne suis-je point, en effet, l'homme aux deux personnalités? Et la sienne — celle-là, — la très grande — la très haute — celle du Titan sublime et terrible qui dort sa mort aux Invalides — ne me lancine-t-elle pas? ne me harcèle-t-elle pas à tout instant? — Fou? Oh! certes, puisqu'il l'a été Lui — Lui, l'Homme du Conseil des Cinq Cents — et qu'il a brisé la République — mais non sans avoir, il est vrai, frappé comme d'une foudroyante massue le monarchique Briarée aux cent têtes grimaçantes — et non sans — comme un Dieu qu'il était — rappeler au bonheur de la lumière, à la bonté de la liberté, les cent peuples divers que le monstre tenait écrasés sous lui...

JEANTET

Tu y vas.

DORVAL

C'est la vérité. — Lorsque je parus — les demi-dieux d'Athènes et de Rome, et qui revécurent un instant parmi nous — ceux dont l'enthousiasme et la vertu ne connurent point de bornes — n'étaient déjà plus. De vils ergoteurs, des misérables satrapes qui n'étaient ni peuple ni hautes cimes — avaient remplacé les grands — les immortels. La Gironde et la Montagne, — l'injustement exécré Marat...

JEANTET

Ce qu'il a fait tomber de têtes celui-là...

DORVAL

Il en a laissé de trop sur les épaules.

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Mais tu en arrives à justifier la Terreur...

DORVAL

C'est elle qui a sauvé la France, qui l'a...

JEANTET

Et celui que... tu prétends avoir été — être?

DORVAL

Ah! Celui-là! — Il a prêté la voix tonnante de Danton à ses canons pour jeter ses grandes paroles à la face des rois, dont les trônes se sont mis à chanceler et à ne plus être que de frêles esquifs chavirés parmi le tumulte des flots. Ah! Celui-là! — Il a mis le tranchant de glaives flamboyants aux mains de ses soldats pour ouvrir les artères des peuples dont l'œdème de mille huit cents ans d'esclavage glaçait la vie et ravalait au rang de bêtes. Son souffle a parcouru l'Europe en coup de vertige. — Ses aigles — les aigles de la France — il a su leur donner l'essor pour jusqu'au Kremlin s'envoler et s'y poser... — En Italie — en Égypte — à Vienne — à Potsdam — en Russie — en Espagne et en Hollande — d'un bout du monde à l'autre — il a été ce que nul ne sera jamais plus: L'archange de la vie et de la mort — le maître de la suprême sagesse. Les lois qu'il a édictées — restent. — L'âme qui a été la sienne reste encore dans les jeunes — dans les humbles — dans la vraie grandeur et dans la vraie puissance de la France: le cœur de son peuple. — Son nom fait encore frissonner nos ennemis — et la nuit du tombeau — elle-même! — ne fait pas éteindre les éblouissements de sa gloire. — Ah! — Et continue à me demander ce qu'il a été — demande-le-moi, malgré l'île d'Elbe et Sainte-Hélène — Oh! et malgré aussi la couronne qui lui a ensanglanté le front et le sceptre qui lui a brûlé les mains.

JEANTET (ému)

Crois-moi. — Reviens aux réalités. Tout ça ce sont...

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Et c'est ce que je fais. — Car, maintenant, — non, ne me crois pas fou — je ne le suis pas — maintenant, il n'est plus qu'un homme comme les autres — un banquier! — entends-tu? Comprends-tu? — un banquier qui se nomme Dorval — qui a un fils qu'on appelle Georges — et qui est un cercleux, un viveur, un snob, Jeantet! — un snob! — et que j'aime! — qui a une femme — mais tu la connais assez, — une de Bronté! — et moi je la connais aussi — oh! très bien — ne proteste pas, — et cet homme — que dis-tu de cet homme? de ce Dorval qui, jadis, habita le Louvre, et qui n'est plus maintenant qu'un inconnu — rien — là, où — il le sait — il régna. D'ailleurs, comment le reconnaîtrait-on? Ceux qui furent ses maréchaux, ses généraux, ceux qui le nommaient leur « petit caporal » — tous — tous sont morts. — De plus, son corps lui-même n'est-il point sous la haute coupole — sous de pesantes tonnes de marbre? — Et, si un jour — car tout peut arriver, n'est-ce pas? — cet homme — ce Dorval — ce bourgeois quelconque, se prenait à crier: — À moi! — À moi! — Je suis l'Empereur! — Sus à l'ennemi! — Vengeons la France! Rendons-lui son ancienne splendeur. Refaisons flotter son drapeau là où il se déplia naguère — sur les peuples, sur le monde — eh! bien mon ami, eh bien, Jeantet, un éclat de rire d'abord — mais, tu sais? un de ces rires formidables — oh! comme en savent pousser les bourgeois lorsqu'ils sont bêtes — et — puis — tranquillise-toi — presque rien — un fou de plus — voilà tout — et ne serait-ce point là — reconnais-le — l'expiation plénière — un fou de plus! — Un fou! (Il tombe dans le fauteuil la tête entre ses mains. Sanglots étouffés)

JEANTET

Mon ami, mon cher Dorval, calme-toi, écoute! Je te crois — mais — oh! l'horrible souffrance! — Que tu aies ou non été l'Empereur, peu importe. — Il suffit que telle soit ta pensée, ta foi, pour...

DORVAL

Jeantet, ne dis pas ça... car...

www.dacoromanica.ro

SCÈNE VIII-ème

LES MÊMES — BERTIN

BERTIN (haletant, cheveux en désordre; cravate dénouée)

Bataille. Mêlée effroyable. On s'entretue presque à force d'en vouloir de ce papier, du leur. Tout est emporté. Pris d'assaut. Hausse et rien que hausse. Seuls Alaskas et Rand entre nos mains. Mais, autant du papier blanc.

JEANTET

Oh!

DORVAL

Eh! bien, Bertin? Eh! bien?

BERTIN (laisant tomber les bras)

Eh! bien...

(Rideau)

ACTE III-ème

MÊME DÉCOR

SCÈNE I-ère

GEORGES — JEANTET

GEORGES

Il n'en reste pas moins, cher Monsieur Jeantet, que mon père a soulevé contre lui un tollé général. On le vilipende partout, et point de grand financier qui ne hausse les épaules dès qu'on vient à le nommer.

JEANTET

Rien que de naturel.—Mais, quant à moi, je vous dirai franchement que ce qui m'intéresse surtout c'est votre opinion à vous qui, paraît-il, quittez cercles et sport pour passer, armes et bagages, aux finances.

www.dacoromanica.ro

GEORGES

Mon opinion? Écoutez! En toute sincérité je vous l'affirme, je ne m'en suis formé aucune de bien précise. La question est d'une complexité, d'une délicatesse extrême. — Et, d'abord, mon père est mon père. Ce qui est néanmoins réel, et ce que personne ne conteste — pas même lui — ce sont ses pertes. On les porte à des centaines de millions, et notez que je ne parle pas de celles des autres, qui atteindraient au milliard, paraît-il. (Geste de Jeantet) — C'est du moins ce qu'on dit.

JEANTET

Eh! que ne dit-on pas, cher Mr. Georges?

GEORGES

Quoi qu'il en soit, la presque totalité des fonds de la Banque Dorval y a passé, — et — si vous me voyez aujourd'hui brûlant turf et plaisirs—c'est que, vous le savez bien, nécessité ne connaît point de loi.

JEANTET (légèrement ironique)

Fort beau et c'est ce qui s'appelle parler.

GEORGES

Au fond, mon père était libre d'agir comme il l'a fait. Cela le regarde. D'ailleurs, en ce qui me concerne, vous savez le cas que je fais de l'argent....

JEANTET (persifleur)

Mais parfaitement...

GEORGES

N'est-ce pas?... — Seulement voilà: Ma mère ne l'entend pas de cette oreille.

JEANTET (même ton)

Je la comprends! — Et vous voici entre le marteau et l'enclume.

GEORGES

C'est ça.

JEANTET

Votre mère est votre mère.

www.dacoromanica.ro

GEORGES

Dame!—Et, mal ou bien entendus, ses intérêts—les miens soutient-elle — son entourage aussi: amies, médecins qui la soignent — tous et tout enfin — la poussent — est-ce assez ennuyeux, dites? — la poussent... Oh! mais je ne compléterai pas encore que mon père ait besoin de quelque repos... — Puis, que voulez-vous?... L'âge — un certain âge...

JEANTET

Assurément, cher Monsieur Georges... l'âge — un certain âge...

GEORGES

N'amène que trop souvent les pires catastrophes.

JEANTET

En serions-nous là?

GEORGES

Le sais-je? — Ce que je puis avancer est que ma mère en est certaine. On le lui a démontré et prouvé: La Banque Dorval coule à pic.

JEANTET

Que me contez-vous là? Et la fortune immobilière de votre père, qu'en faites vous? Intacte, — et dans les cent millions, semble-t-il.

GEORGES

Un joli denier, c'est vrai! Je vous voudrais, toutefois, au *Sporting* pour y entendre les gorges chaudes qu'on fait à son compte et à celui de son prétendu impérialisme financier...

JEANTET

Propos de cercles, et qui n'ont jamais fait de mal à personne.

GEORGES

Croyez?... Heureusement que mes deux dernières rencontres...

JEANTET

C'est de vos duels que vous voulez parler? — Et moi qui étais prêt à vous les reprocher? À eux seuls ils ont causé plus de tort à votre père que ses pertes à la bourse.

GEORGES

Permettez — permettez...

www.dacoromanica.ro

SCÈNE II-ème

LES MÊMES — UN HUISSIER

L'HUISSIER (présente à Jeantet une enveloppe fermée)
De la part de Monsieur le sous-directeur.

JEANTET (la prenant à Georges)
Que peut-il me vouloir ce cher Mr. Bertin? (Il ouvre le pli. Une lettre et des coupures de journaux s'en échappent. L'huissier les ramasse, les remet à Jeantet et sort)

JEANTET (adossé à la cheminée et parcourant la lettre après avoir déposé les coupures sur le dessus en marbre. À Georges, se saisisant d'une coupure et déposant la lettre).
Pour un sentiment délicat, c'en est un, à coup sûr. (À Georges) Mais venant de Bertin il ne doit point surprendre. (Se saisisant d'une coupure et déposant la lettre) Oui. Des infamies, et qu'il faut que votre père ignore.

GEORGES
Lisez toujours.

JEANTET
Prenons donc connaissance, puisque tel est votre désir. (Lisant) « On « sait qu'une rencontre au pistolet — un simple échange de balles « heureusement — a eu lieu la semaine finissante entre le vicomte de « la Brègne et Mr. Georges Dorval, le fils du grand financier que la « crise du numéraire en or survenue aux États-Unis a mis en vedette « avec un si grand éclat. (S'interrompant, — à Georges)
Cela promet.

GEORGES
Oh! Rien de choquant jusqu'à présent.

JEANTET (continuant à lire)
«N'en déplaise à certains de nos confrères, les motifs qui ont occa- « sionné ce duel ne sont point aussi futiles qu'on se complaît à le répan- « dre.—La Banque Dorval—chacun le sait—n'a pas été ébranlée par les

www.dacoromanica.ro

« derniers flux et reflux de la Bourse, Les audacieuses combinaisons « du chef de cette maison — stupéfiantes selon les uns, et les sommes « inouïes qui ont sombré dans cette débâcle, ont déconcerté des hommes « autrement initiés dans les coulisses de la haute finance que ne l'est Mr. « de la Brègne... (S'interrompant, nerveux) — Je passe. — Cela vous agrée-t-il ?

GEORGES

Hum ! — Au bout du compte, c'est pour mon père que je me suis aligné avec Mr. de la Brègne.

JEANTET

Ce en quoi vous avez eu parfaitement tort. (Il jette la coupure dans la cheminée) Et d'une ! — Quant à celle-ci... (Il en prend l'autre sur la cheminée et fait le geste de la jeter)

GEORGES

Ah ! mais pardon.

JEANTET

Soit.—(Il lit) « Mr. Georges Dorval fils est un clubman accompli...

GEORGES

Il s'en rend au moins compte ce Monsieur.

JEANTET (continuant de lire)

« un sportman des plus distingués...

GEORGES

Ce Mr. Bertin. — M'en veut-il donc au point de vouloir céler à mon père le bien qu'on dit de moi ? — Par exemple !

JEANTET (poursuivant la lecture)

« et — nous le voulons aussi — un parfait homme d'honneur. Mais « de là jusqu'à vouloir pourfendre ceux que certaines opérations

www.dacoromanica.ro

« financières — encore que louches — font s'esclaffer de rire — il y a « un abîme. Mr. Dorval fils en pense autrement. Tant pis pour lui et « pour son papa ». (Il s'interrompt, froisse la coupure avec colère et la fait flamber au feu de la cheminée) Le cas que j'en fais ! (il la rejette dans l'âtre). Pouah ! — Je gage pourtant que mon ami, qui finira bien par en connaître la teneur, ne prendra point la chose par rapport à ce Monsieur sur le même ton que moi, et — ce ne sera que mérité.

GEORGES

Vous feriez mieux de déconseiller à Mr. Dorval tout esclandre. Sa situation ne s'en trouverait qu'aggravée. En définitive, n'êtes-vous pas son ami?

JEANTET

En douteriez-vous? Ne l'ai-je pas toujours été?

GEORGES

Je ne le nie pas.—Et pourtant, comment vous expliquer cela? Ma mère se trompe, positivement, et c'est à tort qu'elle en veut à votre trop grande affection pour lui, affection qui, selon ce qu'elle en pense, vous induit à lui cacher le désastre vers lequel il court les yeux fermés...

JEANTET (hypocrite, doucement)

Votre langage me surprend—Et, néanmoins, peut-être a-t-elle raison, votre mère. La clairvoyance n'est pas mon fait. — Et que la voilà bonne épouse, et que vous voilà bon fils !

GEORGES

Vous raillez?

JEANTET

Allons donc ! Railler, moi? Où allez-vous prendre ça? C'est simplement mon sentiment que je vous dis, et en le faisant c'est de toute l'estime que j'ai pour vous que je vous témoigne.

www.dacoromanica.ro

GEORGES

On fait ce qu'on peut. Mais, puisqu'il en est ainsi, pourquoi ne nous entendrions-nous pas?... — Oh! Monsieur Jeantet! toutes questions d'ordre matériel à part, nos motifs d'inquiétude — à ma mère et à moi — sont encore plus graves que vous ne pouvez l'imaginer. Écoutez! Écoutez! — Les médecins qui la soignent — et ce sont des sommités — amenés avec prudence à étudier certains phénomènes que vous autres nommez, en littérature, des états d'âme — pronostiquent, et à bref délai, la pire des calamités: comment m'expliquerai-je?... de tels écarts d'imagination — prédispositions raisonnantes à vêtir de possibilités les chimères les plus extravagantes, que le résultat final ne peut être douteux.

JEANTET

En d'autres termes votre père serait...

GEORGES

Oh! restons-en là, je vous en supplie. Ma conviction n'est point la leur. Chercheurs de midi à quatorze heures que ces Messieurs! Un peu de surmenage — évidemment — et c'est ce qui se voit tous les jours — mais rien de plus — c'est tout. — Du repos? — Peut-être. — Un peu. Mais, qui n'en a pas besoin? — N'est-ce pas? (La porte s'entr'ouvre et M-me Dorval fait son apparition)

SCÈNE III-ème

M-me DORVAL — LES MÊMES

M-me DORVAL

Bonjour, Georges. (Léger salut à Jeantet) Mr. Jeantet... — En conférence, ce me semble?

JEANTET

Mon Dieu — vous le voyez: à peu près, Madame.

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL

Alors — tant mieux... Mon fils a dû vous dire mes transes...

JEANTET

Oh! Il s'en faut. Mais n'ayez crainte: je sais comprendre à demi-mot et sais ce qui se passe. Néanmoins — et je ne dis pas que Dorval ne se soit un peu emballé dans les derniers temps — votre époux est homme à se refaire, à tout réparer... Avec de l'habileté — et — de la patience — on revient de plus loin.

M-me DORVAL

Merveilleuse la foi qu'il vous inspire, et que je voudrais la partager!— Seulement, de la patience, je n'en veux plus et je n'en ai plus, et si c'est là votre panacée, gardez-la pour vous, Monsieur. Moi j'en ai par dessus la tête et de ses batailles et de ses campagnes! Que la chance l'ait parfois favorisé, cela est vrai. — Mais là n'est pas la question: Que pensez-vous de son raisonnement, par exemple? Un perpétuel déraillement. Ah! — Et sa récente dégringolade? Y en eut-il de plus foudroyante? Ces centaines de millions perdus d'un jour à l'autre? — C'est du propre, n'est-ce pas? Très Napoléonien, n'est-ce pas? Et il n'est pas fou cet homme, dites? — Et il ne me tue pas, Monsieur? Et il ne tue pas son fils, probablement?

JEANTET

Mon ami...

M-me DORVAL

Un dément, Monsieur, — un dément! — Et les médecins disent qu'il faut l'enfermer. — Et on l'enfermera. — Car il le faut — voilà...

(Mouvement de Jeantet)

GEORGES

Ma mère...

M-me DORVAL

Laisse... — Puisque c'est un fou?

JEANTET

Un fou, — lui?

www.dacoromanica.ro

GEORGES

Ma mère! — Enfin, mes félicitations! C'est de la bonne besogne que vous faites.

M-me DORVAL

Eh! Tais-toi. — C'est depuis vingt-cinq ans que Mr. Jeantet me connaît. Il sait, que ma vie n'a été qu'un long sacrifice — et mon mariage — un calvaire. — Aussi — au fond — pense-t-il comme moi. Je l'ai épousé, pauvre.

JEANTET

Oh! quant à ça, c'est la vérité. Vous n'aviez aucune dot, Madame.

M-me DORVAL

Une dot? Et, le nom que je lui apportais dans ma corbeille, le tiendriez-vous pour rien, Monsieur? — Et le sens des affaires, des réalités de la vie, dont il n'avait pas la moindre notion, Monsieur — cher Monsieur? — Et le soin incessant que j'ai pris de tuer en lui les insensées chimères que depuis ce temps il chevauchait et qui l'entraînaient à sa perte?

JEANTET

Il y en a, cependant, qu'il garde encore bien vivantes en lui de ces chimères. La foi dans votre amour, et dans l'affection de son fils, entre autres.

GEORGES

Monsieur!

M-me DORVAL

Ne pourras-tu point te taire, et de quoi te mêles-tu? Ne l'ai-je peut-être point méritée cette foi, et n'ai-je pas fait de ton père ce qu'on a convenu de nommer un grand homme?

JEANTET

Je ne le nie pas: C'est à vous seule que j'ai toujours attribué les changements que j'ai plus d'une fois eu l'occasion d'observer en lui...

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL (à Georges)

Que te disais-je? (à Jeantet, et lui tendant la main) Nous voici réconciliés en ce cas. Je me suis d'ailleurs toujours dit que vous, vous aviez au moins... du bon sens — oui: beaucoup de bon sens, et c'est un excellent bon point pour vous.

JEANTET (en s'inclinant)

Vous me comblez, Madame.

M-me DORVAL

Tandis que lui... — Tenez: du génie peut-être, et tant que vous voulez — en mettant qu'il en ait — mais du sens commun pas plus que ça... (geste)

JEANTET

Supérieurement raisonné car, en effet, les hommes de génie sont ceux qui en manquent surtout.

GEORGES

Hélas! — Et le sens commun est le seul qui devrait présider à nos actes.

M-me DORVAL

N'est-ce pas? — Néanmoins, le génie est très intéressant, lui aussi, et — vous l'avouerai-je? À le voir faire son Napoléon combien souvent n'ai-je pas été moi-même prise? — Et sa voix? N'était-elle point en tout semblable à celle qui retentit aux Pyramides et qui tonna devant Moscou?... Brr! j'en ai encore comme un frisson.

JEANTET

Je vous crois.

M-me DORVAL

Et c'est toujours à la veille de quelqu'une de ses formidables manigances de Bourse qu'il partait. Et ce que cet homme était alors et Napoléon et Bonaparte! Aussi, est-ce à tout prix qu'il fallait l'empêcher de faire des bêtises. — Mais je sais payer de ma personne, — allez! Et c'est des heures durant que je ne me donnais pas de cesse pour

www.dacoromanica.ro

arriver à le rendre, le lendemain, souple et mou comme un gant. Il est très vrai que vous m'objecterez que ses opérations de Bourse devaient s'en ressentir. — Hum ! était-ce mal? — Très assagies, toutes, je vous le garantis.

JEANTET

Partant, c'est son bon génie que vous auriez été, chère Madame.

GEORGES

Ma mère? Oh ! — Elle?.. — Une maîtresse femme !

M-me DORVAL

Faible — trop faible — pour mon malheur. — Car, voyez... (regardant autour d'elle). Ne nous met-il pas sur la paille?...

JEANTET

Permettez...

M-me DORVAL

Inutile: Je vous vois venir, et je sais ce que vous me direz. — Mais oui — je le reconnais: Je me suis exprimée avec trop d'animosité sur mon pauvre Louis: Toutefois, ce ne sont pas des médecins de la valeur de ceux que j'ai consulté — et qui n'ont aucun motif pour lui en vouloir — qui peuvent se tromper.

JEANTET (se levant)

Ah ! mais !—et puisque nous y voici enfin, et puisqu'on joue cartes sur table — tout est parfait. — Dorval est fou. Est-ce assez clair? Or, rien de plus naturel que de le faire soigner. Les fous — on les renferme — quoi?

M-me DORVAL

Fi ! les vilaines paroles ! Y avez-vous seulement songé? Moi? Souffrir une pareille indignité? Un temps de repos pour lui — je ne dis pas non — les médecins non plus. Ainsi toute une villa à sa disposition; un parc magnifique; eaux courantes; oiseaux chanteurs; de nombreux domestiques; des cuisines, je ne vous dis que ça, table royalement servie; et pour compagnie rien que des savants — oh ! pas rébarbatifs du tout; — amusants, au contraire, au possible;

www.dacoromanica.ro

et tout et tous à ses ordres — franchement — là ! — ne ferait-ce point son affaire? Puis, de la liberté à ne pas avoir qu'en faire: Dix kilomètres de futailles et de bois à grandes ombres bleues à parcourir en long et en large, à pied ou en voiture...

JEANTET

Un paradis terrestre en un mot.

M-me DORVAL

Exactement. — Quant au régime — à peine marqué. Un peu d'hydrothérapie — nommément.

JEANTET

Douches, pour sûr?

M-me DORVAL

Vous y allez. — Non, mille fois non. Simples lotions d'eau froide. Elles suffiront. Ils l'ont dit.

JEANTET

Oui? Les savants amusants sans doute?

M-me DORVAL

C'est celà. — Et nulle consigne — je vous le certifie formellement — si ce n'est celle de l'isolement nécéssaire qui... — enfin, vous comprenez?

JEANTET

Pourrait-ce en être autrement lorsque personne n'eût exprimé mieux ce que vous venez de dire avec tant de grâce et de délicatesse? (à Georges) Mais que je vous entende à votre tour, cher Monsieur...

GEORGES

Que pourrais-je dire? — Ma mère ne se serait-elle point suffisamment expliquée?

JEANTET (candide)

Trop. — Et voici ce que je vous dis maintenant, moi, fils et mère — vous et elle — vous êtes tous deux dignes l'un de l'autre.

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL (voix de tête)

Que signifie ce ton? Et avec moi?

JEANTET

Oh! veuillez croire que je puis en prendre un autre. — Et voici: Que Dorval soit un fou — vous avez été seule à l'ignorer jusqu'à ce jour. Car, entre nous: En quel temps et en quel pays a-t-on vu un homme de raisonnement assis, ou — comme vous dites — de sens commun — jeter, depuis vingt-cinq ans, Pélion sur Ossa — j'entends des millions sur des millions — et pour qui, je vous prie? — cherchez, trouvez, — il ne vous sera pas difficile — à vous surtout — puisque vous devez vous rappeler les premières années de votre mariage. — Et, regardez autour de vous — s'il vous plaît: S'y retrouvent-ils, le lit en sapin, le paillasson, le fourneau à gaz — les quatre chaises boîteuses et — pendu au mur — le miroir ébréché — votre grand luxe d'alors — car, pour jolie, vous l'étiez, et vous le saviez bien?

M-me DORVAL

Georges! — Viens... Notre place n'est plus ici.

GEORGES (à Jeantet)

Monsieur! — Vous vous oubliez.

JEANTET

Non pas. Je ne fais que la louer et j'irai même jusqu'à dire que votre mère était belle. Elle possédait encore — de ces temps — et c'est toujours à sa louange que je le rappelle — les simples mais saines vertus bourgeoises. — Les circonstances qui l'avaient voulue pauvre...

M-me DORVAL

Monsieur! Monsieur!

GEORGES (crispant les poings)

C'en est trop.

JEANTET

La pauvreté est-elle offensante, Madame? — Je continue — je continue: Elles n'avaient point influé, ces circonstances, en quoi que ce

www.dacoromanica.ro

soit, sur ses heureuses dispositions naturelles... Tout ce qu'il y a de meilleure ménagère au monde! — Cinq sous de beurre, huit de pommes à l'huile, six de harengs, — un plat quelconque — nouilles ou lentilles — suffisaient d'habitude à entretenir le feu sacré de la vie.

M-me DORVAL (hautaine; à son fils)

Le bras. (Ils vont pour sortir. Jeantet d'un bond est devant la porte)

JEANTET

Deux mots seulement: — Beau temps que Tréfond etmoi sommes au courant de vos pensées, de vos paroles, de vos gestes. Vous nous les confirmez aujourd'hui, et vous voilà démasqués. — Et, sur ce, c'est à moi de me retirer. — Sans doute, votre mari est fou, Madame. Sans doute, votre père est fou, Monsieur. — Mais il n'habitera pas la belle villa. Adieu. (Il sort)

SCÈNE IV-ème

GEORGES — M-me DORVAL

GEORGES

Je l'avais prévu... C'est dans de jolis draps que vous nous mettez, ma mère.

M-me DORVAL

Arrive que pourra. Du reste, moi, je m'en lave les mains. C'est à la Faculté de décider.

SCÈNE V-ème

LES MÊMES — JEANTET — DORVAL

DORVAL (à Jeantet qu'il ramène de force)

Té! mon vieux. Té! — As-tu la berlue? (à sa femme et à son fils) Une brouille?

www.dacoromanica.ro

M-me DORVAL (masquant de mépris sa colère)
Avec... Monsieur?...

DORVAL
Mais...

M-me DORVAL
Mais qu'il veuille d'abord prendre la porte.

DORVAL
Ça! la tarentule vous a-t-elle donc piqués — tous?

M-me DORVAL
Charmant — et ce n'est que trop juste, car c'est à moi de sortir.

DORVAL (à sa femme)
Voyons...

JEANTET (à M-me Dorval)
Que non. — J'ai l'honneur de vous saluer en toute humilité
(Mouvement pour sortir)

DORVAL (le retenant)
Hé! mon vieux. Hé! — Mais reste donc. Ça s'arrangera.

M-me DORVAL (entraînant Georges)
Il faut le croire. (Elle sort violemment)

SCÈNE VI-ème

DORVAL — JEANTET

DORVAL
Me diras-tu?...

JEANTET
Ne te fais pas de bile.

DORVAL
Oh! je m'attends à tout...

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Même à ce qu'il y aurait de pire?

DORVAL

Je le... suppose.

JEANTET

Bien alors. Seulement, c'est long à conter...

DORVAL

Long? Très long?

JEANTET

Ma foi, oui. Et, embarrassant. Et cruellement douloureux, et, et...

DORVAL (soucieux)

En ce cas... je suis à toi dans un instant. Mais jure-moi de ne pas t'en aller avant de t'expliquer.

JEANTET

Hélas! voudrais-je agir autrement que cela ne se pourrait. Mon amitié m'impose de rester.

DORVAL

À tout à l'heure donc. Je cours essayer de ramener ma femme à des sentiments plus en rapport avec sa dignité.

JEANTET

Vas-y, mon Dieu. Au surplus, si tu ne retires nul profit de cet essai— les convenances seront sauvegardées. (Dorval sort)

SCÈNE VII-ème

TRÉFOND, JEANTET

TRÉFOND

Heureux de te revoir. Ce ne sont point, cependant, de bonnes nouvelles que j'apporte.

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Et moi j'en ai de très mauvaises à te donner. Nous ne nous étions pas trompés, et nous avons bien fait de veiller, — j'en ai acquis la certitude.

TRÉFOND

Et moi de même. C'est ce que j'avais à te dire. —Trioux— tu sais? — le célèbre imbécile qui a si piteusement versé dans les maladies nerveuses, et qui, pour le moment, se donne l'apparence de soigner M-me Dorval, sondé par moi habilement, s'est laissé tirer les bésicles du nez. Par conséquent, voici: Son mémoire, ses conclusions sont prêtes: Dorval est fou et il faut l'enfermer.

JEANTET

Ce qui signifie qu'il n'y a plus un instant à perdre. M-me Dorval et son fils sortent d'ailleurs d'ici, et tu ne t'étonneras pas d'apprendre que la chose a été menée à grands guides et bon train. Villa magnifique, des lieues de parc autour, table à faire venir l'eau à la bouche et rien qu'un peu d'hydrothérapie... (geste de Tréfond) Oh! pas de douches — quelques simples lotions d'eau froide — et un peu... d'isolement...

TRÉFOND (colère)

Ah!

JEANTET (ironique)

Ne te montes pas. — Que vois-tu là d'extraordinaire?... — Un fou?... N'est-ce pas?

TRÉFOND

Bien — très bien — mais c'est à moi qu'ils vont avoir affaire.

JEANTET

Non; point de scandale, si possible, et d'abord courrons au plus pressé — ensuite, on verra. Et pour commencer, notre ami doit aujourd'hui même se soustraire au danger d'une séquestration immédiate.

TRÉFOND

L'avis est excellent — et c'est vite fait que de le donner — mais comment nous prendrons-nous pour décider Dorval à le suivre, à quitter de but en blanc Paris?

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Je m'en charge — et tiens! — au bruit de ces portes qui s'ouvrent et se referment violemment, je crois que c'est lui.

SCÈNE VIII-ème

LES MÊMES — DORVAL

DORVAL (ne voyant d'abord que Jeantet)

Impossible d'arriver à elle, dans son boudoir. Crise de nerfs, paraît-il. Femmes et médecins autour d'elle. — Trioux enfin — venant au devant de moi; m'arrêtant au seuil de la porte de ses appartements et me suppliant de me calmer; — me conjurant de ne pas me mettre en colère — est-ce assez idiot, Jeantet? — car, en colère, je ne l'étais pas du tout. Cet inepte Trioux. — Nom d'un chien! Serait-ce pourtant que?... Non; il est indigne de moi de m'arrêter à de semblables pensées. Quoi qu'il en soit, son insistance à me toujours parler premier Empire — batailles — avatars de l'être humain, devient depuis quelque temps, chez lui, une scie. — Fichtre! que ne va-t-il à ses drogues?.. Néanmoins, — hem! hem! — dis-donc, Jeantet — tu es mon ami, et tu es franc, loyal — réponds-moi et ne me trompe pas... Dans l'entourage de ma femme, tous semblent, depuis cette misérable gaffe que j'ai faite à la Bourse, ne m'approcher qu'avec crainte, ne me parler qu'avec un excès de respect. D'un autre côté, quoi que je dise, nulle objection. Je dis blanc, on dit blanc, — noir — noir. Ai-je par hasard eu, durant l'affreuse crise que j'ai traversée, un accès de folie dont il ne me souvienne pas? En d'autres termes ai-je été fou? L'ai-je jamais été? Le suis-je?

JEANTET

Oh! non! Jamais. — Toutefois, la vérité, encore qu'elle soit autre, est bien plus cruelle, peut-être.

TRÉFOND (en avançant vers lui)

Elle est horrible.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Toi?... Tu étais là? — Eh! bien, tant mieux... Parlez Jeantet parlez — vous êtes tous deux mes amis — mes seuls amis, — ne me cachez rien.

JEANTET

En deux mots: fou, tu ne l'as jamais été—tu ne l'es pas—ou si tu l'as été — rien dans cette folie qui ne soit sublime, qui ne dépasse — et de très haut — les plus géantes des conceptions humaines — les plus audacieuses. À l'instar de ceux dont le nom survivra à travers tous les siècles terrestres — tu as fermé les yeux du corps sur les matérialités de la vie en ne tenant ouverts que ceux de l'âme sur les éblouissantes chimères de ton esprit. Et tu as marché. — Et tu t'en es allé tout droit devant toi vers les radieuses cimes de ton rêve en frôlant tous les abîmes, en te heurtant à tous les obstacles mais en les surmontant quand-même et sans tenir compte des dangers qui te guettaient, de la boue qu'on te jetait, des haines et de l'envie qui te suivaient hurlantes et échevelées... Voilà — voilà ce que tu as été — ce que tu seras peut-être encore, mais ce que tu n'es plus en ce moment.

DORVAL

Moi? Moi?

JEANTET

Toi.

TRÉFOND

Oui. Toi.

JEANTET

Et voici ce qui se passe encore: Tu es un vaincu. Hier, l'abîme était à ta droite et à ta gauche, avant et derrière toi. Il se creuse, aujourd'hui, sous tes pas. — Rien ne te peut sauver qu'une prompte et immédiate retraite. Tu dois fuir. Quitter et Paris fuir. Abandonner les affaires, et aujourd'hui même.

DORVAL

Jeantet — Tréfond — vos paroles sont-elles vraies et je ne rêve pas?

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Ce n'est pas un rêve.

TRÉFOND

Elles sont vraies.

DORVAL

Et de ma femme, de mon fils, de ma situation qu'en ferai-je?

JEANTET

Les colosses qui s'effondrent n'ont plus ni femme, ni enfants, ni situation. Écoute-moi. Le temps presse. Ce n'est point la bataille d'Austerlitz que tu as livrée ainsi que tu le croyais dans le commencement.

DORVAL

Je ne dis pas le contraire, puisque je l'ai perdue. Mais je puis en livrer d'autres et les gagner.

JEANTET

Tu ne le peux plus.

TRÉFOND

Aucune. — C'est fini.

DORVAL

Ah! Ça! Oubliez-vous qui je suis, et que je me trouve encore à la tête d'une fortune formidable. Dans les cent millions — vous le savez — ma fortune immobilière. De plus, cinq millions ou à peu près en or — vous l'ai-je pas dit ces derniers jours? — sans parler de mes quelques trente millions en Oklawa-Nord-American-railways — actions qui, tout papiers sans valeur qu'ils peuvent être, ces chiffons, pour un temps, peuvent, néanmoins, et d'un jour à l'autre, remonter à des chiffres insensés, redevenir d'un coup, de trente qu'ils sont, trois cents — plus peut-être. — J'ai ensuite mon crédit.

JEANTET

Tu n'as plus rien. Demeure encore un jour ici, dans cette maison — chez toi — et ta liberté, y aura passé, elle, aussi. Tu ne seras plus qu'un homme mort civilement.

www.dacoromanica.ro

TRÉFOND

Et tu seras un fou, sans l'être.

JEANTET

Oui — car c'est ta femme qui le veut ainsi.

DORVAL (chancelant, la tête renversée, la main sur le front)

Oh!—Oh!—Oh!—Mais dis que cela n'est pas...—Elle?... Ma femme?... — Aie pitié de moi, Jeantet. — (avançant sur Tréfond) — Et, toi, Tréfond, — pourquoi te tais-tu? — Pourquoi ne le démens-tu pas?... —

TRÉFOND

Jeantet t'as dit la vérité. Mais du courage. — Nous sommes là.

DORVAL (titubant, et le mains tendues et cherchantes)

Où?—Je ne vous vois pas.—Aurai-je aussi perdu la vue, puisque la raison n'y est plus? — Approchez-vous. — Votre main — donnez-là moi tous deux... — Bien — bien à présent. Vous êtes à ma gauche, Jeantet, n'est-ce pas? Et vous, Tréfond, à ma droite? — Ah! ce rouge — ce rouge qui m'empêche de voir... Et ce silence soudain?... (Egaré, et reculant à petits pas). Ce silence, de quoi est-il fait?

JEANTET

Dorval! — Dorval! — Reprends tes sens — nous te sauverons. (Tous deux, l'assoient pendant ce temps lentement dans un fauteuil. Tréfond lui ouvre le col de la chemise)

DORVAL

Me sauver?... Peut-être; oui. Le rouge, l'effroyable rouge passe en effet, se dissipe, n'est plus. Seulement, tout tombe dans le noir. — Je ne vois pas. — Je ne vois pas. — Rien que du noir. — Mais ce silence soudain? — Je n'entends plus rien. — De quoi est-il fait. — Ah! — De désastre et de nuit, de mort. (Dorval qui a essayé de se relever retombe dans le fauteuil, et se couvre les yeux des mains)

www.dacoromanica.ro

JEANTET (à mi-voix)

Tréfond...

TRÉFOND

Ne crains point. Puisqu'il a résisté au premier choc la réaction ne peut tarder de se faire.

DORVAL (se découvrant le visage et tendant le cou — regardant de droite à gauche — portant les mains à ses oreilles — écoutant)

Hein?... Ces sons, maintenant? — Puis cette lueur vague?... — Qu'y a-t-il? — Sont-ils des grincements et des roulements de canons qu'on traîne, ces sons, ou des... des paroles? — Où suis-je? (Il se lève). Cette lueur est-elle le jour? (Il se raffermit, fait un pas, puis deux; Jeantet va pour le soutenir. Tréfond le retient.)

TRÉFOND (à Jeantet)

Laisse.

DORVAL (affirmatif)

C'étaient des paroles...— Je ne me trompais pas, et — le jour — et vous. — Vous — et — (avec explosion et désespoir)je me rappelle. — Non — plus un mot. — Un moment de faiblesse. — Il a passé. — Rien. — Je sais: tout — tout. Et je sais aussi où je me trouve, et la bataille que j'ai livrée. — Ce n'était point, comme tu me l'as d'ailleurs dit, celle d'Austerlitz, mais bien celle de Moscou, avec sa retraite, son passage de la Bérézina — son désastre. — Et savez-vous où j'en suis à présent? — Non? — À Fontainebleau. — Aux adieux.

JEANTET (avec empressement)

C'est ça — c'est ça.

TRÉFOND

Justement.

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Mais je me suis démenti par ma faiblesse — et en le faisant j'ai humilié l'Autre. L'ai-je, pourtant, démenti, Lui? L'histoire pourrait le dire... (léger rire) Oh! oh! L'histoire, laissons-la faire. — En y pensant bien — tenez — à présent — moi je dis non — et mille fois non.

JEANTET

Et, en le disant, tu es dans le vrai. — Toutefois, puisque c'est Fontainebleau que nous sommes...

TRÉFOND

Il faut aussi partir.

DORVAL

Je le ferai.

JEANTET

Quand?

DORVAL

Aujourd'hui même. — Dans quelques instants.

TRÉFOND

Bravo. — Je te retrouve en ton entier dans la promptitude de cette décision.

JEANTET

Nous te suivons.

DORVAL

Bah!

JEANTET

N'est-ce pas dans l'ordre? Cela ne s'est-il pas ainsi passé — rappelle-toi avec l'autre.

DORVAL (rêveur)

C'est vrai. — Ceux dont le dévouement restera à jamais glorieux, l'ont suivi à l'île d'Elbe. (Il va à son bureau et agite une sonnette)

www.dacoromanica.ro

SCÈNE VIII-ème
LES MÊMES, UN HUISSIER

L'HUISSIER (entrant et apres un respectueux salut)
Monsieur m'a sonné?

DORVAL
Oui. — Qu'on prépare ma berline. Celle de voyage — la soixante-dix chevaux — et que, dans cinq minutes, elle soit devant le perron. Vous ferez aussi monter Mr. Bertin lorsqu'elle s'y trouvera. (L'huissier s'incline et sort)

TRÉFOND
Mais pour quelle destination partons-nous?

DORVAL
Pour Marseille.

JEANTET
Et puis?

DORVAL
Pour la Corse. N'y ai-je point là-bas ce gigantesque et royal château dont la presse vous a conté les merveilles? — Ce sera mon île d'Elbe à moi. — Et maintenant... (il court au bureau et trace rapidement quelques lignes et redescend en scène le papier à la main)

TRÉFOND
Serait-ce indiscret? Qu'as-tu écrit là?

DORVAL (plaisantant)
Mon abdication. (lisant) « J'institue pendant toute la durée de mon « absence mon fils Georges, Directeur général de la Banque Dorval. « Mr. Bertin, le sous-directeur, voudra bien le mettre au courant des « affaires. Toutes les opérations de haute banque, — billets à ordres, « engagements, Bourse, émissions d'emprunts d'états — chèques — en-« gagements — seront, comme par le passé, du ressort de Mr. Bertin, « et signés par lui ».

TRÉFOND
Admirablement fou, l'ami Dorval — fou à mettre à Charenton ou à Bicêtre.

www.dacoromanica.ro

SCÈNE IX-ème

LES MÊMES — L'HUISSIER

L'HUISSIER

L'auto est au bas du perron.

DORVAL (lui tendant un chèque qu'il prend dans son carnet)

Un chèque! — Prends-le — Il est pour toi. — Pour jusqu'à mon retour.

L'HUISSIER

Cinq mille francs! Une pareille somme?...

DORVAL

Trop petite pour un brave serviteur. — Pas de remerciements — compris? Et Mr. Bertin?...

L'HUISSIER

Il est averti. Je l'entends monter.

DORVAL

Tu peux sortir.

L'HUISSIER (mettant genou en terre)

Qu'au moins je pose mes lèvres sur la main qui va emplir de ciel bleu et de soleil le cœur et l'âme de ma femme — de mes enfants. (Il lui prend de force la main, la baise et s'enfuit en se tamponnant les yeux d'un mouchoir)

SCÈNE X-ème

LES MÊMES — BERTIN

DORVAL

Mon ami — mon fils — l'heure du dévouement est venue. Je quitte Paris à l'instant et pour longtemps. Pas de questions. Tu sauras plus tard les raisons de mon départ. Voici ce pli. Tu l'ouvriras dès que je ne serai plus là. Mais jure-moi d'accomplir les obligations que je t'impose.

www.dacoromanica.ro

BERTIN

Quelles qu'elles soient, — je vous le jure.

DORVAL

Bien. — À toi — je ne puis rien te donner — mais viens ici — sur mon cœur... (Ils s'embrassent) Et voici ce que tu diras à ma femme — rapporte-le-lui exactement: « Qu'à mon tour j'ai pris le maquis — comme tout honnête banquier qui se respecte un peu, d'ailleurs ». — C'est tout; — descendons. (Ils se dirigent vers la porte. On veut le laisser passer le premier)

DORVAL (toujours)

Non pas. — Vous d'abord. — Un capitaine de vaisseau ne quitte son bord que le dernier.

ACTE IV-ème

MÊME DÉCOR

SCÈNE I-ère

JEANTET — BERTIN

JEANTET (assis devant le bureau, et examinant des papiers)

Alors, mon cher Bertin, ces chiffres?

BERTIN

Représentent exactement la teneur de l'état de la Banque Dorval, et que j'ai déjà communiqué au patron...

JEANTET

Eh! Je le sais. — Au bout du compte, est-ce aussi ce qui nous a décidé de prendre sans désemparer la mer et faire notre rentrée en coup de tonnerre de... — de l'île d'Elbe, allais-je dire.

www.dacoromanica.ro

BERTIN

Vous ne l'avez pas fait heureusement, et ce n'est que de Corse que vous rentrez. Vous conterai-je la joie que j'ai éprouvée en recevant hier soir votre télégramme de Marseille?... — Elle m'est arrivée à temps. — Ah!

JEANTET

Diable! Et si elle avait retardé?

BERTIN

À quoi bon parler de ça! Qu'il vous suffise de savoir que des bruits de plus en plus consistants circulaient de tous côtés. On ne parlait de rien moins que d'une demande en interdiction que M-me Dorval et Mr. Georges Dorval lui-même s'apprêtaient à formuler contre le patron... D'aucuns allaient jusqu'à soutenir que cette demande avait déjà été introduite...

JEANTET

Que cela soit vrai ou non, M-me Dorval doit, à cette heure-ci, nous en vouloir rudement.

BERTIN

Le fait est que dès que je l'ai avisée de votre retour, elle et son fils ont fait atteler leur coupé et, sans plus, se sont faits conduire à la gare du Quai d'Orsay. Le valet de pied me l'a confié ensuite.

JEANTET

Un départ qui, si je ne me trompe, ressemble fort à une fuite...

BERTIN

Cela peut bien être. Prendre garde, néanmoins, à la flèche du Parthe...

JEANTET

Et qu'a dit Mr. Dorval de ce départ inopiné? Car vous l'avez — je suppose — mis au courant dès son arrivée.

BERTIN

Je n'y eusse pas manqué. Mais Mr. Dorval ne m'en a pas donné le temps. À peine a-t-il pris — comme vous le savez — le temps de quitter sa limousine, qu'il s'est jeté dans son auto des grands jours.

www.dacoromanica.ro

JEANTET

C'est vrai — n'en parlons plus alors et rentrons dans les chiffres — si, toutefois, cela vous agrée.

BERTIN

Je ne demande pas mieux, et je le fais avec d'autant plus de plaisir que le patron m'a dit s'être déchargé de tout soin et de *les collationner sur vous.*

JEANTET

Eh! à mon corps défendant.

BERTIN (lui présentant)

Les chiffres qui sont là ne vous sembleront pourtant pas pour ça plus dépourvus d'éloquence. Voyez plutôt...

JEANTET (prenant le papier et l'examinant)

Cent millions de gagnés rien que sur les Alaskas! Et les Rand? De quinze millions qu'ils avaient coûté, monter à de pareilles sommes! Mais c'est simplement fou, et vous m'en faites accroire...

BERTIN

Mais non. Des écarts comme ceux-là, s'ils n'arrivent point tous les jours, se produisent quand même — en de certaines circonstances... — Et tenez — regardez comme les Oklana railways se sont, elles aussi, comportées!

JEANTET (regardant sur le papier)

De semblables bonds?... — Inouï — en effet! — Seulement, si ces chiffres sont, pour l'heure, vrais et très vrais — et ils le sont — 375 millions tombés comme des cieux — tout aussi bien les mêmes peuvent-ils être remplacés par d'autres — et de combien modestes ceux-là...

BERTIN

Point — puisqu'ainsi que je l'ai communiqué à Mr. Dorval par lettre — je me suis déjà défait des dites valeurs et ce n'est plus que des rentes sur l'état français que nous avons en caisse.

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Sauvée en ce cas la Banque Dorval, mon cher Bertin, et nous avons bien fait de revenir! Sauvée, et par vous! (Il lui prend la main et la lui secoue)

BERTIN

Mais non, Mr. Jeantet... C'est le patron qui seul a tout fait. Sans lui, sans ses ordres précis au moment décisif, c'en était fait. Ne vous rappelez-vous donc pas ses paroles? — « Rand, Alaskas, Oklawa rien que rafle — rafle et razzia sur toute valeur hésitante ».

JEANTET

Vous le jugez noblement — et ce magnifique changement qu'il a exécuté au milieu de la débâcle générale, restera pour sûr mémorable dans les annales de la Bourse. Ne vous dépouillez point cependant de tout mérite... Sans vous... (légers grattements à la porte).

SCÈNE II-ème

LES MÊMES — L'HUISSIER, puis un GARÇON DE BUREAU

BERTIN (à l'huissier)

Qu'arrive-t-il, Jean?

L'HUISSIER

Une toile qu'on vient d'apporter de l'hôtel Drouot et que Mr. Dorval a expressément recommandé de faire placer dans son cabinet...

JEANTET (à Bertin)

Quelque nouvelle bataille napoléonniene, je gage.

BERTIN

Son luxe à lui... (à l'huissier) Alors? Jean, qu'attendez-vous? faites monter.

L'HUISSIER

Le tableau se trouve déjà dans l'antichambre. (il entr'ouvre la porte et crie dehors)

www.dacoromanica.ro

Hé! Arrivez ici, — vous. (Un garçon de bureau apporte la toile qui est enveloppée de serge verte. L'huissier, lui prêtant main forte) Voilà! Mais où faut-il la mettre.

JEANTET (regardant par la pièce)

Oui. Où?

BERTIN (avisant un grand chevalet qui se trouve relégué dans un coin)

Si nous le placions sur ce chevalet?

JEANTET

L'idée n'est pas mauvaise. Dorval aviserait ensuite.

BERTIN (apporte le chevalet et l'installe devant le bureau)

Parfait comme ça. (L'huissier et le garçon de bureau s'inclinent et sortent)

JEANTET (s'en approchant et touchant la serge dont le tableau est enveloppé)

Si on lui donnait un peu d'air à ce tableau?

BERTIN

Non. — Mr. Dorval en serait froissé peut-être. Mieux vaut l'attendre...

JEANTET

À propos, Bertin, voudrez-vous bien vous informer, en haut, de Tréfond, qui s'y est subtilisé depuis plus d'une heure. Ce diable de docteur, à prendre son bain, barbotte me semble-t-il, un peu trop dans l'eau.

SCÈNE III-ème

LES MÊMES — TRÉFOND

TRÉFOND (qui, pendant que Jeantet parle, a ouvert une porte de gauche et s'est tenu, en s'entendant nommer, sur le seuil)

Barbotter n'est rien, Jeantet, mais patauger? — hein? comme tu le fais dans tes livres — est-ce plus amusant? Le crois-tu?

www.dacoromanica.ro

JEANTET

Demande-le plutôt à ceux de tes clients qui se trouvent être parfois de mes lecteurs. C'est à eux de décider: qui d'un médecin ou d'un auteur les embête le plus?

TRÉFOND

Du tic au tac — bravo. Donc — suspension d'armes, et — paix signée. (Désignant le tableau). Mais qu'est ceci?

JEANTET

C'est... un tableau — probablement.

SCÈNE IV-ème

LES MÊMES — DORVAL

DORVAL (voyant la toile)

Bon — on l'a apportée?

TRÉFOND

Dieu de Dieu! Aimes-tu les croûtes!

DORVAL

Un Chapier! — Pour rien. — (Apercevant Bertin) Bonjour Bertin. — Trois cent mille francs... Happé au passage... Vraiment pour rien.

TRÉFOND

Meurent pas de faim ces Messieurs — comment que tu les nommes? — Chapiers, pas?

DORVAL

Oui.

JEANTET

Et — le sujet?

DORVAL

Me suis pas trop bien rendu compte... Paru — vu — enlevé. Bataille, crois, que sais je? Mieux, voir... (nerveux, coupe l'étoffe, avec un canif qu'il prend sur le bureau, et l'enlève)

www.dacoromanica.ro

DORVAL (en se reculant pour mieux regarder)

Beau — très beau. Regardez bien! Oh! — la fuite des chevaux — et là — là — ce carré — l'empereur... oui — lui. (Hésitation) Diable! — c'est...

TRÉFOND (regardant)

Mille bombes! Je ne me trompe pas, c'est...

JEANTET

Waterloo.

DORVAL

Hein?

JEANTET

Waterloo.

SCÈNE V-ème

LES MÊMES — L'HUISSIER

L'HUISSIER (à Dorval)

Monsieur — patron...

DORVAL

Dis-donc! Qu'est-ce qui te prend?

L'HUISSIER

Des Messieurs — ce sont pourtant des Messieurs — six je crois — et de très mauvaise mine — veulent monter de force. On a fait ce qu'on pouvait pour les arrêter — mais — les entendez-vous pas dans l'escalier? Je crois que ce sont eux.

TRÉFOND (à Jeantet, et montrant le tableau et Dorval)

Serait-ce vraiment Waterloo? La magnifique ville et les lieues de parc?

www.dacoromanica.ro

JEANTET (à l'huissier à mi-voix et le prenant à part)

Vite, Jean, descends et dis aux employés — à tous, tu m'entends, — de monter en masse dès que je presserai le bouton de la sonnerie électrique qui correspond aux bureaux. Mr. Dorval est en danger — en danger de mort — vite. (L'huissier sort)

DORVAL

Mais qu'y-a-t-il?

TRÉFOND

Il y a qu'on n'a pas su ta retraite mais qu'à présent que te voici de retour ...

DORVAL (pâle et reculant jusque derrière son burreau)

Ne dis pas ça au nom de Dieu, Tréfond... (La porte s'ouvre avec violence)

SCÈNE VI-ème

LES MÊMES — DEUX MESSIEURS en noir et DEUX HOMMES fortement découplés en vestons

I-er MONSIEUR

Comment? C'est une forteresse que cette maison et faut-il qu'on l'emporte d'assaut?

JEANTET

De quel droit?

I-er MONSIEUR

Et vous duquel?

JEANTET

De celui que je m'arroge.

I-er MONSIEUR

Et moi de celui que j'ai. (Il ouvre sa redingote et montre son écharpe de commissaire de police)

www.dacoromanica.ro

DORVAL

Ah!

TRÉFOND

Et après?

LE COMMISSAIRE

Après, ceci: Que Mr. Dorval veuille bien se mettre à la disposition de ces Messieurs.

II-ème MONSIEUR

Ah! Mr. le commissaire — c'est nous, au contraire, qui sommes à celle de Mr. Dorval.

TRÉFOND

Vous expliquerez-vous à la fin?...

JEANTET

Oui — expliquez-vous ou sortez...

II-ème MONSIEUR

Je...

BERTIN

Que voulez-vous?

II-ème MONSIEUR

Simplement ceci. Lisez. (Il lui donne un papier)

BERTIN (après avoir lu, passe le document à Tréfond)

Une semblable infamie.

TRÉFOND

Cela ne sera pas — et sortez bien vite: Vous êtes en présence du Dr. Tréfond — doyen de la Faculté de Médecine, sénateur, Grand-croix de la légion d'honneur.

LE COMMISSAIRE (s'inclinant)

Requis à donner mon concours à ces Messieurs. (Geste) Je ne puis que faire mon devoir.

www.dacoromanica.ro

JEANTET (il presse du doigt le bouton de la sonnerie) Ah! c'est ainsi? (Grand bruit dans l'escalier. Pas nombreux qui montent)

SCÈNE FINALE

LES MÊMES et DES EMPLOYÉS de la Banque Dorval — JEANTET

JEANTET

À notre aide, mes amis. Ici — ici (les employés se massent devant Dorval). Les ennemis de Mr. Dorval ont circonvenu sa femme et son fils et veulent frapper le grand homme de mort civile. Défendez-le — sauvez-le. (Mouvements d'indignation dans les groupes).

LE COMMISSAIRE (aux infirmiers)

Faites votre devoir. (Aux employés) Et vous, Messieurs, laissez passer la loi. (Il veut s'avancer sur Dorval — légère rixe)

UN EMPLOYÉ (refoulant le commisaire)

Si encore c'était la justice...

LE COMMISSAIRE (cherchant à bousculer Tréfond, Jeantet et Bertin) Place à la loi! (Dorval se retire par la porte du fond entraîné par ses employés qui le suivent en bon ordre)

TRÉFOND (bousculant le Commissaire)

Ah! mais non: Merde!

www.dacoromanica.ro

ADDENDA

www.dacoromanica.ro

GEMENII

Proverb original într'un act.

Persoanele:

IOAN } fraţi gemeni, semănătura lor e perfectă.
NICOLAE }
MARIA, soţia lui Ion.
ANETA, amică a Mariei şi amantă a lui Nicolae.
UN SERVITOR.

SCENA I

UN SERVITOR (scuturând şi aşezând lucrurile prin casă) Uf! Uf! De când s'a însurat şi domnu, nu mai ştiu unde să-mi dau capu! Bine că a ieşit azi mai de dimineaţă ca să mai scap un minut... Să nu-l mai aud zicându-mi tot mereu: « Stane, scaunu ăsta nu e bine scuturat.., prafu e de un deget pe canapea şi aşa mai încolo... Par'că o să se îngroape cu ele! (uitându-se către uşă). Dar iată că vine cuconiţa d'impreună cu cumnatul dumneaei, domnu Nicolae, care e amorezat foc de cocoana Aneta, o prietenă a cuconiţei noastre. Tare mi-e frică cum că am să văd în curând iar o nuntă şi astfel, în loc de trei stăpâni la care slujesc, o să mă pomenesc cu patru! Cine m'a pus să intru în slujbă la flăcăi şi mai cu seamă când ei sunt fraţi gemeni, căci să mă ia dracu dacă pot să cunosc pe unu de altu, atâta de mult îşi seamănă... Ş'apoi se mai îmbracă şi la fel (uitându-se spre uşă). Iată chiar acum, dacă n'aş şti că stăpânu meu cel însurat a ieşit, aş jura că cuconiţa este cu bărbatu dumneaei, pe câtă vreme se află cu domnu Nicolae, cumnatu său... (mică pauză). Dar scrisoarea care mi-a dat-o s'o dau la poştă?... o uitasem... alerg s'o duc să nu mă găsească aci c'apoi să te ţii la vorbe! (iese repede).

SCENA II

MARIA — NICOLAE

MARIA

Nu ştiu ce ai de câtva timp, dar eşti atât de rece cu mine şi chiar astă-seară...

www.dacoromanica.ro

NICOLAE

Eu, rece cu dumneata!

MARIA

Da, cu mine și știi cât te iubesc!

NICOLAE

Pe mine!

MARIA

egr eșit, că doar nu pe fratele dumitale pe care nu-l pot suferi...

NICOLAE (aparte)

Ce-aud?... Nu poate suferi pe fratele meu, pe soțul său! Și când te gândești că nu e căsătorită cu el decât de vreo trei săptămâni! (către Maria) Doamnă, aceste cuvinte...

MARIA

Aceste cuvinte nu sunt decât aceea ce merită. Are un caracter atât de urîcios... Vrea să treacă de Don Juan; curtează pe toate femeile, necruțând nici pe amicele mele!... Chiar mai deunăzi l-am surprins la picioarele Anetei declarându-i amor, dar el nu m'a văzut, și m'am retras fără a-i zice nimic...

NICOLAE (șoväind, aparte)

Dumnezeule, să fie cu putință... fratele meu să iubească pe Aneta, pe amanta mea! (către Maria). Dar Aneta nu se indigna de o asemenea cutezanță?

MARIA

Să se indigne?... Aida de!... Ii zâmbea cu cea mai mare dulceață și 'n momentul când am întredeschis ușa, am auzit-o chiar zicându-i: «O! dacă ai ști cât te iubesc și eu!».

NICOLAE

Aneta a zis aceasta?... Il iubește!... A!... nemernicii, o să-i învăț eu!

MARIA

Liniștește-te te rog și lasă pe fratele dumitale în pace; vezi mai bine să nu mai fii atât de rece cu mine căci ai să mă faci să mor de durere! (iese încet).

SCENA III

NICOLAE (singur)

NICOLAE

O, Dumnezeule, ce teribile revelațiuni într'un singur moment!... Fratele meu, om însurat, își trădează soția, mă înșală pe mine și iubește pe Aneta, iar

www.dacoromanica.ro

Aneta, trădătoare la rândul său, răspunde la culpabilul său amor! In fine, culmea nenorocirei şi a crimei, Maria, soţia fratelui meu, abia după trei săptămâni de căsătorie îl trădează asemenea, declarându-mi mie acest amor cumplit, criminal! Iată unde ne conduce civilizaţiunea, rafinarea în cultură!... Frate, amantă, soţie, toţi sunt trădători! (înfuriat). N'a mai rămas nimica sacru! Nimic!... Fratele îşi trădează soţia pentru a lua amanta fratelui său!... Soţia îşi trădează bărbatul pentru a iubi pe cumnatul ei!... O!... dar trebuie să-mi răzbun şi-mi voiu răsbuna!...Am să-i sdrobesc sub picioarele mele ca pe nişte vipere.

SCENA IV

NICOLAE — ANETA

NICOLAE (conţinându-se, salută cu răceală)

Doamnă...

ANETA (luându-l drept soţul Mariei, aparte)

Ce va fi având soţul Mariei astăzi?... Imi pare supărat. (Către Nicolae) Maria este acasă?

NICOLAE

Da.

ANETA

Pentru moment aveam să-ţi vorbesc numai dumitale... Ştiu cât eşti de bun şi de aceea...

NICOLAE (cu agitaţiune)

Ascult.

ANETA

Fac apel la toată indulgenţa dumitale; aceea ce am să-ţi spun are să te indispună poate...

NICOLAE (cu acelaşi ton agitat)

Ascult.

ANETA,

Ştiu că ai fost întotdeauna compătimitor...

NICOLAE

Vorbiţi.

ANETA

Nu cutez.

NICOLAE

A!!

www.dacoromanica.ro

ANETA

Nu ştiu cum să-ţi spun... Şi tocmai dumitale... O! aceasta îmi vine prea greu!

NICOLAE (aparte)

O cred şi eu că-i vine greu! Infama!

ANETA

Aţi zis...

NICOLAE

Nimic!

ANETA

Ei bine! Intâmplă-se ce s'o întâmpla!... Iţi voi spune tot... Iubesc pe fratele dumitale!

NICOLAE (aparte, cu furie)

Ce nerușinare!

ANETA (continuând)

Da, îl iubesc. Vream să ţi-o spun de mult, dar nu cutezam... Acuma că ştii tot, aibi milă de o nefericită şi decide-l să se însoţească cu mine!...

NICOLAE (aparte)

Să-l decid să se însoţească cu ea, să-l despart de Maria! (către Aneta). Nenorocito!

ANETA

Domnule...

NICOLAE (luând-o de mână cu forţă)

Iubeşti pe fratele meu şi nu mi-ai spus-o până acuma... m'ai înşelat atâta timp... Mizerabilo!

ANETA

Domnule...

NICOLAE

Da, m'ai înşelat, m'ai trădat...

ANETA

Nu văd care e trădarea!...

NICOLAE

N'o vezi?... Şi cutezi aceasta să mi-o spui mie... mie!

ANETA

Dar, Domnule...

www.dacoromanica.ro

NICOLAE (arătându-i uşa)

Ieşi sau nu mai garantez de viaţa dumitale...

ANETA (aparte, cu spaimă)

A înnebunit!... O, sărmană Marie, ce nenorocită eşti să aibi un astfel de soţ! (către Nicolae) Liniştiţi-vă, vă rog.

NICOLAE (plimbându-se cu paşi repezi)

Să mă liniştesc!... Să mă liniştesc!...

ANETA

Negreşit

NICOLAE (aparte)

Nu a plecat încă! Ei bine! voiu pleca eu, căci într'altfel nu ştiu dacă voiu putea să fiu stăpân pe mine până la sfârşit (iese).

SCENA V

ANETA — IOAN

ANETA

Amicul meu, bine c'ai venit...

IOAN

Doamnă...

ANETA

Şi de unde ţi-a venit mă rog această răceală cu mine, cu Aneta ta!

IOAN (aparte)

Aneta mea, zău e nebună! (Se aşează pe un scaun. Aneta se apropie de el pe la spate şi-l sărută pe frunte).

ANETA

Ingratule!... Astfel răspunzi tu la amorul meu...

SCENA VI

ANETA — IOAN — NICOLAE

(Uşa se deschide cu violenţă şi intră Nicolae).

NICOLAE

A! viperă înveninată!... Astfel mi-ai fost frate!... Să-mi iei amanta!... Să mă trădezi... să te faci rivalul meu!... Ei bine, unul din noi doi trebue să moară... Alegeţi armele sau te omor la moment, fără apărare!

www.dacoromanica.ro

IOAN

Ce aud?

NICOLAE

Scoală-te, trădătorule, şi repede! Ce te prefaci că nu înţelegi?... Mi-ai luat pe Aneta mea... trebuie să mori!

ANETA (cu mirare)

Aneta lui?...

IOAN

Dar nu ţi-am luat pe nicio Anetă, căci nu iubesc pe niciuna!

ANETA (face un pas către Ioan)

Nu mă iubeşti?... Aceasta era recompensa ce trebuia să-mi dai pentruc'am avut slăbiciunea să devin amanta ta!

IOAN

Amanta mea?

ANETA

Cum? Ai neruşinarea să şi tăgăduieşti?

NICOLAE

Jos masca hipocriziei, căci vezi bine că n'o mai poţi purta!... Mi-ai luat pe Aneta, Aneta e amanta ta!

SCENA VII

ANETA — IOAN — NICOLAE — MARIA (care se precipită în odaie cu disperare)

MARIA (către Nicolae)

Ce-am auzit?... Tu, soţul meu, să mă trădezi?

NICOLAE şi IOAN (cu mirare)

Soţul tău!!!

MARIA (către Ioan)

Aceasta o ştii foarte bine, domnule Nicolae, ca să nu mai aibi trebuinţă să te miri...

IOAN

Nicolae?... Dar pe mine nu mă chiamă Nicolae, eu sunt Ioan, sunt soţul tău!

NICOLAE

El e soţul tău.

www.dacoromanica.ro

MARIA şi ANETA

El!?

NICOLAE şi IOAN

Negreşit.

ANETA (se precipită în braţele lui Ioan)

Dumnezeu să fie binecuvântat!... Ce ciudată mepriză, să iau pe cumnatul meu drept soţul meu!

NICOLAE

A! acuma înţeleg totul... Pe mine m'a surprins cumnata-mea la picioarele Anetei, declarându-i amor şi eu am crezut că a suprins pe fratele meu, pe soţul său!

ANETA

Dar eu care am luat pe cel însurat drept cel neînsurat! (Către Nicolae) Sărmanul meu Nicolae, câtă gelozie trebue să fi resimţit când îţi spuneam că iubesc pe fratele tău, crezându-te pe tine soţul Anetei! Cu alte cuvinte luând pe Ioan drept Nicolae şi pe Nicolae drept Ioan. (Către amândoi) Iată ce va să zică *gemenia.*

IOAN (către Maria)

Să-i căsătorim.

NICOLAE

Ei bine, fie; pun însă o condiţiune...

IOAN

Şi eu una...

MARIA şi ANETA

Care?

IOAN şi NICOLAE

Să nu mai trăim toţi într'o casă!...

MARIA şi ANETA

De ce?

NICOLAE

Semănăm prea mult şi mai ştii lucru dracului, să nu se întâmple să ne ia nevestele noastre pe unul drept altul!

MARIA şi ANETA

Primim condiţia. Prin urmare logodnă...

www.dacoromanica.ro

IOAN şi NICOLAE

Logodnă. (Se schimbă inelele şi muzica începe a cânta în surdină, acompaniind următoarele versuri cântate de amândoi fraţii, cari înaintează lângă rampă ţinându-se de mână):

Pentru-a noastră gemenie
Rugăm publicu-asistent,
Ori şi cât de blând să fie,
Ori şi cât de indulgent!
Căci abia 'n prima juneţe
Sunt actori şi autor,
Deci, cu agitate feţe
Ei aştept sentinţa lor!

(Strofele de mai sus se repetă după aceasta de Maria şi Aneta care în loc de a zice: « Pentru-a noastră gemenie », zic: « Pentru-această gemenie » şi, în fine, dându-şi mâna, le cântă cu toţii în cor).

www.dacoromanica.ro

3 DECEMVRIE

Tragedie într'un act şi în proză.

Persoanele:

ANDREIU, 31 ani.
SANDU, 21 ani.
IOAN, 18 ani.
CATRINA, mama lor.
STAN.
UN SUB-COMISAR.
UN JANDARM.

(Scena reprezintă o sală de birt şi acţiunea se petrece la Braşov.)

SCENÀ I

CATRINA — SANDU

CATRINA (ridicându-se dintr'un scaun)

Şi va să zică, nu mai este niciun mijloc de scăpare?...

SANDU

Nu cred, mamă.

CATRINA

Şi va să ziçă, legea este fără milă pentru săraci?... Legea apără numai pe cei bogaţi!... — Şi tu, — tu care eşti cel mai în vârstă dintre cei doi copii ce mi-au rămas, — tu, care eşti singurul meu sprijin, — vei fi îmbrăcat fără milă... într'o livrea...

SANDU

Dar mamă... vorbeşte mai încet!

CATRINA

Nu; voiu vorbi tare ca să mă audă lumea întreagă; voiu vorbi tare ca să mă audă... Dumnezeu..., dacă este!

www.dacoromanica.ro

SANDU

Mamă!

CATRINA

O!... Am suferit destul, şi nu m'am îndoit, şi am crezut într'o fiinţă mai presus de noi... Dar acum...

SANDU

Mamă!

CATRINA

Să lăsăm acestea, ai dreptate. — Şi câtă vreme ţi se lasă până să îmbraci haina militărească?...

SANDU

Mi s'a spus că sunt înrolat fiindcă am căzut la sorţi... şi mâine...

CATRINA

Mâine, zici?... Mâine! Ce grozăvie!... — In ziua de trei Decemvrie!... Mâine, — fiul meu, — un Român, — născut liber în România liberă va deveni unealta Ungurilor în contra fraţilor săi!... O! De ce nu mai sunt bogată, căci aurul te scapă de orice!... Aur! Ban mizerabil, tu eşti legea universală!... De ce n'am murit acum treizeci de ani, în acea fatală noapte de 3 Decemvrie!... Această dată mă urmăreşte pretutindeni!

SANDU

Mamă! Mamă! Pe tot ce ai mai scump, te rog nu-mi mai ascunde trecutul, cel puţin acum, în preziua nenorocirei ce are să mă despartă mâine de tine!... Spune-mi ce însemnează acea dată de 3 Decemvrie pe care te-am auzit rezicând-o adesea!

CATRINA

Nu; nu-ţi voiu spune;... mi-ar fi cu neputinţă;... şi... apoi, este o prea lungă istorie. Află numai că această ziuă m'a urmărit în toată viaţa mea... Acum treizeci de ani, eram fericită; eram bogată...

SANDU

O ştiu. Dar în fine, n'ai voit niciodată să-mi lămureşti nimic mai mult.

CATRINA (ca şi cum nu l-ar fi auzit)

Acum treizeci de ani, trăiau toţi... toţi!... Tatăl meu, boier român, iar nu fanariot, bunul meu tată! El îşi iubea ţara... Oh! Dar să lăsăm aceasta... (pauză). Zece ani în urma acestei întâmplări s'a consumat desăvârşita ruină a casei noastre... Nu-ţi voiu spune prin ce fatalitate — dar o singură zi, ziua de

www.dacoromanica.ro

3 Decemvrie, a fost deajuns ca să m'arunce în aceasta nenorocită soarta: din caretă, în noroi!... Veniți și priviți pe-acea mândră fata de boier, voi care ați cunoscut-o... Recunoașteți-o, dacă puteți, în miz rabila birtașița de lângă «Biserica Neagră».

SANDU

Mamă!... Pentru numele lui Dumnezeu!...

CATRINA (fără sa-l audă)

Dar aceasta tot nu a fost de ajuns... Paharul mi se umpluse de soarta . și trebuia să-l beau până la drojdii... Tu știi, prin ce întâmplare, fratele tau Andrei, cel mai în vârstă dintre voi, a dispărut acum 16 ani, tot în acea nenorocită zi de 3 Decemvrie, și tocmai când împlinea 15 ani... 3 Decemvrie!. . 3 Decemvrie!... (plânge).

SANDU (luându-i mâna)

Liniștește-te, mamă! Mă faci să mor de durere. Și apoi, cine știe, poate că fratele meu se va reîntoarce...

CATRINA

Se mai reîntorc oare morții?...

SANDU

El însă poate că trăiește!

CATRINA

Trăiește, zici?... O! Nu-mi da speranțe zadarnice! Și cum voești să se mai întoarcă chiar dac'ar trăi!... Cum ne-ar da de urmă?... Cum ne-ar gasi el aicea, sub acest nume schimbat, — între acești munți, în care se ascunde Brașovul?... Cine i-ar putea spune unde suntem? S'ar putea el gândi că muma sa este o mizerabilă birtășiță?...

SANDU

O! Taci, mamă!... Taci!... Vorbele tale îmi inspiră ideea unei crime! Da; trebuia să fur, trebuia să mă fac mișel, trebuia să-mi vând sufletul, dar nu trebuia, — eu, — fiul tău, — să te las să ajungi în asemenea stare... — și iată, — cuget și iar cuget, — și nu știu ce m'a împiedecat chiar alaltăeri să asasinez pe curierul dela cariola cu bani...

CATRINA

Ce zici, nenorocitule?

SANDU

Caii lui urcau în pas pe șoseaua munților; era singur; dezarmat; jandarmul rămăsese în urmă;... noaptea cobora cu repeziciune... — atunci, — da: mărtu

www.dacoromanica.ro

risesc că m'am gândit un moment la crimă!... Să fur, — dar să văd pe mama mea bogată şi fericită;... să fiu criminal, — dar să ştiu că murind, — o voi lăsa precum s'a născut, — în lux, — în mătase, — în bogăţie!...

CATRINA

Destul, copilul meu; aibi milă de mine! Să furi, tu?... Să omori, tu? Şi aceasta, — pentru mine?... O! Dar ştii tu, ce-am făcut eu?... Ştii tu cine sunt eu?

SANDU

Eşti muma mea!

CATRINA

Un tâlhar tu? Un asasin tu?... — Eu să fur, da; eu să asasinez, da;... Şi în adevăr nu ştiu pentru ce n'am făcut-o încă şi pentru ce n'o fac, pentru voi, pentru fericirea voastră!

SANDU

Mamă, tu ai făcut destul pentru noi. Ai făcut chiar mai mult decât destul: Ai făcut prea mult. Ţi-ai primit cu resemnare, poziţiunea pe care ţi-a făcut-o soarta, şi ai trăit. Căci, o ştiu, tu ai trăit pentru noi, mamă!...

CATRINA (strângându-l în braţe)

Da; pentru voi, copiii mei!

SCENA II

CATRINA — SANDU — IOAN

IOAN

Mamă, o trăsură s'a oprit afară şi un călător care aşteaptă jos m'a întrebat dacă în adevăr acesta este Otelul de Bucureşti!

CATRINA

Ii vei fi spus, cred, că nu se înşală?

IOAN

Da.

SANDU

Ei bine?

IOAN

Voieşte o odaie şi cere să i se pregătească de cină!

CATRINA

Poftește-l de grabă. Eu mă duc să văd de odaie... — Sandule, tu rămâi aicea şi întâmpină-l (iese prin stânga; Ioan prin faţă).

www.dacoromanica.ro

SCENA III

SANDU

Sărmana mea mamă!... Soarta este în adevar cumplită! — Eu! Eu! In oştirea ungurească! O! Dar mai bine să mor, să mă sinucid într'o clipă, decât să-mi omoare alţii, onoarea şi demnitatea mea de Român!... Să mor?... Să mă sinucid... — Dar ce va face atuncea mumă-mea?... Cine o va îngriji?... Cine o va susţine odată ce voiu fi eu mort?... Nu va muri ea de durere?... Da; se poate!... Atât mai bine însă; va scăpa!... Şi apoi, — trăind, — ce aş putea eu face pentru dânsa?... Cu ce aş putea-o eu ajuta?... Cu nimic! O! Decât o asemenea viaţă, mai bine mormântul! Este o crimă să-ţi răpeşti viaţa când poţi face vreun bine cuiva, când poţi fi trebuincios la ceva, când eşti părinte şi'ţi laşi copiii pe drumuri, putând să munceşti şi nevoind să munceşti! Da... atuncea este o crimă de a te sinucide! Dar eu, — cui pot fi eu trebuincios, cui pot face eu bine, ce pot eu să muncesc şi nu muncesc?... S'a hotărît... Mâine... Voiu muri!...

SCENA IV

ANDREI — SANDU — STAN (cu un geamantan pe care îl depune jos şi iese).

SANDU

Bine aţi venit, domnule!

ANDREI

Bine vă găsesc. Dar zău, — cam urîtă vreme aveţi pe aicea. — Acum, — ascultă-mă, să-mi pue masa că mor de foame. (Se trânteşte pe un scaun) Ia vino încoa de-mi trage cizmele!...

SANDU (cu mândrie)

Domnule, eu nu sunt slugă!

ANDREI

Atuncea, mă iartă, dacă dumneata eşti stăpânul hotelului, fiindcă mi se spusese că-l ţine o femeie văduvă.

SANDU

Nu sunt eu stăpânul!

ANDREI

Dacă este aşa, cine eşti şi cine este antreprenorul hanului?...

SANDU

Mumă-mea. Dar aicea, domnule, nu este han ci hotel!

www.dacoromanica.ro

ANDREI (aparte)

Frate-meu!... — Ce nerod sunt că nu l-am recunoscut din capul locului!... Aceiaşi mândrie de familie! Sângele apă nu se face! (tare) Mă iartă, domnule; eu nu sunt tocmai aşa de necioplit din fire precum mă arăt, dar... înţelegi... osteneala... drumul...

SANDU

Înţeleg, domnule; — aveţi trebuinţă de ceva?

ANDREI

V'aş fi foarte îndatorat dacă aţi porunci să mi se aducă ceva de mâncare.

SANDU

Indată. (Deschizând uşa din faţă) Stane! Stane!

STAN (de afară)

Aud, domnule dragă, aud!

ANDREI (aparte)

In ce mizerie trebuia să vă regăsesc; şi eu trăiam, eram fericit! A! Dar acum nenorocirea se va duce ca un vis urît!

SANDU (care în timpul pe când s'a zis aparteul vorbea încet cu Stan în uşă, către Stan cu voce tare)

Şi la urmă să vii să vezi de masă!

STAN (idem)

Mintenaşi!

ANDREI

Cât ai crescut de mare!

SANDU (cu mirare)

Mă cunoaşteţi?

ANDREI (aparte)

Ce dobitoc sunt! (tare) Nu, domnule; adică da; vă cunosc... v'am mai văzut... acum câţiva ani... dar pe atuncea... eraţi un copil!... (aparte) O mai fi trăind şi celălalt frate al meu?... (tare) Cât de fericită trebuie să fie mama dumitale că are un aşa copil!

SANDU

Da, domnule; eu şi frate-meu ne silim s'o facem fericită!

ANDREI (cu bucurie)

Cum?... Mai ai încă un frate?... Va să zică trăieşte şi el! (aparte) Aidi!... Iar m'am dat de gol!

www.dacoromanica.ro

SANDU

Şi de ce voiţi să nu trăiască?...

ANDREI

Mă iartă... domnule... foamea şi osteneala drumului mă fac de nu mai ştiu ce vorbesc!

SANDU

Va să zică veniţi de departe...

ANDREI

Da; foarte de departe!

SANDU

Dela Pesta?...

ANDREI

Dela New-York.

SANDU (exclamând)

Tocmai din America!... (după un moment) Ţara aurului!

ANDREI (trântind cu fală un portofoliu pe masă)

Şi a biletelor de bancă!

SANDU

N'am văzut niciodată asemenea bilete...

ANDREI

N'ai decât să-ţi îndeplineşti dorinţa acuma. Iată: deschide acest portofoliu şi uită-te...

SANDU (deschide portofoliul şi hârtiile se revarsă dintr'însul pe masă)

Dumnezeule! Dar este o întreagă avere!

ANDREI

Nu tocmai!... Vreo două sute de mii de dolari!

SANDU

Două sute de mii de dolari! Dar a cinci franci dolarul face un milion de franci!

ANDREI

Ei! Da!

STAN (intră cu o tavă, tacâmuri şi talere, şi aşează bucate pe masă)

Totul e gata!

www.dacoromanica.ro

ANDREI

A! Iată cina! (către Stan) Ei! dar pune două tacâmuri. (Stan pune încă un tacâm şi iese).

SANDU

Şi pentru ce?

ANDREI

Pentru ca să mâncăm amândoi!

SANDU

Vă mulţumesc; nu mi-este foame!

ANDREI (aparte)

Imi pare trist! (tare) Ştii însă cât este de urît ca să mănânce cineva singur... Vei bea cel puţin cu mine un pahar de Tokaï, nu este aşa?

SANDU

Dar, domnule...

ANDREI

Aidem!... Un pahar... va fi în sănătatea mamei dumitale!

SANDU

O! da; în sănătatea ei! (ciocnesc paharele).

ANDREI

Şi într'a dumitale!

SANDU

Nu; într'a mea nu!

ANDREI

De ce?

SANDU

In curând nu voiu mai putea fi bolnav!...

ANDREI (aparte)

Ce voeşte el să zică?

SANDU

Nu mâncaţi?

ANDREI

Nu; nu mai mi-e foame!

SANDU

Aşa de tânăr să nu vă mai fie foame!

www.dacoromanica.ro

ANDREI

Nu tocmai așa de tânăr pe cât crezi!

SANDU

Și ce vârstă aveți?

ANDREI

Implinesc 28 de ani... Ia să vedem când... In câte ale lunii avem mă rog?...

SANDU

In 2 Decemvrie!

ANDREI

In două... (scoțând ceasornicul) Iată... Sunt tocmai unsprezece ore, și peste o oră începe ziua de 3, nu este așa?

SANDU

Ei bine?...

ANDREI

Ei bine, peste o oră, împlinesc douăzeci și opt de ani!

SANDU

Ca bietu frate-meu!

ANDREI

Va să zică nu ești dumneata cel mai mare dintre frați?

SANDU

Ba da; — dar mai aveam un frate...

ANDREI

A murit?...

SANDU

Nu.

ANDREI

Atunci, trăește?

SANDU

Nu știm!

ANDREI

Nu înțeleg!

SANDU

A dispărut într'o zi... Tocmai la vârsta de 13 ani și în ziua nașterii lui!

www.dacoromanica.ro

ANDREI

Şi cum se numea el?

SANDU

Andrei!

ANDREI

Cine ştie ce ticălos o fi azi!

SANDU

Domnule, bagă de seamă!...

ANDREI

Ce să bag de seamă! Trebuie să fie un mizerabil!

SANDU (luând un cuţit)

O! Pe Dumnezeu! Retrage-ţi cuvântul... sau...

ANDREI

Opreşte-te... — Incoa, — în braţele mele! — Sunt fratele tău, — sunt Andrei.

SANDU (rămâne un moment înmărmurit şi după aceea se asvârle în braţele lui Andrei)

Fratele meu!... Andrei!... Eşti tu?... Dar cum?... Prin ce minune?...

ANDREI

Stăpâneşte-ţi uimirea!... Linişteşte-te!... Iţi voiu spune tot... Este o prea lungă istorie... Află deocamdată că soarta m'a favorizat... Suntem bogaţi...

SANDU

O! Ce bucurie pe mamă-mea! Alerg să-i spun!

ANDREI

Nu, te rog nu face aceasta. Voiesc, fiindcă mâine c ziua naşterii mele să-i tăinuesc numele meu... şi mâine... când se va deştepta din somn... voiu fi în genuche dinaintea patului ei... iar sărutându-i mâna... îi voiu depune pe piept...

SANDU (arătând portofoliul de pe masă)

Acel portofoliu?...

ANDREI

Da! De aceea te rog linişteşte-te, şi nu-mi ridica mângâierea acestei surprinderi!... Să nu se afle nimica până mâine! Ascunde-mi numele chiar de fratele nostru Ioan, căci el e prea tânăr şi poate că n'ar fi în stare să se stăpânească!

SANDU (îmbrăţişându-l)

Andrei! Fratele meu! Iubitul meu frate!

www.dacoromanica.ro

SCENA V

CATRINA — SANDU — ANDREI

CATRINA (care a auzit ultimul cuvânt)

Ce-am auzit?... Iubitul tău frate?... (aparte) Şi erau îmbrăţişaţi!

SANDU (către Andrei)

Mama!

ANDREI (către Sandu)

Ţine-ţi cumpătul! (tare către Catrina) Da, doamnă! Sandu este iubitul meu frate, de oarece este cel mai iubit prieten al meu! Nu mă puteţi cunoaşte fiindcă sunt camarad de şcoală al lui Sandu... şi... la urmă, am plecat... într'o călătorie foarte lungă... Înţelegeţi dar...

CATRINA

Da, înţeleg, şi iată chiar... Mi se pare că vă recunosc vocea... Se aseamănă cu a unuia dintre fiii mei... (aparte) Încă o speranţă pierdută!... Dar această voce?... Această voce?...

ANDREI

Vocile şi chiar figurile se aseamănă în adevăr! Aş putea chiar să vă mărturisesc, că a dumneavoastră, doamnă, are aproape aceleaşi accente ca vocea bietei mele mame care a murit acum patru ani...

CATRINA

Vocea mamei sale care a murit!... O! Cât de deşartă iluziune îmi făcusem! Sunt nebună! Mi se pare că recunosc în toţi pe Andrei!

SANDU

Mamă, ai ales o odaie bună pentru prietenul meu?... După o călătorie atât de lungă, trebuie să aibă de sigur nevoie de a se odihni cât de bine!

CATRINA

Da, fiul meu. — Dar domnul vine de departe?

ANDREI

Din New-York!

CATRINA

Dumnezeule! Din America!... Şi ce poate să caute cineva peste ţări şi mări?

ANDREI

Averea!

CATRINA

Aţi pus încai mâna pe ea?...

www.dacoromanica.ro

ANDREI (răsfoind hârtiile din portofoliu)

Nu tocmai; dar tot am aici în banknote, aproape ca la un milion de franci!

CATRINA

Colosal!

ANDREI

Bagatelă!

CATRINA (aparte)

Bagatelă! Bagatelă! Vorbe ale bogaţilor! Bagatelă, când eu cu câteva sute de fiorini aşi cumpăra scutirea fiului meu!... A!... O idee însă... (tare) Domnule...

ANDREI

Mă rog, doamnă!

CATRINA

Mi-aţi spus că sunteţi amic al fiului meu...

ANDREI

Da!

CATRINA

Ei bine, dumneavoastră sosiţi la timp. Faptul că sunt mamă, îmi dă curajul ca să vă adresez o cerere care nu e poate tocmai la locul ei şi în armonie cu convenienţele sociale...

ANDREI

Vorbiţi, doamnă, sunt gata să vă servesc cu tot ce-mi va sta în putinţă.

CATRINA

Fiul meu are să fie înrolat mâine în armată şi aceasta îmi face disperarea mea şi a lui...

SANDU

Dar, mamă...

CATRINA

Tăcere. Domnul îţi este prieten! (Către Andrei) Puteţi fi Providenţa noastră... Un împrumut de câteva sute de fiorini din partea dumneavoastră care v'ar putea fi înapoiat mai târziu, i-ar putea servi să-şi cumpere scutirea...

ANDREI

Doamnă... ar fi pentru mine... este... o plăcere... dar... această sumă are o destinaţie fixă... Cu toate acestea... Mâine... Nu zic...

www.dacoromanica.ro

CATRINA (cu mândrie)

Aveţi dreptate, domnule... (aparte) Ha!... Camarazii de copilărie! Prietenii!... Iată ce sunt prietenii! Până la pungă!... Mai departe se sfârşesc toate! (Ducându-se la uşă, o deschide şi strigă) Stane! Stane!

STAN (intrând)

Poftiţi, doamnă!

CATRINA (cu mândrie)

Petrece pe domnul cu lampa până la odaia sa de culcat! Noapte bună, domnule!

ANDREI (stăpânindu-şi uimirea)

Vise frumoase, doamnă!

CATRINA (aparte)

Vise frumoase! A! Da! Ironia nu trebuia să lipsească nici dânsa! (Către Sandu). Copilul meu, du-te şi culcă-te... Eu mai rămâi aici... Am de regulat lucrurile... Vom vedea mâine ce este de făcut!... (Cu un zâmbet ciudat) A! Tu nu vei fi înrolat, fii sigur!...

SANDU (sărutându-i mâna)

Mamă, nu te îngriji de mine! — Noapte bună. (iese).

SCENA VI

CATRINA — IOAN

IOAN (intrând)

O! Dar aceasta este grozav!

CATRINA

De unde vii, copilul meu? Şi ce ai? Spaima este scrisă pe faţa ta!

IOAN

Nu, spaima, mamă: zi durerea, zi ruşinea!

CATRINA

Durerea!. . Ruşinea?... Nu înţeleg?

IOAN

Da, durerea şi ruşinea! Suntem pierduţi!

CATRINA

Pierduţi?... Şi cum?... Vorbeşte...

IOAN

Viu dela hotelul Coroana Ungariei...

www.dacoromanica.ro

CATRINA

Dar aceasta nu-mi explică nimic.

IOAN

O!... Vei înțelege totul peste un moment... — Acolo, am întâlnit pe creditorul nostru. — cel cu polița de cinci mii fiorini...

CATRINA

Dar...

IOAN

A protestat-o; falimentul este declarat...

CATRINA

Mizerabilul! Și îmi promisese să mă aștepte!

IOAN

El a protestat-o din contra, și a cerut dela autorități să se aplice închisoarea pentru datorii!

CATRINA

Inchisoarea, zici?... — Da, ai dreptate; legile Imperiului o vor și legile sunt fără milă. Deci.... mâine...

IOAN

Mâine... O! Dumnezeule... Mâine...

CATRINA

Voiu fi arestată, o știu.

IOAN

Dar eu voiu fi aicea și nu voiu îngădui niciodată această infamie!

CATRINA

Tu trebuie să te supui legilor...

IOAN

Niciodată!

CATRINA

Speranță însă!... Dacă soarta voiește să mă omoare, voiu fi ca soarta!... Aibi curagiu copilul meu! Nimica din ce mi-ai spus nu se va întâmpla!...

IOAN

Eu nu ți-am spus însă tot.

CATRINA

Ai să mai spui ceva? A! Da!... Uitasem că o nenorocire nu vine niciodată singură!

www.dacoromanica.ro

IOAN

Perceptorul căruia îi datorăm impozitele, auzind de protestul acelei polițe va veni de asemenea mâine a secfestra tot, a vinde tot!

CATRINA (râzând nervos)

Ha! Ha!

IOAN

Cum, mamă, și dumneata râzi?

CATRINA (după un moment)

Firește că râd. (Râzând) Ha! Ha! Îi vom pune pe toți la locul lor!

IOAN

Și cum?

CATRINA (se duce spre un dulap, caută și ia o sapă)

Așteaptă... (Intorcându-se) Iată: ține această sapă.

IOAN

Și ce să fac cu ea?

CATRINA

Du-te în grădină, și oprește-te lângă părul cel mare.

IOAN

Mamă, la rândul meu nu înțeleg nimic!

CATRINA

Ajuns acolo, numără nouă pasuri dela păr spre răsărit, și spre mai multă siguranță că ai să afli ce cauți, sapă o groapă în lungime de un stânjen și jumătate, în lărgime de o jumătate și în adâncime de un stânjen... — Afară plouă... pământul este ud și vei izbuti lezne... — Vei găsi în acea groapă o ladă plină cu bijuteriile mele din tinerețe, singura avere ce mi-a rămas și pe care am ascuns-o de voi... Dar acuma i-a venit timpul și ei...

IOAN

Mă duc, alerg, zbor!

CATRINA

Da, du-te și nu întârzia!

IOAN (din prag)

Dar cum să aduc lada singur?

CATRINA

După ce vei isprăvi, să vii să-mi spui că viu eu să-ți ajut... Bagă însă bine de seamă, să nu te vadă nimeni, să nu te audă nimeni, ca nu cumva să creadă că desgropăm vreo comoară...

www.dacoromanica.ro

IOAN

N'avea grijă. (Cu naivitate; revenind în scenă) Şi sunt multe diamante, mamă, înăuntru?...

CATRINA (ironic)

O! Multe! Multe de tot! Dar du-te; nu pierde vreme!

SCENA VII

CATRINA (singură)

S'a dus!... — Bine!... Arestată, eu, — fiul meu în armată... A! Nu!... S'a dus să desgroape diamante... Ei! O ladă întreagă!... Sărmanul meu fiu! El nu ştie că sapă o groapă din care nu va dezgropa nimic ci va îngropa ceva!... A omorî este o crimă!... Ha! Ha!... O crimă?... Dar nu a fost oare crimă nenorocirea mea?... — Legile pedepsesc crima!... Da!... — Dar pedepsit-au pe cei care au făcut-o faţă cu mine?... Legile sunt scutul virtuţei!... Da; dar fost-au ele scutul virtuţei pentru mine?... Aflat-am în ele dreptatea?... Dar societatea?... Ce va zice societatea? Societatea? Va da ea oare de mâncare copiilor mei? Societatea e crudă, destinul e crud; voiu fi crudă; Dumnezeu e fără milă; voiu fi fără milă!... Da! Da! Da! Voiu face fericirea copiilor mei! (Aleargă la dulap şi se reîntoarce cu un cuţit). A! El zicea că este prietenul fiului meu!... Prieten!... Şi când e vorba de câteva mizerabile monede, răspunde: « Cu plăcere... însă... dar... vom vorbi mâine!... ». Nu, nu vom vorbi mâine, ci îndată... S'a hotărît... El va muri... Un milion!... (Se repede la uşă şi revine). Să depărtăm însă pe Stan... Să vedem... Un pretext... (se duce la uşă şi strigă): Stane! Stane!

STAN (de afară)

Aud, doamnă!

SCENA VIII

CATRINA — STAN

CATRINA

Şi cum de ai lăsat să plece pe domnul de la numărul treisprezece, cel care a sosit adineauri?... Ţi-am zis să-l duci la odaie şi urcându-mă sus nu l-am găsit... Uşa era deschisă, odaia goală şi geamantanu lipsea!

STAN

Cum se poate?...

CATRINA

Şi nu mi-a plătit nici cina, nici odaia, nici nimic...

www.dacoromanica.ro

STAN

Alerg să văd dacă nu care cumva s'a reîntors.

CATRINA

Când îţi spui odată că a fugit... Aleargă mai bine la poliţie şi dă de veste despre cele ce mi s'au întâmplat, pentru ca să se pue pe goana şi să-l prindă!

STAN

Dar doamnă, sărut mâna, nu voiu găsi pe nimeni la aceasta vreme... Şi apoi, ce este drept, lucrul este de mirare... Cine ar fi crezut... Cine s'ar fi gândit că o să ne înşele... că este un pungaş... Părea aşa de cumsecade... L-am dus până la odaie însumi, şi am stat înăuntru până s'a culcat... La urmă, mi-a poruncit să-l scol la cinci ore, înainte de a se lumina de ziuă!

CATRINA

Aşa sunt toţi amăgitorii şi toţi tâlharii... Ne mănâncă pâinea şi sarea şi ne bea cel mai bun vin de Tokai ce avem... Înţelegi că paguba este destul de mare... Dacă am lăsa ca toţi călătorii să ne fure astfel, apoi am ajunge în curând pe drumuri... Aidi!... Fă ce ţi-am spus.

STAN

Mă supui (iese).

CATRINA

Da, du-te... Lucrul este astfel minunat... Crima este pregătită îndestul... Poliţia va alerga în urma lui, şi nimeni nu va bănui nimic... Nimeni!... Nimeni!... Dar Dumnezeu?... Ha! Ha! Ha! Dumnezeu?... — Aur... Un milion... Fericirea copiilor mei... Iată Dumnezeu! — Da!... S'a hotarît (Ia cuţitul ce-l ascunsese pe masă, sub un şervet). Dar... acea voce... acea voce?... Mintea mi se rătăceşte... Nu ştiu ce să fac... Va fi dormind el oare?... Să vedem... Şi pe unde să intru la el?... A! Este o uşă care dă din odaia mea într'a lui! Acea voce însă?... Acea voce! — Fiul meu ar fi de o vârsta cu dânsul... O! Sunt nebună! (Ridicând cuţitul cu un gest ameninţător) Fiul meu a murit! (Iese repede).

SCENA IX

IOAN, la urmă STAN

IOAN

Mumă-mea trebuie în adevăr să se fi înşelat... Cu nouă pasuri dela păr, spre răsărit, a fost un puţ care s'a astupat... Am avut de săpat puţină vreme până am dat de el, şi, astfel, s'a deschis o groapă nu de un stânjen în jos, ci de zece!... Dar unde să fie dânsa?... Alerg să-i spui... (Se duce spre uşă. In acel moment intră Stan).

www.dacoromanica.ro

STAN

Doamnă...

IOAN

Ce? Ce zici? Ai înnebunit?... Şi ce însemnează această grabă?... De unde vii?

STAN

Mă iertaţi, domnule, credeam că este doamna... — Viu dela poliţie...

IOAN

Şi ce-ai căutat acolo? Cine te-a trimes?. .

STAN

M'a trimes doamna ca să dau de veste că, — ştiţi, — călătorul cel de adineauri...

IOAN

Ei bine?...

STAN

A fugit... s'a făcut nevăzut lăsându-şi socoteala neplătită...

IOAN

Cum se poate?

STAN

De! Ştiu şi eu! Dar trebuie să se poată, fiindcă s'a putut.

IOAN

Şi ai găsit pe cineva la Poliţie?

STAN

Pe nimenea decât pe un jandarm... Dar am lăsat vorbă şi cum va sosi subcomisarul se va repezi până aici...

IOAN

Insă omul acela părea bogat, părea cumsecade? Un om aşa de ispravă?

STAN

Aşa sunt tâlharii, domnule. Ei se arată întotdeauna bogaţi, pentrucă averea tuturor este averea lor... cât despre om de ispravă, tâlharii nu fac oare isprăvi destul de boacăne, când ştiu să-şi umple punga lor dintr'a altora? Ei sosesc şi-ţi beau cel mai bun vin din pivniţă şi-ţi mănâncă cea mai bună bucată! Dar când e vorba la plată, e altceva! Şi cu toate acestea cine ar îndrăzni să le ceară parale dinainte! Unui om cinstit i s'ar face poate o asemenea necinste! Dar unui tâlhar!... Inţelegeţi...

www.dacoromanica.ro

IOAN

Şi de ce, Stane?

STAN

I-auzi de ce? Apoi, cu voia dumneavoastră, pentrucă oamenii cinstiţi pót să fie luaţi adesea drept tâlhari, pe câtă vreme un tâlhar nu poate să fie luat niciodată decât drept un om cinstit!

IOAN

Bravo! Dar de unde ai învăţat aceste toate?

STAN

De unde să le învăţ, domnule, dacă nu de prin ale gazete ce vă vin de prin Bucureşti?

IOAN

Ai dreptate! Aşa merg treburile pe acolo.

STAN

Mă duc să dau doamnei socoteala despre ce am făcut la poliţie...

IOAN

Bine; du-te, dar du-te să te culci; voiu înştiinţa eu pe mama!

STAN

Sărut mâna, domnişorule!

IOAN

Noapte bună, Stane. (Stan iese).

SCENA X

IOAN — CATRINA

IOAN

Dar zău!... Unde să fie mama? Că doar nu s'o fi culcat?... (S'aud paşi) A! Iat-o; aud coborînd pe scară!... Este dânsa!...

CATRINA (fără să-l vadă, cu un cuţit sângerat în mână şi cu hainele în dezordine)

Oh! Este grozav!... Acea voce... Acea voce însă... ea mă urmăreşte şi-mi pare că o aud încă... El dormea... am intrat tremurând... dar am lovit... «mor!» auzii atuncea... şi puţin în urmă...«mamă!»... şi am fugit prin întunerec ca o nebună... dar am lovit la inimă şi trebue să fie mort... (Ea arată portofoliul) Iată fericirea! Un milion!... Un milion!... Copiii mei!...

www.dacoromanica.ro

IOAN

Mamă! Ce ai zis?... Ce ai?... Ce însemnează acest cuțit?... Mâinele și fața ta sunt acoperite de sânge!... Dumnezeul meu!... O crimă!...

CATRINA

E pentru tine, e pentru voi!

IOAN

Blestem!

CATRINA

Ai săpat groapa?... Aidem!... Curagiu! Energie! Noaptea trece! Trebue să târîm cadavrul înăuntru, trebue să-l facem să dispară!...

IOAN

Cadavrul? Va să zică nu m'am înșelat?... Inapoi!... (O îmbrâncește).

CATRINA

Fie atuncea! Fie! Descopere-se acel cadavru! Voiu spune tot; voiu declara tot; și fiul meu mă va pierde! A! Dar voiu muri fericită căci fiul meu mă va trimite la spânzurătoare!

IOAN

La spânzurătoare?... Tu mamă, tu?... Niciodată... aidem... vino... Condu-mă... sunt gata la orice (El o ia de mână și se îndreptează spre ușă; ușa se deschide în acel moment și Andrei apare plin de sânge și șovăind).

SCENA XI

CATRINA — IOAN — ANDREI

CATRINA (dându-se înapoi cu groază)

O!

ANDREI (întinzând brațele șovăește și cade)

Mamă! — Mamă! — Mamă!

IOAN (frângându-și mâinile)

Dumnezeul meu! Dumnezeul meu!

CATRINA (aplecându-se asupră-i)

El nu mai respiră... Inima nu-i mai bate... E mort! —Grăbește-te, copilul meu... adu acel postav de masă...îl vom înveli într'însul... și îl vom duce amândoi... groapa nu e departe... A!... fii sigur, — forțele nu-mi vor lipsi!

www.dacoromanica.ro

SCENA XII

CATRINA — IOAN — SANDU

SANDU

Ce este? Ce sgomot?... Am auzit gemete pe scară... şi un om scoborându-se (Ioan şi Catrina ţin capul în pământ). Răspundeţi-mi... Ioane, — Mamă? Dar voi tăceţi? Nu-mi răspundeţi nimic... (O apucă de mână) Ce văd însă?... Sânge... Dumnezeule! Eşti rănită?... Vorbeşte-mi... Explică-mi!

CATRINA (cu un gest de rugăciune săvârşit cu amândouă mâinile)

Iertare!

SANDU

Iertare! Şi pentru ce, mamă?... Nu eşti tu, cea mai nobilă femeie şi cea mai sfântă mamă?... Eu sunt acela care trebue să-ţi ceară iertare, căci eu sunt un mizerabil; eu, da, eu, — fiul tău...

CATRINA

Tu?

SANDU

Eu, eu care sunt un om, care am braţe, am ochi, am minte, am voinţă, şi nu pot să-ţi îndreptez starea ta, pricinuindu-ţi din contra numai dureri şi numai lacrimi; vezi bine dar, că eu trebue să-ţi cer iertare, mamă! Şi iată-mă, în genuche dinaintea ta (îngenuchiază).

CATRINA

Ridică-te! Oh! Ridică-te şi nu îngenuchia dinaintea unei criminale, dinaintea unei omorîtoare.

SANDU

Criminală?... Omorîtoare?... Ce zici, mamă?... Dar aiurezi!

CATRINA (cu vocea înecată de lacrămi)

Nu, copilul meu! Nu! Ascultă... Lasă-mă ca eu să stau în genuche dinaintea ta şi fii judecătorul meu... (Vrea să îngenucheze).

SANDU (luându-i mâinile)

Dar ce faci, pentru Dumnezeu?

CATRINA

Eu sunt criminala... Soarta a fost destul de crudă cu mine ca să am dreptul la rândul meu, să intru în luptă cu dânsa... Vă vedeam nenorociţi. Ruina şi ruşinea aveau să intre mâine în casa noastră... şi atuncea...

www.dacoromanica.ro

SANDU (cu spaimă)

Atuncea?

CATRINA

Atuncea... nebună... disperată... am lovit... — ţine... Ia acest portofoliu... In el se află un milion... Înţelegi tu? Un milion!

SANDU (recunoscând portofoliul)

Un milion... acest portofoliu... Dar el este al călătorului de aseară?

CATRINA

Da, al lui... al amicului tău...

SANDU

Dumnezeul meu!... Şi el?

CATRINA (rămânând încremenită)

El?...

IOAN (ridicând postavul)

El?... Priveşte!

SANDU (alergând şi luând cadavrul în braţe)

Mort! Mort! Să fie cu putinţă?... Andrei, fratele meu! Şi tu l-ai omorît, mamă?...

CATRINA

Ei! Ce zici?... Andrei?...

SANDU

Da, Andrei! Ai omorît pe fratele meu, pe fiul tău! Este Andrei, Andrei, mamă!...

CATRINA (pierzându-şi minţile)

A!... Fiul meu! Am omorît pe fiul meu? (Râzând cu râsul nebuniei) Ha! Ha! Ha! Fiul meu!... 3 Decemvrie! Ha! Ha! Ha!

IOAN (acoperindu-şi faţa cu mâinele)

Ce grozăvie!

SCENA XIII

ACEIAŞI — UN SUB-COMISAR ŞI UN JANDARM.

SUB-COMISARUL

Am venit după cum ne-aţi chemat... Dar ce văd?... (zărind cuţitul pe masă) Un cuţit... Sânge în tot locul... Sânge pe această femee... In numele legii, arestaţi-o (Jandarmul o arestează şi ea se sbate)

www.dacoromanica.ro

CATRINA

Aur... sânge... cuțit...

SANDU

Mamă!

IOAN

Mamă!

SANDU

Dar ea nu mai aude... Este nebună!

CATRINA

Sânge! Fiul meu!... Ha! Ha! Ha! 3 Decemvrie! Ha! Ha! Ha! 3 Decemvrie, 3 Decemvrie!

www.dacoromanica.ro

FRAGMENT DIN MEDEA

(După Legouvé)

SCENA IV

MEDEA — CREOZA

MEDEA (înaintând)

Tânără copilă, Zeii să te aibă 'n grija lor
Căci acelor care sufăr le 'ntinzi mână de-ajutor.

CREOZA (aparte, cu uimire)

Ce accent în a ei voce şi ce frunte suverană.
Eu aş crede-o vreo regină dacă n'ar fi vreo sărmană
Prigonită cine ştie de ce soartă, de ce zei.

MEDEA (către copiii ei)

Presintaţi-i vălu-acesta ca un dar, copiii mei,
E ţesut în fel de feţe şi el poate s'o îndulcească,
S'o atingă...

CREOZA (către copii)

Puneţi vălul pe altar să strălucească;
Mă atinge suferinţa însutit de cât un dar.
(către Medea)
Spune-mi astfel, ce otravă ţi-a pus soarta în pahar?
Ce răstriste?... După faţă pari mai mult ca o regină
Detronată, şi... — Dar cine...

MEDEA

Zeii singuri sunt de vină.

CREOZA

Şi ce zeu te prigoneşte? Fi-va oare Artemis,
Voiu ruga-o pentru tine... cultul său îmi e permis:

www.dacoromanica.ro

Dacă însă dintre dânșii e Neptun, a lui mânie
Noi prin daruri o vom face mai blajină să devie,
Căci Neptun este patronul și'al Corintului și'al meu...
Dar de e cumva un altul, vom ruga pe orice zeu...

MEDEA

Zeul care mă gonește n'are 'ntr'însul îndurare —
E Amorul...

CREOZA

Ce? Amorul?... — Intre noi ce-asemănare.
El de-asemenea m'alese roabă tainică să-i fiu.

MEDEA

Da. Dar dânsul pentru tine este-al cerurilor fiu,
Zeul tânăr, plin de farmec sub o vecinică zâmbire...
Grijile ce ți le-aduce le preschimbi în fericire...
(Cu explozie)
E trimes de Eumenide pentru mine... — Indârjiți,
Poartă șerpi ca o podoabă pe-a sa frunte 'ncolăciți.

CREOZA

Ii cunosc și eu durerea. Fii pe pace.

MEDEA

Cine? Tu?

CREOZA

Da.

MEDEA (cu afecțiune)

Și cum pe-a ta junețe suferința s'abătu?
Cum? Bărbatul ce consoarte este gata să-ți devie
Nu-l cunoști de pe atuncea?

CREOZA

Nu; el este un străin.

MEDEA

Cine însă te împinse spre asemenea destin?

CREOZA

Soarta lui nenorocită,

www.dacoromanica.ro

MEDEA
Ca pe mine.

CREOZA
Frumusețea.

MEDEA
Ca pe mine.

CREOZA
Vitejia întrunită cu blândețea.

MEDEA
Ca pe mine. Ca pe mine. A! Destin! Cât ne urăști,
Ne unești într'o durere ca mai rău să ne sdrobești.

CREOZA
Da. E-așa. Necunoscută îmi ești încă, însă iată:
Simt un fel de legătură dureroasă și ciudată
Între noi.

MEDEA
Și eu de-asemeni.

CREOZA
Pentru-aceasta, sora mea,
Spune-mi totul. — Cine știe dacă nu se va putea
Să te-ajut?

MEDEA
Și ce voiu spune?... Eu trăiam — nevinovată,
Fericită, — și avută, — lingușită, — ș'adorată...
Într'o zi... fatală ziuă — în al tată-meu cămin
Se ivi... — ah! tremur încă de uimire, — un străin.
El venea din depărtare ca să-și facă-o soartă 'n lume
Și 'n erou să cucerească al măririlor renume.
Farmecul din acea clipă mi-e și azi neexplicat.
Inima înmărmurită mi-o simții, și turburat
Ochiul meu după 'ntâmplare rătăcea... Sub o sfârșeală
Neînvinsă și plăcută, într'un fel de piroteală
M'afundam fără de voie,... când de-odată... el vorbi
Ș'a mea inimă cuvântul de pe buze i-l sorbi.
Tremuram, purtând în sânu-mi un torent de fericire
Ca și cum un zeu de flacări mi-ar fi dat a lui simțire,
Il uram că fără voie mi se face împărat
Și nevrând să-i dau un zâmbet îi zâmbeam neîncetat,

www.dacoromanica.ro

CREOZA

Iată 'n adevăr amorul.

MEDEA

De atunci fără 'ncetare
Mi-au fost cugetele toate să 'ntocmesc a lui scăpare,
Trebuia pentru aceasta inima să mi-o încui,
Să trădez oraşul nostru, zeii noştri, — ş'o făcui.
Trebuia pe al meu tată, jefuindu-l pentru dânsul,
Să devin o criminală şi să 'nnec în mine plânsul.
Tată, zei, oraş şi ţară, n'am cruţat nimic, — şi când
Pe grozavele ruine, — semi-zeul triumfând
Apăru l'a mea vedere, — eu, sărmana lui victimă,
Trebui să-l ascult încă, — crimă după altă crimă.
« Vino îmi zicea cu lacrimi... Gloria ţi-o datoresc,
« Dacă este să plec singur voiu muri căci te iubesc ».

CREOZA

Vai! Urmându-l, să-i dai jertfă chiar şi ţara ta natală.

MEDEA

Lasă-mă-i ziceam şi du-te... Dragostea ne e fatală...
Insă vorba lui călită de un sânge arzător
Răsvrătea 'n a lui fiinţă patima sub care mor.
Eu voind să scap de farmec străbăteam ca o nălucă
Galeriile deşarte ale 'ntinsului palat
Ş'auzeam în a mea urmă pasul lui cel adorat...
Noapte, noapte 'ngrozitoare, ce cuvinte vor descrie
Jalea ce-ai coprins în tine lângă-atâta bucurie.
Da; jertfii acele locuri, dar iubită dac'aş fi
Incă-odată ca atuncea, — încă-odată le-aş jertfi.
(pauză)
Şi de ce cu toate-acestea, Zeilor, mi-aţi pus 'n cale
Pe eroul vieţii mele cu zâmbirile-i fatale?
Pentru ca să fiu silită, mamă, să te părăsesc
Şi 'n genuche lângă patu-ţi un adio să rostesc?...

(Îşi ascunde capul între mâini şi plânge. Creoza ca s'o mângâie, zăreşte copiii şi-i împinge în braţele Medeei).

CREOZA

Niciodată,
Disperarea să nu 'nvingă când eşti mamă ş'adorată.

www.dacoromanica.ro

MEDEA

Sunt nebună: ai dreptate...
(către copii)
Scumpii mei mângâietori,
Ei pricep c'a fost creată de-ai naturei ziditori
A copiilor zâmbire pentru-a mamelor dureri.
(sărutându-i)
Iată-mă mai liniştită şi din nou mai în puteri;
Mergeţi dar cât mai de grabă, ziua ca s'o folosiţi,
Templurile Artemisei cu stejar să'mpodobiţi.

LICAON

Ne vom duce pentru tine s'o rugăm.
(Ea-i sărută; copiii se depărtează din nou îndreptându-se spre templu)

MEDEA

A lor iubire
Este tot ce-mi mai rămâne într'a mea nenorocire...
Vai, şi poate am a-i pierde...

CREOZA

Zeilor!

MEDEA

Durerea mea
Este prea obositoare... Să-i răcească ar putea.
Un copil are nevoie de plăceri şi fericire:
Ce-i aşteaptă lângă mine decât lacrimi şi peire?

CREOZA

Dar...

MEDEA

In fine sunt străină, — sunt sălbatică, — nu sânt
Fiică-a Greciei măreţe; chiar cu dragostea 'nspăimânt,
Şi copiii mei adesea sub sălbatica-mi iubire
Tremurând lângă-a lor mamă par coprinşi de îngrozire.

CREOZA

Ce? Copiii s'aibă teamă de-a lor mamă?... S'ar putea?

MEDEA

Este astfel; şi aceasta este chiar pedeapsa mea.
Pentru-a mă lovi de moarte simt c'a cerului mânie
Chiar din ei are să-şi facă instrumentul de urgie.
Ei vor fi răsbunătorii cei aleşi de Erynis

www.dacoromanica.ro

CREOZA

Erynis?

MEDEA

De Eumenide n'am vorbit sau este vis?...
De amoruri ce la crimă te împing? Şi nu ştii oare
Că pe fruntea mea se află ca stigmată 'ngrozitoare
Semnul care este în Iaduri fără milă imprimat,
Asasinilor?

CREOZA

Să fie cu putinţă?

MEDEA

Turburat

Ţi-este sufletul şi tremuri... Dar ce-ai face, de ţi-aş spune
Ingrozirea fără margini ce la jugu-i mă supune?
Vrei să nu-ţi ascund nimica? Fie-atunci. In orice loc,
In plămâni, de remuşcare mă simt arsă ca de-un foc...
Conştiinţa. — Ştii tu oare conştiinţa ce 'nsemnează?
Auzit-ai vreodată vocea ce mă torturează
Şi ce-mi zice 'n tot minutul: tremură şi nu uita
Răsbunarea meritată este 'n veci pe urma ta.
Iat-o... Chiar acuma-mi pare că în braţele-i mă strânge
Şi 'n parfumu-acestui aer, eu respir miros de sânge.

CREOZA

Aiurări ne 'ntemeiate pe nimica

MEDEA

Ştiu, — dar eu
Vrând să scap de-o răsbunare hrănesc alta 'n gândul meu
Căci de inimă un şarpe m'a muşcat...

CREOZA

Şi cum?

MEDEA

Geloasă

Fost-ai oare o secundă?

CREOZA

Patima e dureroasă...
O cunosc.

MEDEA (surâzând)

Şi eşti... geloasă? — Dar de cine?

www.dacoromanica.ro

CREOZA

De trecut.

MEDEA

Nu-ţi voiu mai ascunde-atuncea chinul meu neîntrecut.
Eşti femee... Vei pricepe... Deci ascultă: Câteodată
Bănuiala mă coprinde. — Lipsa lui prea 'ndelungată
Mi se pare nefirească, şi cu sufletul sdrobit,
Dacă, 'mi zic atunci cu groază, dacă m'ar fi părăsit.
Dacă el, când fără sprijin rătăcesc în orice parte
Căutându-l şi chemându-l cu strigările-mi deşarte,
Tremurând la orice sgomot ce vesteşte moartea lui,
Ar uita de jurământul ce-mi făcu şi ce-i făcui,
Ar iubi altă femeie ş'ar lua-o de soţie?
Dacă... Dacă... Vezi cum tremur?...

CREOZA

Oh! Ar fi o infamie.

MEDEA

O zici singură. Ei bine, iată-mi chinul, — şi de când
Bănuiala 'ngrozitoare se urcă în al meu gând,
Câmpuri, sate şi oraşe le cutreier ca o fiară
Căutându-l, sau mai bine, căutându-i — pe când sbiară
Ura ce dintr'al meu suflet pune Iadu 'n ochii mei.

CREOZA

Mă 'nspăimânţi.

MEDEA

O! Zei puternici face-mă-ţi să dau de ei.

CREOZA

Şi ce-ai face întâmplarea dac' ar fi să...

MEDEA

A! Ce-aş face?
Şi ce face o panteră când s'aruncă să atace
Şi 'n grozava-i bucurie cade peste prada sa
Dintr'un salt, şi când o strânge pentru-a nu o mai lăsa?
Şi la urmă iar, ce face când din corpul ce palpită
Rupe membru după membru şi răcneşte fericită.

CREOZA

A!

www.dacoromanica.ro

MEDEA (cu compătimire dispreţuitoare)

Şi zici că eşti geloasă?

CREOZA

Iartă-mă... Mărturisesc
Legitim că ţi-e delirul dar de dânsul mă 'ngrozesc,
Şi... — Dar soarta dumitale mă atrage tot de-odată...
E un fel de simpatie cu teroare-amestecată.
(Revenind la ea cu groază)
Pare c'am născut în lume sub aceeaşi stea — iubesc
Cum iubeşti, — dar de asemeni, cum urăşti şi eu uresc.

MEDEA

Şi pe cine?

CREOZA

Pe-o femeie.

MEDEA

Cum o cheamă?

CREOZA

Al ei nume
Ori şi unde 'nsuflă groază...

MEDEA

Şi?

CREOZA

Pribeagă e prin lume...
Peste ţări şi mări departe a fugit...

MEDEA

Aşa? Dar el
A uitat-o, sau...

CREOZA

Desigur. Cel puţin îmi jură-astfel

MEDEA

Pentru ce te temi atuncea?

CREOZA

Pentru ce? — Mi se tot pare
C'am s'o văd fără de veste apărându-mi...

www.dacoromanica.ro

MEDEA

Aiurare.

CREOZA

Că din braţele iubite să mă smulgă va 'ndrăsni
Şi atuncea...

MEDEA

Aiurare.

CREOZA

Inima că-mi va trăsni
Cu funestele-i otrăvuri...

MEDEA

N'ai să fii a lui consoartă
In curând şi...

CREOZA

Ah! Mi-e teamă; de-ai şti numele ce-l poartă
N'ai mai zice: Aiurare.

MEDEA

Spune-mi-l atuncea?

CREOZA

Eu?
Niciodată... Acest nume voiu să-l uit... Te rog urmează:
Ca să spui nenorocirea care fruntea ţi-o brăzdează.

MEDEA

Mă supun: Ascultă-atuncea: Oare nu ţi s'a 'ntâmplat
Să auzi despre minunea fără seamăn, — ne 'ncetat
Se vorbeşte în tot locul despre lâna cea de aur...

CREQZA (cu un început de temere)

Da! Ei bine?

MEDEA

Suferi oare?

CREOZA

Nu.

MEDEA

Acest întreg tezaur...

www.dacoromanica.ro

SCENA VII

ACEIAŞI — ORFEU

ORFEU

Te-aşteptăm cu toţi, Creoza.
(zărind pe Medea)
Dumneata!

MEDEA (aruncându-se spre el)
Orfeu, Orfeu.
(se opreşte)
Taci? Răspunde-mi însă-odată... Este 'n vieaţă soţul meu?

ORFEU

Dar ascultă...

MEDEA

Nu; nimica...

ORFEU

Vream...

MEDEA

Răspunde: Mai trăieşte?
Zi o vorbă, numai una: Este 'n vieaţă?

ORFEU

El, firește.

MEDEA (cu explozie de bucurie)

Ce? Trăieşte zici?

CREOZA

Dar cine?

MEDEA

A, veniţi, copiii mei,
El trăieşte şi...

CREOZA

El? — Cine? Voiu să ştiu şi eu...

ORFEU

O! Zei.
Induraţi-vă din ceruri.

www.dacoromanica.ro

MEDEA

El, — eroul meu, al vostru,
Căci îl ştiu tot deodată şi apărătorul nostru
Cât şi-a Greciei onoare, — strălucitu 'nvingător
Din Colcos...

CREOZA (cu un strigăt teribil)

Nenorocire.

MEDEA

Soţul meu.

CREOZA

E 'nvingător.

MEDEA

Ce-aud oare?

CREOZA

Va să zică eşti teribila Medee.

MEDEA

A! Pricep acuma totul: tu ai fost acea femee,
Pregătirile de nuntă pentru tine sunt, şi el
Pentru tine, pentru tine, mă 'nşela ca un mişel,
Tremură.

CREOZA (cu energie şi demnitate)

Destul; de faţă cât voiu fi aci urmează
Să-l respecţi.

MEDEA

Eu?

CREOZA

Mă iubeşte de-l urăşti şi te trădează...

MEDEA

Şi-l iubeşti?

CREOZA

Nu mai departe decât mâine, soarta mea
Cu a lui va fi unită.

MEDEA

Mâine, mâine. — Vom vedea.

www.dacoromanica.ro

NOTE

IADEȘ

Jucată pentru întâia oară pe scena Teatrului Național din București, la 15 Noemvrie 1880, cu următoarea distribuție: *Grigore Manolescu* (în rolul lui Guguță), *Aristița Romanescu* (Elena), *C. Costescu* (Aninoșescu), *Eufrosina Popescu* (D-na Davidescu), *Amelia Velner* (Smaranda Berdeanu), *M. Tănăsescu* (Safta), *D. Davidescu* (un servitor). Piesa apare după aceia în *Literatorul* 1881, II, 1—2 și este dedicata Doamnei A. Romanescu, principala interpretă. Este reprodusă la finele volumului de *Poesii*, 1882, pag. 313 urm., unde este însoțită de următoarea notă: « Am « publicat această comedie într'un volum cu poeziile mele pentrucă aveam dorința « ca într'unul să fie reprezentat și genul teatral. In afară de aceasta, o piesă « în versuri este în același timp și o poemă. In al doilea volum de poezii voi urma « tot' astfel, publicând traducerea mea din Shakespeare, *Romeo și Julieta*, și le- « genda dramatică *Unchiașul Sărăcie*. Sistemul de a publica poeziile dimpreună « cu piesele de teatru a fost adoptat în Franța, între alții, și de Alfred de Mus- « set. Cred dar că cititorii îl vor găsi nemerit, căci el face posibil, ca, într'un « volum de versuri, să se reprezinte toate genurile. Subiectul acestei comedii, « sau mai bine zis, nodul final al intrigei mi-a fost inspirat de citirea unei nuvele « arabe publicată în *Curierul de ambe-sexe*, Periodul IV, 1842—1844, 1 ». Urmează povestirea apărută sub titlul:

Un filosof și o femeie

« Un filosof oriental își făcuse o colecție de toate vicleniile și îndemânăturile femeilor spre a amăgi bărbații, și, ca un fel de pază împotriva lor, o purta tot-de-auna asupră-i. Intr'o zi, în călătoria sa, se afla aproape de o tabără de Arabi. O femeie junâ ce sta la umbra unui finic, cum îl văzu, se sculă îndată, și-l pofti foarte voioasă a veni să se odihnească la cortul ei. Filosoful nu putu a nu primi o asemenea invitație. Bărbatul femeii lipsea și oaspele abia se așezase pe un covor când ea veni și-i aduse curmale proaspete și lapte. Nu putu bietul filosof a nu se mira de rara frumusețe a mâinilor ce-i înfățișau băutura și fructele, însă ca să risipească gândurile ce începuseră să-i vie la vederea

www.dacoromanica.ro

farmecilor junei Arabe, şi ca să se apere de ispita de care începuse a se teme, înţeleptul scoase cartea şi începu s'o citească.

« Amăgitoarea creatură, supărată de acest dispreţ şi de nesocotinţa lui la buna ei primire, se alătură cu blândeţe lângă dânsul şi cu glasul cel mai dulce începu să-i vorbească:

— « Negreşit această carte este foarte interesantă de vreme ce numai ea se pare că e vrednică de a-ţi trage băgare de seamă? Imi este iertat, te rog, să aflu ca ce fel de ştiinţă şi înţelepciune coprinde?

« Filosoful răspunse ţinând ochii în jos:

— « Coprinsul acestei cărţi nu este pe înţelesul femeilor.

« Această refuzare a filosofului aţâţă şi mai mult curiozitatea femeiuştei. Se aşeză jos şi începu a întinde cel mai frumos picioruş din câte vre-o dată şi-au lăsat urmele uşoare pe nisipul mişcător al pustiului.

« Inţeleptul simţi ispita. — Atuncia ea îl întrebă din nou: Ce carte e aceea? Şi filosoful răspunse:

— « E o scriere ce am compus-o eu. Materia însă am împrumutat-o de la femei. Această carte coprinde toate vicleniile şi amăgirile ce au inventat secsul d-voastră.

— « Cu adevărat? Toate fără deosebire? zise fiica pustiului.

— « Toate. Am studiat cu atâta stăruinţă şi statornicie pe femei în cât am ajuns în stare a nu mă mai teme de ele.

— «A ! strigă Araba lăsând în jos lungile ei gene; pe urmă repezind o vie aruncătură de ochi asupra bietului înţelept, îl făcu să-şi uite şi cartea şi îndemânările femeieşti ce coprindea şi filosoful nostru căzu în cursă căci se făcu mai nebun de cât toţi pătimaşii din lume.

« Crezând că vede în purtarea femeii un fel de cochietărie îndrăzni a-şi face destăinuirea. Cum ar fi putut bietul om să se stăpânească?

« Pătrunzătorii ei ochi deveniră umezi, şi printr'un semn de cap ea păru după un moment a se arăta că primeşte să asculte vorbele de amor ce-i zicea străinul.

« Inţeleptul se şi îmbătase de cele mai plăcute speranţe, când femeia, auzind de departe tropotul unui cal ce venea ca şi când ar fi avut aripi, strigă:

— « Suntem pierduţi ! Bărbatul meu dă peste noi. E gelos ca un tigru şi mai cumplit de cât... Pe numele proorocului de-ţi iubeşti viaţa ascunde-te în acea lacră.

« Autorul spăimântat, ne mai văzând nici un mijloc de scăpare, intră în lacră şi se ghiemui înăuntru; femeia îl închise şi luă cheia.

« Ieşi înaintea bărbatului ei şi după câteva giugiuliri şi mlădieri femeieşti, care îi risipi posomorîrea:

— « Trebuie, îi zise, să-ţi povestesc o întâmplare foarte ciudată.

— « Spune gazela mea, zise Arabul, care se aşeză pe un covor cu picioarele încrucişate după obiceiul Orientalilor.

www.dacoromanica.ro

— « Azi veni aci un fel de filosof; îmi spuse că ar fi adunat într'o carte toate îndemânările femeieşti, şi pe lângă acestea, înţeleptul mincinos începu să-mi vorbească de amor...

— « Ei! Ş'apoi?... strigă Arabul.

— « Eu l-am ascultat fără sfială, e june săracul, simţitor grabnic, şi... venişi dumneata foarte la vreme ca să-mi sprijineşti virtutea ce şovăia!

— « La aceste vorbe, Arabul sări ca un leu şi scoase hangerul.

« Filosoful care, din fundul lăzii, asculta toate, da dracului şi cortu, şi femeile şi pe toţi bărbaţii Arabiei pietroase.

— « Fatme!... strigă Arabul, de ţi-e voe să trăieşti, spune-mi unde e trădătorul?!...

« Spăimântată de vijelia ce stârnise singură, Fatme se aruncă la picioarele bărbatului său, şi tremurând subt oţelul ameninţător al junghiului, arătă lacra cu o singură căutătură.

« Ea se sculă la urmă plină de ruşine şi luând cheia ce o avea la cingătoare, o dete gelosului, însă în momentul când el alerga să deschiză lacra, răutăcioasa muieruşcă, începu a se sparge de râs. Harum se întoarse uimit, rămânând înlemnit cu cheia în mână:

— « Iadeş! striga femeia bătând din palme. Dă-mi-l! Dă-mi-l! Altă dată să nu mai uiţi când te prinzi! — Şi sărea şi rădea mlădioasa femeiuşcă!

« Bărbatul rămăsese înmărmurit şi îi căzu cheia din mână. Pe urmă dând din cap se duse şi îi dete lanţul de aur pe care avusese prinsoarea, făgăduindu-i că-i va cumpăra şi-i va dărui orice fel de scule, numai să facă bine altă dată să nu se mai joace cu astfel de glume şi mijloace ucizătoare când vrea să câştige Iadeşul. Pe urmă, — Arabul e tot Arab, — lui nu-i place să piardă un lanţ de aur nici când îl dă nevestii sale; — îi veni necazul, încălică calul şi se depărtă să ia aier ca să-i treacă ciuda prin vântul pustiului. El îşi iubea nevasta şi nu voia să-i arate părere de rău.

« Atunci femeia scoţând afară pe filosof, îi zise cu mândrie:

« Ţelebi filosof, să nu uiţi a pune şi această întâmplare în colecţia d-tale ».

Nici Eliade-Rădulescu, care publicase povestirea de mai sus în *Curierul de ambesexe*, nici Macedonski, care o reproduce, nu arătaseră isvorul ei. El se găseşte de fapt în colecţia populară de anecdote relative la viclenia femeilor, cunoscută sub numele de *Sindipa*. « Anecdota cu filosoful care vrea să cunoască vicleniile femeilor — scrie d-l N. Cartojan, care are meritul de a ne fi indicat acest isvor — a pătruns la noi şi în literatura claselor culte. Ea a fost publicată — fără snoava publicată la mijloc: peştii pe brazdă şi refăcută în partea finală — în cea dintâi revistă literară a Moldovei: *Alăuta Românească* sub titlul o « *istorisire orientală: Edeş* »; a fost refăcută ca stil şi republicată mai târziu de Eliade în *Curierul de Ambe-Sexe* (Periodul IV, nr. 1, 1842—1844, p. 398) sub titlul *Un filosof şi o femeie*. De aci şi-a împrumutat apoi Al. Macedonski, în 1882, « nodul final al

www.dacoromanica.ro

intrigii » din comedia sa *Iadeşul* — după cum de altfel o mărturiseşte singur ». *(Cărţile populare în literatura românească*, vol. II, 1939, p. 294*)*.

După cum am arătat în studiul introductiv al acestui volum, Macedonski a combinat sugestiile provenite din vechea anecdotă a *Sindipei* cu situaţii împrumutate poemului dramatic *Gabrielle* al lui Emile Augier. Acest din urmă isvor a fost identificat de Fréderic Damé, în cronica dramatică din *Românul*, 14 Noemvrie 1880, vrednică a fi cunoscută şi pentru stabilirea chipului în care a fost primită comedia lui Macedonski, cu prilejul primei ei representări. Iată interesantul articol al lui Damé:

« După *Unchiaşul Sărăcie*, scrie Damé, s'a represintat *Iadeş!* Subiectul acestei piese e cunoscut, aparţine colecţiunii basmelor arabe şi, mi se pare, a fost şi tradus în româneşte. Dar aci cazul nu e acelaşi ca cu piesa dintâi. In *Unchiaşul Sărăcie*, d. Al. Macedonski n'a găsit numai ideia brută, legenda naivă purtată din veac în veac, ci scenariul întreg, adică completul aşezământ al piesei: împărţirea în acte sau tablouri şi în scene, dialogul, tot în fine. Arta sa s'a mărginit a tălmăci, îmbogăţind, poate, zicerea fiecărui şi, o repet, tălmăcirea sa e foarte bună, cu atât mai bună cu cât a adăugat pe aici pe colo câte o vorbă, câte o frază de efect, — dar nu este nimic mai mult decât tălmăcire, tălmăcire liberă, dacă va voi, dar o tălmăcire.

« In *Iadeş !* autorul n'avea în faţa sa decât o legendă ca toate legendele, — ca aceea a *Unchiaşului Sărăcie*, înainte ca d-nii A. Grévin şi E. d'Hervilly să o pună pe scenă, — şi ca sculptorul care trage o statuă din sânul unei marmure necioplite, a făcut să iasă o piesă în versuri dintr'o povestire în proză. Să vedem acum cât preţueşte statua »

Urmează povestirea subiectului piesei.

« Iacă piesa. Oricine vede cât de departe suntem de povestea arabă care nu vorbeşte de cât de modul dibaci cum o femeie şi-a înşelat bărbatul. Originalitatea de invenţiune nu se poate tăgădui şi nu cred drept chiar a se imputa autorului că caracterul Elenei şi al lui Aninoşescu, precum şi câteva idei din dialog, scena de morală a Smarandei, propunerea de căsătorie, şi plecarea şi întoarcerea lui Guguţă, se află în *Gabrielle* de Emile Augier.

« Intâi sunt aici de părerea lui Alfred de Musset:

« *C'est imiter quelqu'un que de planter des choux.*

« Apoi se poate foarte bine ca o situaţiune analoagă să fi amintit autorului, chiar fără de voia lui, fragmente dintr'o piesă citită de mult.

« Este altceva de criticat şi, mi se pare, că nu e de vină aici decât inesperienţa d-lui Macedonski în cariera dramatică. O piesă de teatru nu se face ca o piesă de versuri. Teatrul cere situaţiuni clare, înlănţuite, desvoltându-se şi desnodându-se cu o neînduplecabilă logică.

« Oare sunt logice personagiile d-sale? Nu. Nu sunt nici chiar convinse de ce spun. Autorul vorbeşte în locul lor. D'aceea fac fraze mari asupra oricărui lucru, desvoltând în treacăt toate *lieux communs* care se presintă în cursul

www.dacoromanica.ro

convorbirei, şi nu vorbesc măcar natural. Elena merge până a face celui pe care-l iubeşte o lungă definiţiune a adulterului! «Ştii tu ce e adulterul?».

«Foarte bine, admitem tot ce voieşte autorul. Iată două fiinţe care se iubesc şi dintre care una nu este liberă. Apoi nu suntem în România? Divorţul nu există? Elena iubeşte pe Aninoşescu şi urăşte pe Guguţă; nu are decât să lase pe Guguţă şi să iea pe Aninoşescu, fără să ne facă tirade lungi şi late asupra soartei sale nenorocite, fără ca Smaranda să vie să-i arăte rezultatul ce ar avea iubirea sa pentru tânărul advocat. Rezultatul e simplu: divorţul, adică fericirea pentru amândoi şi liniştea pentru Guguţă. Ideia de a face pe Aninoşescu să se căsătorească este o ideie cu totul franceză şi d'aceea o vedem în *Frou-Frou*, în *Gabrielle* şi în o mulţime de piese pariziane.

«Sub această rezervă, pot să felicit pe autor pentru versurile sale care sunt scrise într'o limbă curată, mlădioasă şi melodioasă. Dacă aş vrea să dau un sfat d-lui Macedonski, l-aş sfătui, dacă voieşte să lucreze pentru teatru, să se încerce mai întâi în proză şi, când va fi sigur de dânsul, să se întoarcă iarăşi la forma sa de predilecţiune, la versuri. D-sa are o tendinţă care este a tutulor poeţilor, — a se lăsa să fie răpit de cuvinte şi a desvolta în mod liric lucrurile cele mai simple, ceea ce întârzie acţiunea şi slăbeşte multe efecte. Proza l-ar sili să rămână pe pământ şi l-ar deprinde a-şi stăpâni cugetarea.

«In rezumat, *Iadeş!* este o piesă care se ascultă cu plăcere şi care promite.

«Publicul a dovedit, cu această ocaziune, că ştie să recunoască meritul şi aplauzele lui sper că vor fi pentru autor un îndemn spre a merge înainte, îndreptându-şi defectele şi adăugând noui calităţi la acelea ce le-a arătat. Dar pentru a-şi îndrepta cineva defectele, trebuie să le recunoască? Recunoaşte d. Macedonski pe ale sale? La această întrebare, numai d-sa poate răspunde».

Urmează câteva aprecieri asupra jocului actorilor.

UNCHIAŞUL SĂRĂCIE

Jucată pentru întâia oară pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, la 15 Noemvrie 1880, în aceiaşi seară cu *Iadeş*, cu următoarea distribuţie: *N. Hagiescu* (Unchiaşul Sărăcie), *Eufrosina Sarandi* (O ţărancă), *M. Mateescu* (Petru), *M. Dimitriadi* (Pavel), *St. Iulian* (Stancu), *Catopolu* (I-ul ţăran), *Petrescu* (II-lea ţăran), *Aristiţa Romanescu* (Moartea), *C. Notara* (Introducătorul piesii). Piesa apare după aceia în *Literatorul* 1881, II, 3—4, unde este dedicată Generalului Christian Tell şi este însoţită de următoarea notă: «M'am condus în tot decursul acestei piese după scenariul legendei franceze, de oarece ea fost tratată în diferite limbi, fiind astfel cunoscută atât în Franţa, cât şi în Italia, Germania sau Englitera. Versurile, afară de câteva, păstrate pentru scenariu, sunt ale mele. Ţinta ce am urmărit în această scriere a fost limba. Mulţumesc artiştilor pentru interpretarea rolurilor ce le-am încredinţat. Unul dintre dânşii chiar, d. Hagie cu, a avut ocaziunea să dovedească ce poate şi pe un tărâm cu totul nou pentru

www.dacoromanica.ro

domnia-sa. Publicul a binevoit să primească şi această piesă a mea cu aceiaşi simpatie cu care a primit *Iadeşul*. Între ceilalţi artişti cari au avut roluri în piesă, d. Iulian a fost în adevăr admirabil. Doamna Romanescu ar fi putut să tragă un folos mai mare din rolul ce avea. D. Mircea Dimitriadi şi Mateescu au făcut ce le-a permis mijloacele. Doui tineri, d. Catopolu şi d. Petrescu, au fost minunat de bine, deşi aveau rolurile cele mai neînsemnate din piesă. Nu fac complimentul meu de autor celor însărcinaţi cu decorurile. *Pomul* mai ales nu producea nicio iluziune. Încă o observaţiune şi termin: Parterul, în timpul reprezintării, era despărţit în două tabere, dintre care una susţinea că ideile din piesă sunt socialiste. Pentru domirirea tutulor, declar că dacă a tinde către un timp în care să nu fie... *Prisos nici Sărăcie*, este a fi socialist, sunt în acest caz socialist în toată puterea cuvântului ». Piesa a fost reluată în stagiunile 1881—1882 şi 1887—1888.

Povestea *Unchiaşului Sărăcie*, în numeroasele ei variante, desvoltă un motiv tipic al folklorului european. L. Şeineanu (*Basmele Românilor*, 1895, p. 884 urm., 895 urm.) îl regăseşte în ciclul de povestiri picarde şi bretone, apoi la Italieni, Sârbo-Croaţi, Cehi şi Germani. Folkloriştii români l-au transcris de mai mule ori. Printre aceştia, vd. V. A. Urechiă, în *Legende Române*, 1891, unde împreună cu basmul *Nea Sărăcilă şi Surata Calicia*, este publicată şi varianta *Danciu*. Macedonski n'a pornit însă dela variantele româneşti, ci dela legenda franceză utilizată de E. d'Hervilly şi A. Grévin în poemul dramatic *Le Bon Homme Misère*, jucat întâia oară pe scena Teatrului Odéon din Paris, la 11 Decemvrie 1877 şi publicat în acelaşi an la editorul Charpentier. Lucrul a fost recunoscut de către Fr. Damé, îndată după representarea piesei lui Macedonski, în cronica din *Românul*, 10—11 Noemvrie 1880, pe care o reproducem aci în părţile care ne interesează:

« Aceste zise şi stabilite, vin la cele două comedii noui ce s'au reprezintat Joi seara la Teatrul Naţional şi care amândouă sunt iscălite de dl. Alex. A. Macecedonski.

« Să-mi fie permis a face o deosebire între aceste două piese, şi de a le judeca separat.

« După mine, dacă amândouă au aceeaşi valoare de esecuţiune, nu merge tot astfel în cât priveşte invenţiunea, şi, în arte, invenţiunea primează tot.

« Originalitatea cea adevărată constă nu a împodobi un subiect cunoscut, ci a găsi acel subiect. Poetul poate fi original chiar dacă împodobirea subiectului e împrumutată. Dar întocmirea trebuie să fie a lui proprie. Vopsitorul, care vopseşte o trăsură, nu poate zice: Eu am făcut trăsura aceasta. Ca să poată zice el aceasta, ar fi trebuit să fi făcut o roată măcar, dar o roată nouă. Molière, reluând *Aulularia* lui Plaut, rupe tiparul antic şi creiază o piesă nouă, luând din dreapta şi din stânga toate podoabele ce găsia. Guillen de Castro scrisese *Cid* înaintea lui Corneille, dar poetul francez, împrumutând numai tema generală a dramaturgului spaniol, introduce situaţiuni dramatice noui şi crează o dramă originală.

www.dacoromanica.ro

« Acum trei ani, doi scriitori francezi, d. E. d'Hervilly şi A. Grévin, inspirându-se de o vechie legendă, scrisese în versuri o piesă în trei tablouri, care se intitula: *Le Bonhomme Misère*, şi care fu represintată la Odeon la 11 Decemvrie 1877, fără niciun succes. D. Macedonski a luat piesa, adaptând toate diviziunile şi subdivi ziunile ei, ideia generală şi ideile particulare şi, traducând-o sub titlul de *Unchia şul Sărăcie*, în versuri prea frumoase, se mulţumi schimbând câteva expresiuni, ştergând câteva fraze şi adăugând câteva idei noui în dialog.

« Ne pare rău că autorul n'a anunţat piesa d-sale ca o simplă traducere, căci atunci nu am fi avut decât să-l felicităm ».

Continuând cronica sa în *Românul* din 12 Noemvrie 1880, Fr. Damé arată că originalul însuşi al lui Hervilly şi Grévin este lipsit de calităţi dramatice. In sprijinul acestei opinii, Damé reproduce, în traducere, articolul publicat de renumitul critic teatral Fr. Sarcey cu ocazia reprezentării piesii *Le Bonhomme Misère* pe scena Teatrului Odeon din Paris.

După ce aminteşte cuprinsului vechiului basm *Părul Sărăciei*, din care pare a se fi desvoltat poemul dramatic al autorilor moderni; după ce menţionează şi *Povestirile unui băutor de bere* ale lui Charles Deulin, care reia vechea legendă, dându-i însă un final deosebit, Fr. Sarcey întreprinde analiza detaliată a piesei lui d'Hervilly şi Grévin, pentru a conchide în cele din urmă: « Nu refuz de a recunoaşte, scrie Sarcey, că sunt versuri frumoase şi câteva amănunte fericite în această pretinsă dramă; că punerea în scenă este de o exactitate pitorească; dar întregul este plicticos peste măsură.

« Mă gândesc şi mă răsgândesc ca să ghicesc prin ce fantasie de director, d. Duquesnel, care nu dă niciodată ceva nou, a ales tocmai o operă, care, chiar în caz de succes, nu putea să placă de cât unui mic număr de literaţi şi care, între paranteze, n'a plăcut nici acestei elite.

« Se poate ca directorul dela Odeon aţâţat de imputările ce tot auzia împrejurul lui, să se fi gândit: Ah! voiţi ceva nou! ah! vă plângeţi că nu fac nimic pentru literatură şi pentru poezie! O să vă dau eu ceva literar şi poetic! voiţi să muriţi de plictiseală, făcându-mă să pierd bani; muriţi dar şi eu nu voi fi aşa de prost ca să pierd mulţi bani.

« Nu pot să repet îndestul tinerilor autori: la teatru, nu poate reuşi cineva decât cu calităţi dramatice. Toate celelalte servesc puţin; ele nu scapă de grele căderi; d-nii E. d'Hervilly şi A. Grévin au putut constata aceasta în paguba lor ».

Macedonski răspunde cronicei lui Damé, respingând ceeace i se părea a fi o acuzaţie de plagiat. Articolul cu titlul *Cum se face critica*, apare în *Resboiul Român* (al lui Gr. H. Grandea), în numărul din 12 Noemvrie 1880 şi are următorul cuprins:

« N'aş lua condeiul în mână spre a răspunde d-lui Damé, care, prin « Românul » de la 10, 11 Noemvrie, se exprimă asupra piesei mele « Unchiaşul Sărăcie », dintr'un punct de vedere cu totul particular, dacă d. Damé ar dovedi mai puţină pasiune. Reproduc câteva rânduri:

www.dacoromanica.ro

« Acum trei ani, doui scriitori, d. E. d'Hervilly şi A. Grévin, inspirându-se de o vechie legendă, scrisese în versuri o piesă în trei tablouri, care se intitula: « Le Bonhomme Misère ». D. Macedonski a luat piesa, a adoptat toate diviziunile şi subdiviziunile ei, ideia generală şi ideia particulară şi a tradus-o sub titlul de « Unchiaşul Sărăcie », în versuri prea frumoase, mulţumindu-se a-i schimba câteva expresiuni, ştergând câteva fraze şi adăugând câteva idei noui. Ne pare rău că autorul n'a anunţat piesa ca o simplă traducere, căci n'am fi avut decât a-l felicita ».

« Răspund la rândul meu d-lui Damé, aceea ce am spus şi în prefaţa piesii mele când am prezintat-o comitetului teatral: « Versurile sunt ale mele afară de cele care se învârtesc în jurul scenariului francez şi subiectului de fond al legendei. Scenariul singur aparţine piesii franceze, iar legenda îmi aparţine şi mie şi tutulor, din momentul ce « e legendă ». D. Damé, cred, că nu va avea pretenţiunea ca să născocesc o legendă.

« Acum câţiva ani, acuzaţiunea ce mi-o face d. Damé astăzi, s'a făcut şi unui mare scriitor francez, d. Victorien Sardou, în privinţa piesei sale: « Les pommes du voisin », al cărei subiect de fond aparţinea, — şi încă nu ca legendă, — dlui Charles de Bernard. D. Sardou însă a rămas tot Sardou, şi piesa sa a rămas tot aplaudată.

« D. Damé mă acuză de hoţie. Admiţând un moment, dimpreună cu d. Damé, că mi-am însuşit deprinderi cu care stă în o atât de strânsă legătură, sunt un hoţ foarte dibace, de oarece recunoaşte însuşi că versurile mele sunt « prea frumoase ». Pe acest tărâm dar, a fura într'un mod « prea frumos », d. Damé ştie, dimpreună cu mine, că însemnează « a crea », mai ales când e vorba de versuri.

« Ca să nu se mai îndoiască însă, nici d. Damé, nici foştii domniei sale conaţionali... Francezii, reproduc din « Revue politique et litteraire » din Paris, număru din 13 Noemvrie 1880, următoarele rânduri dintr'un studiu făcut asupra unei legende religioase de d. Gaston Paris, membru al Academiei Franceze, de Inscripţiuni şi Litere. Iată-le (vezi p. 462, coloana II):

« Fréron acuza pe drept cuvânt pe Voltaire de a fi copiat pe poetul englez Parnell şi Fréron avea dreptate. Parnell publicase « Ermitul », care era capul său de operă, şi unul din cele mai frumoase produse ale poeziei engleze, cu câtva înainte de călătoria făcută de Voltaire în Englitera, şi oarecari trăsături nu lasă îndoială că scrierea lui Voltaire îşi are sorgintea directă în poema engleză. Dar, drept vorbind, Voltaire nu uzase decât de dreptul evident de a-şi lua bunul său, acolo unde şi-l găsea, căci Fréron îşi închipuia că Parnell inventase « Ermitul ».

Pentru a aprecia mai bine măsura în care Macedonski a fost influenţat de poemul dramatic *Le Bon homme Misère*, reproducem în cele ce urmează lucrarea lui d'Hervilly şi Grévin, modelul incontestabil al poemului românesc, transcris, la cererea noastră, după exemplarul devenit rar, de dl Al. Ciorănescu, căruia îmi îngădui a-i exprima aci mulţumirile cele mai călduroase:

www.dacoromanica.ro

BON HOMME MISÈRE
de E. d'Hervilly şi A. Grévin

Personnages

Le bon homme Misère	Mrs.	Tolien	La voix du Maître	Mrs.	
Pierre } voyageurs	»	Montbars	Premier voisin	»	Kéraval
Paul } voyageurs	»	François	Deuxième voisin	»	Fréville
Maître Colin	»	Tonsé	La Mort	Mmes.	Defresnes
Le Conteur	»	Monval	Une Lavandiere	»	Kolb
Le Valet de maître Richard	»	Gibert			

PREMIER TABLEAU
Les voyageurs

(Le rideau se lève sur les dernières mesures d'un air ancien, d'allure naïve, et le spectateur aperçoit, occupant l'entière largeur du théâtre, une muraille grise semée d'étoiles, au milieu de laquelle est percée une vaste porte à cintre ogival dont les vantaux sont fermés).

ENTRÉE DU CONTEUR

(Un personnage en habits du XV-e siècle s'avance sur le devant de la scène, salue et prend la parole, familièrement).

Ainsi qu'il sied, avant d'entamer cette histoire
Pour laquelle j'espère un accueil indulgent,
Tout d'abord je salue humblement l'auditoire,
Et promets d'être bref.
L'an dernier, voyageant
En Italie avec des amis dont la bourse
Sans embonpoint aucun était fort laide à voir,
Un curé charitable, — ô benoîte ressource !
Nous offrit le souper et le coucher un soir.
On eut la polenta, la fiasque et la pastèque,
Et notre hôte, au dessert, nous fit mille récits;
Sa mémoire en semblait une bibliothèque.
Notre hôte aimait conter. — Nous, baissant les sourcils
Plus que ne l'eût voulu l'urbanité sans doute,
D'un œil très languissant, errant dans l'inconnu,
Nous cherchions de nos lits, sournoisement, la route.
En dépit du sommeil, pourtant, j'ai retenu

www.dacoromanica.ro

Parmi ses contes bleus, la bizarre Légende
Du bon homme Misère, et je viens aujourd'hui
Vous la dire à mon tour. Elle vaut qu'on l'entende.
Je la rapporterai, mot pour mot, comme lui.
Misère en fait le fond, oui, mais n'allez pas croire
Qu'elle soit triste ou bien ennuyeuse à l'excès?
Point! — C'est une agréable et curieuse histoire
Qui, j'en ai le soupçon, est fleur du sol français;
L'Italie, entre nous, n'en est que l'héritière...
Mais sans plus discourir, allons, j'entre en matière:

(Cela dit, le conteur salue et se retire. Musique. — Les deux vantaux de la porte s'ouvrent et se rabattent sur la muraille étoilée, comme les volets d'un triptyque. Par la baie ouverte, on voit un paysage champêtre noyé dans la pluie. À droite, une maison avec porte garnie d'un guichet grillagé. Au milieu, une fontaine. Le jour tombe).

SCÈNE PREMIÈRE
LA LAVANDIÈRE, puis PIERRE et PAUL

(Le tonnerre gronde par instants. Pluie. La lavandière, tout en battant son linge, chante à mi-voix un fragment de chanson).

LA LAVANDIÈRE

Si j'allais à la cour,
Je dirais à la Reine:
Qui n'eut jamais d'Amour,
Certes, n'eut point de peine.
(Elle bat son linge)
Mais qui n'a dû gémir
De cette peine douce,
Madame, sous la mousse
Doit tristement dormir.
(Elle bat son linge)

(Pierre et Paul, les amis inséparables, apparaissent dans le costume consacré par l'imagerie populaire: Tuniques et manteaux de couleurs crues. Auréoles. Longs bâtons à crosse. Sandales aux pieds. Comme la pluie tombe, ils abritent leur tête sous un pan de leur manteau de voyage).

PAUL (montrant le porche)

Ah! nous touchons au port.

www.dacoromanica.ro

PIERRE

Ouf ! je perdais courage.
Quelle étape, ami Paul?

PAUL

Oui, Pierre, et quel orage?

PIERRE (il tord le coin de son manteau

Quel temps ! un moucheron qu'on retire d'un bol
De lait, n'est pas mouillé plus que moi, mon bon Paul !...

PAUL (même geste)

Bah ! je t'en offre autant ! Je me sens, mon bon Pierre,
Trempé comme le pain au fond de la soupière...

PIERRE (avec un soupir)

Oh ! la soupe !

PAUL (il tressaille)

J'ai froid !

PIERRE

Où nous mettre à l'abri?

PAUL

Que n'ai-je seulement l'étable où le cabri
Sommeille innocemment sur la litière chaude !

PIERRE

Oui. Qu'un morceau de pain luit mieux qu'une émeraude
À l'œil du voyageur dont l'estomac n'a pas,
Depuis le matin, fait le plus mince repas,
Et, le soir venant, crie à vous rompre la tête !

PAUL

Je saurais, bien qu'à jeun, rire de la tempête,
Si j'étais près d'un feu de broussailles, assis
Sous le manteau d'un âtre aux lambrequins noircis...

www.dacoromanica.ro

PIERRE (avec extase)

C'est beau pourtant un plat, qui fume, et qu'on apporte !

PAUL (tristement)

Oui, mais il pleut.

PIERRE (désignant la porte à guichet)

Si nous frappions à cette porte?
Tiens, j'en ai l'espérance au cœur, en vérité,
Le sourire charmant de l'hospitalité
Va rayonner ici ! — Beau logis, riche maître;
Frappons?

PAUL

Beau logis, soit; maître riche? peut-être !
De ces fières maison qui paraissent aux yeux,
On trouve trop souvent que leur maître aux jeux
Les doit, meubles compris, des combles à la cave...

PIERRE (l'interrompant)

Revers de la médaille aussi fréquent que grave...

PAUL (il poursuit son raisonnement)

Pour n'en rabattre point de ce qu'on crut d'abord,
Donc ne jugeons du bien des gens qu'après leur mort.

PIERRE

Certes ! l'avis est bon ! Mais s'il nous faut attendre
Jusque-là pour souper, les deux pieds dans la cendre,
Près d'un bon lit, je crois que nous risquons, mon cher,
De coucher dans la rue et de nous nourrir d'air
Pas mal de temps encore !

PAUL

Eh ! sans doute, sans doute !
Mais on peut s'informer, sans que rien il n'en coûte.
(Il montre la Lavandière)
J'aperçois une femme attardée au lavoir;
Faisons-la bavarder, et nous allons savoir
À quoi nous en tenir sur ceci tout de suite.
Viens, je vais lui parler.

www.dacoromanica.ro

PIERRE

J'y consens, mais fais vite,
Paul, et pour une fois, sois bref autant que fin.

PAUL (sentencieux)

Le sage doit tourner sept fois...

PIERRE (avec éclat)

Quand il a faim !
Jamais !

PAUL

Sa langue...

PIERRE (avec désespoir)

Non ! Parle ! ou bien je rends l'âme !

(Paul fait signe qu'il y consent. Les deux voyageurs s'approchent de la Lavandière. Paul prend la parole).

PAUL (plein de commisération)

Il pleut bien fortement, ma pauvre brave femme !

LA LAVANDIÈRE (elle relève la tête et rit)

Oui. Ce n'est que de l'eau. Si'il nous tombait du vin,
Sans doute je ferais ce blanchissage en vain,
Mais au moins, bonnes gens, sans souci des automnes,
Nous en saurions remplir des cruches et des tonnes.
Et nous en boirions tous !

PAUL

Vous êtes gaie?

LA LAVANDIÈRE

Eh ! bien,
Pourquoi non? hors l'argent il ne me manque rien
De tout ce qu'une femme en ce monde souhaite !

PAUL (gravement)

Félicité bien rare en ce cas, et parfaite !
Car l'argent, après tout, cause de bien grands maux. .

www.dacoromanica.ro

LA LAVANDIÈRE

Oui-da ! vous parlez là sans épargner les mots !
Allez, l'argent jamais ne me rendra malade;
Bonsoir.
(Elle bat son linge, puis elle reprendra en montrant Pierre)
Voyez-vous pas que votre camarade
Se morfond à la pluie, et semble à consoler:
Portez-lui vos conseils. Mais quant à m'enjôler,
Nenni, Monsieur ! On n'est pas de ces plus niaises.
Passez votre chemin, beau diseur de fadaises,
J'ai ma besogne à faire, et voici qu'il est tard.
On m'attend...

PAUL

Où cela donc?

LA LAVANDIÈRE (qui s'est remise à l'ouvrage, montrant la maison à guichet)

Chez maître Richard.

PIERRE

(Il s'approche à son tour, et prend la parole d'une voix mielleuse).
Il pleut si dru, ma mie, est-ce donc un ouvrage
Qu'on ne puisse remettre à demain?

LA LAVANDIÈRE

Bon ! courage !
L'un vaut l'autre, il paraît. Belle paire d'amis !
C'est de la sorte alors qu'on fait en vos pays?
Ah bien !... Si je tardais à reporter ce linge
Moi, chez maître Richard, cette face de singe
Ne me trouverait pas... bonne à jeter aux chiens !

PAUL

Eh ! ce maître Richard est-il donc des chrétiens
Le plus dur et e plus...

LA LAVANDIÈRE

Lui ! c'est un ladre rare !
Un turc comme Satan n'en cuit plus, un avare
À se faire fouetter pour un liard rogné:
C'est un Crésus sans cœur, un être renfrogné
Qui sourit aux écus, — quand ils sont neufs...

www.dacoromanica.ro

PIERRE

Quel homme !

LA LAVANDIÈRE

Messieurs, il vous vendrait les pépins d'une pomme !
Bref, sauf votre respect, c'est un Fesse-Mathieu
Qui ne croit pas au diable et moins encore à Dieu.
(Elle se remet à tordre son linge)

PAUL (indiquant la maison à guichet)

Ah ! ça serait-ce lui, dites-moi, qui demeure
Dans la maison là-bas?

LA LAVANDIÈRE (avec impatience)
(Elle suit de l'œil le doigt tendu de Paul)

Oui, c'est lui, que je meure !
Mais voyons, laissez-moi lessiver, saperjeu ! !

PAUL

Bien, ma mie, on s'en va.

PIERRE

Nos excuses.

LA LAVANDIÈRE

Adieu !
(Pierre et Paul redescendent la scène)

PIERRE (railleur)

Eh bien, Paul?

PAUL (triomphant)

Qu'ai-je dit?

PIERRE

Bah ! tentons l'aventure !
Cette femme peut-être a *forcé* la peinture.
Qu'en dis-tu? Frappons là tout de même. Je crois
Que nous dériderons ce visage de bois.
Essayons?

www.dacoromanica.ro

PAUL

Essayons.

PIERRE

(Il frappe, puis il écoute. Puis il se touche l'estomac et dit:)
Silence, toi.
(Il écoute de nouveau)
Personne?

PAUL

Mon Dieu ! la froide averse, et comme je frissonne !

PIERRE (il frappe à coups redoublés)

Ma foi, je frappe encore.
(Le guichet s'ouvre brusquement. La tête du valet s'y encadre)

SCÈNE II

LES MÊMES. — LE VALET

LE VALET (d'un ton rogue)
Que voulez-vous ici?

PAUL (poliment)

Saluer votre maître.

LE VALET

Et voilà tout? Merci,
Bonsoir
(La tête disparaît, — le guichet se referme)

PIERRE (après avoir frappé de nouveau)

Pardon...
(La tête reparaît)

LE VALET

Eh bien?

PAUL (conciliant)

Nous voulions...

www.dacoromanica.ro

LE VALET (*l'interrompant*)
Difficile !

PAUL

Le prier humblement de nous donner asile
Pour une nuit...

LE VALET

Pardieu ! plus de honte aujourd'hui !
D'ailleurs, j'entends mon maître. Adressez-vous à lui.
(La tête disparaît)

LA VOIX DU MAITRE

Que veulent ces marauds?

PAUL (*parlant au guichet*)

Seigneur, la nuit est proche,
Et l'orage redouble...

LA VOIX

Au large !

PIERRE

Cœur de roche !
Ah ! mon souper s'envole, hélas !

PAUL (*au guichet*)

Nous implorons
De votre grâce un coin...

LA VOIX

Arrière, ces larrons !
Est-ce une auberge ici?

PAUL

Mais...

LA VOIX

Trêve de paroles !

www.dacoromanica.ro

PIERRE

Dieu vous le rendra !

LA VOIX

Non ! Qu'on me chasse ces drôles !

PAUL

Par pitié !

LA VOIX

Non !

PIERRE

Un coin dans l'écurie, au nom
Du ciel !

LA VOIX

Allez au diable !

PAUL

Un peu de paille?

LA VOIX

Non !

(La tête du valet reparaît)

LE VALET

Qu'avais-je dit? — Bonsoir !

(Le guichet se referme brutalement au nez des voyageurs)

SCÈNE III

PIERRE, PAUL puis LA LAVANDIÈRE

PIERRE

Hélas, Paul !

PAUL

Point d'affaire !
Las ! que de mauvais cœurs en la terrestre sphère !
J'ai plus froid que jamais.

www.dacoromanica.ro

PIERRE

J'ai froid atrocement.

PAUL

Instant critique !

(En ce moment, la Lavandière qui, sa besogne achevée, se dirige vers la maison du maître, son linge sur l'épaule, croise les deux piteux camarades).

LA LAVANDIÈRE

Eh quoi, toujours vous?

PIERRE

Tristement.

PAUL (extrêmement poli)

Madame, s'il vous plaît, un mot?

LA LAVANDIÈRE

Le doux langage !

PAUL (suppliant)

Madame, savez-vous quelqu'un de ce village
Qui voudrait bien loger deux hommes sans argent,
Deux pauvres étrangers?

LA LAVANDIÈRE (ironique)

Ouais? — « Heureux l'indigent »,
Me disiez-vous tantôt, non sans quelque malice...
Mais oublions cela. — Donc pour rendre service
Sans exiger un sol, je ne connais ici
Que mon voisin Misère, un homme fait ainsi
Qu'il a toujours rendu bonté pour malveillance,
Gueux comme Jésus-Christ ! avec sa patience
Et sa douceur, et puis gai comme un sansonnet
Qui pardonne à l'hiver, quand le printemps renaît !
Misère, tour à tour, visite nos chaumières.
Dame ! il berça parfois les plus riches fermières !
Les plus huppés du bourg vont lui toucher la main.
Car qui sait, ici-bas, ce qu'il sera demain,

www.dacoromanica.ro

Et l'on ne doit jamais brusquer les misérables.
On a beau posséder des terres labourables,
Et sur la rue avoir, comme on dit, un pignon,
On peut du pauvre un jour devenir compagnon,
Et tendre à tout passant, au pied des vieilles haies,
Un chapeau qui n'est plus que bosses et que plaies.
(Elle change son linge d'épaule)
Étant honnête, il est partout le bienvenu.
Quel âge a-t-il? qui sait! On l'a toujours connu
Tel qu'il est maintenant, vieux, en proie aux colères
Du sort, et mis comme un échappé des galères;
Nul ne l'a vu petit ainsi que tel ou tel:
Notre curé prétend, lui, qu'il est immortel;
La mort semble, en effet, oublier le vieux hère.
Nous l'appelons chez nous: le bon homme Misère.
Voilà l'hôte! — À présent, si c'est votre désir,
À vous mener chez lui je m'offre avec plaisir:
Un toit, par cette pluie, est toujours acceptable.
J'ai bien une maison qu'en femme charitable
J'aurais sans doute dû, messieurs, vous proposer.
Mais, dame, je suis veuve, et l'on pourrait causer...

PIERRE

Bon! Allons chez Misère!

LA LAVANDIÈRE

Alors veuillez m'attendre
Une seconde là, messieurs, car je dois rendre
Ces hardes, vous savez, à maître Richard?

PIERRE

Bon!

Faites

(La Lavandière entre chez maître Richard)

PAUL

Ma foi, le ciel est d'un noir de charbon.
Allons chez le bon homme!

PIERRE

Il aura dans sa huche
Une croûte peut-être, et de l'eau dans sa cruche:
Attendons.

(La Lavandière sort de chez maître Richard)

www.dacoromanica.ro

LA LAVANDIÈRE

Me voici. Partons. Et d'un bon pas !
Le bon homme Misère habite tout là-bas...

(Pierre et Paul suivent docilement la Lavandière. — Musique. — Les deux vantaux de la porte se referment).

DEUXIÈME TABLEAU

(La porte murale, en s'ouvrant, laisse voir l'intérieur de la chaumière du bon homme Misère. Au fond, une haute cheminée sans feu. Il fait nuit. Le bon homme est couché. La scène est vide).

SCÈNE PREMIÈRE

LA LAVANDIÈRE. — MISÈRE

(On frappe à la porte à plusieurs reprises. Puis la voix de la Lavandière se fait entendre).

LA LAVANDIÈRE (frappant toujours)

Holà ! hé ! mon voisin !

MISÈRE (en sursaut)

Qui va là? Bah ! je rêve.

LA LAVANDIÈRE

Ouvrez, voisin, c'est moi !

MISÈRE

Qu'est ceci? — Je me lève.
Que me veut-on?

LA LAVANDIÈRE

C'est moi, votre voisine, avec
Deux voyageurs qui n'ont sur eux plus rien de sec,
Et qui meurent de faim.

MISÈRE (avec empressement)

Pauvres gens ! Hé ! voisine !
Poussez la porte ! Entrez ! — Allumez la résine !
Vite ! et faites pour moi tous les honneurs du lieu.
Là, me voici.

(Entrée de Pierre et de Paul, précédés par la voisine. Celle-ci allume une chandelle de résine aux cendres du foyer. Le logis s'éclaire. Misère entre en scène).

www.dacoromanica.ro

SCÈNE II

PIERRE, PAUL, LA LAVANDIÈRE, MISÈRE

(C'est un grand vieillard, en habits rapiécés. Il a la mine gaie et douce sous ses longs cheveux blancs).

MISÈRE

Salut, messieurs !

PIERRE et PAUL

Céans soit Dieu !

MISÈRE

Messieurs, ainsi soit-il ! Aussi bien ma demeure
A grandement besoin de sa grâce à cette heure,
Car vide est le buffet dans ses quatre murs nus.
Mais enfin, soyez-y, messieurs, les bienvenus.

PIERRE et PAUL

Merci pour cet accueil !

MISÈRE

Las ! sauf mon lit de paille

Pour vous coucher, je n'ai dans mon trou rien qui vaille,
J'ai couru tout le jour, messieurs, mais bien en vain,
Je ne puis vous offrir qu'une poire et du pain.

PIERRE

Être une heure à l'abri, voilà, monsieur Misère,
Tout ce que nous voulons.

LA LAVANDIÈRE

(Pendant que Misère reçoit ses hôtes, la Lavandière a ranimé quelques étincelles dans le foyer. Elle s'écrie en se relevant).

Alors, laissez-moi faire ;
J'ai mon projet, messieurs.

(Elle sort en courant)

www.dacoromanica.ro

MISÈRE (montrant une escabelle)

Messieurs, asseyez-vous.
Vous êtes fatigués. Ce banc n'est pas fort doux,
Mais il arrive à point, et c'est là son excuse.

(Retour de la Lavandière. — Elle porte un flacon d'une main et de l'autre un plat où sont des poissons).

LA LAVANDIÈRE

Voici des merlans frits, avec du vin de Suze !

PIERRE

Du poisson !

PAUL

Du bon vin !

LA LAVANDIÈRE (à Pierre)

Vous aimez le poisson?

PIERRE

Dame, un ancien pêcheur !

LA LAVANDIÈRE

Alors, et sans façon
Á table !

MISÈRE (souriant)

Á table, bon ! — Á table... sur le pouce,
Comme on dit. Car je n'ai ni table ni nappe rousse.

LA LAVANDIÈRE

Va pour le pouce.

(Les poissons sont offerts, le pain est distribué. — Paul mime le Benedicite. Misère le regarde).

PIERRE (la bouche pleine)

Il n'est viande que d'appétit.
Ce merlan est parfait.

www.dacoromanica.ro

MISÈRE

Oui, mais il est petit.

PAUL

Le bon pain !

LA LAVANDIÈRE (tendant son flacon à la ronde)

Et le vin ne nous fera pas faute.

PIERRE (à Misère qui ne mange pas et paraît soucieux)

Notre hôte, mangez donc !

PAUL

Oui, qu'avez-vous, notre hôte?

MISÈRE

Moi? rien. Je n'ai pas faim.

LA LAVANDIÈRE (lui tend un poisson)

Bah ! bah !. — Prenez ceci.

MISÈRE

Je ne saurais...

LA LAVANDIÈRE

Alors buvez un coup !

MISÈRE

Merci !

Non.

LA LAVANDIÈRE

Voyons, mon voisin, vous savez quelque chose?
Ouvrez-nous votre cœur. Buvons. — On boit, on cause,
Et le chagrin s'en va.

PIERRE

Notre amie a raison.

www.dacoromanica.ro

MISÈRE

Messieurs, pardonnez-moi d'attrister la maison.
Je devrais vous offrir, c'est d'un hôte l'usage,
A défaut de veau gras, au moins un bon visage,
Mais je ne sais mentir, — et je suis furieux !

PAUL

Peut-on savoir pourquoi, sans être curieux?

MISÈRE

Ce n'est rien. Mais il faut, dit le proverbe, en somme
Bien peu de chose pour ruiner un pauvre homme.
Voici. Dans mon jardin, s'élève un beau poirier.
Chaque automne on le voit jusqu'à terre plier
Sous de nombreux fruits lourds et lisses comme un marbre;
C'est mon ami de cœur, c'est mon frère, cet arbre !
En même temps que moi, voyez-vous, il est né.
Bref, j'aime tendrement mon brave Doyenné !
Mais il me le rend bien, — la chère créature !
Ses poires sont, messieurs, ma seule nourriture
Pendant les jours mauvais. Oui, grâce à mon poirier,
Je ne meurs pas de faim d'octobre à février;
Chacun de ses fruits dans l'assiette qu'il décore,
Sert de soupe et de rôt ! et de dessert encore !

TOUS

Béni soit-il du ciel, l'honnête Doyenné !

MISÈRE

Eh ! bien, messieurs, tantôt, — plus chagrin qu'étonné.
J'ai surpris un voisin sur le coup de six heures,
Qui venait de voler mes poires les meilleures
Et franchissait ma haie avec son chapeau plein !

PAUL

Seigneur ! que ce bas monde à mal faire est enclin !

PIERRE

Oui, Paul. Bien. Mais tais-toi.

www.dacoromanica.ro

LA LAVANDIÈRE

Pauvre monsieur Misère !

PAUL

Dieu punit le voleur.

PIERRE

Ah ! la peste le serre !

MISÈRE

Donc ce vol était fait pour me préoccuper,
Et je me suis couché de dépit sans souper.
(Après un silence)
Tenez, je ne suis pas méchant. Fi de la haine !
Mais je voudrais que Dieu... (Ce serait là leur peine)
Fit que tous les voleurs grimpés dans mon poirier
Y restassent, messieurs ! et dussent me prier
Pour en descendre ! alors, à gorge déployée,
Chaque poire m'étant de la sorte payée,
Je rirais des voleurs, et longtemps, voyez-vous !
Que je serais heureux ! Oh ! qu'il me serait doux
De voir bien enfourchées au bout de chaque branche,
Avec des airs piteux, avec la face blanche
De terreur, et les yeux pleins de larmes tout ronds,
Suppliant et geignant, mes coquins de larrons !

PIERRE

Vœu modeste.

PAUL

Désir discret.

LA LAVANDIÈRE

Demande juste !

PAUL (à Pierre, à part)

Pierre, il faudra prier ce soir le maître auguste
D'accorder cette joie à ce brave homme-là?

PIERRE

Oui, Paul, et de tout cœur ! on lui doit bien cela.

www.dacoromanica.ro

PAUL (à Misère)

Vieillard, votre souhait s'accomplira, je pense.
Puisque le ciel toujours offre une récompense
Á ses vieux serviteurs, nous lui demanderons,
Ardemment, cette nuit, de punir vos larrons
Comme vous l'avez dit.

LA LAVANDIÈRE

Amen !

MISÈRE

Dieu vous écoute !

Car ma voix a bien peu de crédit sous la voûte
Céleste, bonnes gens ! — Du moins jusqu'à présent,
Aux balances d'en haut, je suis bien peu pesant...

PAUL

Espérez. Le Seigneur éprouve ceux qu'il aime.
Mais toujours la moisson vient à celui qui sème
Sans trêve, sans murmure.

PIERRE (à Misère)

Espérez donc, ami.

MISÈRE (s'inclinant)

Je n'ai jamais douté si j'ai parfois gémi.
(Pierre et Paul lui serrent la main)

PIERRE

(Après avoir regardé en dehors l'état du ciel.)
Paul, la pluie a cessé de tomber et la lune
Jette ses diamants au loin dans l'herbe brune.
Il est temps de partir.

PAUL

Oui, Pierre. — Allons, la main

Notre hôte et grand merci !
(Il serre la main de Misère et se dispose à sortir)

www.dacoromanica.ro

PIERRE (à Misère, même geste)

Peut-être que demain
Sera plus gai qu'hier? — Allons, merci, compère !
(Il suit Paul qui franchit le seuil de la chaumière)

MISÈRE

Dieu vous garde, messieurs !

LA LAVANDIÈRE (elle fait une révérence)

Bonsoir, monsieur Misère.
(Elle sort)

MISÈRE (seul)

(Il ferme la porte et se dirige vers son lit)

Bonsoir ! — Allons dormir, maintenant, plein de foi.
Mais ces honnêtes gens peut-être ont ri de moi?
(Les battants de la porte se referment. — Musique)

TROISIÈME TABLEAU

Le Poirier du bon homme Misère

(Quand les deux vantaux de la porte sont ouverts, on aperçoit le jardin du bon homme Misère. Au milieu, un grand poirier chargé de fruits jaunissants, et dont les branches pendent jusqu'à terre. Le soleil se couche.

SCÈNE PREMIÈRE

MAITRE COLIN

(Il entre avec précaution, une échelle sur l'épaule et examine s'il est bien seul, puis il applique l'échelle contre le tronc du poirier, monte dans l'arbre, s'installe sur une des branches supérieures, cueille les poires et en remplit ses poches précipitamment).

MISÈRE (tousse dans sa maison)

(Alors, maître Colin essaye de sauter à bas du poirier, impossible ! Il s'épuise en vains efforts et s'écrie d'abord avec surprise, puis avec inquiétude.
Cornebeuf ! — Qu'est ceci? — Je ne puis pas descendre?
Eh ! mes pieds sont de plomb ! Oh ! mes mains sont de cendre !

www.dacoromanica.ro

Mais c'est de la magie ! On dirait que mon corps
Est dans les doigts crochus d'invisibles recors.
(Nouveaux efforts)
Chaque branche m'enlace, et m'oppresse et me froisse !
Je suis rompu, perclus ! Ah ! les poires d'angoisse !
Cornebeuf ! — Le hameau, ma femme, mes parents,
Tout le monde va rire !...

SCÈNE II

MAÎTRE COLIN. — MISÈRE

MISÈRE (apercevant maître Colin)

Ah ! ah ! je vous y prends !
Ah ! ah ! maître Colin !

MAÎTRE COLIN

La ! je suis pris ! que dis-je,
Cet arbre est enchanté ! délivrez-moi !

MISÈRE

Prodige !
(À part)
Quelles gens, cette nuit, ai-je hébergés chez moi,
Que voilà mon souhait exaucé ?
(Haut.)
Par ma foi,
Puisque Dieu l'a voulu, voisin, et qu'il me venge,
J'userai sans remords de sa faveur étrange !
Ah ! monsieur le voleur ! je vais aux environs
Ramasser un fagot, après quoi nous rirons.
Il va t'en cuire ! Car je veux pour ma joie
Te griller, t'enfumer comme un « vêtu-de-soie ».

MAÎTRE COLIN

Miséricorde !

MISÈRE

Non !

www.dacoromanica.ro

MAÎTRE COLIN

Monsieur Misère.

MISÈRE

Bon !
Tu vas voir. — Tu seras fumé comme un jambon.
Á bientôt.

(Il sort)

MAÎTRE COLIN (se démenant de plus belle)

M'enfumer?... Au meurtre ! à moi !

(Il écoute)

Personne !

(On entend des voix)

Entendez-vous, voisin? — Oui, voisin, je frissonne,
On égorge quelqu'un !

MAÎTRE COLIN

Au secours !

LES VOIX (qui se rapprochent)

Nous voici !

SCÈNE III

LES DEUX VOISINS. — MAÎTRE COLIN

LES DEUX VOISINS

Que faites-vous la haut? Pourquoi glapir ainsi?

MAÎTRE COLIN

Á l'aide, mes amis ! Le bon homme Misère
Est un sorcier.

PREMIER VOISIN

Sorcier, lui? Non !

DEUXIÈME VOISIN

Nul sur terre
N'est aussi franc chrétien.

www.dacoromanica.ro

MAÎTRE COLIN

Â l'aide ! Je suis mort !
Misère m'a jeté certainement un sort !

PREMIER VOISIN (il se touche le cerveau)

(Â son ami.)
Sa mauvaise action le trouble, j'imagine?

DEUXIÈME VOISIN (il fait le geste d'avaler un verre de vin)

Sans doute. Et puis peut-être il aura bu chopine.

MAÎTRE COLIN (exaspéré)

Je ne puis m'en aller de ce poirier maudit,
Vous dis-je ! C'est le diable !

PREMIER VOISIN

Un diable, avez-vous dit?
Sottise ! Un Doyenné !

MAÎTRE COLIN

J'ai l'échine moulue,
Et je ne puis descendre, encore un coup !

DEUXIÈME VOISIN

Berlue !

PREMIER VOISIN

Mais nous ne voulons point laisser dans l'embarras
Un ami...
(Il monte dans l'arbre)
Donnez-moi vos jambes?

DEUXIÈME VOISIN

(Il monte dans l'arbre)
Là ! vos bras?
(Ils essayent de soulever Maître Colin)
Descendons à présent.

www.dacoromanica.ro

PREMIER VOISIN (il est pris)

Quelle chose bizarre !

DEUXIÈME VOISIN (idem)

Ah ! c'est bien étonnant !

PREMIER VOISIN (se débattant)

On dirait qu'une amarre
Me lie à ce poirier.

MAÎTRE COLIN

Ai-je menti?

DEUXIÈME VOISIN (essayant de se dégager)

Non pas !
Nous voilà mal lotis !

PREMIER VOISIN

Oh ! Dieu ! le vilain pas !

MAÎTRE COLIN

Sentez-vous maintenant le poids de chaque branche?

TOUS LES TROIS

Las ! mon dos ! Las ! mon nez ! oh ! ma tête ! oh ! ma hanche !

PREMIER VOISIN

On m'assomme, je pense !

DEUXIÈME VOISIN

On m'embroche, je crois !

SCÈNE IV

LES MÊMES. — MISÈRE

(En apercevant les trois compères, Misère laisse tomber le fagot qu'il porte sur l'épaule).

www.dacoromanica.ro

MISÈRE

Ah ! Jésus tout-puissant ! Qu'aperçois-je ? Ils sont trois ?
Mais j'ai du bois pour quatre. Ah ! les malices noires.
Tout le monde aujourd'hui vient me voler mes poires
Ah ! filous, vous allez vous en repentir...

PREMIER VOISIN

Quoi ?

Des voleurs ? nous ! non pas.

DEUXIÈME VOISIN

Nous venions, pleins d'émoi,

Aider ce pauvre infirme à descendre...

PREMIER VOISIN

Je jure

Que tel fut notre but...

MAÎTRE COLIN

C'est la vérité pure !

MISÈRE

Ouais ! S'il en est ainsi, vous avez mon pardon.
Descendez.

(Les deux voisins sautent à terre et s'étirent les bras)

MAÎTRE COLIN

Et moi ? grâce ! — et je vous ferai don
De trente écus...

MISÈRE

Non, non.

PREMIER VOISIN

Voyons, soyez bon homme.

MISÈRE

Non ! qu'il reste perché là-haut. Foin de sa somme !

www.dacoromanica.ro

DEUXIÈME VOISIN

Pardonnez-lui, voyons ! — Il n'y reviendra pas.

MISÈRE

Hum ! En fait-il serment?

MAÎTRE COLIN

Je promets qu'à cent pas
De ce poirier toujours je me tiendrai, mon maître !

MISÈRE

C'est bien. Sois libre alors. Je te fais grâce, traître;
Mais, vois-tu, que ceci te serve de leçon.

MAÎTRE COLIN (il descend péniblement de l'arbre)

Merci, monsieur Misère !

MISÈRE (souriant)

Allons, méchant garçon,
Au diable !
(Il lui met des poires dans ses poches)
Et prends ceci pour tes enfants.

LES VOISINS

Brave homme !
(Ils sortent tous les trois en faisant force saluts)

SCÈNE V

MISÈRE

(Il s'assied sur son fagot et songe. Puis il s'adresse à son poirier).
Eh bien ! mon cher ami, nous voilà gardés comme
Les grands, dans leur palais, nuit et jour à présent?
Béni soit qui nous fait ce superbe présent:
La sécurité ! — Donc, nous dormirons sans craintes
Maintenant: le soupçon n'a plus pour nous d'étreintes
Jusqu'au jour de la mort.

www.dacoromanica.ro

SCÈNE VI

MISÈRE. — LA MORT

(Sous les traits d'une belle et noble jeune femme aux longs cheveux épars sur sa robe blanche, et tenant une faulx d'argent à la main, la Mort apparaît doucement dans le jardin de Misère. D'un pas léger, elle s'avance. Puis elle frappe amicalement sur l'épaule de Misère, qui relève la tête et la regarde avec tranquillité).

LA MORT

Bon homme, me voici.
Ne me connais-tu point?

MISÈRE (avec simplicité)

Pardon, madame, si:
Cent fois je vous ai vue aux seuils voisins penchée;
Cent fois ! et cette faulx n'est pas même ébréchée !...
Si, je vous connais bien.

LA MORT

Et tu ne trembles pas?

MISÈRE

Non. Lorsque vient la fin d'un très mauvais repas
On laisse sans regrets la table et ce qui reste
De la pauvre piquette au fond du verre...

LA MORT

Peste !
Cette philosophie est bien rare. Pour moi,
Vieillard, j'ai toujours vu, du berger jusqu'au roi,
Les hommes s'accorder sur ceci que la vie,
Même fade, est le mets dont nul ne perd l'envie;
Oui, tous m'ont suppliée.

MISÈRE

A part les malheureux !
Tenez, sans vous parler en mots qui sonnent creux,
Que voulez-vous, madame, ici que me retienne?
Rien. — Et sans entonner la lamentable antienne

www.dacoromanica.ro

Des flagellés du sort, qui peut en ma maison
Si vide, m'enchaîner dans ma vieille saison?
Non, je ne croyais pas faire le grand voyage
Si tôt; mais je suis prêt; — je n'ai pas de bagage.
(Après un silence)
La mort peut sembler laide à l'avare, aux méchants,
Aux époux, — mais à moi qui n'ai trésors, ni champs,
Ni femme (ayant bien eu d'autres peines), Madame,
Vous m'apparaissez belle, et je sens que mon âme
Est pure, car vos yeux, fixés sur moi, sont doux!
Ah! pour l'infortuné qui se courbe vers vous,
La tombe, — offerte au bout d'une existence amère,
C'est un nouveau berceau qu'entr'ouvre une autre mère!...

LA MORT

Quoi! pas un seul regret? C'est singulier cela!

MISÈRE (cherchant des yeux autour de lui)

Je ne regrette rien... que l'arbre que voilà.
Je l'aimais! — et voici que les poires sont mûres.
Tenez, je vous suivrais, Madame, sans murmures,
Si, — devant que d'entrer aux éternelles nuits,
Vous me laissiez manger encore un de ces fruits?

LA MORT

Bon! Ce n'est que cela? Fais à ta fantaisie
Vieillard, prends une poire, et la poire choisie,
Mange!...

MISÈRE

Madame, hélas! parmi d'autres défauts
J'ai celui d'être vieux. Prêtez-moi votre faulx,
Pour abattre une poire?...

LA MORT (le repoussant du geste)

Au large, téméraire!

MISÈRE (montrant le poirier)

Je ne puis y monter, si faible!... Comment faire?

www.dacoromanica.ro

LA MORT (avec un haussement d'épaules)

Bah ! soyons bonne fille?.. Oui, je veux de ma main
T'offrir un de ces fruits... Mais, après, en chemin...
(Elle monte dans l'arbre)

MISÈRE

Soit.

LA MORT (dans le poirier)

(Elle tend une poire à Misère, qui la prend. Puis, elle se dispose à descendre).
Tiens. Prends. Maintenant...
(Elle s'agite étonnée)
Cette plaisanterie,
Vieillard, peut coûter cher ! — Il se peut que je rie
Un moment. Mais cessons ce jeu.
(Elle se débat)
Crains mon courroux.

MISÈRE (stupéfait lui-même)

L'arbre vous tient?...

LA MORT (absolument fâchée)

Mortel ! Tout tremble à mes genoux !
Prends garde ! Veux-tu donc que la sphère céleste
S'effondre sur son axe? Apprends-le, si je reste
Une heure ici, tout va crouler dans l'univers !

MISÈRE (avec une gaieté mêlée d'effroi)

Ma foi, madame, — effroi suprême des pervers,
Je n'y songeais pas, mais puisque vous voilà prise
Vous y resterez.
(Il mord dans sa poire)

LA MORT (furieuse)

Moi !

MISÈRE (la bouche pleine)

Vous, madame, et la brise
Aura tout le loisir de boucler vos cheveux...

www.dacoromanica.ro

LA MORT

Bon homme, tu fais mal ! — Ah ! tu railles ! — Je veux
Que ton arbre en pâtisse !...

MISÈRE

Eh ! de toute manière,
Mon poirier, vif ou non, vous tiendra prisonnière.

LA MORT (suppliante)

Insensé vieillard ! songe à tes frères ! — veux-tu
Que le Vice triomphe? ou bien que la Vertu
Ne puisse plus là-haut cueillir la palme verte?
Veux-tu qu'on te maudisse? — et qu'on pleure ma perte?

MISÈRE

Non ! — Mais qu'avais-je fait? — Pourquoi venir happer
Un pauvre homme chez lui, quand vous pouvez frapper
Tant de grands criminels sur cette vaste terre !
C'est mal !

LA MORT

Veux-tu troubler le terrible mystère
Que mène le Destin?

MISÈRE

Moi? non ! — Je me défends;
Je veux soustraire, — ainsi qu'une biche ses faons,
Mes vieux jours à tes coups, ô pâle chasseresse !

LA MORT

Moi, l'Invincible, — hélas, je me trouve en détresse !
O rage ! — Mais, voyons, Misère, réfléchis.
N-est-il point de raison sous ces cheveux blanchis?
N'as-tu point observé que l'austère Nature
Sans cesse modifie, et corrige et rature
Ce qu'elle crée, afin de le refaire mieux?
Eh bien ! ces changements accomplis sous tes yeux,
C'est grâce à cette faulx qu'ils s'opèrent, bon homme.
Sans l'hiver, cette mort, point de printemps en somme.

www.dacoromanica.ro

La tombe est le creuset où le métal humain
Que j'y jette en morceaux rouillés, à pleine main,
Fond, s'affine, se trempe et renaît à toute heure
Pour fournir au Progrès une arme encor meilleure.
Je suis le laboureur fécond du sol mauvais;
Cette faulx est un soc, et je sème où je vais
Le grain de l'Avenir ! — Dans le jardin du monde
Le vieil arbre de vie a mes soins: je l'émonde.
Le bois sec, le bourgeon naissant que je détruis
Sont remplacés un jour par de superbes fruits.
Je suis le Mal, dis-tu, soit ! un mal nécessaire:
Le fer rouge est cruel, mais il guérit l'ulcère.
Ne hoche pas la tête, en m'écoutant, vieillard;
Car je suis Celle aussi qui vient encore trop tard
Pour beaucoup, et qui vient comme la délivrance !
Oui, c'est moi qui guéris l'incurable souffrance !
Veux-tu perpétuer la Vieillesse et les Maux?
Déjà, de toutes parts, des villes, des hameaux,
Des mers où le radeau misérable surnage,
Et des champs que la Guerre emplit de son carnage,
On me prie, on m'appelle avec des pleurs sanglants,
Et tous les désespoirs trouvent mes pas trop lents !
Allons, vieillard, fais place à la Mort bienfaisante !

MISÈRE

Il n'en faut pas si long pour que l'on y consente,
Madame ! — et je comprends de quelle utilité
Vous êtes pour la pauvre et triste humanité,
Et je n'ai pas dessein d'éterniser sa peine !
Non ! — Je ne vais donc pas vous garder à la chaîne.
Mais... je prêchais pour moi. J'étais humble et content.
Je ne vous avais pas appelée un instant !
Pourquoi, — négligeant tout là-bas, — je le répète,
Arrivez-vous chez moi sans tambour ni trompette,
Aujourd'hui justement que s'adoucit mon sort?
Madame, laissez-moi jouir un peu du port
Qu'après des jours affreux je viens enfin d'atteindre?

LA MORT (appuyant sur le mot)

Tu le veux?

www.dacoromanica.ro

MISÈRE

Un désir pareil ne se peut feindre !
Un instant de répit, un seul, en vérité,
Madame, et je vous rends soudain la liberté.
C'est là mon dernier mot ! — Songez qu'on vous appelle !
Toute hésitation va vous rendre cruelle !

LA MORT (se résignant)

Un homme aura vaincu la Mort ! — c'est effrayant !
Malin vieillard, je prends la chose en souriant,
Et j'accepte le troc. — Je te laisse la vie,
Rend-moi la liberté? — Crois-moi, je t'y convie !
Vite ! — J'entends les cris d'un malheureux martyr
Qu'un médecin achève, et, là-bas, pour partir,
Le Grand-Mogol m'attend, son âme sur la bouche.

MISÈRE

Soyez donc libre. Allez.
(Avec douceur)
Mais dans l'ombre où les couche
Votre inflexible main, oh ! bercez doucement
Ceux pour qui le destin fut toujours inclément.

LA MORT (descendant de l'arbre)

Adieu ! mais souviens-toi: « Sur la machine ronde,
Misère, tu vivras tant que vivra le monde ».
(La Mort s'éloigne à pas rapides. Misère rentre dans sa demeure en répétant le mot de la Mort).

MISÈRE

Misère, tu vivras tant que vivra le monde !
(La grande porte murale se referme. Rentrée du Conteur)

SCÈNE VII

LE CONTEUR

(Il reparaît aussitôt que la porte s'est refermée, et dit:)
Ce Conte aurait-il-il plu? Je ne sais. — Mais avant
Qu'on l'apprenne au Conteur, laissez-lui dire encore
Ceci: C'est que Misère, hélas ! Toujours vivant,

www.dacoromanica.ro

Déjà du jour final voit se lever l'aurore.
Oui, son rude destin est moins âpre et moins noir.
Et longtemps, bien longtemps avant la fin du monde,
C'est de l'Humanité le ferme et doux espoir
Grâce à tes beaux efforts, fraternité féconde:
Qui grandis chaque jour et ne te lasses pas,
Misère cessera d'exister ici-bas.

(Le Conteur salue et se retire. — Musique)

(La toile tombe)

ROMEO ŞI JULIETA

Versiune liberă după tragedia lui W. Shakespeare. Apărută în *Literatorul*, 1881, II, 5—9, unde este însoţită de următoarea *Introducere*, sub forma unei scrisori adresată redactorilor *Revistei:*

Domni Redactori,

« Cedând la dorinţa pe care mi-aţi exprimat-o de a ceti şi publica românizarea în versuri a celebrei tragedii *Romeo şi Julieta*, am onoarea a vă anexa primul tablou; — voi continua treptat, cu publicarea ei, în fiecare număr.

« Scopul acestei scrisori, iubiţi colegi, este de a vă atrage atenţiunea asupra următoarelor puncte:

I. Prelucrarea acestei tragedii, deşi făcută după originalul englez, nu-l urmează nici *mot à mot*, nici în acel mod servil care constitue o rea traducere.

II. Pentru scenă, spre a înlesni reprezintarea ei, m'am condus de prescurtările adoptate în repertoriul dramatic al D-lui Ernesto Rossi.

III. Licenţele ce mi-am permis sunt foarte restrânse. Am căutat să respectez limba şi să întocmesc versurile conform regulilor ce am stabilit, şi după care, parte din Dvs., mi-aţi făcut onoarea a vă conduce. In ceia ce priveşte dar acele licenţe, ele constau aproape din următoarele:

a) *Accentuări în două moduri asupra aceluiaşi cuvânt:*

Rómeo şi *Romeó*

b) *Contracţiuni de vocale din corpul numelor proprii:*

Montechĭo în loc de *Montechio; Benvolĭo* în loc de *Benvolio.* In alte părţi, veţi găsi tot într'o vreme numele *Montechio* cu *i* neprescurtat. De asemenea şi pentru *Benvolio.*

c) *Prescurtări de nume proprii.*

Tibald în loc de *Tibaldo.* Cu toate aceste, am uzat de licenţa de a spune şi *Tibald* şi *Tibaldo.*

d) *Modificări de nume proprii:*

Menţinerea italienescului *Paride* în loc de *Paris.* Preschimbarea lui *Capuleti* în *Capolet* şi *Capoleti.* Această din urmă modificare de nume este precugetată. Mi s'a părut ridicol a zice în româneşte *Capulet* sau *Capuleti.*

www.dacoromanica.ro

« Pe cât îmi aduc aminte, iată mai toate licenţele de care mi-am permis a uza în tragedia clasicului Skakespeare.

« Vă mai atrag încă atenţiunea şi asupra faptului că am uzat de vers dela început şi până la sfârşit, cu toate că, în original, este şi vers şi proză.

« Am căutat, în tot cazul, să fiu conştiincios, în ceea ce am pus pe hârtie şi, cu toate că nu este frumos să te lauzi singur, cred a nu fi nici parţial nici indulgent, exprimând convingerea mea intimă că o asemenea interpretare a tragedianului englez iese din rândul încercărilor de până acum.

« O voi supune dar, la timp, Onor. Comitet teatral, şi piesa, primindu-se, va fi reprezintată, afară numai dacă dl. Dumitru Ioan Ghika nu-mi va fi luat înainte prezintând interpretarea cu care s'a ocupat şi d-sa asupra aceleiaşi piese.

« Chiar în acest caz însă, sunt în drept a crede că d. Ghika care a rămas cu desăvârşire credincios textului, interpretând-o mai mult ca o poemă decât întocmind-o pentru scenă, în însuşi interesul teatrului va binevoi a ceda loc unei interpretări într'adins întocmită după repertoriul unui artist ce s'a silit a-i face posibilă reprezintarea cu succesul relativ ce pot să aibă lucrări de o natură atât de deosebită de spiritul melodramatico-feeric al epocei în care trăim.

« Terminând, nu-mi mai rămâne decât să vă rog s'o citiţi şi s'o publicaţi, fără însă a-i mai adăuga nici un fel de laudă, căci laudele mă impresionează şi mai puţin decât nelaudele, socotindu-mă destul de imparţial pentru a-mi vedea şi defectele şi calităţile şi pentru a avea curagiul şi francheţea de a spune că un lucru este bun, atuncea când îl cred bun. Sunt, în adevăr, nouă ani de când am debutat pentru întâia oară *(sic!)* în ingrata carieră a literilor şi mulţi au luat drept lipsă de modestie şi îngâmfare, aceea ce nu era decât lipsă de ipocrizie, căci este natural că, oricâte aşi spune şi eu ca alţii, trebue să mă cred înzestrat cu oarecare talent, din momentul ce nu mă rabdă inima să nu scriu şi să nu public.

« Primiţi, vă rog, şi cu această ocaziune, încredinţarea despre afectuoasele sentimente cu care semnez

Al d-voastră amic şi coleg

Al. A. Macedonski

Fragmentul final, în *Literatorul* II, 9, poartă data 6 Maiu 1881.

CUZA-VODĂ

Apărută în *Literatorul*, III, 1882, 9 şi reprodusă la sfârşitul volumului *Excelsior*, 1895, unde piesa primeşte la finele Scenei III-a un adaos tendenţios, în acord cu sentimentele politice ale autorului în acel moment. Am suprimat în ediţia de faţă acest adaos, restabilind textul în prima lui formă şi în acord cu rectificarea notorie a sentimentelor autorului (Cf. *Introducerea* vol. I).

www.dacoromanica.ro

SAUL

Scrisă în colaborare cu Cincinat Pavelescu, este reprezentată pentru întâia oară pe scena Teatrului Național din București în seara de 28 D cemvrie 1893, într'o distribuție cuprinzând pe *C. Nottara* Saul, *P. Vel scu* Hiram, *N. Vasi lescu* (David), *I. Petrescu* (Samuel), *C. Mărculescu* Agag, *Anna Ciupagea* Asura, *Aristizza Romanescu* (Mical), *I. Livescu* Tenejah, *Aristide Demetriad* Ionatan, *Th. Petrescu* (Un levit), *C. Cârje* (Un ostaș, *Ahil Georgescu* (Un curtean), *G. Dumitriu* (Un sutaș), *A. Popescu* (Un demnitar), *Eleonora Nottara* Rabet), *El. Levanda* (Senar), *P. Moor* (I-a dănțuitoare), *G. Cârjă* (I-a voce, *Z. Ștefanesc i* (A II-a voce), *E. Orloff* (I-a Sclavă), *M. Singuroff* A II-a Sclavă, *Ad. Langeais* (A III-a Sclavă) și cu muzica de I. Wiest. Piesa începe a se tipări în *Literatorul*, XV, 1893, 7 și continuă în XV, 1894, 8 și 9, când se întrerupe dupa Actul II, Scena V. După cinci ani, în *Literatorul* XX, 1899, 2, piesa începe a fi retiparită și continuă *ibid.*, XX, 1899, 3, 4, 5, 6, 7 și XXI, 1901, când se întrerupe după Actul IV, Scena IV. Sfârșitul lui *Saul* n'a fost tipărit niciodată; el apare pentru întâia oară în ediția de față, după ms. lui Macedonski. *Saul* dramatizează episoade biblice din Cartea I-a a lui Samuil.

Din numeroasele ecouri de presă ale primei representații, reproduse în parte în *Literatorul* XV, 1893, 7 împreună cu răspunsurile, adesea în ton polemic, ale lui Macedonski, cel mai de seamă lipsește. Este articolul critic al lui G. Ionnescu-Gion, publicat în *Revista Nouă*, VI, 1893, 8—9, a cărui principală parte, privind tragedia lui Macedonski și Cincinat Pavelescu, o reproducem în cele ce urmează:

« Noi să ne oprim la *Saul* al d-lor Macedonski și C. Pavelescu, tragedie și biblică, și'n versuri, și în cinci acte, represintată pentru prima oara în București, pe scena Teatrului Național în seara de 28 Decemvrie 1893.

« Am văzut-o, am citit-o. D-nia Ta, Domnule, care îmi faci onoarea de a citi aceste grăbite rânduri, ai văzut-o poate și o vei citi de sigur. Daca ești câtuși de puțin dedat cu ale teatrului, și oarecum și cu istoria teatrului, vazând și citind pe *Saul*, te vei fi gândit ca și mine cam așa:

« Grea sarcină luat-au pe umerii lor poeții! Tragedie, azi? adica astazi, în miile de inimi ale monstrului care se numește publicul *fin de siècle* al societății noastre, aprinderea unei emoțiuni dramatice atât de puternice, încât publicul să uite, el zeflemistul, el scepticul, el hârșitul cu alte violente și sguduitoare sensații, că tu, vrei să-l faci să tremure și sa se înduioș ze, să plânga și sa vibreze până'n adâncuri cu un spectacol, cu o intrigă de-acum câteva mii de ani, cu niște pasiuni care sunt, nu e vorbă, și ale lui, dar care, în toga și 'n peplum, par a fi de pe cealaltă lume!

« E o minune și e lucru mare când, la *prima* și la următoarele representațiuni ale unei tragedii, nu se aude resunătorul hohot de râs al vr'unui fericit din regiunile empirice ale teatrului, sau nu se vede desinându-se discret și politico pe buzele unora din fotoliile de orchestră un surâs ironic ori compătimitor. Iți

www.dacoromanica.ro

trebue ţie, poete, o putere emoţionantă şi ţie, artiste, o putere tragică de o sută de ori mai mare decât acelea ce trebuiau poeţilor şi actorilor de-acum două sute de ani, pentruca seriozitatea, atenţiunea şi interesul să pironească pe spectator înaintea peripeţielor acţiunei tale tragice. La *Saul* ca şi la *Pigmalion* lucrul a fost aşa, şi ne-am zis: e un mare câştig! Şi mă 'ntrebam; oare *mila* şi *teroarea* poeziei tragice din vremurile bătrâne mai pot înfăşa astăzi inimele noastre? Ar fi o minune! A fost o minune, dar care s'a realizat pe deplin şi spre lauda poeţilor cari, răpiţi de frumuseţea unor asemenea străvechi subiecte, au trăit vr'o câteva din zilele cele mai frumoase ale vieţei lor cu personagie ca Saul, David, Assura, Mical, Samuel, personagiele de căpetenie ale tragediei *Saul*.

« Să nu cerem perfecţiunea! *Elle n'est pas de ce monde*! şi mai cu seamă la noi, unde poetul dramatic nu se sprijină pe niciun trecut.

« In *Saul* ca 'n toate tragediile contimporane franceze, germane, italiene şi române, nu veţi găsi în urmărirea acţiunei, în mersul treptat al intrigei spre desnodământ acea perfectă şi ideală înlănţuire a părţilor, a actelor, a scenelor care alcătuesc totul, adică subiectul tragediei *Saul*. Seninătatea inspiraţiunei, linia neasămuit de dreaptă în conducerea acţiunei, logica matematică în desfăşurarea unui caracter cârmuit de o pasiune ce merge crescând, legătura unei şcene de alta, naşterea unui vers dintr'altul, încât nu poţi da nimic afară, căci totul s'ar resimţi, — aceste cerinţe şi altele până la numărul 42 nu s'au găsit decât de două ori în istoria poeziei dramatice: în vechime, în ţeara cea iubită de zei şi de oameni, în Grecia lui Sofocle, şi 'n vremurile mai apropiate de noi: în Francia lui Ludovic XIV, unde un singur om, Racine, ştiu a construi o tragedie la auzul sau citirea căreia spectatorul sau cititorul cel mai meticulos să nu poată zice: de ce aşa? cum aşa? când aşa? unde aşa? fără ca 'ndată răspunsul să nu-i fie dat pe deplin şi genialmente mulţămitor de însăşi personagiele tragediei.

« Ceea ce este de lăudat în *Saul*, ceeace publicul a simţit şi a ascultat cu plăcere la fiecare din represintaţiunile d-lor Macedonski şi Pavelescu, şi ceea ce va face ca interesul să meargă crescând ori de câte ori piesa, intrată în repertoriu, va fi represintată, este şi rămâne existenţa unui plan bine hotărît şi în părţile lui cele mai bine urmat.

« Era vorba să se combine şi să se formeze un tot armonic cu următoarele părţi:

a) nebunia lui Saul, cearta şi duşmănia lui cu Samuel, iubirea lui pentru Assura;

b) ura Assurei în contra Ebreilor, biruitorii patriei sale, şi pe urmă ura ei în contra lui Saul, după omorîrea părintelui ei;

c) amorul lui David cu Mical şi poeticele luî peripeţii;

d) mânia sfântă a marelui preot Samuel;

e) răsbunarea lui Hiram care coace de mult în inima sa o ură neîmpăcată în contra lui Saul.

« Modul de a fi înfrăţit aceste elemente principale ale subiectului cu artă, cu pricepere scenică merită lauda cunoscătorilor. Nu era uşor, ba chiar de loc!

www.dacoromanica.ro

« Păstrând fiecăruia individualitatea sa proprie şi deci, lăsând fiecare personagiu să lucreze liber şi să trăească prin boldul proprielor sale patimi, şi anume:

« Pe *Saul*, halucinat, erou odinioară şi acum un despot capiu, cu accese de spăimântătoare cruzime şi cu gungunele de gingaş amor, a-tot-puternic şi fioros, — creaţiunea magistrală, făcută de Notara;

« pe *Samuel*, bătrân pătimaş dar şi mare-preot, levit fanatic dar şi om şiret, — unul din rolurile cele mai reuşite ale lui Petrescu;

« pe *Assura*, în inima căreia colcăie neînfrânate când ura, când iubirea, pe rând aprinse de simţimântul unei sălbatice demnităţi; — şi pe care d-ra Ciupagea a jucat-o cu o energie tragică şi cu o dicţiune care-i fac deosebită onoare;

« pe *David*, creaţiunea cea mai reuşită a tragediei, tânărul extatic, condus de Dumnezeiere în tot şi 'n toate, şi pe care îl prefer lui David din *Saul* al lui Alfieri, — rol în care, un tânăr, Vasilescu, a dat o notă inconscientă, dar de o justeţe admirabilă;

« pe *Mical*, poetică şi duioasă apariţiune care, deşi se desminte odată în mersu-i inocent, rămâne personagiul cel mai simpatic al tragediei, pe care d-na Aristiţa Romanescu l-a jucat cu impecabila-i ingenuitate şi cu minunata-i ştiinţă de nuanţe;

« pe *Hiram*, om ascuns şi negru, aşteptând în taină timpul când să lovească mai crunt, — un rol care a convenit notei personale a d-lui P. Velescu,

« păstrând astfel pe toţi cu toate ale lor, şi totuşi contopindu-i în unitatea armonică a subiectului, d-nii Macedonski şi Pavelescu au arătat în deplină lumină că-şi dau seamă de cerinţele esenţiale ale acestei grele arte al cărei mare meşteşug este să facă pe spectator să meargă pe unde-l duci tu, şi să fie convins că merge pe unde vrea el.

« Şi acest merit de a avea un plan şi de a-l urma până la capăt nu e mic ba chiar, chiar e foarte mare, mai cu seamă la noi, unde credinţa aproape generală este că, dacă ai dat drumul condeiului pe hârtie, toate celelalte vin la poruncă cu deosebită uşurinţă.

« La d-nii Macedonski şi Pavelescu sunt scene care, tocmai din cauza planului hotărît de mai 'nainte, se impun prin însăşi firea acţiunei. Mical, David, Assura, au scene pe care le aştepţi şi care dau acţiunei un puternic avânt înainte, iar interesului o intensitate şi mai mare. La întrebările, ce pui citind sau ascultând tragedia diferitelor personagie, răspunsurile sunt mulţămitoare. Intr'acestea constă meritul şi frumuseţea fondului la o tragedie, şi inimitabilul Racine avea neîntrecută dreptate când, întrebat despre una din tragediele la care lucra de mai multă vreme, el răspunse: « e gata; nu mai am decât versurile de făcut », — voind să arate că însemnătatea cea mare e fondul, alcătuirea planului, armonizarea totului cu părţile şi prin urmare, întâmpinul tuturor întrebărilor, cu care spectatorul te bombardează la fie ce moment din stalul său.

« Iată acum şi vr'o câteva din întrebările pe care eu le-am adresat unora din personagiele lui *Saul*, şi la care, pare-mi-se, ele nu mi-au dat răspuns lămurit şi mulţumitor:

www.dacoromanica.ro

a) De nimeni la intrarea lor nu ni se spune pentru ce Assura şi Agag urăsc cu atâta foc pe Saul. Assura, ebraica Aidă, mi-o va spune cu vârf şi 'ndesat pe urmă, dar în expoziţiunea din actul I, lege este ca eu, spectatorul, să fac pe dintregul sau ceva-ceva cunoştiinţă cu fiecare din personagiile ce am să văd evoluând în actele următoare.

b) De ce pleacă David odată cu Samuel şi de ce se 'ntoarce?

c) De ce Mical îşi minte firea când în scena cu David, ea care n'are decât 14 ani, vorbind de măririle ce-o leagă de tron, îi spune lui David:

« Da, Saul mi-este tată, dar purpura regală
« E sdreanţă pentru mine, infamă şi fatală,

şi tot astfel încă vr'o 8 versuri, care se bat în capete cu suava individualitate a tinerei copile?

d) Pot eu, spectatorul, şti că Assura va iubi pe David numai din cuvintele *dar e un farmec!* — cuvinte ce Assura pronunţă la vederea extaticului păstor şi pe care se 'ntemeiază apoi o bună parte din intriga tragediei?

e) N'ar fi fost necesar un *duo* între Saul şi Assura în actul I, pentru ca să ştim ce fierbe şi ce are să fiarbă în inima Assurei în actele următoare?

f) Nu văd pentru ce Saul omoară pe Agag.

g) Imi pare că Mical nu are 14 ani când zice marelui-preot să intre în odaia sa, sau tocmai pentru că-şi are aceşti frumoşi 14 ani, invitaţiunea îmi pare inestetică şi supărătoare.

h) Pentru ce David stă cu femeile când Saul şi Ionathan mor pe câmpul de bătaie?

« Aceste cestiuni şi restricţiuni de amănunte nu prejudecă nici nu slăbesc întru nimic frumoasele calităţi ale tragediei *Saul.* Ea rămâne o lucrare de valoare, care ne face să dorim şi altele chiar dacă subiectele lor ar fi luate din străvechiele timpuri ale Ebreilor, Grecilor şi Romanilor.

« N'am de cât a lăuda forma. Lucrul e firesc. D-nu Macedonski este şi rămâne în istoria poesiei noastre contimporane unul din artiştii cei mai corecţi şi cei mai împodobiţi în făurirea şi înstrunarea versurilor. In *Saul* ca într'atâtea altele din poeziile d-lui Macedonski, epitetele ornante, vorbele într'aripate şi plăsmuind minunate imagini, comparaţiunile îndrăsneţe dar şi estetice strălucesc în *Saul* cu prisos şi cu atât mai multă mândreţe cu cât — permiteţi unui profesor şi p'asta — cu cât şi gramatica românească e observată şi respectată. Nu ştiu dacă sunt 4—5 versuri prozaice în cele cinci acte ale lui *Saul.* Mi-aduc aminte unul zis de David către Saul:

« Tu însă hotăreşte şi eu adeverez.

« Vr'o câteva sunt ciudate; altele 's făcute în vederea unei rime rarisime (templu — exemplu; interdict—veridict, etc. etc.). Părţile lirice ale lui David sunt admirabile,

www.dacoromanica.ro

« In tot, ca fond şi ca formă, *Saul* e o lucrare de merit, o încercare frumoasă, un pas înainte în poezia noastră dramatică ».

Faţă de feluritele opinii exprimate cu privire la *Saul*, Macedonski ţine să pună lucrurile la punct în paginele următoare, rămase în manuscris în arhiva poetului şi care apar aci pentru întâia oară:

CU PRIVIRE LA « SAUL »

« Nu este de prisos, deşi tragedia *Saul* a fost represintată pe scena Teatrului « Naţional, deşi presa s'a pronunţat asupra ei, a se întâmpina câteva obiecţiuni. « Cei cari citesc vor vedea de care parte este dreptatea. S'a imputat autorilor « lui *Saul* că opera lor nu este clasică, s'a zis de alţii că n'are unitatea de ac- « ţiune, alţii, în sfârşit, au hotărît că de vreme ce tragedia în cestiune nu sfârşete « cu Saul, cu protagonistul, s'a rupt de la regulile statornicite. Pe lângă aceasta, « s'a susţinut că autorii au comis anacronisme. Publicul, este adevărat, a facut « un succes colosal scriitorilor, dar lumina, din punctul de vedere literar, n'a isbu- « tit încă a-şi face drumul. Cele cari se vor scrie aci, vor contribui, este de crezut, « la răspândirea adevărului. De sigur, nu se va răspunde pătimaşilor, Zoili de « toată mâna, cari au injuria pe buze şi neputinţa în suflet. Autorii şi-au făcut « o datorie sfântă către literatura română, creând o operă teatrala cu tendinţe « clasice, luându-şi idealurile în afară de societatea actuală. Ca şi Goethe, când « a scris *Iphygenia în Taurida* sau chiar pe *Faust*, ei s'au abstras de mediul « modern. Poeţilor nu li se poate pretinde să trăiască sufleteşte în viaţa reală. « Este de ajuns că sunt ca oameni victimele ei. Dacă însă sunt critice cari nu « merită niciun răspuns, — altele, — deşi nedrepte, trebuesc combătute fiindcă « sunt erezii ce pot să distrugă în germene începuturile dramatice ale literaturii « noastre, ce pot să rătăcească atât opiniunea publică precum şi pe scriitorii « viitori.

« De acest fel este obiecţiunea că tragedia *Saul* este lipsită de unitatea de « acţiune. Este folositor dar a se arăta ce se înţelege prin *unitatea de acţiune*. « Toate literaturile sunt de acord asupra acestui punct, şi anume: *ca unitatea de « acţiune nu exclude acţiuni secundare cu condiţiunea ca ele să fie subordonate celei « principale. Racine*, clasicul prin excelenţă, n'a înţeles altfel această unitate, şi « o dovedeşte cu prisos în *Andromaca*, în *Athalia*, în *Britannicus* şi în alte opere « ale sale. Bunăoară în *Andromaca* sunt două acţiuni secundare: Amorul *Her- « mionei* pentru *Pyrrhus* şi amorul lui *Oreste* pentru *Hermiona*. Amândouă aceste « acţiuni au chiar o mai mare desvoltare de cât amorul *Asurei*, din *Saul*, pentru « *David* şi amorul lui *David* pentru *Mical*. In *Athalia* se află iar o acţiune secun- « dară cu toate că foarte importantă: Toată tragedia se învârteşte mai mult « împrejurul lui *Heliaciu*, copilul ascuns de marele preot şi care mai târziu va « fi rege, de cât împrejurul *Athaliei*. Este evident pentru oamenii cari sunt

www.dacoromanica.ro

« nepasionaţi şi cari tot într'o vreme sunt familiari cu marii autori tragici, că învi-
« nuirea că în *Saul* ar lipsi unitatea de acţiune, este o copilărie.

« Trecându-se la obiecţiunea că *Saul* nu este o operă clasică, ea este cel puţin
« bizară. Operele nu sunt clasice decât dacă rămân, dacă ajung a fi presintate
« mai târziu, după un secol-două, ca modele didactice literare. Clasicitatea n'are
« altă însemnătate. Clasicii secolelor viitoare vor fi *Victor Hugo, Goethe, Shakes-*
« *peare.* Ale secolilor trecute au fost *Omer, Euripide, Sophocle,* etc. şi mai încoa
« *Corneille* şi *Racine, Molière, Lafontaine* şi alţii.

« O altă obiecţiune, — aceasta a fost făcută de un literat eminent, de d. V. A.
« Urechiă şi repetată apoi, din auzite, de folicularii unor ziare, — este că *Saul*
« rupe cu regulile tragediei prin faptul că piesa nu sfârşeşte cu el, cu *protago-*
« *nistul.* Dar nici această obiecţiune nu este întemeiată. Una dintre cele mai bune
« piese ale lui *Racine* este *Britannicus.* Cu toate aceste, *Britannicus,* onorabilul
« protagonist, dispare din scena II actul V şi actul continuă fără el încă şease
« scene, iar piesa sfârşeşte cu *Agrippina* şi cu *Burrhus.* Iată ce zice în această pri-
« vinţă însuşi *Racine* în prefaţa primei ediţiuni a lui *Britannicus:*

« Din toate scrierile ce am dat publicului nu este nici una care să-mi fi atras
« mai multe aplauze şi mai multe critice. Ori cât de mare mi-a fost grija cu
« care am scris această tragedie, ori câtă silinţă am depus s'o desăvârşesc, nu am
« isbutit să dezarmez pe detractori. Nu este *cabală* pe care să n'o fi înjghebat
« contra mea, nici critică pe care să nu mi-o fi adus. S'a părut, — între altele, —
« ciudat că *Junia* reapare pe scenă după moartea lui *Britannicus.* M'am apărat
« zadarnic. Toate câte le spui n'au valoare, zic censorii mei: « *Piesa e sfârşită*
« *îndată după povestirea lui Britannicus şi restul n'ar mai trebui ascultat* ». Cu toate
« acestea restul e ascultat şi chiar cu mai multă atenţiune de cât orice alt sfârşit
« de tragedie. Intru cât mă priveşte, iată-mi părerea: « *eu cred că o tragedie fiind*
« *imitaţiunea unei acţiuni complecte la care participă mai multe persoane, această*
« *acţiune nu este sfârşită până ce nu se află situaţiunea în care se lasă celelalte*
« *persoane. Astfel a urmat Sophocle mai pretutindeni: astfel* în Antigona *între-*
« *buinţează acelaşi număr de versuri pentru a desveli furia lui* Creon *şi pedeapsa*
« *lui* Hemon, *după moartea* Antigonei, *ca numărul de versuri întrebuinţat de mine*
« *pentru imprecaţiunea* Agrippinei, *pentru retragerea* Juniei, *pentru pedeapsa lui*
« Narcis *şi pentru disperarea lui* Neron *după moartea lui* Britannicus ».

« Este de crezut că chiar pentru folicularii bucureşteni de cari se vorbi, auto-
« ritatea lui *Sophocle* şi a lui *Racine* va însemna ceva mai mult de cât a lor
« proprie şi chiar a iubitului şi ilustrului nostru literat V. A. Urechiă a cărui
« părere, emisă în treacăt şi fără să aibă timpul să şi-o controleze, au repetat-o
« papagaliceşte.

« De altminteri Racine nici nu procedează decât conform acestor precepte în
« adevăr clasice de cât în foarte puţine piese. Aşa, în *Andromaca,* eroina nu ţine
« acţiunea de cât până în actul al IV-lea scena I-a. Din scena I-a dispare şi
« nu mai reapare *nici în actul IV-lea şi nici în actul V-lea.* In *Bajazet* se întâmplă

www.dacoromanica.ro

« acelaşi lucru. Bajazet dispare din scena IV-a actul al V-lea şi tragedia urmeaza « şi sfârşeşte fără el. Exemplele ar putea fi multiplicate atât sunt de numeroase.

« Rămâne cestiunea anachronismelor ce s'au imputat autorilor lui *Saul*. Este « neîndoios că critica a confundat cuvintele: A voit să zică *neologisme* şi s'a po « menit că scrie *anachronisme*. In adevăr, în *Saul* sunt *neologisme*, — *anachro « nisme*, nu. Neologismele întrebuinţate sunt o direcţiune literară, de tendinţe, de « aspiraţiuni. Se mai află încă în România, cu tot curentul contrariu, scriitori « cari să creadă că dacă naţiunea merge *înainte* pe toate căile, trebuie ca şi « limba să nu se întoarcă înapoi. Autorii lui *Saul* sunt dintre aceştia, şi precum « nu se poate amesteca apa cu untdelemnul, tot aşa direcţiunea literară pe care « o urmează nu poate fi confundată cu cea la ordinea zilei. Limbile destinate sa « trăiască sunt nevoite să evoluţioneze către viitor iar nici decum să se înapoieze « către trecut, la limba paracliserilor şi a ceasloavelor.

« Concluziunea acestei notiţe este următoarea:

« Ori cât de mare ar fi nedreptatea contimporanilor cari ţin condeiul faţă cu « nişte autori căror publicul, singurul jude nepărtinitor, le-a făcut ovaţiuni ce au « fost un triumf, ei se pot mângâia ştiind că n'au fost nici cei dintâi nici cei « din urmă nedreptăţiţi. Insuşi *Corneille* căruia *Racine* îi citi o tragedie a sa, nu « se sfii să spună celui cu care în viitor numele său era să fie vecinic asociat « *că are un mare talent pentru poezie dar că n'are de loc pentru tragedie* »[1].

« Când un verdict ca acesta, — verdict dat de un *Corneille* şi tot a fost in- « firmat de însişi contimporanii lui *Racine* iar mai târziu şi de posteritate, când « de altă parte represintările *Athaliei* au fost suspendate în urma intrigelor, ale « criticelor şi ale cabalei, pot să spere şi autorii lui *Saul*, cari au scris cei întâi « în româneşte o tragedie ce întruneşte unitatea de acţiune, de loc şi ce are « unitatea de timp cel puţin tot atâta ca în *Cid*, în sosirea unei epoce mai putin « învălmăşită de ignoranţă şi de pasiune ».

MOARTEA LUI DANTE

Operă postumă. Un scurt fragment a apărut în *Universul literar* din 20 Noemvrie 1921, sub titlul: *Dante văzând pe iubita sa*. Restul apare pentru întâia oară în ediţia de faţă. Ca şi în împrejurarea altor lucrări dramatice ale sale, Macedonski s'a gândit s'o întovărăşească cu unele lămuriri privitoare la normele care l-au călăuzit şi la efectele pe care le-a urmărit. Reproducem aceste lamuriri din mss. inedite ale poetului, unde poartă titlul:

Din Grădina lui Akademos

« Scriind această tragedie, am voit să reînviez teatrul antic, pe Sophocle şi « pe Eschyl. Autorul crede că a reuşit să facă un pas ce nu s'a făcut încă de

[1]) A se vedea prefaţa la operile lui Racine de *Auger*, secretar perpetuu al Academiei franceze.

www.dacoromanica.ro

« alţii. Dânsul poate să zică chiar, că pentru întâia oară s'a scris o tragedie în « înţelesul vechiu al acestui termen.

« Moartea lui Dante » întruneşte unitatea de timp, de loc, de acţiune şi de « caractere.

« Tema pasională este, ca şi la cei vechi, însăşi personalitatea eroului, fatalita- « tea din viaţa lui, felul lui de a fi.

« Cu privire la unitatea de timp, nu numai că ea s'a obţinut, dar întreaga « acţiune se petrece între orele 12 din zi şi 9 seara, în loc ca ea să cuprindă « clasicele 24 de ore. Tragedia începe cu eroul, cu protagonistul, şi sfârşeşte cu el.

« O singură concesiune s'a făcut modernismului: Nu am scris decât corurile « în versuri. Incolo, m'am servit de proză, dar de o proză al cărei ritmu este « simţirea interioară ce se desfăşoară în cursul tragediei. Versurile, de altminteri, « pe lângă că, în general, sunt rău zise aproape în toate ţările, dar sunt şi puţin « gustate de publicul de astăzi. Corurile, ce în tragedia antică se înfăţişau desigur « bine în raport cu starea desvoltărei sufleteşti şi artei dramatice de atunci, erau « mai greu de întrodus. Pentru lumea de astăzi, înfăţişate în acelaşi chip, ele ar « fi un non-sens. Neligitimate de nimic, ar fi adus un zâmbet pe buze.

« In *Moartea lui Dante*, boala eroului trebuia în mod firesc să dea naştere la « *vedenii*, şi ele nu puteau să fie pentru *Dante* altele decât *Muzele*, *Beatrice Porti-* « *nari*, a cărei dragoste ideală l-a urmărit toată viaţa, *Posteritatea*, întrupată prin « secolele ce aveau să treacă de la moartea lui, *Geniul* şi *Simţirea* lui, în chipul « a doui îngeri de lumină, *Brunetto Latini*, magistrul său scump, şi, în sfârşit, « *Lucifer* şi *Demonii* de care gândurile măreţului cântăreţ urmau negreşit să fie pline.

« Ca psiholog, am căutat a mă folosi de aceste împrejurări, şi astfel, corurile « nu surprind, îşi pierd caracterul de convenţionalitate şi sunt chiar, aproape « fireşti.

« O altă stâncă primejdioasă era şi starea sufletească a publicului de azi, obici- « nuit cu operetele, cu comediile-farse, sau cu *cântecele* de *Café Chantant*. Pentru « acest cuvânt se cerea, fără d(o)ar şi poate, o pregătire înainte — mergătoare « a spectatorilor din Teatru. Acesta este şi rostul pe care îl are *Pronaosul* ce dă, « pentru întâia oară, vieaţă literară, unei pânze picturale, de altminteri celebră: « *Barca lui Dante* de *Delacroix*. Zisul *Pronaos*, sau *Prolog*, va mai contribui, « după cât cred, să apropie şi pe mulţimi cât mai mult putincios de măreţia « vieţii lui Dante şi de geniul lui. De altă parte, atât în *Pronaos*, cât şi în cor- « pul tragediei, elementele muzicale şi armonia dicţiunei recitativelor vocale, plasti- « citatea grupărilor, a cadrului decorativ, şi a nălucilor, au acelaşi scop. Credin- « cios idealului meu literar de a da unei opere o viaţă cât mai puternică, mă « adresez ochilor, auzului, simţirei şi minţii, şi pentru aceasta — cel puţin aşa soco- « tesc — efectele tragediei sunt surprinzătoare şi dintre cele pe care timpul nu le « va slăbi.

« Ca reguli desăvârşite ale desfăşurărei unei lucrări şcenice, m'am oprit la cele « ale concentrării întregului interes asupra celui care îi întocmeşte subiectul, şi

www.dacoromanica.ro

« a intrărilor și ieșirilor care sunt, la mine, totd auna mai dinainte vestite, « motivate de chiar acțiunea în curs, iar nici de cum *aduse sau trase de par.*

« Urmându-se așa, spectatorul nici nu mai are nevoie de *afiș:* El știe în tot « d'auna cine se află în scenă.

« O grijă de căpetenie a mea a mai fost să redau sufletul lui Dante și pe al « epocei lui, condițiuni ce nu puteau să fie realizate de cât în temeiul unor studii « și cercetări lungi și amănunțite. E adevărat că am fost ajutat întru aceasta și « de obijduirea cé era în propriul meu suflet ca și de epoca dantescă a propriei « mele țări, sfâșiată, schingiuită și stăpânită ca și Italia uriașului poet, de câteva « familii care au asvârlit-o către pieirea de azi...

« Dezamăgit, pe lângă aceasta, de mult, asupra valoare i) ca *viață adevărata* « a teatrului sentencios și de fect retoric al lui Racine și Corneille, eroii din « *Moartea lui Dante* se înfățișează pe ei, își desvelesc sufletul lor și al epocei « lor, și nu vorbesc *în maxime și clișeuri filosofice.*

« Rigid ca poet, precum îl arată opera și viața lui, Dante nu-și încarcă graiul « cu epitete și comparațiuni, nu vorbește pentru spectatori și cititori, își spune « numai — și o face cu multă simplitate — viața și sufletul lui, simțirea lui. « Dante cel pus în scenă este Dante cel adevărat, cel prigonit și umilit de oamenii « timpului său, este Dante hulitul tutulor ticăloșilor și lăsat aproape pieritor de « foame, și care își dă sfârșitul în anul 1321, și în ziua de 13—14 Septemvrie « — seara — între fii și fiica lui, călugăriță, într'o odaie deschisă asupra mării, « și pe când vântul equinoxului șuieră pe țărmii de la Chiassi...

« Pe acest Dante l-am restituit, așa cum se înfățișează el, din epoca lui și « din epoca noastră românească — epocă mai groaznică, poate, decât a lui — și « i-am plămădit sufletul din scrierile lui, peste care am altoit, pe lângă suferințele « lui, pe ale mele, și, poate, pe ale altor multora din noi.

« Evocațiunea unui Dante ca cel care a fost, îmi pare, prin urmare, foarte « apropiată de adevăr. De altă parte, cadrul măreț ce-i înfățișează opera și în care « el evoluează, unitatea lui de caracter cât și a celorlalți, nălucile ce se desprind « din starea lui psichopatică, toate aceste sunt destinate să dea acțiunei o în- « râurire care să farmece și să robească, și din care nu se iese decât ca dintr'un « vis, odată cu lăsarea cortinei peste actul din urmă.

« Intre scenele ce aduc în literatură un element nou — cea de amor între Dante « și Beatrice — între omul care trăiește și o umbră — umbra celei pe care a « iubit-o — va impresiona desigur nu numai pentru ingeniozitatea și efectul ei « teatral, dar și pentru simțirile pe care le coprinde.

« Interesul întregei tragedii care crește, cu toată simplitatea mijloacelor între- « buințate, este cu atât mai de fond cu cât nu se reazemă pe o țesătură încâlcita, « altfel zis, *cusută cu ață albă.* Fatalitatea singură plutește de la început la sfârșit « peste Dante.

« De acord în totul cu ce se cunoaște din viața poetului, nu mi am învoit în « această privință de cât o neînsemnată abatere: cea în care presupun că numai

www.dacoromanica.ro

« în ziua morţii lui, el şi-a scris terzetele finale. De fapt, istoriceşte vorbind, « *Divina Comedie* a fost terminată de poet în anul morţei lui, şi cu oarecare bună- « voinţă, s'ar putea admite că însuşi adevărul în sine nu e altul, iar la urma- « urmei, spre a pune capăt oricărei discuţiuni, declar că criticii se pot certa cu « Dante, căci dânsul este cel care mi l-a spus pe calea inspirării... ».

LE FOU

Operă postumă şi inedită. Asupra împrejurărilor în care a fost scrisă şi asupra încercărilor lui Macedonski de a o reprezenta la Paris, v. *Introducerea* vol. I al acestei ediţii.

GEMENII

Publicată întâia oară în *Stindardul* I, 1876, 6, apoi în *Vestea*, I, 1877, a cărei colecţie este incompletă în Bibl. Acad. Rom.

3 DECEMVRIE

Sub titlul *3 Decembre* în *Literatorul* II, 1881, 8, după ce fusese reprezentată o singură dată, la 14 Iulie 1881, pe scena Teatrului Naţional de un ansamblu în fruntea căreia se găsea Eufrosina Popescu. Piesa apare însoţită de o *Înştiinţare*, în care se arată că întâmplarea care a inspirat-o a fost citită de autor, în ziarele bucureştene, cu cinci ani în urmă, apoi de o *Definiţiune* a *Tragediei*, împrumutată unui *Tratat asupra genurilor dramatice*, Paris 1852, al cărei autor nu este amintit şi de o *Scrisoare-Dedicaţie* adresată Eufrosinei Popescu, pe care o reproducem în cele ce urmează:

« *Doamnă*,

« Aţi binevoit a interpreta rolul Catrinei din această piesă şi aţi creat un « cap de operă.

« Cunoaşteţi că pentru dv. l-am scris şi de aceea vă rog să primiţi dedica- « ţiunea tragediei mele. Ea vă revine de drept. Prin trecutul dv. artistic aţi « ilustrat în ţară şi în streinătate numele Român, şi prin interpretarea rolului « din urmă, aţi ţinut o sală întreagă compusă din tot ce e inteligenţă subt pal- « pitul celei mai colosale emoţiuni. Au plâns toţi în sală, Doamnă, au plâns « bătrâni, au plâns femei; au plâns tineri şi numele dumitale, sbura pe orice buze « însoţit de numele Doamnei Ristori.

« Nu voi uita niciodată, imensul succes ce piesa mea o obţinut şi prin urmare « imaginea Dvs. va fi întotdeauna neştearsă din memoria mea, căci acel succes « d-tale îl datoresc Doamnă. Ce era piesa mea fără marea artistă care i-a dat « suflul de viaţă?... Vocea, gesturile, atitudinea, figura dumitale, au făcut în sală « impresiunea pe care o face vântul arzător al deşertului, *Simunul*, care trece,

www.dacoromanica.ro

« furtunos şi arzător, oprimând plămânii şi făcându-i abia să respire: Auditorul « întreg era ca subt impresiunea acelui suflu.

« Emoţiune, lacrimi, respiraţiuni oprimate, din ele, la reprezentarea tragediei « 3 Decembre » era formată coroana D-tale: Permiteţi-mi să v'o depun pe frunte.

« In ceeace priveşte piesa, ea după cum ştiţi este scrisă asupra unei întâmplări « reale despre care au vorbit în *Diversele* lor toate ziarele timpului, şi meritul « Dvs. este cu atât mai mare, cu cât realitatea, cu desăvârşire de bine aţi in- « terpretat-o.

Al Dvs. Devotat
Al. A. Macedonski

FRAGMENT DIN MEDEA

Apărut pentru întâia oară în volumul *Excelsior*, 1895.

Errata: In vol. I al acestei ediţii s'au strecurat câteva greşeli, pe care cititorul este rugat să le îndrepte. Astfel la pag. 3, v. 10 se va citi: *Pe omul de-azi şi mâine...*, în loc de *Pe omul de-azi şi de mâine...* La pag. 10, v. 38 se va citi: *Ne'nclina pe a lor mână...* în loc de *Ne'nclina pe-a lor mână.* La pag. 95, v. 27 se va citi.... *Sunt un cântec care trece* în loc de *Sunt un cânt care trece.* La pag. 111, v. 15 se va citi: *Dar tot zâmbesc văzând câte o floare* în loc de *Dar tot zâmbesc văzând câteo floare.* La pag. 113, v. 21 se va citi *Cerul este însă plin de straluciri* în loc de *Cerul este însă plini de străluciri...* La pag. 182, în poezia *Rondelul Plecărei*, v. 3 se va citi: *S'o voiesc, să n'o voiesc* în loc de *S'ă voiesc, sa n'o voiesc.* — De asemeni la pag. 379, v. 160 s'a cules *mar,e* în loc de *mare;* la pag. 380, v. 164: *ce-l plăcut* în loc de *cel plăcut;* la pag. 388, v. 370: *fos* în loc de *fost.*

www.dacoromanica.ro

TABLA ILUSTRAŢIILOR

AL. MACEDONSKI în ultima lui fotografie.
AL. MACEDONSKI într'o fotografie de bătrâneţe.
AL. MACEDONSKI într'o caricatură contimporană a lui N. Petrescu-Găină.
O pagină din manuscrisul SAUL.
O pagină din manuscrisul MOARTEA LUI DANTE.
Prima pagină din manuscrisul LE FOU?

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

	Pag.
Prefață	V
Teatrul lui Macedonski	VII
Iadeș	1
Unchiașul Sărăcie	47
Romeo și Julieta	81
Cuza-Vodă	187
Saul	197
Moartea lui Dante	275
Le Fou?	331
Addenda:	
Gemenii	401
3 Decemvrie	409
Fragment din Medea	433
Note	445
Tabla ilustrațiilor	499

www.dacoromanica.ro

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI 1939.

www.dacoromanica.ro

C. 52.794

www.dacoromanica.ro